

Vicent Partal
«Cal valorar la serenitat del polític
enmig de l'onada d'Internet»

Una conversa amb Ernest Benach

EINES 12

Pere Aragonès
Guifré Ballesté
Albert Botran
Gemma Calvet
Martí Estruch
Josep Gifreu
Fabianna Giovannini
Saül Gordillo
Roger Guiu
Ülle Madise
Joaquima Messeguer
Xavier Peytíbi
Antoni Segura
Josep Maria Solé i Sabaté
Josep Vall
Josep Maria Vallès
Miquel Vallmitjana
Clara Velasco
Vidal Vidal
Ricard Vilaregut
Priit Vinkel

Política
2.0

FUNDACIÓ

JOSEP IRLA

Calàbria, 166 entresòl
08015 Barcelona
Telèfon 93 567 78 63
info@irla.cat

President

Joan Ridao

Vicepresidenta

Isabel Nonell

Director

Josep Vall

Vocals

Pilar Albiol

Carles Bonet

Joan Casamitjana

Alba Castellví

Marina Llansana

Eduard López

Carmel Mòdol

Anna Simó

Victor Torres

Administració

Joan Almacellas

**Arxiu,
Biblioteca
i Documentació**

Natàlia Lara

Maria Fontelles

**Secció
d'Estudis**

Històrics

Àngel Ramos

**Secció
d'Estudis**

Polítics

Arnau Albert

**Secció
d'Estudis**

Socioeconòmics

Bàrbara Lligadas

EINES

12

El contingut dels articles és responsabilitat dels seus autors i EINES no s'hi identifica necessàriament. Per reproduir un article cal demanar autorització per escrit a la redacció d'EINES.

En enviar el seu treball a la redacció d'EINES, l'autor cedeix a l'editor els drets de reproducció, publicació i comunicació, tant per a l'edició impresa en paper com per a una versió electrònica que la farà accessible per mitjà de la xarxa d'Internet. Els interessats en matèria de drets de propietat intel·lectual es poden adreçar a eines@irla.cat

Agraïments

Jordi Barrat
Laura Bover
Santi Bracons
Agustí Cerrillo
Glòria Comellas
Jordi Oliver
Lia Reinoso
Josep Rovira
Josep Maria Reniu
Mar Vila
Enric Vilanova

Projecte gràfic

Suki design

Impressió

Comercial Gràfica Anmar
Dipòsit Legal B-31564-07
ISSN 2013-1518

Director

Josep Vall

Coordinació

Arnau Albert

Correcció lingüística

Xavier Sanz

Redacció

eines@irla.cat

Subscripcions

Joan Almacellas
Telèfon 93 567 78 63
jalmacellas@irla.cat

Aquesta revista ha rebut un ajut de la Dirección General del Libro, Archivos y Bibliotecas per la seva difusió a biblioteques, centres culturals i universitats de l'Estat espanyol per a tots els números editats l'any 2010

Sumari

- 5 **PORTAL**
**Nous mitjans
per una nova política**
Pere Aragonès
- 6 **INCORRECTE**
**Llistes obertes,
societat tancada**
Josep Vall
- 8 **REPTES**
**Administració catalana:
hi som a temps?**
Josep Maria Vallès
- 10 **VOLTA EL MÓN...**
El dilema d'Europa
Gemma Calvet
- 12 **...I TORNA AL BORN**
L'estat del malestar
Vidal Vidal
- 14 **NYERROS I CADELLS**
**El futur de l'agricultura
passa pels cultius transgènics?**
Joaquima Messeguer
Miquel Vallmitjana
- 16 **ELECCIONS**
**L'Iraq: entre l'esperança
i la violència**
Antoni Segura
- 19 **CONNEXIONS**
Sobre revolucions 2.0 i peixeres
Martí Estruch
- 29 **Les campanyes electorals
a la xarxa**
Xavier Peytibi
- 39 **Quan la política i la comunicació
es fan participatives**
Saül Gordillo

- 49 **L'administració electrònica i la participació en els afers públics per mitjà de les TIC**
Clara Velasco
- 59 **NAVEGADOR**
TIC, votacions per Internet i altres serveis electrònics a Estònia
Ülle Madise
Priit Vinkel
- 69 **FÒRUM**
Vicent Partal: «Cal valorar la serenitat del polític enmig de l'onada d'Internet»
Una conversa amb Ernest Benach
- 79 **VARIABLES**
Activistes per la independència. Què pensen i per què es mobilitzen
Ricard Vilaregut
- 93 **FULL DE CàLCUL**
Economies emergents: com ser decisius i no caure en l'intent
Guifré Ballesté
Roger Guiu
- 107 **ARXIU**
Països Catalans, una nació sense història?
Albert Botran
- 119 **EXPLORADOR**
Còrsega, un enigma ple d'esperança
Fabiana Giovannini
- 127 **FINESTRA**
Discurs del president electe José Mújica a l'Assemblea General d'Uruguai
- 136 **CLÀSSIC**
Declaració d'Independència dels Estats Units d'Amèrica
- 140 **TRIBUT**
Incèrta Glòria, de Joan Sales
Josep Maria Solé i Sabaté
- 142 **FILMOTECA**
Ciutat de vida i mort, de Lu Chuan
Josep Gifreu
- 144 **PUNT DE LLIBRES**

PORTAL

Nous mitjans per una nova política

L'acceleració de la globalització en els darrers anys està caracteritzada, en bona part, per les noves tecnologies de la informació i la comunicació. La facilitat amb què la informació circula d'una punta a l'altra del món és l'element que marca un abans i un després en la nostra societat. Des de les guerres televisades fins a la informació al minut sobre uns acords polítics, la immediatesa amb què vivim els esdeveniments públics canvia la nostra manera de veure el món i de participar-hi.

La comunicació 2.0 està transformant la política de forma molt més profunda que qualsevol altre àmbit de la societat. Avui no podem concebre l'acció política d'una organització sense una pàgina pròpia a Internet o l'activitat d'un representant institucional sense un bloc d'opinió o un perfil propi a les xarxes socials. L'objectiu dels gabinets de comunicació política és ser els primers en generar continguts i idees sobre una qüestió emergent en l'agenda política per tal de delimitar el marc de pensament en el que aquest debat es durà a terme. Immediatesa, transparència i simplificació de la informació es constitueixen com un cercle virtuosos de l'acció política.

A principis de segle XX es va produir l'eclosió dels mitjans de comunicació de masses —mercès també a les revolucions del transport, el telègraf i el telèfon, i a l'extensió de l'alfabetització en els països industrialitzats— que va permetre la difusió d'idees entre grans capes de població. Sense cap mena de dubte, la revolució en la comunicació, amb mitjans propis de cada partit però també amb multitud de publicacions que naixien

i morien, va permetre l'extensió i afermament de les idees que van marcar el segle passat, jugant un paper fonamental en la configuració de l'actual model democràtic. De la mateixa manera, les noves tecnologies de la informació i la comunicació ja estan configurant un nou sistema polític, que també haurà de superar riscos com l'excés d'informació, la simplicitat argumental i la immediatesa que impedeixen la necessària visió a llarg termini que ha de tenir tot projecte polític.

L'esquerra nacional va aconseguir ser hegemònica fa prop de vuitanta anys gràcies al paper dels ateneus, diaris, revistes, periodistes, intel·lectuals i polítics que van excel·lir en l'ús dels aleshores nous mitjans de comunicació de masses. El repte actual és tenir la visió global necessària per aconseguir tornar a fer de les idees de l'esquerra nacional el pensament hegemònic de la nació catalana. ◀

Pere Aragonès
Secretari de Dinamització Territorial i Partit en Xarxa d'Esquerra
paragones@esquerra.cat

Josep Vall
Director de la Fundació Josep Irla
jvall@irla.cat

INCORRECTE

Llistes obertes, societat tancada

És una afirmació tan estesa com gratuïta —per poc documentada— que un sistema electoral amb llistes obertes, a més de ser intrinsecament més democràtic, solucionaria els mals que afligeixen la política a casa nostra. Una anàlisi rigorosa de la qüestió, però, ens indica la poca consistència d'aquestes posicions «políticament correctes» mantingudes per columnistes i tertulians de tot l'espectre polític.

Una de les principals funcions d'un sistema electoral democràtic és representar al més fidelment possible el mapa polític de la seva societat. Aplicant aquesta premissa els sistemes més justos són aquells capaços de distorsionar al mínim possible la traducció de vots en escons. Aquells capaços de reflectir els resultats electorals amb la màxima proporcionalitat. I aquest principi està en franca contradicció amb les circumscripcions uninominals, paradigma de les llistes obertes. L'exemple britànic, prou conegut per tothom, condemna sistemàticament el tercer partit de l'arc parlamentari, els liberal-demòcrates, a una infra-representació. A les eleccions d'enguany han assolit menys del 9% dels escons tot i obtenir el 23% dels vots. No és d'estranyar que la reforma d'aquest injust sistema electoral, per un de més proporcional, hagi estat una de les demandes dels liberal-demòcrates per formar govern amb els conservadors.

Els apologetes del sistema britànic defensen que amb districtes electorals uninominals l'electorat coneix personalment el seu representant polític, que pot anar-lo a veure i que així el pot valorar en la seva justa mesura. Sens dubte que en aquest sistema existeix una major visibilitat i accessibilitat amb el diputat o diputada, però la realitat és que quan arriben les eleccions, l'experiència britànica indica que de poc serveix la feina feta pels electes en qüestió, doncs una dinàmica nacional de canvi polític —com la viscuda enguany amb la victòria conservadora de David Cameron enfront el laborisme de Gordon Brown— s'emporta

Les llistes obertes tenen sentit en àmbits demogràficament baixos, com les poblacions de menys de 10.000 habitants, on és fàcil conèixer personalment els electes

per davant a dotzenes de diputats que atenent a la bona feina desenvolupada al seu districte haurien d'haver estat reelegits.

Això succeeix també, i sobretot, perquè en una societat demogràficament extensa el coneixement personal del gruix dels representants polítics per part de l'electorat és tècnicament impossible —tot i que les noves tecnologies suavitzen aquesta distància— i per tant és als partits polítics als que els correspon justament la feina de confeccionar les llistes electorals o formar governs, filtrant d'entre els seus afiliats o simpatitzants als qui considera més capaços per a una responsabilitat o altra.

La defensa de la bondat de les llistes obertes queda definitivament tocada de mort quan recordem que a l'Estat espanyol ja existeixen des del 1977. El mètode d'elecció del Senat és precisament aquest i mai ha donat un resultat diferent al que es produeix el mateix dia a les eleccions al Congrés dels Diputats amb un sistema de llistes tancades. I amb l'afegitó que, donada la obligatorietat de disposar la llista amb els candidats ordenats alfabèticament, els partits polítics busquen entre els seus afiliats qui millor compleixi aquest requisit produint-se a la cambra alta una major proporció d'electes amb cog-

noms començats per A, B o C, que no pas a la cambra baixa. Si es vol ser senador o senadora és un avantatge que un notari s'equivoqués al registrar el cognom del teu avantpassat i et diguis Ballvé enlloc de Vallbé.

Com també és fal·laç la crítica al sistema de llistes tancades per ser un instrument de la «partitocràcia», un concepte que busca denigrar els principals agents polítics d'una societat democràtica: els partits. Perquè justament són els partits polítics els encarregats en una societat democràtica —i disculpin que citi la Constitució espanyola— «d'expressar el pluralisme polític, concórrer a la formació i manifestació de la voluntat popular i ser instrument fonamental per a la participació política».

En eleccions de caire no local —regional, nacional, estatal...— la distància entre l'electorat i l'electe és per definició tan gran que pràcticament només coneixem allò que ens arriba a través dels mitjans de comunicació. En aquestes condicions és quan més important es fa un sistema de partits polítics sòlid per tal de combatre populismes de tota mena, com bé pateixen a Itàlia, on Silvio Berlusconi ha aprofitat magistralment la suma d'un sistema de partits en crisi amb el seu imperi mediàtic particular per esdevenir primer ministre.

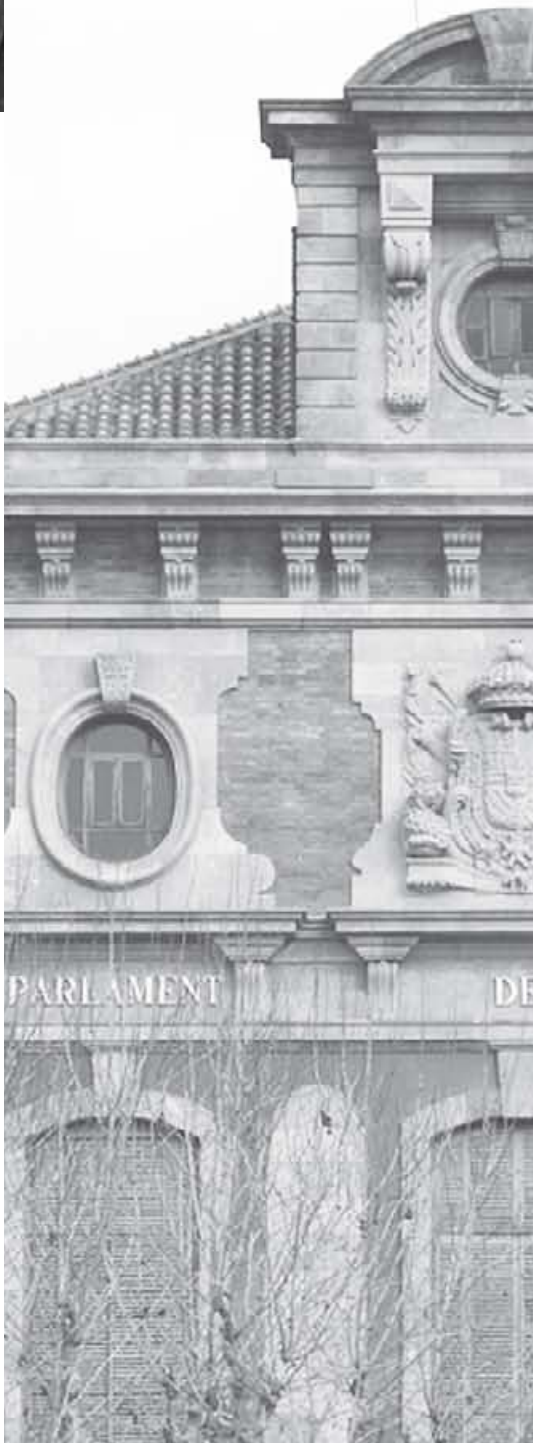
Existeix, però, una important excepció a aquesta consideració general de les llistes obertes com un mal negoci per a una societat oberta. En eleccions amb censos demogràfics baixos, com és el cas de les eleccions locals en municipis més petits de 10.000 habitants, la distància electorat-electe queda significativament reduïda. En aquestes poblacions de dimensions humanes la gent sí que es coneix i sí que pren tot el seu sentit el plantejament de l'obertura de llistes, evitant, això sempre, els districtes uninominals que hipotequen la proporcionalitat.

Un exemple ben il·lustratiu el tenim en els resultats d'Esquerra a les eleccions municipals de 2007. En una conjuntura nacional adversa per a l'esquerra independentista, Esquerra va perdre presència institucional als municipis majors de 10.000 habitants, aquells on per fer arribar el seu missatge no n'hi ha prou amb el coneixement personal, amb el boca-orella, sinó que cal passar pel filtre dels mitjans de comunicació. En canvi en els municipis menors de 10.000 habitants, on tothom es coneix, on podia fer arribar directament a l'electorat el seu missatge, Esquerra va continuar creixent. ◀

Josep Maria Vallès
Catedràtic de Ciència Política de la UAB
President de l'Institut Català d'Avaluació de les Polítiques Públiques (IVÀLUA)
josep.valles@uab.cat

REPTES

Administració catalana: hi som a temps?

L'aspiració de Catalunya a l'autogovern comportava la revisió del model d'administració de l'Estat centralista, però cal reconèixer que l'autogovern no ha tingut en compte aquesta reclamació. Els governs catalans dels darrers 30 anys —amb CiU o amb PSC, Esquerra i ICV-EUiA— no han estat capaços de situar aquest objectiu entre les seves prioritats. De vegades, per poca confiança en un sector públic al que sovint han vist com a pertorbador d'un presumpte mercat econòmic perfecte o d'una idíl·lica societat civil. En altres casos, per la inseguretat provocada per la manca de coneixement sobre un assumpte complex i, a més, amb un fort risc de desgast electoral. Tot plegat ha retardat la revisió d'un model administratiu que té dificultats per a respondre a les exigències d'una societat cada cop més complicada en els seus conflictes, més accelerada en els seus ritmes i més exigent en les seves ambicions.

Una resposta a la situació posa l'èmfasi en la necessitat d'un «aprimament» del sector públic, com si s'hagués produït un creixement excessiu d'aquest sector. El cert és que l'administració catalana té una dimensió molt inferior a la de la resta de comunitats autònomes i a la dels països més avançats d'Europa. És, doncs, injustificat equiparar la reforma de l'administració amb la reducció de recursos i d'efectius. No és qüestió de dimensió. És qüestió de definició. El que Catalunya necessita és una administració eficient i democràtica. Eficient per a treure el màxim partit dels recursos que gestiona. Democràtica perquè ha de ser més intel·ligible per a la ciutadania, receptiva a les seves demandes i oberta a la seva participació. Valors democràtics i criteris d'eficiència s'han de combinar en tensió permanent i difícil de gestionar. Però hi ha vies per avançar en la direcció esmentada. Faig referència a algunes d'elles.

Simplificació de les estructures territorials. L'administració d'un país d'extensió territorial modesta com Catalunya no pot

Cal una administració eficient per a treure el màxim partit dels seus recursos, i democràtica perquè sigui intel·ligible pel ciutadà, receptiva a les demandes i oberta a la participació

multipliquen els seus nivells de govern. El mapa municipal vigent és inadequat per l'abundància exagerada de micromunicipis impotents: fragmentar-lo encara més —com s'ha fet fins ara— és marxar en direcció contrària a la requerida. El mapa comarcal tampoc no respon a la dimensió apta per a una administració eficient. Paradoxalment, sense una simplificació severa d'aquest puzle de l'anomenat «territori», no es podran satisfer les necessitats dels seus habitants. Perquè no seria útil descentralitzar en favor d'unitats inviables.

Expansió de l'e-administració. Les administracions —com totes les organitzacions de serveis— han d'explotar a fons el potencial subministrat per les tecnologies de la informació i la comunicació: en el registre i gestió de les seves dades, en la definició dels seus procediments, en la relació amb els ciutadans. Ja hi ha experiències positives en aquesta línia de treball, però han de fer-se extensives al conjunt de les administracions, salvant les resistències que provoca en alguns actors el temor a la transparència.

Cultura de l'avaluació. No hi ha millora si no s'avalua l'obra realitzada. Les administracions públiques han d'incorporar com a pràctica regular l'avaluació dels seus programes i de les seves in-

tervencions, fent públics els resultats d'aquestes avaluacions. Cal transferir a les administracions els coneixements i els instruments que converteixin l'avaluació en una fase indispensable de la seva activitat. Com una eina per a millorar el seu rendiment i com una exigència de control democràtic.

Gestió de recursos personals. El personal és el capital bàsic de les administracions. I aquest capital no és prou ben gestionat. Sovint, no és gestionat de cap manera. Selecció, formació, fixació i avaluació d'objectius, distribució d'incentius, motivació, participació, diversificació en estatuts i retribucions: són elements d'aquesta gestió que no poden abandonar-se a la inèrcia o a la rutina. Calen intervencions a mitjà i llarg termini i mantenir-les amb continuïtat, més enllà dels cicles electorals. No seran línies consistentes amb criteris de democràcia i d'eficiència si responsables polítics i responsables sindicals miren per les conveniències de partit o de gremi més que per les conveniències de la societat. És urgent reforçar la professionalització dels directius públics, fent atractiva la seva funció amb valoració adequada de la seva capacitat, de la seva independència i de la seva retribució. Aquesta professionalització neutralitzaria l'arbitrarietat partidista i la promoció de la mediocritat.

En el moment complicat que viu el país des d'una perspectiva nacional, social i econòmica, no és legítim ni útil esquivar la revisió d'una administració que és resultat d'una acumulació poc ordenada i no d'un projecte nacional modernitzador. No podem resignar-nos dient que «ja s'ha fet tard». O que la sortida és un «aprimament» que la conduiria a l'anèmia crònica. Tampoc no hi ha prou excusa en la innegable limitació que signifiquen algunes normes estatals. Hom disposa ja d'algunes eines. És inexcusable aplicar-les sense perdre més temps del que ja s'ha perdut. ◀

Gemma Calvet
Advocada
gcalvetbarot@icab.cat

VOLTA EL MÓN...

El dilema d'Europa

La crisi del sistema econòmic ens col·lapsa. La gravetat de la situació arriba de la mà de la retallada de sous, l'amenaça sobre el sistema de pensions i la reforma laboral. S'imposa la flexibilització i les ombres sobre l'estat del benestar anuncien un canvi de paradigma per imperatiu econòmic. I el més greu és que aquest canvi no es tradueix en un debat sobre el model i les perspectives de futur. La resignació i la impotència s'apoderen progressivament dels actors polítics i socials, mentre fa eclosió una crisi del model econòmic, social, jurídic i polític europeu.

Europa afronta les conseqüències d'una gestió pública basada amb excés en l'endeutament bancari i d'un model financer que, pel que fa al mercat de derivats i els fons d'inversió lliure (*hedge funds*), ha restat exempt de regulació i control. I tot enmig d'un debilitament progressiu dels estats en benefici de la liberalització del mercat a unes cotes que posen en risc la subsistència del model d'economia productiva. Però aquesta realitat té precedents i marc: el fracàs del tractat de la Constitució Europea. De fet, els debats socials que van propiciar els referèndums, especialment a França i Holanda, ja van posar de manifest la denúncia de l'hegemonia dels mercats en el disseny d'Europa. Entre d'altres, la Constitució Europea incloïa l'expressió «una economia social de mercat altament competitiva» i rebaixava els fonaments il·lustrats de l'estat modern i de la Declaració dels Drets Humans. Els resultats dels referèndums van ser molt eloqüents en termes democràtics i una mirada retrospectiva sobre aquells permet aprofundir en els reptes de l'Europa d'ara.

Els Nos a la Constitució Europea van aturar el procés fins que anys després es va reemprendre amb un Tractat de Lisboa signat per tots els estats de la UE sense sotmetre'l a referèndum, amb l'excepció d'Irlanda, que sí que va consultar l'opinió de la seva ciutadania. S'implantava així un model que, entre d'altres reformes, enforteix l'acció exterior de la UE i el poder del Parlament Europeu. Alhora, enmig de la fragilitat que aporta l'heterogene-

Cal una integració europea alternativa basada en els valors de la ciutadania europea i oberta a nous pobles que, com Catalunya, esdevinguin estat

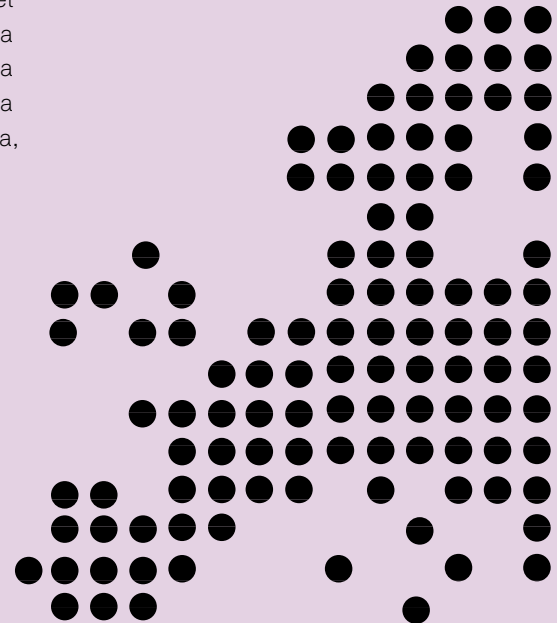
itat de polítiques dels estats membres, es pretén reforçar el dret europeu que permeti fomentar un model d'harmonització i en part, com defensen alguns, esdevenir un contrapoder dels espais macrofinancers: els anomenats «homes de Davos» o els defensors de la filosofia de Von Hayek, que va inspirar a Thatcher i que defensa l'ordre òptim espontani dels mercats.

Però d'alguna manera Europa, i especialment la socialdemocràcia, fins ara havia subscrit l'enfocament neoliberal, com a mostra Peter Mandelson, exministre de Blair, quan deia que «en aquests moments tots som thatcherians» en reacció al fracàs electoral del socialisme espanyol, francès, italià i danès en el tombant de segle. La Directiva Bolkestein i la de Serveis van ser una plasmació transcendent d'aquesta evolució europea.

Ara la reacció és regulació i control del dèficit. La Comissió Europea i el Parlament tracten de tirar endavant mesures de control dels fons d'inversió lliure i del sistema bancari que no acaben de poder ser aprovades. Merkel ha començat a intervenir tímidament en aquest àmbit però pateix d'una soledat extrema. L'anàlisi de la situació permet afirmar que paradoxalment quan més clares estan les coses quant al sistema i als contrapoders dels estats, més avancen les tesis *neocoon* del model

nord-americà en la reducció dels drets socials.

Europa ha de reaccionar amb determinació. Comparteixo el paradigma europeista de Susan George quan defensa la necessitat d'impulsar una Europa on el nucli federalista pogués relançar un procés d'integració alternatiu, basat en la posició èticament superior que representen els valors de la ciutadania europea i obert a nous pobles que, com Catalunya, esdevinguin estat. Recollint la perspectiva Sami Naïr, en el necessari procés de deconstrucció, reforma i refundació europea en el que ens trobem immersos, la UE es juga bona part del futur de l'espècie humana. D'aquesta nova missió civilitzadora, basada en la llibertat, la força de la llei, la raó en la justícia social i l'ètica de l'acció pública, no ens en podem desprendre. ◀

Vidal Vidal
 Escriptor
 vidal@gencat.cat

...I TORNA AL BORN

L'estat del malestar

La culpa és del tripartit, ja se sap. Una frase esdevinguda tòpica, d'ús corrent, gairebé col·loquial. L'actual govern de Catalunya és el causant de tots els problemes de la humanitat, fins i tot els meteorològics, incloses nevades i el núvol de cendra islandès. Si alguns opinants encara no es decideixen a verbalitzar-la en termes absoluts no és tant per vergonya —que han demostrat no tenir— com perquè els indefensos lectors i oients a qui adrecen les seves jeremiades partidistes (premsa independent, un veritable oxímoron o contradicció en els termes, ara com ara i en

completament el dit i saben bé, les oques, vull dir que no és sortida pàtria ens va el carro per insistir en les apreciacions del poeta de Sinera, la mala llet i l'atzar de descontentament i frustració, troba una translació a les previsions electorals, en totes les formes ineluctable. D'alguna manera el seu cabreig per la situació, com a mala, que uns altres ho farien en universal, repeteixo. No és un desig d'estigui sortint pitjor que en el millor cas, però no hi ha més garanties.

Discussions evidents en l'àmbit polític i mediàtic, però d'oli. Els motius hi són, no es poden negar. És clar que cal convé reconèixer que potser no tant com algunes previsions i missatges pretenen fer creure que ni en les dimensió més fosques que se'ns intenta presentar com a responsable, generant alarmisme i desconfiança cap al poder produent. En el cas que tinguem una bona part del referit catàstrofe provocat per poderoses lloques mediàtiques, que no s'han cansat els darrers temps d'afegir llenya al foc del desencís popular.

La denúncia sistemàtica dels suposats privilegis i renúncies de la classe política ja no té marxa enrere. Aquells que ho han promogut en poden ser víctimes, si recuperen el poder

Observem de més a prop com han actuat aquests inductors de desenganys a la nostra societat. De primer van qüestionar la legitimitat d'un nou govern sorgit d'un pacte perfectament plausible entre forces que sumaven i, malgrat les diferències ideològiques, amb un comú denominador: tendència progressista i voluntat de regeneració del poder enquistat per 23 anys del mateix signe polític. La reacció dels desallotjats va ser furibunda, brutal, fins al punt de posar en perill les regles de joc. O guanyem nosaltres o estripem les cartes. El ressentiment s'ha mantingut set anys i aflora a la mínima ocasió. La concepció patrimonial del govern i el país, la confusió establerta entre aquests dos conceptes, ha produït episodis lamentables i un discurs de fons, alimentat amb fervor pels articulistes i tertulians afins, que ha acabat fent forat en l'opinió pública. Un discurs antipolític, populista, demagògic, sectari. La retòrica malintencionada de les poltrones i els cotxes oficials, com si unes i altres fossin invenció novedosa d'aquests que manen ara: com si quan governaven ells ho haguessin fet dempeus i desplaçant-se als actes oficials o als despatxos en patinet.

Aquest discurs tan perillós ha quallat més entre els electors de partits sense tanta experiència de poder i amb cotes més altes de purisme, més estrictes

i exigents en el respecte als principis morals i els ideals polítics, per la mateixa raó més cànids, per regla general. Ja se sap i les enquestes demoscòpiques ho confirmen: els partidaris de les esquerres són implacables amb els errors o les atzagaiades dels seus representants, no cal dir que també i sobretot si fiquen la mà al calaix, els de les dretes tendeixen al perdó i la comprensió, a relativitzar conductes, al potser jo en el seu cas també ho faria. I en el context descrit, hi ha alguna formació que compta entre els seus votants amb jutges severíssims, que no en passen ni una.

Ara, el problema (o bé la sort, depèn de com es miri i des d'on es miri) és que aquest discurs que s'ha anat imposant, de denunciar sistemàticament la classe política i els seus suposats privilegis i les seves suposades renúncies, ja no té marxa enrere possible, si més no a curt i mitjà termini. Aquells que l'han promogut en poden ser aviat víctimes, si recuperen el poder. El tret per la culata o l'efecte bumerang o el pecat que fa forat. No poden ser tan innocents com per creure que, simplement per un canvi de color, la gent tornarà a mirar amb condescendència aquells que gestionen els afers públics, que es veuran obligats en endavant a justificar poltrones i cotxes oficials i fites col·lectives no assolides. Que no es facin il·lusions:

el mal ja està fet i és irreversible, la innocència perduda per sempre, la queixa constant i la insatisfacció permanents instal·lades en l'ambient, per més que els aliats de les ràdios i diaris modulin o capgirin apreciacions o judicis o expectatives. En aquest terreny, res ja no serà com abans i tots ho acabaran pagant. Hi ha coses que no surten de franc. ◀

Joaquima Messeguer
 Doctora de l'Institut de Recerca i Tecnologia Agroalimentàries
 joaquima.messeguer@irta.cat

Miquel Vallmitjana
 Doctor en Biotecnologia per la UAB
 miquelvallmitjana@uab.cat

El futur de l'agricultura passa pels cultius transgènics?

RELATOR

Cristian Agudo

L'agricultura es troba en una situació compromesa. En un món cada cop més condicionat per les noves tecnologies i regit per les regles de l'economia liberal, el model agroalimentari tradicional sembla insostenible. En aquest context, l'aparició dels cultius transgènics ha generat un debat aferrissat entre els que consideren que són una bona eina per millorar la indústria agroalimentària i els que defensen que la seva implantació comporta uns riscos inassumibles.

Bona part de les crítiques que reben els transgènics fan referència als riscos que poden suposar pels ecosistemes. En aquest sentit es pronuncia Miquel Vallmitjana, doctor en Biotecnologia per la UAB. Segons Vallmitjana, la hibridació de les noves espècies transgèniques amb les varietats convencionals o amb espècies silvestres genera certs riscos difícils d'avaluar i prevenir. Afegeix, a més, que l'agricultura ecològica o altres models sostenibles s'estan veient amenaçats per la difícil coexistència amb aquesta nova tecnologia. Pel contrari, la doctora Joaquima Messeguer, de l'Institut de Recerca i Tecnologia Agroalimentàries (IRTA), recorda que per autoritzar la comercialització d'un transgènic cal presentar una sèrie de proves que demostrin que no són perillosos per al medi ambient o si més no, que no ho són més que l'equivalent no transgènic, ja que quan es conrea una varietat no transgènica el risc que es creui amb els cultius autòctons també existeix.

Com afecta el consum de productes transgènics a la nostra salut? Aquesta és una altra de les preguntes que cal respondre. Miquel Vallmitjana alerta dels efectes nocius dels aliments transgènics sobre la salut de les persones, els quals provocaran progressiva-

Els transgènics confronten els que creuen que són una bona eina per la indústria agroalimentària i els que defensen que la seva implantació comporta uns riscos inassumibles

ment un empitjorament de la qualitat de vida de la població. Per aquest motiu, Vallmitjana considera imprescindible un etiquetatge adequat dels productes per tal que el consumidor pugui diferenciar perfectament l'agricultura convencional de la biotecnològica. En canvi, Joaquina Messeguer assegura que fins ara no ha aparegut cap article en una revista realment científica que demostrï la nocivitat dels transgènics, i exposa els casos dels Estats Units i el Canadà com a exemples de països on fa més de quinze anys que se'n consumeixen sense que s'hagi detectat cap efecte nociu per a la salut. La doctora de l'IRTA va més enllà i aventura que fins i tot a través de la investigació aviat contribuiran a millorar l'alimentació de la població.

Els efectes sobre el model econòmic agrari és un altre dels temes que més recel provoca entre els detractors dels cultius transgènics. En aquest sentit, Vallmitjana denuncia el monopoli que exerceixen cinc empreses sobre la gestió de les patents mundials dels Organismes Genèticament Modificats (OGM) agrícoles. Entre aquestes destaca la multinacional Monsanto, que disposa del 88% de la comercialització dels OGM. A més, afegeix que la concentració de poder no només afecta

les llavors, sinó que també condiciona tot el procés productiu agrícola, des del propi conreu a la distribució. Per contra, Joaquina Messeguer recorda que cada any hi ha més pagesos que si poden, cultiven transgènics. I afegeix que, si això passa, és perquè els resulta rendible. La doctora de l'IRTA desmenteix que el cultius transgènics afavoreixin especialment les grans multinacionals i atribueix aquest fenomen a la percepció negativa cap a la biotecnologia que segons ella existeix a Europa i que ha provocat la limitació de la recerca fent desaparèixer un teixit empresarial que podria haver evitat l'actual situació de monopoli.

Malgrat que les dues posicions sobre els transgènics són molt distants, encara és possible trobar punts de consens. Així, Vallmitjana coincideix amb Messeguer que els OGM poden acabar ajudant a millorar la situació actual del sector agrícola però, des del seu punt de vista, sempre que es porti a terme una transició del paradigma productivista actual a un altre que es basi en la sostenibilitat. I per la seva banda, Messeguer dóna la raó als plantejaments antitransgènics quan aquests defensen la necessitat d'analitzar el producte nou prèviament a la seva en-

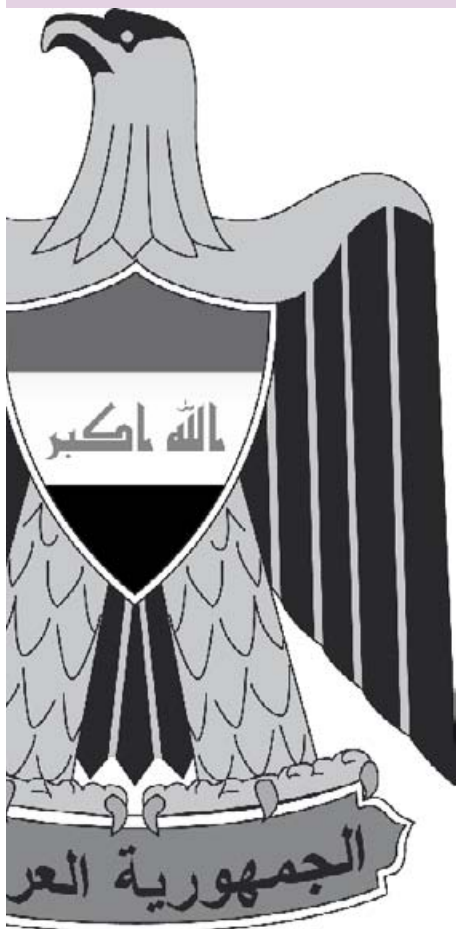
trada al mercat per comprovar que és substancialment equivalent al que hi havia abans.

El futur de l'agricultura planteja molts interrogants. Per això el debat sobre la coexistència entre cultius convencionals i els transgènics és cada cop més inajornable. ◀

Antoni Segura
catedràtic d'Història Contemporània
i director del Centre d'Estudis Històrics Internacionals de la UB
segura@ub.edu

ELECCIONS

L'Iraq: entre l'esperança i la violència

El març passat tenien lloc les eleccions a l'Iraq, però fins el moment encara no sabem qui encapçalarà un govern que haurà de posar ordre i reconstruir un país un cop aquest estiu es retirin els EUA i els seus aliats. I és que retornar l'estabilitat a l'Iraq no és una tasca fàcil, ja que les guerres, la dictadura del partit Baas i l'ocupació han portat a la destrucció de l'Estat, incapaç de respondre a les principals necessitats dels iraquians —seguretat, sanitat, educació, electricitat...—, als enfrontaments comunitaris i als atemptats que colpegen la població. I tot amb un descens brutal del nivell de vida, la proliferació de màfies, uns elevats nivells de corrupció i la presència —avui disminuïda— d'Al Qaida.

És molt difícil aventurar si l'Iraq serà una democràcia plena, el motiu argüït pels neocons per justificar la invasió després que no apareguessin les armes de destrucció massiva i les connexions amb el terrorisme internacional. Els obstacles que ha de superar no conviden a l'optimisme. I en tot cas, la transició està sent lenta, difícil i amarada per la violència.

Les primeres passes es varen donar sota el virregnat de Paul Bremer quan es constituí el 2003 un Consell de Govern format per 25 iraquians sota la tutela nord-americana. El mandat de Bremer donà pas a un govern provisional amb la representació proporcional de les diferents comunitats ètniques i religioses sota la presidència del xiïta Iyad Al-lawî, dirigent de l'Aliança Nacional Iraquiana (ANI), partit integrat per antics membres del partit Baas i de l'exèrcit oposats a la dictadura de Saddam Hussein que des de 1995 tenia seu a l'exili d'Amman. La seva missió era la de convocar eleccions i donar pas a un executiu escollit pel Parlament. Aquestes tingueren lloc el gener de 2005 amb una participació del 60% a pesar de la crida a no participar dels líders sunnites —i d'Al Qaida— i de la violència que sacsejava el país. El retraïment sunnita deixà un parlament descompensat que seria l'encarregat d'elaborar la Constitució i que proclamà al kurd Jalal Talibani com a nou president i Ibrahim al-Jaafari, líder de la coalició xiïta Aliança Unida Iraquiana (AUI), que fou

l'opció més votada, com a primer ministre. Finalment, l'octubre de 2005, el iraquians referenden la Constitució (79% de vots afirmatius) i el desembre, l'AUI obté de nou la victòria i el seu nou líder, Nouri al-Maliki, és escollit primer ministre d'un govern d'unitat. En aquesta ocasió, els dos principals partits sunnites obtenien una millor representació, ja que els líders religiosos i tribals no només s'havien desvinculat d'Al Qaida, sinó que la combatien amb l'ajuda de les tropes nord-americanes.

El govern d'al-Maliki fou el de la normalització política, en la mesura que aquest adjectiu pot aplicar-se a l'Iraq, és a dir, del reconeixement internacional, de la formació d'unes noves forces de seguretat per combatre el terrorisme i garantir l'ordre, de la negociació de la retirada de les tropes dels EUA, de la lenta reconstrucció de l'Estat i de les institucions... I arribem així a les eleccions d'enguany. Dels resultats es desprenen tres conclusions:

1. La participació, sota una nova onada d'atemptats, ha sigut notable, arribant al 62%.
2. El vot comunitari segueix sent fonamental, amb l'excepció parcial del Bloc Iraquià, l'actual partit d'Al-lawhi de tall laic que aplega una majoria

xiïta però ha obtingut part del vot sunnita.

3. El nou govern depèn d'unes aliances difícils. Al-Maliki —després que la Junta Electoral hagi ratificat els resultats un cop resolta la seva sol·licitud de repetir el recompte— ha bastit una coalició parlamentària amb l'Aliança Nacional Iraquià, aconseguint una majoria de 129 diputats i es disputa amb Al-lawhi el dret a formar govern.

No obstant, sembla albirar-se un esclatxa d'esperança a l'Iraq després d'aquestes eleccions i de la presumible retirada de les tropes nord-americanes. Però tanmateix, el pes del vot comunitari i religiós encara posa límits a allò que podríem considerar una democràcia plena. ◀

	Vots	%	Escons	+/-
Bloc Iraquià (àrab laic)	2.849.612	27,72	91	54
Aliança per l'Estat de Dret (àrab xiïta)	2.792.083	24,22	89	64
Aliança Nacional Iraquià (àrab xiïta)	2.092.083	18,15	70	-35
Aliança del Kurdistan (kurds)	1.681.714	14,59	43	-10
Moviment pel Canvi (kurds)	476.478	4,13	8	8
Aliança Unitat de l'Iraq (àrab sunnita)	306.647	2,66	4	4
Front d'Acord Iraquià (àrab sunnita)	298.226	2,59	6	-38
Unió Islàmica del Kurdistan (kurds – sunnites)	24.372	2,12	4	-1
Grup Islàmic del Kurdistan (kurds –sunnites)	15.253	1,32	2	1
Altres grups minoritaris	61.153	—	8	6
Total (62,4% del cens)	11.526.412	100,00	325	

CONNEXIONS

Sobre revolucions 2.0 i peixeres

VISTA PRÈVIA

La innovació en la manera de comunicar-nos transforma les societats. De fet, la invenció de l'escriptura fa més de 5.300 anys va ser tan revolucionària que es considera com el punt d'inici de la història moderna. La impremta marca l'entrada a la modernitat de la mateixa manera que la premsa escrita, la ràdio i la televisió ens situen en plena societat de masses. Ara, internet fixa una nova era i dibuixa un nou món que fins fa poc era inimaginable.

Els canvis que les noves tecnologies han introduït en la nostra vida privada i en la nostra activitat laboral són immensos. Al primer món, l'entorn 2.0 ens fa viure i treballar de manera completament diferent a com ho feien els nostres pares i ja no diguem els nostres avis. La manera com ens comuniquem entre nosaltres, com comprem un bitllet d'avió, com redactem una tesi doctoral o com cerquem una informació no té res a veure avui i fa només vint anys. A la gran majoria aquest entorn 2.0 els fa feliços i els facilita la vida —encara que no perdin l'oportunitat de recordar l'esclavitud que representa rebre els correus electrònics a la Blackberry—, a una minoria els ofega i/o els atabala, i per als més joves és el medi natural i únic que poden realment imaginar. Alguns parlen de revolució 2.0 i la comparen amb la industrial, segurament amb raó. Discutir sobre si aquests canvis són positius o negatius és un debat ètic complex i necessari, però certament no en minvarà la força ni la velocitat.

Els temps estaven canviant (i ara ja ho han fet)

Berlín, 9 de maig de 2010. A mitja tarda, mentre començo a escriure aquestes línies al meu PowerBook, un petit senyal acústic m'indica que un nou missatge ha entrat al xat del meu Facebook. El Josep em convida a veure la final de l'Eurolliga de bàsquet entre el Barça i l'Olimpiakos grec a casa seva. Entro al web del transport públic municipal per veure quina és la millor manera d'arribar-hi i a quina hora em convé sortir de casa. De camí, escolto els

Martí Estruch
Periodista - Delegat de la Generalitat de Catalunya a Alemanya
mestru@correu.mesvilaweb.cat

Al primer món, l'entorn 2.0 ens fa viure i treballar de manera completament diferent a com ho feien els nostres pares i ja no diguem els nostres avis

Obrint Pas al meu iPod per agafar moral de victòria. El Barça guanya amb autoritat per 86-68 i no patim gens en cap moment del partit, fet ben sorprenent en una final d'aquest nivell. Un cop acabat, m'apresso a enviar un SMS a Josep Cubells, directiu del Barça responsable de la secció de bàsquet, a qui vaig conèixer l'any passat durant la Final Four de Berlín. Tornat a casa, em connecto a VilaWeb per veure com respira el país i a un diari digital alemany per veure com han anat les eleccions regionals a Renània del Nord-Westfàlia: la coalició que mana al Govern federal, Christlich Demokratische Union Deutschlands – Freie Demokratische Partei (CDU-FDP), és la gran perdedora. Un altre dia guanyaran. Abans d'anar a dormir, programo el despertador, que des de fa temps és el telèfon mòbil. Bona nit.

Aquesta breu paràgraf autobiogràfic, verídic i escollit a l'atzar, serveix per mostrar clarament la influència de les noves tecnologies en les nostres vides. Segur que tothom en podria redactar un de similar, en què intensitat de la influència i edat acostumen a mantenir una clara relació de proporcionalitat inversa. Hem passat a ser dependents del nostre entorn 2.0 particular i només en som conscients com amb la salut, quan ens manca: quan perdem el telèfon mòbil, ens quedem sense cobertura o se'ns espatlla l'ordinador. Si a la feina cauen

els servidors, o els informàtics-bruixots de la tribu fan tasques de manteniment, restem silencis davant la pantalla aïllada, sense saber gaire què fer. Bob Dylan (1941) ja ens ho havia anunciat el 1964 i la seva premonició era més encertada que no pas la de Nostradamus (1503-1566): els temps han canviat, i molt.

La revolució 2.0 comença ara

Peter Kruse (1955) és un neuròleg alemany que els darrers anys s'ha dedicat a estudiar les repercussions socials de la nova era digital. De fet, ja va començar a estudiar neurologia contagiada per les teories de Joseph C. R. Licklider (1915-1955) sobre la simbiosi entre l'home i la computadora i dels pioners en l'estudi de la intel·ligència artificial. Explica que el fascinava el repte dels «recercaires» del Massachusetts Institute of Technology (MIT) per aconseguir que persones i ordinadors fossin més intel·ligents junts que separats. Aquesta va ser la primera passa. Però Kruse creu que la revolució 2.0 real comença tot just ara, amb l'apogeu de les xarxes socials, els famosos *social media*, que en llengua anglesa —i per tant original— té una connotació lleugerament diferent. La primera dècada del nou segle va ser la de la connectivitat, la de cablejar i construir xarxes, com qui

construeix autopistes o col·loca vies de tren. Paral·lelament, internet evolucionava fins a arribar a l'estadi 2.0 i començava a crear eines: Facebook, YouTube, Twitter, MySpace, Wikipedia, Technorati, Flickr, Digg...

La velocitat amb què han crescut aquestes eines i xarxes és lumínica. Facebook, per exemple, va aconseguir 100 milions d'usuaris en nou mesos i si fos un país avui seria el tercer més habitat del món, per darrere de la Xina i l'Índia, però ja per davant dels Estats Units d'Amèrica (EUA). Actualment, Facebook té més de 400 milions d'usuaris actius, que vol dir que han passat pel seu perfil els darrers 30 dies. La ràdio va trigar 38 anys per aconseguir la meitat d'usuaris, la televisió en va necessitar 13 i fins i tot internet va trigar 4 anys en tenir 50 milions d'usuaris. A Facebook, que dóna feina a 1.200 persones, cada dia s'hi aboquen 1,5 milions de peces, ja siguin fotografies, apunts, notícies... A YouTube ja hi ha més de 100 milions de vídeos i cada minut es penguen 24 noves hores de vídeo. A Twitter, les tres persones amb més nombre de seguidors en tenen més que no pas habitants té Catalunya.

Un cop tenim les xarxes i les eines, un cop tenim el 96% d'integrants de la generació Y¹ formant part d'alguna xarxa

¹ Integrada pels nascuts a les dècades de 1980 i 1990.

A la gran majoria, l'entorn 2.0 els fa feliços i els facilita la vida, a una minoria els ofega i/o els atabala, i per als més joves és el medi natural i únic que poden realment imaginar

social, pot començar el joc, que diria el crupier. Diversos analistes i revistes especialitzades afirmen que l'any passat, el 2009, va ser el de l'explosió de les xarxes socials a Europa. Kruse és un d'ells i explica que l'any passat, molts dels qui només eren visitants digitals (*digital visitors*) van passar a ser residents digitals (*digital residents*). Simplificant: molts dels qui abans només utilitzaven internet per cercar una informació a Google o comprar un bitllet d'avió van obrir un bloc o es van crear un perfil al Facebook.

Socialnomics: l'economia 2.0

El 2009 també és l'any en què un dels nous gurus d'internet, Erik Qualman (1972), publica el seu llibre *Socialnomics*,² on analitza com les xarxes socials no només han transformat la nostra vida, sinó també la nostra manera de fer negocis. El llibre, de consum obligatori per a tots els qui volen fer diners a internet —que avui en dia equival a dir tots els qui volen vendre alguna cosa— és un exemple en ell mateix de com aprofitar les eines 2.0 per convertir un llibre en un èxit de vendes. Qualman es va inventar una paraula-marca, So-

cialnomics, la va situar als cercadors d'internet, va obrir un bloc amb aquest nom, es va assegurar que aparegués enllaçat a milers d'altres blocs i va crear un vídeo impactant a YouTube amb un lema que tenia ganxo: *It's a people driven economy, stupid*, refent la famosa frase de James Carville (1944) de 1992, que per cert va tenir molt a veure en el fet que Bill Clinton (1946) arribés a president dels EUA.

Una de les tesis de Qualman és que cal prendre consciència —o reprendre-la— que són les persones les qui mouen l'economia, els compradors i no només els venedors. Si tenim en compte que un dels grans axiomes de les xarxes socials és que traslladen el poder dels oferidors als demandants, sembla obvi que les xarxes socials són el lloc on anar a cercar els clients. Anunciar-se a un diari de paper és la prehistòria i pagar una fortuna per posar publicitat a la televisió quan una part important de la clientela ja no l'encén perquè està connectada a internet és llançar els diners. Fins i tot els bàners i els butlletins electrònics són cosa del passat. Ara el que cal és introduir-se a les xarxes. L'objectiu és que deu amics del potencial comprador a Facebook li recomanin una determinada marca de seient de nen per al cotxe quan demani consell. Algunes empreses han estat capdavanteres en l'estratègia comercial a internet i al web

2.0 i hi han invertit molts diners. Entre les grans, se sol citar empreses com Adidas, Dell o Ikea. Entre les catalanes, la marca de sabatilles esportives Munich, amb seu a Capellades, és una de les que fa temps que treballa en la bona direcció.

En un món amb sobresaturació de dades i d'informació, la seva gestió és un àmbit d'importància neuràlgica. Tanta, que l'enginyer informàtic i professor de Berkeley Joe Hellerstein parla de revolució industrial de les dades i un dels capítostos de Google, Ben Fried, verbalitza el que tothom sap: «les dades són d'ús comú, el que és escassa és la capacitat d'extreure'n valor».³ Les empreses que en són capaces són les que reparteixen dividendes a final d'any independentment de crisis i daltabaijos. Der Club és la versió alemanya del Club del Lector. Pertany al grup Bertelsmann i els gairebé 3 milions de socis el converteixen en un dels més grans del món. Quan hom hi compra un llibre al seu web, rep automàticament el suggeriment de comprar-ne d'altres, en funció de les compres d'altres clients i del comportament propi en el passat, arxivat convenientment. És el poder dels algorismes en mans de Der Club, Google, Amazon i tants d'altres.

2 QUALMAN, *Socialnomics: How social media transforms the way we live and do business*.

3 «Data, data everywhere. A special report on managing information.» p. 4.

>> Hem passat a ser dependents del nostre entorn 2.0 i només en som conscients com amb la salut, quan ens manca

No tot és vendre, però: crear sentit de comunitat i oferir serveis és igual d'important. Vueling oferia els dies de caos aeri informació sobre els vols afectats pel núvol volcànic islandès no només al seu web, sinó també mitjançant Facebook i Twitter. Només les companyies aèries que no s'han posat al dia ofereixen informació posant un anunci als diaris. Un sistema molt menys eficaç i alhora molt més car, no cal dir-ho. Per als qui per edat, nivell educatiu o econòmic no participen de l'entorn 2.0, sempre resta l'atenció telefònica, amb *call centers* situats a Irlanda, Índia o Sud-amèrica.

Per a les empreses, de tota manera, no tot són avantatges. El passat mes de març va tenir lloc una interessant batalla 2.0 entre Greenpeace i Nestlé. Greenpeace va penjar un impactant vídeo a YouTube en què acusava Nestlé de desforestar la selva d'Indonèsia per obtenir oli de palma, tot deixant la població d'orangutans sense hàbitat. Al vídeo es veia com una persona obria un Kitkat i en lloc de xocolata es menjava els dits d'un simi. El vídeo es va escampar com una taca d'oli i els responsables de Nestlé van encendre els llums d'alarma. Més encara quan van comprovar que davant la seva seu central alemanya de Frankfurt, els ecologistes hi instal·laven una pantalla gegant on hi reproduïen els missatges del Twitter de la campanya. Nestlé encara va aconse-

guir que YouTube retirés temporalment el vídeo de Greenpeace, però finalment es va haver de rendir i, entre altres mesures, va haver de tancar la pàgina de Kitkat a Facebook, que comptava amb 750.000 seguidors, perquè tots els missatges li eren contraris.

Veus crítiques

Sortosament, ni que només sigui per afavorir la varietat d'opinions, també hi ha qui es mostra crític o com a mínim escèptic davant d'aquest escenari de revolució digital. Un escenari que en alguns aspectes s'assembla força al 1984⁴ de George Orwell (1903-1950) i el seu famós *Big Brother* que tot ho veia. Als carrers més transitats d'algunes grans ciutats, sense que ens n'adonem, sortim de l'angle de visió d'una càmera de vigilància per passar automàticament al de la següent. Només al nou aeroport que estan construint a Berlín n'hi haurà 1.400. A la Gran Bretanya, un dels països capdavanters, n'hi ha més de 4 milions, una per cada 14 persones. A Alemanya, qualsevol manifestació a la via pública és enregistrada obertament per diverses càmeres de la policia. Que aquestes càmeres constitueixen un element de control social i polític molt

4 ORWELL, 1984.

fort és evident, que se'n faci un bon o mal ús ja és més difícil d'escatir.

Entre els usos positius, a banda del més habitual de dissuadir de la comissió d'un delictes, aquestes càmeres han servit recentment per documentar i detenir l'autor d'una agressió racista a un vagó dels Ferrocarrils de la Generalitat o posar de relleu alguns casos de maltractaments a comissaries policials. En un recent i sonat robatori que va tenir lloc en un hotel de luxe de Berlín durant un torneig internacional de pòquer, la policia no va dubtar de qualificar d'aficionats els lladres i augurar-los poques hores de llibertat pel sol fet que s'havien tret la caputxa que els tapava la cara abans d'arribar al cotxe que els esperava a la porta, permetent que les càmeres de l'entrada de l'hotel els enregistrassin amb tot detall. Van ser detinguts al cap de 24 hores.

No cal ser admirador de Noam Chomsky (1928) o dels propagadors de teories conspiratives per adonar-se que l'estat i la policia, el poder en definitiva, té avui més instruments que mai per exercir les seves funcions controladores i repressores, que la llei els atorga de manera legal en exclusiva. Els instruments per perseguir grups contraris al sistema establert, siguin dissidents polítics, independentistes, anarquistes o demòcrates en règims totalitaris, són cada vegada més sofisticats i comple-

xos. La privadesa de qualsevol ciutadà és amenaçada constantment. A la proliferació de càmeres de vigilància, combinables amb programes informàtics de reconeixement del rostre, cal afegir-hi els nous documents d'identitat digitals amb xip incorporat com l'alemany i el rastre que deixem amb les nostres targetes de crèdit o simplement duent un telèfon mòbil a sobre. Els satèl·lits capaços d'enregistrar converses o captar imatges des de quilòmetres de distància o xarxes de control massiu de les comunicacions com l'Echelon acaben de configurar el panorama un xic angoixant de les possibilitats del *Big Brother* contemporani. En alguns casos, els controladors no han ni de fer res: la quantitat de dades personals de tota mena que aboquem tots plegats voluntàriament a Facebook són el somni de qualsevol investigador.

Parlem?

També hi ha veus crítiques amb el model d'interrelació humana que ofereixen les xarxes socials. L'escriptor argentí Juan Faerman (1970), autor de *Facebook*,⁵ defineix Facebook com una suma d'egos a la recerca desesperada d'atenció i es mostra partidari de les re-

lacions personals directes. No és l'únic. Molts addictes als xats són incapaços de mantenir una conversa en directe. El fet que la companyia nord-americana clausurés el perfil de Faerman i la pàgina dedicada al llibre a causa de les seves opinions parla poc en favor del respecte a la llibertat d'expressió de Facebook. Que li restaressin ambdós arran del vídeo de denúncia que Faerman va promoure a YouTube i l'expansió de la notícia per la xarxa parla a favor de la seva capacitat de rectificar.

Susan Greenfield (1950) és una baronessa britànica, membre de la Cambra dels Lords, especialista en psicologia cerebral. A banda de les seves contribucions al coneixement de malalties com l'Alzheimer i el Parkinson, Greenfield és molt coneguda per les seves tesis sobre els efectes adversos de la tecnologia sobre el nostre cervell. Més concretament, Greenfield afirma que les xarxes socials tenen un impacte negatiu sobre el desenvolupament de nens i joves, que disminueixen la nostra capacitat d'atenció i la nostra habilitat per sentir empatia, i que erosionen la nostra identitat. Tothom qui hagi vist algun reportatge sobre els *hikkimori* japonesos estarà temptat d'atorgar-li com a mínim part de raó. Es tracta d'uns 200.000 nens japonesos que es passen anys tancats literalment a la seva habitació, amb l'única companyia

⁵ FAERMAN, *Facebook*.

» En època 2.0, els pressupostos participatius, la participació més enllà de votar cada quatre anys o la consulta mitjançant referèndums és una qüestió de voluntat política

d'internet, la PlayStation i els videojocs. És una situació extrema, és clar, però el nombre de persones amb graus d'addicció importants a internet i les noves tecnologies arreu del món és creixent.

Des de posicions més conservadores, Vincent Nichols (1954), arquebisbe de Westminster, defensa que les xarxes socials són la causa de relacions personals inestables, desintegració de la vida familiar i pèrdua d'aptituds socials. No sé si entre aquestes darreres hi inclou el respecte per les normes més elementals de gramàtica i ortografia, que no sembla que el llenguatge habitual als missatges SMS o als xats tingui especialment en compte.

Efectes 2.0 en la política

Si bé és cert que la majoria de polítics només recorden l'existència d'eines 2.0 just abans d'unes eleccions i abandonen blocs i twitters a la mateixa velocitat que ocupen noves cadires, seria injust no adonar-se que també aquest món ha canviat radicalment. Tot i que no va ser pas el pioner, sí que és cert que la campanya electoral de Barack Obama (1961) de 2008 marca un abans i un després. La utilització de YouTube i la resta d'instrumental 2.0 per arribar als ciutadans de manera gairebé individualitzada i crear alhora sensació de

col·lectiu a l'entorn del lema *Yes, we can* va ser modèlica. La seva aposta no es va aturar amb la seva elecció: el primer dia després de prendre possessió va adreçar una admirable instrucció als alts càrrecs de la seva administració anomenada «Transparència i govern obert». Els reclamava que oferissin la màxima informació des d'internet als ciutadans, que els facilitessin vies de participació i que hi hagués una cooperació intensa entre els diferents nivells del poder i entre aquests i la societat.

A Catalunya, un dels polítics que més s'ha destacat per impulsar l'ús de les noves tecnologies i predicar amb l'exemple és el president del Parlament, Ernest Benach (1959). En el seu recent llibre *#Política 2.0*,⁶ defensa que saber utilitzar les eines 2.0 ha de ser per a tothom, i per als polítics en particular, un exercici de responsabilitat a favor del bé comú. Benach es mostra convençut que uns polítics 2.0 actius ajudarien a combatre la desafecció dels ciutadans envers la política o, amb més raó i com vaig llegir un cop a Salvador Cardús (1954),⁷ la desafecció dels polítics envers la ciutadania. En l'època 2.0, l'elaboració de pressupostos municipals participatius, l'obertura de veritables canals de participació més enllà de vo-

6 BENACH, *#Política 2.0*

7 CARDÚS, «No ens alimenten molles».

tar cada quatre anys o la consulta mitjançant referèndums és, efectivament, una qüestió de voluntat política.

En l'àmbit d'internet, Catalunya s'ha mostrat sempre molt activa, potser perquè és un món sense fronteres on es pot presentar de manera lliure, tal com és. El català és la vint-i-tresena llengua més emprada a internet i l'única d'entre aquestes que no té un estat al darrere. L'assoliment del domini «punt cat» el 2005, ben documentat en el llibre *Nació.cat*⁸ del periodista i actiu blocaire Saül Gordillo (1972), és una gran victòria per a un país massa acostumat a les derrotes. Haver obtingut el primer domini del món destinat a una cultura i una llengua té més importància de la que sovint ens imaginem per a la nostra identitat col·lectiva. El passat 1 d'abril hi havia 41.357 dominis «punt cat» registrats.

En la història del domini «punt cat» hi van jugar un rol determinant persones com Amadeu Abril i Manel Sanromà, que juntament amb d'altres formen la nostra selecció nacional d'internautes. Una selecció on també hi juguen els integrants de Softcatalà, activistes del programari lliure i dels continguts oberts com Oriol Ferran (1965) i Llorenç Valverde (1953), teòrics com Manuel Castells (1942) o Imma Tubella (1953), tots dos a la UOC i coordinadors del

8 GORDILLO, *Nació.cat*.

La sensació és que tots plegats vivim en una gran peixera amb poques roques on amagar-se i on les informacions circulen amb més rapidesa que no pas precisió

Projecte Internet Catalunya (PIC), i el director de VilaWeb, Vicent Partal (1960), apassionat seguidor del món web i autèntic visionari de cap a on cal encaminar les passes per no perdre mai el tren.

Política i periodisme

Les noves tecnologies no només han canviat la política i el periodisme, sinó també la forma de relacionar-se entre ells. Vegem-ne algun exemple. A Berlín, el gran tema polític del 23 de maig de 2009 era l'elecció del president del país i tota l'atenció mediàtica es concentrava al Bundestag. Arreu del món, només una molt petita minoria sap el nom de qui ocupa la més alta instància política d'un dels països més poderosos. És igual. En l'era de Sant Google, la combinació de «Germany» i «president» dona aproximadament 166 milions de resultats (en 0,19 segons) i queda clar que fins fa uns mesos era Horst Köhler (1943). A Alemanya, no són pocs els qui tampoc en coneixen el nom. El 23 de maig es tractava de saber si Köhler, de la CDU, aconseguiria ser reelegit o si l'aspirant Gesine Schwan (1943), del Sozialdemokratische Partei Deutschlands (SPD), li prendria la plaça i de passada augmentaria exponencialment el nombre d'entrades als cercadors d'internet. A les 14.29 hores, el president del Bundestag, Norbert

Lammert (1948), va anunciar el resultat: 613 vots a favor de Köhler, suficients per mantenir-se en el càrrec.

Les agències de notícies es van apressar a difondre la notícia a tots els racons del planeta. El teletip va omplir milers de pantalles d'ordinador als cinc continents i els mitjans de comunicació van repetir centenars de milers de vegades un nom que tornaria a caure en l'oblit més absolut al cap d'unes hores. Però la gran novetat d'aquesta elecció va ser una altra. La novetat és que la notícia... no ho era, ja era sabuda! A les 14.13, el diputat de l'SPD Ulrich Kelber (1946) havia escrit al seu Twitter: «Rumor: Köhler té 613 vots. Suficient per continuar». Dos minuts després confirmava el rumor. També abans de les 14.29, la diputada de la CDU Julia Klöckner (1972) havia tuitejat enfora dels murs del Bundestag: «Amics, podeu continuar mirant el futbol, Köhler guanya».

L'afer del resultat presidencial anunciat abans d'hora va ser objecte d'intens debat públic. Diversos responsables polítics van criticar els diputats twitaires i els van acusar de malmetre la imatge i la dignitat del Parlament. Certament: en un univers prou simbòlic com és un Parlament, el fet que els escolans avancin què dirà el sacerdot a l'homilia pot ser considerat un petit sacrilegi. Hi va haver demandes de dimissió, la mesa del Bundestag va tractar

sobre el tema i la diputada de la CDU va acabar demanant excuses i anunciant que deixaria de redactar les actes del seu grup, ja que alguns companys de partit l'havien acusat de no saber gestionar correctament la informació.

L'efecte peixera

La sensació és que tots plegats vivim en una gran peixera amb poques roques on amagar-se i on les informacions circulen amb més rapidesa que no pas precisió. Gràcies a les noves tecnologies, la transmissió de dades és immediata i la notícia no sempre espera que el periodista arribi i certament no espera que les rotatives l'hagin impresa en negre sobre blanc. Al Parlament de Catalunya, dues persones que han comprovat de manera incòmoda què significa viure dins una peixera són el conseller Joan Saura (1950), amb el seu SMS «Kin toston, oi?» referit a un discurs del president José Montilla (1955), i el diputat del PP Daniel Sirera (1967) amb un que deia «Aquest partit és una merda», referit al propi. Tots dos missatges van ser captats pels teleobjectius de fotògrafs de premsa. Si la publicació de fotografies com aquestes és ètic o no ho és, pot ser el tema d'un apassionant debat.

Que es pot fer una utilització inadequada o poc ètica de la informació per

» Si fa vint anys era relativament fàcil amagar una notícia, avui en dia és gairebé impossible

assolir un benefici propi és evident. Tornem a un exemple recent de la vida política alemanya. Diumenge, 30 d'agost de 2009, eleccions regionals a Saarland. Cap a les 16.30 hores, una piulada al Twitter anuncia: «Pronòstic electoral a Saarland: bona font!!! CDU 35-37%, SPD 23-25%, Linke 16-18%, Bündnis 90 - Die Grünen 7-8%, FDP 8-9%». No triguen en aparèixer altres piulades, amb xifres força diferents. Unes xifres i altres s'escampen amb rapidesa quan encara manca més d'una hora per al tancament dels col·legis electorals. La intenció d'influir en el vot dels qui encara no han votat és evident. Que la llei electoral prevegi multes de fins a 50.000 euros per a qui faci públics pronòstics electorals abans d'hora no sembla espantar els anònims piuladors.

Després se sabrà, a més, que les xifres no eren inventades per ments perverses dels equips de campanya respectius, sinó xifres basades en enquestes reals, cuinades convenientment. Una hora abans del tancament dels col·legis aproximadament, diversos polítics i periodistes tenen una idea força precisa de com poden acabar sent els resultats finals, en base a les mateixes enquestes a peu d'urna que difonen les principals cadenes de televisió en el moment just del tancament. Que aquestes xifres s'acabin utilitzant amb fins partidistes era una simple qüestió de temps. De

temps i d'oportunitat, és clar. Un mitjà de comunicació tradicional no ho faria mai, per sentit de la responsabilitat i/o per l'amenaça de multes econòmiques o sancions més greus. Però l'època de retirar revistes dels quioscos s'ha acabat i tothom pot agafar el rol de periodista gràcies a les eines 2.0. Al món lliure, o suposadament lliure, la circulació de la informació no es pot aturar.

Tot s'acaba sabent

És justament l'efecte peixera el què ha fet que els bons assessors de comunicació aconsellin els seus clients des de fa un temps de no amagar les informacions. Les dolentes, s'entén. Si fa vint anys era relativament fàcil amagar una notícia, avui en dia és gairebé impossible. Per això, si un personatge públic o una empresa comet un error o infringeixen la llei, els convé més ser ells mateixos qui ho anunciïn. D'aquesta manera controlaran el contingut de la informació i el ritme mediàtic: no aniran a remolc ni hauran de matisar el que altres destaparan i sovint exageraran per mor de les audiències. A banda que autoinculpar-se, o reconèixer els propis errors, no només és recompensat des del punt de vista jurídic, sinó que té un valor ètic indubtable.

Vegem-ne un exemple recent que va commoure l'opinió pública alemanya.

Margot Kässmann (1958) era bisbessa protestant a Hannover i presidenta del Consell de l'Església evangèlica alemanya fins el passat febrer. Una dona moderna i plena d'energia, que aportava aires renovadors i era coneguda i estimada. La seva posició manifestament contrària a enviar tropes alemanyes a l'Afganistan l'havia enfrontat sovint al govern. Un vespre, després d'una celebració amb uns amics, agafa el cotxe per tornar a casa. El trajecte és curt i l'endemà necessita el cotxe. Malgrat que pel seu càrrec disposa de xofer, fa estona que l'ha acomiadat perquè considera que la celebració no forma part de la seva vida pública. Se salta un semàfor en vermell, la policia l'atura i l'alcoholímetre marca 1,54. Al cap de dos dies ho fa públic, anuncia solemnement que plega de tots els seus càrrecs, inclòs el de bisbessa, i demana disculpes a tots aquells a qui haurà decebut.

Tot i que a Alemanya, a diferència d'altres països, el verb dimitir sí que es con juga en la vida pública i política, la decisió de Kässmann va ser qualificada de valenta per molts i d'exagerada per uns quants. Jo hi afegiria el qualificatiu d'intel·ligent. Si ho hagués amagat, la notícia hauria aparegut en qualsevol moment, segurament en el menys desitjat per a ella. El fet de mantenir posicions contràries al Govern de ben segur que no l'hauria ajudat. Potser convé recordar aquí la filtra-

ció interessada de la reunió amb ETA de Josep-Lluís Carod-Rovira (1952) per part dels serveis secrets de l'Estat espanyol. Si Kässmann ho hagués reconegut però no hagués dimitit, li hauria mancat l'autoritat moral necessària per continuar fent sermons a la gent.

Tenint en compte que ningú és lliure de culpa, un dels grans efectes positius de la revolució 2.0 és que obligarà els peixos de la peixera a ser molt honestos o molt hàbils en l'art de semblar-ho. ◀

MÉS INFORMACIÓ

BENACH, Ernest. *#Política 2.0*. Barcelona: Angle Editorial, 2010.

CARDÚS, Salvador. «No ens alimenten molles». A *Avui*, 15 de novembre de 2009, p. 28.

«Data, data everywhere. A special report on managing information». A *The Economist*, 27 de febrer de 2010, suplement especial.

GORDILLO, Saül. *Nació.cat*. Barcelona: Mina - Òmnium, 2007.

FAERMAN, Juan. *Faceboom*. Alienta Editorial. Barcelona, 2010.

ORWELL, George. *1984*. Barcelona: Sàpiens, 2005.

QUALMAN, Erik. *Socialnomics: How social media transforms the way we live and do business*. EUA: Wiley, 2009.

Les campanyes electorals a la xarxa

VISTA PRÈVIA

La campanya d'Obama de 2008 ha esdevingut un referent de com aprofitar políticament les noves eines de la informació i la comunicació. La xarxa ha revolucionat les relacions socials. Però aquest nou espai no va en detriment del món *offline*. Perquè si Obama només hagués estat a la xarxa enlloc de trepitjar el carrer, segurament no seria president del Estats Units d'Amèrica.

El món de la comunicació ha evolucionat moltíssim en els darrers 150 anys. Fins el segle XIX, la clau per estar informat era ser al lloc correcte en el moment indicat: un mercat, una conversa... Per interactuar s'havia de conèixer gent en persona. Amb el naixement dels diaris, per primer cop, podem tenir notícies de llocs on no hem estat mai i rebre l'opinió d'altres persones encara que no les coneguem. El món s'obre a tothom. La següent parada ens duu a la ràdio. També ens permet saber què es diu a centenars de quilòmetres de distància, però el gran canvi és que ens permet rebre informació en directe. Amb la televisió, a partir de les dècades de 1930 i 1940, la novetat és que podem veure imatges en moviment del que succeeix.

En comunicació política hi ha una data en què la televisió marca un abans i un després. Es tracta del 26 de setembre de 1960. Aquell dia s'emet el primer debat electoral televisat, amb un John Fitzgerald Kennedy (1917-1963) preparat per a l'ocasió i un Richard Nixon (1913-1994) que venia de passar dues setmanes a l'hospital a causa d'una lesió a la cama. Lluïa barba d'hores i no es va voler maquillar. Semblava estar incòmode, mentre que Kennedy va aparèixer relaxat. En acabar, la majoria de teleespectadors van donar Kennedy com a guanyador, mentre els que van escoltar el debat per la ràdio va considerar que Nixon s'havia emportat la victòria. Com se sap, Kennedy es va imposar a les urnes, i des de llavors els debats televisats són considerats fonamentals en la comunicació política.

Amb el naixement d'Internet a principis de la dècada de 1990, res feia presagiar que en poc temps

Xavier Peytibi

Assessor de comunicació política
xpeytibi@ideograma.es - www.xavierpeytibi.com

»» Amb l'aparició de la web 2.0 i les xarxes socials hem presenciats importants canvis en la manera de fer campanya política per Internet

assistiríem a una revolució tan gran en la manera de comunicar-nos. Però en política, aquesta revolució ha estat molt més lenta. Així, el creixement de la presència dels partits a la xarxa ha estat global des dels seus orígens en les eleccions al Congrés nord-americà de 1994, amb alguns candidats, molt pocs, inaugurant unes pàgines web que eren mers aparadors amb una còpia d'algun pamflet o cartell.

Malgrat que no va ser dels pioners, es pot dir que el candidat republicà a les eleccions nord-americanes de 1996, Bob Dole (1923), va ser el primer en legitimar Internet com a eina electoral. Així, al final del primer debat presidencial amb Bill Clinton (1946), Dole va recitar públicament l'URL del seu web, encoratjant a visitar-lo. L'anècdota és que no la va dir correctament —oblidant-se un punt (www.dole96.com)— però el que és rellevant és que Internet va irrompre en l'escena política i electoral.

Tanmateix, el precursor de l'ús electoral d'Internet va ser el candidat a governador de Minnesota, Jesse Ventura (1951), el 1998. Aquest exlluitador de *wrestling* va crear una llista amb correus de milers de voluntaris (JesseNet), a partir de la qual els podia mobilitzar ràpidament sense gastar en trucades telefòniques ni en personal per fer-les. Només dos anys després, a la campanya de les eleccions presidencials del

2000, tots els candidats nord-americans tenien webs per donar-se a conèixer i tots utilitzaven el correu electrònic per a posar-se en contacte amb els seus seguidors i difondre les seves idees. Des de llavors, en totes les eleccions va començar a aparèixer Internet i aquells candidats que no l'utilitzaven se'ls veia endarrerits en les noves tecnologies. Tot i així, Internet s'utilitzava per inserir publicitat com si el web fos un mitjà convencional.

A partir de 2004 els grans partits ja utilitzen —o ho intenten— l'*e-campanya* per complementar les accions electorals tradicionals via televisió, ràdio, premsa, telèfon i anuncis publicitaris. És especialment destacat el paper que té en les primàries del Democratic Party nord-americà Howard Dean (1948), que comença a usar estratègies de xarxa que implementa en el seu web: vídeo, primer bloc de campanya, enviaments d'SMS, petició de correus electrònics per aconseguir voluntaris, donacions econòmiques *online*... Després de Dean, les campanyes ja no només es basen en acaparar espais de televisió, ràdio i altres mitjans de comunicació tradicionals, sinó que es busca a través de la xarxa, la implicació de la gent, voluntaris i fins i tot reciprocitat i interactivitat amb la ciutadania.

El 2004 també és l'any de l'auge dels blocs, després de la compra de Blogger

per part de Google. Per primera vegada, qualsevol persona, de manera senzilla i gratuïta, esdevé emissor de les seves pròpies idees i informacions sense haver de passar pel filtre dels mitjans tradicionals. El 2005, amb el naixement de YouTube, la ciutadania pot pujar i compartir, no només les seves idees i textos, sinó també les imatges que vulguin. Per tant, tornem a trobar-nos en un context on la comunicació esdevé directa, entre individus. La dicotomia emissor-receptor desapareix i qualsevol persona, propera o llunyana, encara que no es conegui personalment, pot dialogar amb una altra a través de la xarxa.

A partir de 2006, i alhora que Internet es fa present a la majoria de llars, als webs de qualsevol partit dels països més avançats es poden veure notícies actualitzades, l'agenda d'actes, els blocs dels líders i càrrecs electes, vídeos i àudios de discursos, enllaços a la majoria de documents i imatges de la formació... I és a partir de 2007, estimulat per les primàries dels demòcrates i republicans nord-americans, les presidencials franceses i les legislatives britàniques, junt amb l'aparició i consolidació del web 2.0 i de les xarxes socials —amb desenes de noves opcions per compartir i crear informació— que hem presenciats importants canvis en la manera de fer campanya política per Internet.

Ens trobem en un context en el qual la comunicació i la creació de continguts polítics no depenen només dels partits i els mitjans; qualsevol persona pot esdevenir-ne creador

El 2010 el món és en xarxa, la societat ha canviat i els partits han d'adaptar-se. Ens trobem en un context en el qual la comunicació i la creació de continguts polítics no depenen només dels partits i els mitjans, sinó que qualsevol persona pot esdevenir-ne creador. La ciutadania vol opinar, conversar i sentir-se partícip d'una comunitat; se sent capacitada —com demostra constantment en les seves relacions a la xarxa— i no entén que els partits o els polítics no actuïn de la mateixa manera.

Les campanyes s'han hagut d'adaptar a uns canvis socials que no tenen marxa enrere. I com més aviat els partits se n'adonin, abans podran intentar arribar a la ciutadania a través de la xarxa, però sense oblidar mai que la xarxa és una eina més. Ens trobem davant d'un moment apassionant i els partits polítics han d'entendre com funciona si volen sobreviure i sobretot, guanyar les eleccions. Com indica Antoni Gutiérrez-Rubí¹ (1960), «seria imperdonable no aprofitar-ho com a palanca de renovació de la política. És una gran oportunitat perquè els partits emprenguin en profunditat un canvi d'estil i de cultura organitzativa que sigui capaç de fer-los evolucionar cap a estructures més obertes, flexibles i innovadores, com ja

ho han fet gran part de les empreses, universitats i altres organitzacions en el marc de la societat de la informació i la comunicació». Però aquests canvis no afecten tant la manera de fer campanya sinó com la ciutadania s'implica, a través de la xarxa, en política.

Immediatesa i comunicació directa

Ens movem en un món canviant, on a qualsevol hora i a qualsevol lloc podem accedir a la xarxa, buscar informació, publicar les nostres opinions i interactuar amb les nostres amistats perquè sempre trobem algú connectat a Internet. Facebook o Twitter són l'exemple més clar de comunicació instantània amb altres persones. I tot això condiciona la política.

Volem establir una conversa immediata, ràpida i sobretot directa amb els nostres representants polítics. Alguns d'ells ho entenen, com els 39 twittaires amb representació al Parlament de Catalunya,² amb Ernest Benach (1959), José Antonio Donaire (1968) —mentre era diputat—, Carles Puigdemont (1962), Montserrat Capdevila (1966) o Albert Batalla (1977), entre els més destacats. I fins i tot alguns governs —com els Twitters de la Casa Blanca, de

Downing Street o més recentment, de la Moncloa— que també busquen comunicar-se directament amb la ciutadania.

Durant les campanyes és necessari donar opinions o idees des dels partits i els candidats, però tan important com això és fer-ho bé, entenent com és i què vol dir la comunicació directa a través d'eines com Twitter: la importància del context (*hashtag* - #), de la difusió d'informacions d'altres persones (*retweets* - RT) i de les respostes que donem a altres opinions (*reply* - @), per no parlar de la necessitat de seguir a aquells que ens llegeixen, si es vol demostrar un interès real per conversar. Cal saber dialogar, entendre la manera de fer-ho i tenir present que no ho farem de la mateixa manera per Twitter, Facebook o correu electrònic.

Mobilitat i formats innovadors

En els darrers anys, la utilització de telèfons mòbils ha esdevingut quelcom quotidià en la nostra societat. En política aquest ús també s'ha aprofitat. Si amb els atemptats de l'11 de març de 2004 a Madrid ens vam adonar que la comunicació horitzontal entre la ciutadania a través d'SMS podia funcionar per canviar coses, amb el pas dels anys aquest ús també s'ha traslladat a l'acció política informant als militants de

1 GUTIÉRREZ-RUBÍ, «El nacimiento del ciberactivismo político».

2 Dades d'abril de 2010.

La ciutadania vol opinar, conversar i sentir-se particip d'una comunitat; se sent capacitada i no entén que els partits o els polítics no actuïn de la mateixa manera

les últimes novetats, convocatòries i actes. Així, sobretot en període electoral, l'ús d'SMS arriba a semblar *spam*, amb l'enviament de dos o tres missatges diaris.

A més, el mòbil ha deixat de ser només una eina d'enviament i difusió de missatges de text, ja que amb l'entrada de la Internet mòbil s'ha obert un nou món de possibilitats en poder enllaçar les activitats virtuals —correus electrònics, xarxes socials, fotografies, vídeos...— amb l'enviament d'SMS. Molts dels mòbils actuals esdevenen una petita oficina virtual: des de qualsevol lloc i a qualsevol hora, qualsevol persona pot rebre un missatge polític, escriure'l o reenviar-lo. Amb l'entrada de mòbils d'última generació, com l'iPhone, les possibilitats són infinites i encara que incipients, ja es veuen iniciatives polítiques basades en aquestes eines, com per exemple, la passada campanya de Barack Obama (1961). L'estratègia d'Obama, que va aconseguir la major base de dades de telèfons mòbils de persones interessades per la política mai reunida, es va basar en quatre punts:

a) Crear una campanya exclusiva per telèfon mòbil, amb la seva pròpia pàgina web. Des d'allà qualsevol persona, només donant el número de telèfon i el codi postal, es po-

dia descarregar sintonies i fons de pantalla, accedir a la pàgina web on rebre les darreres notícies del candidat i enviar missatges als amics. També, podia obtenir gratuïtament l'aplicació iPhone, amb la qual s'esdevenia un vertader activista: anotar quins amics voten Obama, si s'ho estan pensant, si els has trucat, comparar-te amb altres activistes, baixar argumentaris, veure a través de Google Maps actes propers al teu lloc de residència... Les aplicacions a iPhone han estat utilitzades per molts altres candidats enguany, com el republicà Charles «Chuck» DeVore (1962) per les eleccions al Senat nord-americà o els conservadors britànics per a les eleccions de maig.

- b) Aprofitar tots els actes de campanya per a aconseguir números de telèfons mòbils, amb el codi postal corresponent.
- c) Difondre que anunciaria el seu vicepresident a través d'un SMS: es van recollir 3 milions de números de telèfon.
- d) Aprofitar tots els números de mòbil aconseguits per a enviar informació constant, anuncis d'actes locals i encoratjar el vot els dies previs a les eleccions.

En resum, Obama va posar en pràctica una idea que encaixa molt amb la soci-

etat actual: els primers en informar-se han de ser els activistes, no els mitjans.

Però la campanya electoral mitjançant el telèfon mòbil no és l'únic format innovador que es pot dur a terme a la xarxa. Si la campanya d'Obama utilitza per primera vegada publicitat dins de videojocs, el Conservative Party britànic per les eleccions de 2010 ha inserit publicitat a Spotify, com ho va fer el PSOE en les eleccions al Congrés de Diputats de 2008, mentre CiU va utilitzar QiK en els seus telèfons, oferint imatges en directe de la seva activitat.

Per tant, cal conèixer la xarxa i pensar quina estratègia publicitària i de creació de comunitats pot anar millor per difondre les idees del partit i per generar més participació. I per descomptat, fer una campanya innovadora que també pugui aparèixer als mitjans de comunicació tradicionals.

La importància de la identitat digital

A la societat actual, totalment dependent de Google, la presència dels polítics a la xarxa és òbvia només amb escriure el seu nom en el cercador. Si el polític no fa cap esforç per crear el seu propi espai a Internet, la imatge que es tindrà d'ell o ella és la que Google posa en els seus deu primers resultats (el 90% de cerques no passen de la primera pàgina de resultats). La identitat

d'un polític a la xarxa és una hibridació entre la informació que ell dóna i el que es diu d'ell a Internet, que existirà sigui positiu o negatiu, i vulgui o no vulgui. És generant la pròpia identitat com els polítics podran controlar el que es diu d'ells, senzillament perquè no seran elucubracions sobre el que es creu que pensen o diuen, sinó que seran les seves pròpies opinions expressades en el seu bloc, Facebook, Twitter... I un polític amb identitat digital pròpia és un polític més proper, no només perquè es pot saber de primera mà el que opina o fa, sinó perquè aquestes eines permeten la interactivitat directa amb un ampli sector de la població. És una manera fàcil de conversar i de comunicar-se, i la comunicació genera confiança.

La credibilitat d'un polític a la xarxa depèn del seu comportament en ella. Si no és bo, la confiança en la seva identitat es veu amenaçada i el mateix si es demostra que no és ell mateix qui parla en el seu nom. Un exemple: el març de 2009, Rosa Díez (1952) parlava en primera persona al seu Twitter a les 10.11h, al mateix temps que apareixia en directe a TVE. Després que un bloqueaire ho expliqués, es va demostrar l'engany. L'equip de Díez no va demanar disculpes i va esborrar el compte, amb el problema de credibilitat que això genera.

Influencers ciutadans

El 14 de gener de 2009, un avió queia a les aigües del riu Hudson, a Nova York. Immediatament, una de les persones que formava part de l'equip de rescat va fer una fotografia des del seu mòbil i la va pujar a Twitter. En minuts, la fotografia va donar la volta al món i va ser utilitzada pels mitjans de comunicació, molts dels quals ni tan sols havien arribat encara al lloc de l'accident. Això demostra que qualsevol de nosaltres pot ser protagonista de la informació. Hem deixat de ser receptors i podem ser directament emissors. A través de la xarxa —però sobretot a través de blocs— les nostres idees, opinions i punts de vista poden ser compartits. Si la credibilitat és bona, aquests missatges seran molt seguits i molt difosos.

La creació de moltes pàgines reivindicatives a Facebook i múltiples campanyes iniciades per persones anònimes també són un gran exemple que ja no fa falta ser un gran mitjà de comunicació per a aglutinar persones al voltant d'una causa. Una bona mostra la trobem el 27 de novembre de 2009, quan ens vam despertar amb un editorial conjunt dels diaris catalans en defensa de l'Estatut. A la xarxa, diferents bloqueaires, encapçalats per José Rodríguez (1977) i Rubèn Novoa (1978) van començar una campanya perquè

la gent republicués l'editorial als seus blocs. L'èxit va ser rotund.

A dia d'avui no és necessari que un partit polític creï una campanya sobre cert tema i el doni a conèixer. Qualsevol persona pot impulsar una campanya en el seu bloc. I això s'aconsegueix sense que el partit tingui res a veure, encara que vagi en una línia que el pugui afavorir. L'objectiu del partit ha de ser aprofitar aquestes campanyes personals al seu favor, monitoritzar-les i donar a conèixer les millors, a part de facilitar eines —imatges, vídeos, continguts...— perquè aquestes accions es puguin realitzar.

Diàleg

A través de la xarxa es pot arribar, fàcil i ràpidament, a allò que sempre s'ha volgut en un partit polític mitjançant les seves agrupacions locals: el diàleg i la socialització. Però a més a més, amb Internet aquest diàleg pot arribar més enllà: es pot dialogar i compartir des de qualsevol lloc i amb qualsevol persona. Es pot innovar des de la pròpia casa a favor d'un partit polític, fer campanya, crear idees des de zero i es pot fer compartint informació i propostes des de qualsevol ordinador. Es pot parlar amb un polític i rebre respostes directes i personals seves i això, pel que fa a les relacions personals que es generen, té un preu incalculable.

>> Obama va posar en pràctica una idea que encaixa molt amb la societat actual: els primers en informar-se han de ser els activistes, no els mitjans

L'ús de totes aquestes eines és la millor medicina per a la desafecció política i per canviar i millorar la credibilitat i la confiança en els polítics, obrint a través d'elles nous ponts de diàleg d'una manera més directa, pròxima, transparent i personal, establint i aprofitant complicitats entre ciutadans i polítics. Citant a Benach,³ «cal renovar el vincle amb una ciutadania cada dia menys confiada en el que es fa en el Parlament, però al seu torn, més crítica i més relacionada entre si. Cal crear una nova relació entre polítics i ciutadania. S'ha de passar de parlar a la gent a parlar amb la gent».

Eines com Twitter —des d'on diversos diputats del Parlament de Catalunya que interactuen entre ells i amb la pròpia ciutadania durant els plens i fora d'ells—, perfils personals a Facebook, o a través dels comentaris a blocs de molts polítics han contribuït a una nova manera de comunicar-se políticament, fent sentir a la ciutadania més partícip del sistema: els polítics senten de primera mà les idees, preocupacions i crítiques, positives o negatives, de la ciutadania. Tot això permet que la gent interactui, participi, que es creïn vincles entre el partit o el candidat i els seus potencials votants i que aquests facin arribar el missatge a molta més gent creant una important xarxa de suports.

Crowdsourcing

El *crowdsourcing* és un terme encunyat el 2006 per Jeff Howe⁴ a la revista *Wired* i que es defineix en contraposició amb l'*outsourcing* o externalització. Si l'*outsourcing* significa encarregar el treball a una empresa externa amb la finalitat d'abaratir costos, com a *crowdsourcing* entendríem la participació massiva de voluntaris per aconseguir fer aquesta mateixa feina. Un exemple aclaridor és la Viquipèdia. No és un concepte nou, però és amb Internet que el *crowdsourcing* té sentit i on qualsevol pot participar en diferents projectes. Des dels partits, aquesta tècnica es va començar a utilitzar a partir de 1998, quan els simpatitzants de la candidatura de Jesse Ventura a governador de Minnesota rebien correus que havien de reenviar, així com instruccions com a voluntaris *online*.

La idea bàsica és demanar voluntaris per fer coses que abans costaven molts diners invertits en treballadors —per fer trucades, crear webs, participar en actes, votar enquestes de diaris, escriure cartes al director...— i dotar-los amb les últimes tecnologies per tal que contactin amb els votants. La complicació sempre venia donada per les dificultats d'aconseguir aquests volun-

3 BENACH, *#Política 2.0*.

4 HOWE, «The Rise of Crowdsourcing».

taris, però actualment, a través de la xarxa, resulta molt més senzill. A part de la col·laboració, és important aconseguir el codi postal dels voluntaris per tal de poder segmentar encara més la campanya, identificant què volen i què poden fer a cada racó del país. D'aquesta manera, aconseguim traslladar una iniciativa virtual a escala local.

Els partits han de pensar accions i continguts per ser difoses a la xarxa. Si un partit no ensenya o proposa clarament el que es pot fer per ell, segurament aconseguirà poca participació i per tant, poca difusió. Ventura va pensar una cosa semblant per a la seva campanya de 1998, però és des de les eleccions al Senat nord-americà de 2006, i especialment a la campanya per les presidencials de 2008, que es van crear per a aquestes ocupacions els action center. Aquests centres d'acció oferien un conjunt d'activitats per fer, sovint classificades per temps de durada. Així, i citant l'exemple del Democràtic di Sinistra italià, el 2009 es van crear activitats d'un minut (com enviar una postal, un SMS,...); cinc minuts (difondre el bàner del partit, obrir un bloc, reexpedir un vídeo de YouTube...); 30 minuts (fer una proposta al partit, fer preguntes al candidat...); o de més temps (fer-se voluntari, recollir fons...). També Ségolène Royal (1953), a França el 2007, demanava voluntaris per a

respondre enquestes, participants en xats, difondre argumentaris a amics i blocs, supervisors de webs del partit... i va ser molt comú entre els partits nord-americans a les presidencials de 2008 i en la campanya dels partits britànics el maig de 2010.

Xarxes socials

L'apogeu de xarxes socials com Facebook fa que sigui relativament senzill trobar un conjunt de persones que tenen la mateixa ideologia i preferències. Per a un partit és útil saber qui són aquestes persones, no només per comptabilitzar-les sinó també per enviar-les missatges directes i material de campanya com poden ser vídeos o argumentaris.

Un partit polític pot aglutinar mitjançant Internet a molta gent al seu voltant. Persones anònimes que congenien amb unes idees polítiques. Però cal tenir en compte que aquestes persones segurament ja voten el candidat del partit en qualsevol elecció que es produeixi. Així doncs, per què serveix tenir-les aglutinades? En un primer moment per a generar una comunitat de persones afins, persones que a través de la xarxa escoltin argumentaris, coneguin altres simpatitzants del partit, se sentin participants de les idees i propostes

que es donen a l'organització... Però sobretot, perquè el fet de crear aquestes comunitats permet tenir en un mateix espai —llista de correu, grup de Facebook, xarxa social pròpia a NING, llista de Twitter, bloc col·laboratiu...— a persones que políticament pensen de manera semblant i que poden, per tant, ser segmentades. Altres xarxes socials que s'han explotat electoralment als Estats Units d'Amèrica (EUA) són les temàtiques o personals —de gent gran, de joves, d'empresaris, d'afroamericans, d'hispanos...—, on, si el partit o candidat aconseguix entrar i sap utilitzar els codis propis que empra la comunitat, es pot obtenir una gran font de simpatitzants que permetran segmentar la campanya cap a temàtiques concretes o situacions personals determinades.

A les xarxes socials és senzill segmentar la població però, tanmateix, no és fàcil aconseguir crear una comunitat àmplia. L'error més comú dels partits és no aprofitar la seva comunitat d'afins per crear iniciatives que a la xarxa, i sobretot fora d'ella, surtin del cercle més polititzat, portant les idees del partit a gent aliena al debat polític però no a les persones que configuren la seva xarxa: familiars, amics i coneguts dels ciberactivistes confiaran molt més en una persona pròxima que els envia informació que no si reben un correu electrònic o un fullletó electoral directament del partit.

» A través de la xarxa es pot arribar, fàcil i ràpidament, a allò que sempre s'ha volgut en un partit polític mitjançant les seves agrupacions locals: el diàleg i la socialització

El boca-orella continua triomfant i els partits polítics han de teixir complicitats en la seva comunitat afí perquè cada persona surti i difongui les seves idees a la seva pròpia xarxa personal.

Viralitat de la imatge: vídeos

La campanya a través de vídeos està sobresortint com a eina electoral a partir de les darreres presidencials nord-americanes —amb 50 persones de l'equip d'Obama dedicades exclusivament a editar i pujar vídeos a Internet— i altres iniciatives similars ja iniciades al 2007, com el videoblog de David Cameron (1966) al Regne Unit, de Jean-Marie Le Pen (1928) —ja inexistent— a França o d'Artur Mas (1956) a Catalunya.

El més important a l'hora de crear un vídeo —però també una imatge o un text— és que es difongui arreu i arribi al màxim nombre de persones possible, de manera viral. En primer lloc, per fer-ho cal que aquest material estigui en un format que permeti inserir-lo a qualsevol lloc per poder-lo compartir. Ens trobem en un món *embedded* i els partits ho han d'aprofitar.

El missatge ja no es troba estàtic en el web del partit, sinó que navega en infinitat de pàgines (especialment YouTube) i blocs donant a conèixer aquest

missatge a un públic exponencial gràcies a la tasca dels col·laboradors que tenim a la xarxa. I no només s'usa material audiovisual fet pel partit sinó que cada cop més s'utilitzen vídeos realitzats pels propis simpatitzants.

La difusió de missatges polítics de manera viral requereix una cosa diferent al que es fa en una campanya convencional. En general, els missatges que es comparteixen, es difonen i s'envien als amics i coneguts són molt innovadors i frescos, buscant sorprendre i divertir al receptor. La raó del gran ús dels vídeos (telepolítica) és que són molt més fàcils d'interpretar les imatges que les paraules, i més si són imatges suggeridores i van acompanyades de música i textos.

Geolocalització

Quan un ciutadà que busca informació sobre un candidat va a la seva pàgina web troba notícies, l'agenda, vídeos... però tot enfocat d'una manera general, per a un públic de tot el país. Amb les noves eines de geolocalització això està canviant, ja que ens podem dirigir a un públic cada cop més segmentat per territori. El primer exemple el vam tenir durant les darreres primàries del Democratic Party als EUA, quan Hillary Clinton (1947) va crear webs diferen-

ciats segons la provenença de la visita. Un votant d'Indiana veia un text, unes imatges i uns vídeos de temàtiques diferents a les que veia un votant d'un altre Estat. Els continguts s'adeqüen a les problemàtiques concretes de cada territori, buscant la personalització dels missatges. La raó és ben senzilla: el més proper al ciutadà és allò que coneix i li preocupa. A un ciutadà d'Indiana l'importava saber, en primer lloc, el que Hillary proposava per al seu Estat i per a la seva economia familiar i personal i, en segon terme, la resta d'informacions més generals, com per exemple què pensava de Cuba.

La utilització de mapes a les campanyes electorals també ha estat general a totes les eleccions des de les presidencials franceses de 2007, on els seguidors de Nicolas Sarkozy (1955) es podien assenyalar a ells mateixos al Google Maps. Un altre bon exemple és l'ús que en feia Juan José Ibarretxe (1957) a la campanya basca de 2008, on marcava en un mapa on havia estat —podent accedir a imatges i vídeos dels actes— i on aniria.

Comunitat = emocions

Els lemes més coneguts d'Obama han estat «Yes we can», «Change» o «Hope», però el que no es recorda és el pro-

Els partits no han d'oblidar que les millors relacions personals transcorren cara a cara, sempre

nom «you», que s'inclouïa en la majoria de vídeos de campanya. Aquest «you», junt amb el «we», significa implicació emocional en un projecte comú. I són les emocions les que poden fer que els ciutadans vagin a votar, almenys aquells que molt sovint no ho fan i que només ho faran si se senten partícips de la campanya, si se senten escoltats i veuen que el que fan com a activistes anònims té repercussions en la gent que els envolta i en el bé del candidat o del partit al que dona suport. És aleshores quan aquests ciutadans se sentiran aixoplugats per una comunitat de persones afins.

Les xarxes socials, però també la difusió de vídeos, la creació personal de campanyes, la proposició d'idees, la generació d'actes locals, les blocosferes partidistes —com la «segosphere» el 2007—... creen un sentiment de comunitat que fa moure tot l'engranatge de l'activisme i de la participació. És la xarxa la que permet la comunicació, la interacció i la creació ràpida de comunitats. Però cal tenir clara una cosa. Obama no només va guanyar gràcies a Internet, sinó per la creació de comunitats que generaven actes presencials amb una implicació personal de caràcter local, a partir de les relacions i a la manera d'organitzar-se a la xarxa. Són les bases les que van guanyar. La xarxa va ajudar a que s'organitzessin, però no

és cap panacea si no s'utilitza per crear una comunitat de ciutadans que creuen en el candidat i en el polític i que s'impliquen per a integrar els seus amics i coneguts en la visió del partit, fent que el boca-orella, *offline* i *online*, arribi arreu. Com indica Jordi Segarra,⁵ «ara, la política és connectar amb persones, i que aquestes connectin amb els seus contactes, i aquests amb els seus...». I els partits no han d'oblidar que les millors relacions personals transcorren cara a cara, sempre.

Internet, i tenir una estratègia clara i constant de comunicació política a través d'aquest mitjà, ha demostrat que «la campanya permanent» és més fàcil a través de la xarxa. Al contrari que a la televisió i als mitjans de comunicació tradicionals, Internet permet veure dia a dia l'avenç de la campanya i la implicació de la gent envers el partit o el candidat, esdevenint utilíssim per un partit guanyar visibilitat i suports. ◀

MÉS INFORMACIÓ

BENACH, Ernest. *#Política 2.0*. Barcelona: Angle Editorial, 2010.

GUTIÉRREZ-RUBÍ, Antoni. «El nacimiento del ciberractivismo político». A *El País*, 22 de juny de 2008.

HOWE, Jeff. «The Rise of Crowdsourcing». A *Wired*, juny de 2006.

SEGARRA, Jordi. «Nuevas formas de comunicación institucional». A *Exaps. Partidos políticos e Internet* [en línia]. 19 de gener de 2010 [Consulta: juny de 2010]. Disponible a: <<http://www.xavierpeytibi.com/2010/01/19/nuevas-formas-de-comunicacion-institucional/>>

5 SEGARRA, «Nuevas formas de comunicación institucional».

Quan la política i la comunicació es fan participatives

VISTA PRÈVIA

En democràcia, qualsevol projecte polític amb voluntat d'èxit ha de ser capaç de comunicar a l'opinió pública les seves accions, propostes i punts de vista. Però els paradigmes comunicatius de la societat de masses del segle XX s'estan veient alterats per l'impacte de les eines 2.0. I entendre i adaptar-se a aquests canvis és clau per connectar amb la ciutadania.

Durant la transició democràtica la política es feia a les associacions de veïns, als sindicats o als locals dels partits a partir de les vuit del vespre. Els ajuntaments sorgits de les primeres eleccions s'havien de limitar a complir les reivindicacions veïnals, refundant les institucions franquistes i organitzant l'administració per garantir els serveis públics bàsics a viles i ciutats. La interlocució entre els governs municipals i la ciutadania es basava en els líders veïnals, sindicals i polítics. Els mitjans de comunicació es reduïen a publicacions impreses de periodicitat mensual o, en el millor dels casos, setmanal, les primeres emissores de ràdio municipals i alguna televisió local incipient. Trenta anys després la política i la comunicació han canviat radicalment, com ho ha fet el país. Les interlocucions s'han complicat i multiplicat. Els lideratges s'han qüestionat com mai. L'acció política s'ha sotmès a un debat públic intens, sense precedents. I s'ha acabat això de creure que la política es fa als vespres o que la comunicació és un privilegi en mans dels mitjans tradicionals. El món ha canviat massa.

Res no és el que era fa tres dècades, i només els polítics i periodistes que sàpiguen interpretar els nous paradigmes socials estaran en condicions d'afrontar amb èxit un present vertiginós en l'àmbit de la comunicació i la política, que són com dues cares d'una mateixa moneda, l'esfera pública. En el fons, periodistes i polítics tenen la necessitat —i fins i tot l'obligació— d'arribar al públic. Han sentit a parlar de política 2.0? Diuen que la manera de fer política en el segle XXI passa per una aposta

Saül Gordillo

Periodista. Director de l'Agència Catalana de Notícies
correu@saul.cat - www.saul.cat

» Només els polítics i periodistes que sàpiguen interpretar els nous paradigmes socials estaran en condicions d'afrontar amb èxit un present vertiginós en l'àmbit de l'esfera pública

decidida per la comunicació a Internet i per les xarxes socials. Més transparència i més conversa. Mirin els Estats Units d'Amèrica (EUA) i prenguin nota de l'èxit de Barack Obama (1961), però no es deixin enlluernar perquè la nostra no és la societat nord-americana. Hi ha massa diferències, i d'èxits, com veurem més endavant, també en tenim uns quants per lluir. Sense anar més lluny, el triomf del català a la xarxa, això que anomenem la conquesta catalana d'Internet amb l'obtenció del domini «punt cat» com a principal baluard.

Si la política ha canviat des de l'època en què calia córrer davant dels grisos i no existien els telèfons mòbils ni Internet, el periodisme també està patint una bona sacsejada. El sector de la comunicació viu una profunda transformació, agreujada per la crisi econòmica global i la caiguda del sector del totxo. La idea de gratuïtat associada a la informació elaborada per professionals i l'ús social d'Internet han marcat el canvi dels hàbits de consum dels mitjans per part d'una ciutadania que té accés a eines digitals del web social i participatiu, anomenat 2.0, per prendre part en el debat públic i generar els seus propis continguts. La democratització de la informació com a expressió idealitzada d'una era de gran soroll i una allau d'impactes d'actualitat situa els professionals davant d'un repte im-

portant: adaptar-se tecnològicament preservant els principis de rigor i credibilitat de l'ofici. Les noves generacions de periodistes han de ser polivalents o multimèdia, és a dir, tecnològicament competents per afrontar la convergència de plataformes i suports. No han de fer de la tecnologia un problema. Així doncs, tampoc ha de ser l'excusa per deixar la informació en mans dels ciutadans. Davant del mal anomenat «periodisme ciutadà», l'ofici de periodista és més necessari que mai. Els polítics podrien dir el mateix de la política.

Territori «punt cat», independència virtual

En un país en què el principal club esportiu és «més que un club», i amb la lluita contra la dictadura franquista i la recuperació de les institucions i les llibertats nacionals encara fresques en la memòria d'algunes generacions, la finestra d'obertura al món, de llibertat i democràcia que suposa Internet és una gran oportunitat en clau de país que els catalans han sabut aprofitar al màxim. Des que el 1995 van sorgir les primeres pàgines web, els internautes pioners a l'Estat espanyol són catalans. Entre els primers webs mundials hi figura un de molt modest de la Universitat Jaume I de Castelló. Hi ha iniciatives i col·lectius

de llarga tradició, molt respectats entre els internautes, com Softcatalà, Wiccac o la Viquipèdia. Els primers mitjans de comunicació digitals de l'Estat també van ser catalans. *El Temps*, *Avui*, *Vilaweb*, *El Periódico* i *Osona.com* van anar molt per davant de la resta de mitjans de l'Estat en la segona meitat de la dècada de 1990. I el mateix es pot afirmar de l'administració, les entitats socials, els partits, els clubs esportius i la ciutadania en general. En l'àmbit de l'empresa i el comerç, el balanç seria desigual.

La cirereta al pastís d'aquesta expansió catalana per la globalitat de la xarxa ha estat el domini propi, el primer per a una llengua i una cultura, superant qualsevol mena de límit administratiu i polític. El «punt cat» no és un domini territorial, sinó lingüístic, i al voltant de la llengua s'ha bastit un territori «punt cat» que garanteix la sobirania plena a Internet, la «independència virtual». El domini «punt cat», aprovat per la Internet Corporation for Assigned Names and Numbers el 16 de setembre de 2005 després d'una campanya ciutadana discretament acompanyada des de l'administració catalana, però promoguda per internautes a títol particular, suposa un triomf col·lectiu sense precedents. És un orgull per a la comunitat internauta del país, en el sentit ampli, ja que el domini «punt cat» abraça totes les pàgines siguin d'on

La democratització de la informació situa els professionals davant d'un repte important: adaptar-se tecnològicament preservant els principis de rigor i credibilitat de l'ofici

siguin —Principat, Illes Balears, País Valencià, Catalunya del Nord, Franja o Andorra—, qualsevol entitat o persona d'arreu del món que tingui el web en català o una part traduït a la nostra llengua. S'ha convertit ràpidament, i contra pronòstic, en el domini de referència de la Internet catalana i ha articulat una comunitat envejable. Els «Països Catalans 2.0» es fan visibles fins al punt que la llengua catalana figura entre les 25 més actives a la xarxa a nivell mundial, mentre el català és en el lloc 88 del rànquing de llengües parlades del món. El salt és escandalosament favorable (innovació i activisme *versus* demografia). En només dos anys es van superar els 28.000 dominis i aquest 2010 s'arribarà a les prop de 50.000 «matrícules» «punt cat».

Cal ser conscient d'aquest pòsit, d'aquest camp adobat persistentment des de 1995, per entendre la magnitud de la revolta cívica i participativa que s'ha experimentat a la Internet catalana. Un centenar d'agregadors de blocs —punts de trobada de pàgines temàtiques i territorials— centralitzen bona part dels milers de blocs catalans. Si el pare de la divisió territorial de Catalunya (1932-1937), Pau Vila (1881-1980), va establir les capitals de comarca en base als mercats, la geografia virtual d'aquests «Països Catalans 2.0» es basaria en els agregadors de blocs,

els mitjans socials i els portals i capçaleres digitals territorials. Capitalitat per agregadors que fan de node d'aquestes esferes que han proliferat els últims anys. Al marge dels mitjans tradicionals, com a complement o en clara competència, s'han articulat un munt de pàgines, portals i projectes digitals que aglutinen continguts de proximitat transgredint els límits administratius oficials. Al territori «punt cat», les esferes no entenen de fronteres comarcals ni provincials, de la mateixa manera que la columna vertebral del domini «punt cat» no és el passaport (Estat) sinó el diccionari (llengua).

La política tradicional s'apropia d'una nova eina

La mirada dels mitjans de comunicació i de la política tradicional a aquest fenomen social basat en les TIC ha passat de la incomprensió i menyspreu a l'aliança. El periodisme, en sentir-se amenaçat. La política, per distància. Ara, però, els mitjans, els polítics i les institucions en general han fet una evolució favorable cap a la participació i la presència a Internet a través d'aquestes plataformes ciutadanes. Tots busquen audiència, trànsit, seguidors, activistes,

lectors, contactes, consumidors, usuaris, col·laboradors, clients... Alguns continguts que apareixen en blocs o eines 2.0 són notícia en els mitjans tradicionals —hi ha casos de relliscades notables que donen peu a titulars de diari.¹ Internet com a font d'informació. I amb la política i l'administració, tres quarts del mateix. Alguns anuncis públics es fan directament a les eines 2.0. Només cal veure la quantitat d'informació que posen en circulació administracions, organitzacions i polítics en aquests entorns socials: notes de premsa, campanyes de defensa i d'atac basades en l'efecte del màrqueting viral, dades, documents, opinions...

El Parlament de Catalunya s'ha caracteritzat pel seu dinamisme en l'ús de les eines 2.0, és a dir, pel mitjà web, els blocs dels diputats i últimament també la participació en les xarxes socials que tant estan triomfant a nivell mundial. Facebook i Twitter, dues eines globals i gratuïtes que afavoreixen la relació i la comunicació des de l'ordinador o amb el telèfon mòbil, són aliades de l'acció

¹ Consell 1. Les anotacions, comentaris, fotografies i vídeos que es penjen a Internet deixen rastre. És molt difícil eliminar el material que has publicat i fer veure que aquí no ha passat res. És millor rectificar, no amagant el contingut previ, perquè sempre pot sortir algú amb la captura de pantalla, el text copiat o la foto i vídeo baixats.

Davant del mal anomenat «periodisme ciutadà», l'ofici de periodista és més necessari que mai. Els polítics podrien dir el mateix de la política

diària dels parlamentaris catalans. Al Palau del Parc de la Ciutadella, les sessions plenàries donen peu a situacions insòlites fins fa pocs anys. Els diputats comenten i debaten a través de la xarxa, a l'esfera pública digital, les intervencions dels oradors. Ho fan des de l'escó, amb ordinadors portàtils o mòbils. O sigui, que el debat polític es trasllada a Twitter i Facebook —on cada diputat disposa d'una audiència pròpia i d'un grup de seguidors que pot arribar fins a les 5.000 persones en el cas de Facebook—, on les rèpliques i contrarèpliques entre diputats d'un i altre partit es produeixen en l'àmbit del 2.0.²

La cambra catalana és de les més avançades del món en aquestes pràctiques. El mèrit és d'alguns diputats que han estat pioners i innovadors en l'ús dels blocs, Facebook, Twitter, YouTube, Flickr i un llarg etcètera, començant pel seu propi president, Ernest Benach (1959), però també per la pugna que els

partits mantenen a Catalunya en l'actual cycle electoral. Varem ser dels primers de l'Estat a posar-nos-hi, en part perquè la blocosfera catalana —també coneguda en l'argot internauta com «catosfera»— reflecteix l'estat d'excitació viscut durant l'esgotador debat i posterior referèndum de reforma de l'Estatut de Catalunya i les cibercampanyes electorals d'aleshores ençà. Fruit d'aquesta «república blocaire» en què es converteix Catalunya apareix un portal dedicat exclusivament a agrupar els blocs dels polítics i sobre política escrits en català, Poliblocs.cat.

El bloc és el principal responsable de la ciberpública o la política 2.0. Pàgines personals que permetien als polítics escriure, penjar fotografies o vídeos, afegir enllaços als blocs d'altres persones, rebre i fer comentaris, iniciar una conversa amb els internautes que fins llavors no coneixien gairebé res de la persona que hi havia darrere d'unes sigles.³ El bloc va permetre que sor-

gissin nous lideratges públics. Càrrecs institucionals, militants de base o ciutadans sensibilitzats.⁴ La blocosfera ha ampliat el ventall de polítics coneguts fora del seu àmbit immediat. Més enllà dels dirigents i caps de llista, fa no més cinc anys no hi havia manera que la majoria de polítics s'expliquessin en primera persona i connectessin amb la ciutadania, el seu electorat. El filtre dels mitjans de comunicació tradicionals ha quedat superat per la irrupció dels blocs i per les xarxes socials que a cop de mòbil —fotos, vídeos, missatges curts...— fan de cada ciutadà i de cada polític un emissor, algú actiu que comunica i comparteix continguts.

La política tradicional, doncs, s'ha apropiat d'aquestes prestacions que disparen la comunicació i estableixen relacions noves, fent xarxa com mai

2 Consell 2. Parla i escolta. Les eines 2.0 són un bon aparador, sovint un refugi per als càrrecs públics que no gaudeixen de tribuna en els mitjans de comunicació tradicionals. Blocs, xarxes socials i mitjans digitals són últimament una escapatorià per als polítics que necessiten reivindicar-se i lluir la seva gestió o acció política malgrat el silenci dels mitjans tradicionals. Per tant, s'imposa la necessitat d'explicar-te i de difondre la teva feina. Però no parlis només tu. Estableix una conversa, és a dir, fes servir la xarxa per dialogar amb la gent.

3 Consell 3.- La construcció del propi personatge. En la mesura que aquestes són eines que permeten fer un relat de la teva activitat i personalitat, sigues conscient que trasllades al públic. Com que mai t'arribaran a conèixer íntegrament, es quedaran amb aquells retalls de la teva realitat, vivència, emocions o amistats que vas mostrant a les xarxes socials, bloc o web. La suma dels teus «impactes» a la xarxa acaba configurant un relat, un personatge, que vist des de la distància pot acabar

molt allunyat de l'autèntica persona que ets. Sigues sincer i espontani, però no entris en la «pornografia» de la teva pròpia privacitat. La vida d'un polític interessa fins a cert punt. Està bé conèixer aficions, gustos i simpaties, però no és necessari despullar-se del tot.

4 Consell 4.- Ets només militant o tens càrrec públic? Actues per lliure a la xarxa o formes part d'un engranatge organitzat a nivell del partit? Ets un modest usuari en fase inicial o ja acumules una audiència important al teu entorn? Aspires a continuar sent el que ets o pretens utilitzar les eines 2.0 per accedir a públics més amplis i noves oportunitats polítiques? En funció d'aquestes i altres preguntes, hauràs de plantejar-te el teu paper a la xarxa.

La mirada dels mitjans de comunicació i de la política tradicional al fenomen social de les TIC ha passat de la incomprensió i menyspreu a l'aliança

i afavorint la viralitat. Els caps de llista a les eleccions al Parlament de Catalunya de 2006 van protagonitzar la primera campanya amb els blocs com a protagonistes en el front digital. Els propers comicis seran els de les xarxes participatives, les comunitats virtuals i el ciberactivisme polític. El candidat no només s'apropa al ciutadà i es mostra més humà i sincer, sinó que construeix la seva pròpia comunitat, a base de sumar amics a Facebook, subscriptors al YouTube o seguidors a Twitter, a part dels impactes i lectures que acumuli en el seu web o bloc.⁵ Més instruments globals, molts d'ells adaptats a la llengua catalana, molt fàcilment manejables des d'un dispositiu mòbil i que no requereixen l'esforç d'escriure un article (a Twitter els missatges no poden superar els 140 caràcters, fet que converteix aquest servei en el triomfador del microbloc)⁶ han disparat l'entrada

de polítics analògics a la campanya internauta. Què millor que aquesta proximitat per combatre la desafecció política?

Com que l'allau és important, els partits han muntat tallers formatius, han designat dinamitzadors de les eines 2.0, han festejat els líders digitals del seu espectre ideològic i han convidat la seva militància i els simpatitzants a entrar en batalla dialèctica (la 2.0 és, o hauria de ser, una conversa) amb les altres forces polítiques. Aquest 2010 assistim, per tant, a la gran campanya a la xarxa. Durant la precampanya, els vídeos a YouTube i l'aterratge massiu a Twitter per fer taca d'oli viral a cop de missatge curt ja han estat clarament perceptibles. Més enllà de dissenyar webs dels candidats i d'obrir-los un bloc escrit per algun càrrec de confiança,⁷ la campanya

5 Consell 5. No siguis sectari. El sectarisme és una praxi habitual i dolenta de molts polítics actuals. Però a la xarxa això grinyola, i molt. Fa mal als ulls i diu molt poc en favor d'un polític que entre els seus contactes a Facebook, seguidors a Twitter, enllaços al bloc i altres amistats vinculades a eines 2.0 només hi tingui companys de partit i afins. Això ofereix una imatge massa rígida i tancada del teu partit, però també massa pobre de la teva persona.

6 Consell 6. Distingeix entre els missatges curts i els apunts d'un bloc. Aquests últims, com que requereixen d'una reflexió, escriptura lenta, edició i publicació, redueixen el risc de relliscar.

Els primers són terriblement perillosos atès que no requereixen una llarga extensió de text ni gaire reflexió. L'espontaneïtat dels polítics novells amb les eines 2.0 és una amenaça real per als propis interessos i els de la teva formació política.

7 Consell 7. Dissimula si algú escriu per tu. La fatl'era per ser present a les xarxes socials pot conduir alguns polítics a «subcontractar» aquesta activitat i/o servei. Està bé, sempre i quan no s'evidenciï l'engany. Per exemple, hi ha polítics importants que escriuen a Twitter o a Facebook mentre estan en actes públics i sense ni tan sols tenir un mòbil o ordinador a les mans. Miracle? No, trampa. Fan visible i evident que algú gestiona per ell els seus

elSingulardigital.cat
crònica.cat
VILAWEB
Nació Digital.cat
directe!cat

» El filtre dels mitjans de comunicació ha quedat superat per la irrupció dels blocs i xarxes socials que fan de cada ciutadà un emissor, algú actiu que comunica i comparteix continguts

nya d'aquest 2010 serà la primera que s'assemblarà —encara que de molt lluny— al que hem pogut seguir del triomf èpic d'Obama, que no s'entendria sense una extraordinària estratègia de mobilització i captació de recursos a Internet, o recentment a l'enfrontament entre David Cameron (1966) i Gordon Brown (1951) al Regne Unit.

Administració 1.0 amb electes 2.0

S'està produint una situació curiosa, i és la irrupció dels electes amb sensibilitat 2.0 en administracions que pràcticament encara són a l'era pre-Internet. Quan el polític va per davant de la seva administració en l'ús de les eines 2.0 es produeixen conflictes, especialment en la relació amb els mitjans de comunicació, a qui els entra una comprensible enveja dels ciutadans perquè observen com el dirigent s'adreça als internautes amb més rapidesa que no pas l'organització i els gabinets de premsa 1.0 als periodistes que necessiten informació permanentment. Polític ràpid que tuiteja o escriu al seu Facebook o bloc, mentre el gabinet de premsa és lent a

comptes de Facebook o Twitter. L'autenticitat cau per terra. Però, en aquest cas, resulta ofensiva per als assistents a l'acte, alguns dels quals potser és un company de partit que s'ha de treballar personalment, això del 2.0.

l'hora de fer notes de premsa i pujar-les al web institucional. El polític es mostra proper, accessible i fresc, però el personal del gabinet és formal i oficialista. Sovint, el propi polític és més multimèdia (fa servir la BlackBerry o l'iPhone per fer fotos i captar vídeos, a part d'enviar textos) que no pas els periodistes dels serveis de premsa, que són hostatges de webs ancorats en l'etapa prèvia a les xarxes socials. El polític treballa l'hipertext (enllaça i recupera articles i documents), mentre que la rigidesa predomina en el llenguatge marcat per manuals o llibres d'estil institucionals. El polític és participatiu tot el dia^{8 9} (comenta apunts, entra al mur

8 Consell 8. Sigues d'aquest món. Un excés de les eines 2.0 genera una dependència que pot ser malaltissa. Cal trobar l'equilibri. Voler viure només a la xarxa, de la xarxa i per la xarxa pot posar en risc la teva acció 1.0, i aquesta encara és molt important en l'activitat política, pública i ciutadana.

9 Consell 9. Sigues educat. Cal saber estar en els llocs. Analitza a cada moment amb qui et trobes, on et trobes i què s'espera que facis. Si estàs reunint amb gent del casal d'avis, no pots estar tota l'estona mirant la teva BlackBerry o iPhone passant de la conversa d'aquella gent i mirant malaltissament les xarxes socials o responent correus i sms. No pots fer-ho per una qüestió d'educació. I en canvi, quan et mous d'un lloc a l'altra, quan esperes per entrar a una reunió o atendre una visita, quan no hi ha ningú a qui has d'atendre o que espera que l'atenguis. Llavors sí, però mai quan tens gent al davant.

del Facebook d'altres o respon directament a través del Twitter), però els gabinets de premsa no agafen el telèfon als periodistes a partir de les tres de la tarda. Les eines 2.0 no han entrat encara a formar part de la immensa majoria de plans de comunicació de les institucions del país. En definitiva, que el polític va per una banda —més en la línia de la ciutadana— però el cap de premsa es manté immobilitzat, víctima de la burocràcia i de la manca de valentia.

Les eines 2.0, a part de fer emergir els conflictes esmentats, suposen bones oportunitats en temps de crisi. D'entrada, per l'estalvi per a l'erari públic perquè la majoria d'instruments virtuals són gratuïts, a disposició de qualsevol internauta o organització. A més, afavoreixen la suplència quan l'administració no disposa de prou estructura per fer comunicació amb els plantejaments antics. Converteix la font d'informació tradicional en un nou mitjà, amb la qual cosa s'arriba directament als administrats i electors. Ajuda a diversificar el discurs, de tal manera que la informació més pura i dura s'emet a través dels canals institucionals, mentre que la interpretació més política es pot canalitzar a les finestres personals del dirigent polític, marcant així més perfil propi.

Amb les eines 2.0 el candidat no només s'apropa al ciutadà i es mostra més humà; construeix la seva pròpia comunitat. Què millor que això per combatre la desafecció política?

La paraula és incertesa

El context del sector de la comunicació està marcat per la incertesa. Assistim a la fi de l'era de la premsa —ja podem dir adéu a Gutenberg, encara que això no suposi posar-li data de caducitat al suport en paper— perquè hem passat de la informació vertical a la horitzontal. Alguns esdeveniments serveixen per il·lustrar-ho. Des dels missatges de mòbil que els ciutadans es van enviar amb el famós *passa-ho!* entre l'11 i el 14 de març de 2004 —«Ens enganyen, volem la veritat. Passa-ho!»— fins als encesos debats als blocs d'Internet durant la reforma de l'Estatut —molts d'ells mai reflectits en els mitjans tradicionals— o la conversa multitudinària entre comunitats polititzades durant les darreres campanyes electorals. Excepte l'exclusió per raó d'accés a la xarxa o per alfabetització —la famosa esclatxa digital, que a Catalunya es va reduint gràcies al desplegament de banda ampla que cada cop arriba a més territori rural—, assistim a l'esclat de la democratització de la informació.

Internet hi té molt a veure, però també els nous usos i consums de la informació. La televisió, per exemple, ja no és la reina entre els catalans més joves, que dediquen més temps a navegar que a plantar-se al sofà davant del televisor. Canvi de pantalles: la interactiva de l'or-

dinador supera en prestacions l'encara unidireccional, de la pejorativament dita «caixa tonta», i això sense entrar en detalls de les moltes possibilitats que ofereixen les petites i mòbils dels telèfons i lectors digitals.¹⁰ El punt d'inflexió s'ha produït entre les generacions dites nadiues digitals —les que han crescut a l'era d'Internet i no provenen de la cultura analògica—, perquè aquestes dediquen dotze hores setmanals a navegar amb l'ordinador i onze a mirar la televisió, segons el Baròmetre de la Cultura i la Comunicació.¹¹ Entre la resta de segments d'edat, la televisió manté el seu regnat. Segons la primera onada del 2010 del Baròmetre, un 42,4% dels catalans són usuaris d'Internet, mentre que un 91,3% miren la televisió.

10 Consell 9. Pensa en el telèfon mòbil. Fes apunts curts al teu bloc i penja vídeos que no superin els 3 minuts al YouTube. Pensa en els missatges curts, perquè ara tot va més ràpid. El text, els àudios i els vídeos. Llegir apunts o veure vídeos des del telèfon mòbil demana brevetat. Seria un bon detall que la teva web o bloc tingués versió per a mòbil o iPhone. Facilita la lectura i afavoreix que els usuaris d'aquests dispositius (cada cop més) s'engaxin als teus continguts.

11 Fundació Audiències de la Comunicació i la Cultura, *Baròmetre de la Comunicació i la Cultura. Resum de la primera onada de 2010*. www.fundacc.org

Ciutadans fent de corresponsals

La comunicació tendeix cap a la filosofia 2.0. Els diaris veuen com els seus lectors creixen a Internet —augmenten els usuaris únics mes rere mes—, mentre que baixen les vendes d'exemplars al quiosc. Hi ha capçaleres que reforcen la seva marca en la trinxera digital. El problema, però, és el model de negoci, perquè la caiguda publicitària en els suports tradicionals no s'ha vist compensada, ni de bon tros, pels anuncis i els ingressos que van pujant a Internet. Les eines 2.0 tenen l'avantatge que són gratuïtes o d'aplicació molt econòmica. L'handicap sovint és en els propis professionals, que viuen el vertigen dels canvis des d'estructures encarcarades o amb grans prejudicis. El ciutadà ja no és passiu, sinó actiu comunicativament parlant. Si un avió d'US Airways cau al riu Hudson el 2009 o si una nevada col·lapsa Catalunya el 2010, el desplegament de ciutadans dotats de mòbils i càmeres domèstiques per captar imatges que il·lustrin aquests accidents o fenòmens meteorològics excepcionals sempre serà infinitament superior al de les redaccions i els professionals, i més en temps de crisi com ara.

Els ciutadans arriben abans o ja són al lloc dels fets. Els periodistes arriben alertats pels materials que els ciutadans van publicant immediatament a Facebook, Twitter, YouTube o Flickr. Al-

» El context del sector de la comunicació està marcat per la incertesa. Assistim a la fi de l'era de la premsa perquè hem passat de la informació vertical a l'horitzontal

hora, blocs i xarxes socials no paren de comentar notícies enllaçades dels diaris electrònics. Els professionals més reticents a aquesta participació social viuen la disputa periodista-ciudadà amb esquemes del passat, porucs de quedar en evidència pels materials dels testimonis de les notícies. Però els professionals que entenen el canvi de paradigma veuen aquesta sacsejada com una gran oportunitat: hi ha mitjans a Catalunya que comencen a introduir aquestes eines 2.0, a obrir les seves redaccions al pols social, a veure en la participació una manera de singularitzar-se respecte la competència i, de passada, de guanyar audiència. Els mitjans tradicionals digitals i els socials es retroalimenten.

Internet és llibertat, però també hi ha amenaces

La comunicació i la política s'abracen a la xarxa perquè Internet és llibertat. Els blocs, el mur o les causes del Facebook, les piulades a Twitter, els vídeos que van a parar a YouTube o les fotos que omplen galeries a Flickr, són eines globals a l'abast de tothom, molt fàcilment accessibles gràcies a motors de cerca molt potents. Són una conquesta, una fita democràtica, un triomf social de la participació, en la línia de la

democràcia deliberativa, un pas més en la revolta digital que ens ha tocat viure apassionadament. Els ciutadans esperaven trencar el monopoli dels *media*, entesos aquests com a pilars de la llibertat, però vistos per determinada gent crítica com a peces de l'engranatge del poder polític i econòmic.

En països mancats de llibertats col·lectives i individuals, l'accés als blocs està barrat o cercadors com Google pateixen censura. A la Xina, el govern comunista i el monstre nord-americà fundat pels estudiants d'informàtica Larry Page (1973) i Sergey Brin (1973) mantenen un pols. El cercador té paraules prohibides com «llibertat», «democràcia» o «independència Taiwan», i aquesta pugna és una metàfora de les dificultats que tenen els règims dictatorials en la nova societat globalitzada. A Cuba, els *balseros* virtuals com Yoani Sánchez (1975) veuen com els seus blocs, contraris al règim castrista, tenen les IP bloquejades des de dins de l'illa caribenya. Són només un parell d'exemples, però n'hi ha més. El 2009 es va produir una revolta ciutadana i política a l'Iran per la tupinada electoral, amb la mort al carrer enregistrada des d'un mòbil i penjada ràpidament a YouTube de la jove Neda Soltani (1982-2009), que va esdevenir símbol de la resistència. Les imatges van aparèixer als informatius de les televisions de tot el món.

A l'Estat espanyol, la blocosfera, les xarxes socials i altres eines participatives són lliures i el seu contingut està sotmès a la legislació vigent. Una legislació del segle XX per a un fenomen del XXI. I una actualització que promou la ministra espanyola de Cultura, Ángeles González-Sinde (1965), per combatre les descàrregues gratuïtes d'arxius amb el tancament per via administrativa de pàgines web —en nom de la protecció de la indústria musical i cinematogràfica— està provocant un rebombori important entre els internautes, que li exigeixen la dimissió.

Una altra amenaça és el soroll. La fotografia de la Internet catalana és avui com aquelles que els experts diuen que contenen «soroll», una mena de brutícia pixelada que fa que la imatge no sigui nítida ni de qualitat. Hi ha un cert consens en què el soroll prové d'un mal ús dels instruments participatius, bàsicament dels comentaris i alguns hi afegirien que també de l'anonimat. Un estudi recent de la Fundació Consell de la Informació de Catalunya¹² posa de manifest que els comentaris a webs i versions digitals de mitjans periodístics tradicionals entorboleixen la conversa. De fet, la fan invivable. La recomanació és que els diaris

¹² Fundació Consell de la Informació de Catalunya, *La participació dels usuaris als mitjans digitals de Catalunya: anàlisi de comentaris*. 2010.

han de moderar els comentaris que alguns internautes fan a les seves notícies moguts principalment per la desqualificació, l'insult i la falsedat, alguns fins i tot dirien que per consignes de partit i argumentaris induïts. En definitiva, que el lector que publica comentaris a les versions digitals dels mitjans tradicionals té un perfil de mal educat i excitat que no coincideix en la majoria dels casos amb el perfil de l'audiència de la versió tradicional de la mateixa marca, ja sigui una ràdio, televisió o diari. L'estudi, referit només a mitjans escrits, conclou que els comentaris no permeten el diàleg ni animen la participació dels lectors respectuosos.

Precisament un comentari ofensiu contra la desprestigiada Societat General d'Autors i Editors (SGAE) penjat en un bloc va obligar el gestor de la pàgina —no pas l'autor del comentari— a indemnitzar l'SGAE amb 9.000 euros. La sentència sosté que, encara que l'administrador del bloc no sigui l'autor de les opinions expressades en els comentaris dels seus lectors, sí que n'és col·laborador. Amb les xarxes socials, aquest cas es podria repetir i multiplicar.

A Catalunya, els intents d'autoregulació entre els blocaires mai no han prosperat. El juliol del 2007 a la Queen Mary University of London es va plan-tejar la possibilitat d'adoptar un codi

ètic pels blocs polítics, perquè els blocs anònims, els confidencials i els comentaris ja apuntaven quins camins podria seguir la moguda Internet catalana. El gener de 2008, en una taula rodona de les primeres jornades de la Catosfera, a Granollers, els periodistes Juan Varela (1964) i Vicent Partal (1960) van reiterar que el codi ètic plantejat a la trobada catalana de Londres no era una bona idea. Existeix una al·lèrgia als controls i autocontrols, perquè la comunitat internauta els interpreta com un qüestionament del principi fonamental de la llibertat d'expressió i com una espasa de Dàmocles damunt de les fites de llibertat aconseguides.

A part de l'esclatxa digital —segons el Baròmetre de la Comunicació i la Cultura, la meitat de la població catalana no accedeix a la xarxa amb freqüència—, una de les noves amenaces és la del control per part de les operadores i grans companyies que tenen a les seves mans bona part de les telecomunicacions, fent perillar la neutralitat de la xarxa. Cada vegada saben més de nosaltres, i la nostra privadesa queda afeblida. Saben què llegim, què comprem, on viatgem, què ens agrada, què escrivim, amb qui ens comuniquem... De l'ús que se'n pugui fer d'aquesta informació, de les nostres dades, dependrà el nivell de l'amenaça futura a possibles drets fonamentals. En aquest sentit, la temptació

del control polític no és cap invenció. Als EUA, l'anterior president George W. Bush (1946) va anunciar la creació d'un cens de blocs i el rebuig va ser monumental. En el nostre continent, el Parlament Europeu va rebutjar per només 45 vots de diferència la regulació dels blocs.

Reflexió final

Internet és vital per a la identitat catalana. Sense la xarxa no s'entendrien molts comportaments polítics recents. El catalanisme ha fet i segueix fent un ús intensiu de les eines digitals i col·laboratives, des dels mitjans de comunicació a Internet fins a l'anomenada web 2.0. Campanyes sorgides a Internet han acabat fent-se realitat al carrer. La normalització del català a la xarxa contrasta amb els dèficits que encara pateix la llengua de Pompeu Fabra en el «món real», ja sigui al quiosc o a les sales de cinema.

Hi ha racons, àmbits i sectors —el cinema n'és un— que no han canviat gaire els últims 30 anys. Les ànsies de llibertat que respirava la política i el periodisme durant la transició tenen un fil de continuïtat fins als nostres dies. El paper d'Internet té molt a veure amb la democràcia, fent una contribució perquè una altra manera de fer política i comunicació sigui possible. ◀

MÉS INFORMACIÓ

AIRA, Toni. *Màrqueting polític: l'art de guanyar eleccions*. Barcelona: Trípodols - Facultat de Comunicació Blanquerna, 2008.

AIRA, Toni. *Això no és Amèrica. Claus de l'estratègia electoral*. Barcelona: Editorial UOC, 2009.

BENACH, Ernest. *#Política 2.0*. Barcelona: Angle Editorial, 2010.

GORDILLO, Saül. *Nació.cat*. Barcelona: Mina - Òmnium, 2007.

Fundació Audiències de la Comunicació i la Cultura. *Baròmetre de la Comunicació i la Cultura. Resum de la primera onada de 2010* [en línia]. Barcelona: 31 de març de 2010 [Consulta: juny de 2010]. Disponible a: <http://www.fundacc.org/docroot/fundacc/pdf/resum_public_1a_onada10_barometre_cat.pdf>

Fundació Consell de la Informació de Catalunya. *La participació dels usuaris als mitjans digitals de Catalunya: anàlisi de comentaris* [en línia]. Barcelona: març de 2010 [Consulta: juny de 2010]. Disponible a: <<http://www.escacc.cat/docroot/escacc/includes/elements/fitxers/705/La-participacio-en-mitjans-online.pdf>>

GRAELLS, Jordi i RIBAS, Cristina. *Gencat 2.0: blocs, xarxes socials i altres eines* [en línia]. Barcelona: EAPC, 2010 [Consulta: juny de 2010]. Disponible a: <<https://www.slideshare.net/genecat/genecat-20-blocs-xarxes-socials-i-altres-eines>>

MICÓ, Josep Lluís. *Periodisme a la xarxa. Llenguatge nou d'un ofici vell*. Vic: Eumo Editorial, 2006.

PARTAL, Vicent i OTAMENDI, Martxelo. 11-M. *El periodisme en crisi*. Barcelona: Ara Llibres, 2004.

PISANI, Francis i PIOTET, Dominique. *La alquímia de las multitudes. Cómo la web está cambiando el mundo*. Barcelona: Paidós, 2009.

BLOCS D'INTERÈS AMB ARTICLES SOBRE POLÍTICA 2.0

Bloc de Roc Fernàndez
blocs.mesvilaweb.cat/rocfernandez

Bloc sense fulls
blocs.mesvilaweb.cat/sgordillo

De bat a bat
don-aire.blogspot.com

Periodistas 21
periodistas21.blogspot.com

ENLLAÇOS

Domini.cat
www.domini.cat

Facebook
www.facebook.com

Flickr
www.flickr.com

Parlament 2.0
www.parlament.cat/web/serveis/parlament-20

Poliblocs
poliblocs.cat

Softcatalà
www.softcatala.cat

Twitter
twitter.com

Twitxr
twitxr.com

YouTube
www.youtube.com

Viquipèdia
ca.wikipedia.org

Wiccac
www.wiccac.cat

L'administració electrònica i la participació en els afers públics per mitjà de les TIC

L'administració pública se sol presentar com un dels àmbits menys proclius a la innovació de la societat. Però malgrat el seu immobilisme tradicional, es va adaptant progressivament al món 2.0 buscant una proximitat amb la ciutadania que reforci el seu paper de principal gestor de la vida comunitària. Així, s'està construint una administració 2.0 al servei de les persones amb l'eficàcia i l'eficiència que aporten les TIC.

L'Administració electrònica: noves eines o nou paradigma?

El desenvolupament de les tecnologies de la informació i la comunicació (TIC) ha generat un canvi notable en la societat i de retruc, en la cultura administrativa del nostre país i dels països del nostre voltant. L'administració pública ha canviat a mesura que les TIC s'han anat incorporant en la seva activitat diària, de tal manera que, a l'actualitat, una part dels serveis i procediments administratius que desenvolupa es poden realitzar, total o parcialment, a través d'Internet. En molts casos, es pot afirmar que les administracions públiques estan obertes al públic, a través de les seves seves electròniques, durant les 24 hores del dia, els 365 dies de l'any.

Certament, les TIC han provocat que les administracions públiques hagin adoptat noves eines per portar a terme les seves funcions, les quals no són altres que les d'una organització vicarial al servei dels ciutadans. D'acord amb els mandats constitucionals i estatutaris, l'administració ha d'acomplir les seves funcions de forma eficient i eficaç, la qual cosa actualment passa per utilitzar les TIC.¹ Ara bé, el que el panorama actual no ens deixa veure —ni potser tant sols entreveure— és si l'ús de les TIC ha fet que s'alteri el paradigma en el qual ens movíem canviant les administracions de soca-rel o, per

Clara Velasco
Professora de Dret Administratiu de la UPF
clara.velasco@upf.edu

¹ Articles 103 de la Constitució Espanyola i 53 de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya.

» L'ús de les TIC ha de permetre agilitar l'administració i acostar-la a la ciutadania

contra, si continuen sent les mateixes però amb nous instruments per desenvolupar les seves tasques. En aquest sentit, Xavier Bernadí (1967) considera que les TIC permeten assolir una major eficàcia en la realització de les tasques burocràtiques, alhora que afavoreixen l'enfortiment dels drets dels ciutadans amb la millora de la transparència política i administrativa, i l'increment de la participació ciutadana en els afers públics. Ara bé, i precisament per l'abast dels canvis esmentats, Bernadí no comparteix l'afirmació que fa el Decret per a l'impuls i el desenvolupament dels mitjans electrònics a l'Administració de la Generalitat,² en el sentit que l'administració electrònica no és un model d'administració diferent. Ans al contrari, i segons l'autor esmentat, l'administració no tindria gairebé res en comú amb l'administració que actualment coneixem.³

L'administració electrònica —també coneguda com ciberadministració o e-administració— ha estat definida per Agustí Cerrillo (1970) com l'automatització de processos administra-

tius per mitjà de l'ús intensiu de les TIC, conjuminada amb una simplificació i adaptació de les tasques de l'administració pública a les necessitats de la societat actual. A més, l'autor considera que el desenvolupament veritable de l'administració electrònica no es podrà produir sense una regulació de la denominada «informació del sector públic»⁴ i de la seva reutilització. D'altra banda, també apunta que l'administració electrònica exigeix canvis organitzatius i noves habilitats i aptituds tant per part del personal de la funció pública com per part de la ciutadania.⁵

En la nostra opinió, la incorporació de l'ús de les TIC al funcionament de l'administració —tant en el camp de les relacions interadministratives com en el de les relacions amb els ciutadans— ha de permetre agilitar els procediments administratius, acostar l'administració als ciutadans i millorar la qualitat dels serveis públics. Aquests objectius queden recollits a la Llei d'accés electrònic

dels ciutadans al serveis públics (LAE).⁶ Com no podia ser d'una altra manera, el procediment administratiu —considerat com el primer cercle de garanties dels ciutadans davant les administracions públiques— també s'ha vist alterat pel progrés tecnològic i aquest nou marc normatiu de l'administració electrònica ha posat definitivament les bases de la utilització profusa dels mitjans tecnològics per part de tots els nivells administratius. Amb l'aprovació d'aquesta norma de caràcter bàsic, s'ha donat cobertura a molts comportaments administratius que s'estaven desenvolupant en algunes ocasions sense un ancoratge legal prou clar. La Llei de règim jurídic de les administracions públiques i del procediment administratiu comú,⁷ i les seves reformes successives havien permès de forma potestativa que les administracions públiques poguessin utilitzar les tecnologies per entaular relacions amb els ciutadans. El canvi substancial de la nova regulació es fonamenta bàsicament en el reconeixement als ciutadans del dret, entre molts d'altres, a establir comunicacions electròniques amb les administracions públiques (article 6) i en la imposició, correlativament, d'una obligació a totes elles de relacionar-se amb els

2 Catalunya. Decret 56/2009

3 Intervenció al Seminari d'Estudi i Pràctica Jurídica del Gabinet Jurídic Central de la Generalitat de Catalunya, de 27 de novembre de 2009, amb la ponència *Implicacions i règim jurídic bàsic de la Llei 11/2007*.

4 La informació del sector públic és aquella informació generada per l'administració pública en l'exercici de les seves potestats. Aquesta informació, en molts casos, d'acord amb Cerrillo i altres «constitueix la matèria bruta utilitzada per la indústria de continguts a fi i efecte d'oferir béns i serveis al mercat». Aquesta definició es recull a CERRILLO, VALERO i VILLAVARDE, *L'administració i la informació*, p. 28.

5 CERRILLO, *L'administració electrònica*.

6 Estat espanyol. Llei 11/2007.

7 Estat espanyol. Llei 30/1992.

ciudadans mitjançant les TIC. Per tant, l'ús de les TIC per part de les administracions públiques ha deixat de ser una opció per convertir-se en una obligació.

Tot i així, cal constatar que aquesta obligació és de vinculació progressiva per a les administracions, en la mesura que la Llei estableix, en la seva disposició final tercera, que els drets que reconeix als ciutadans únicament seran exigibles davant l'administració autonòmica i local quan ho permetin les seves disponibilitats pressupostàries. En aquest punt, el legislador és realista, ja que no ha pretès imposar obligacions difícilment assumibles per al conjunt de les administracions públiques, però no deixa de ser vistós el fet que l'exercici dels drets reconeguts formalment als ciutadans quedi a l'albir (que hauria de ser motivat, al nostre parer) de l'administració davant de la qual se li reconeixen, en tant que cada administració autonòmica o local podrà decidir, en funció de les seves necessitats i prioritats, si destina part dels seus recursos —i quina part en destina, o si no en destina cap— a endegar iniciatives d'administració electrònica.

Així mateix, l'aprovació de la LAE ha comportat l'establiment d'un nou règim jurídic per a diverses institucions pròpies del procediment administratiu. En concret, s'hi estableix la regulació dels registres electrònics —articles 24 i 25—,

de la seu electrònica —de l'article 10 al 12— i de les notificacions i comunicacions electròniques amb els ciutadans —de l'article 26 al 28. A més, la LAE configura el marc normatiu dels documents i dels expedients electrònics i del seu arxiu —de l'article 29 al 32— i també regula la gestió electrònica dels procediments administratius —de l'article 33 al 39— i les formes d'identificació i autenticació dels ciutadans i de les pròpies administracions que són necessàries per establir relacions electròniques —de l'article 13 al 16 i del 17 al 20.⁸

Com veiem, malgrat que la LAE és una norma de procediment administratiu amb un articulat en gran part de caràcter bàsic, té alguns apartats molt detallats, la qual cosa la fa inalterable pels legisladors autonòmics. Tot i això, moltes de les seves previsions han de ser desenvolupades i adaptades a la realitat de les administracions autonòmiques i locals per mitjà de lleis autonòmiques i d'ordenances municipals. Amb aquesta finalitat el Parlament de Catalunya està debatent dos projectes de llei cabdals per al futur desenvolupament de l'administració electrònica a Catalunya, com

són el Projecte de llei de règim jurídic i de procediment de les administracions públiques de Catalunya i el Projecte de llei d'ús dels mitjans electrònics al sector públic de Catalunya.

L'ús de les TIC com a mecanisme per a enfortir les relacions entre els ciutadans i els governs

Una de les crítiques que s'han fet a la LAE és que no s'ha ocupat de la regulació de l'ús de les TIC com a mecanisme que permet articular la participació dels ciutadans en la formulació i presa de decisions per part dels governs i de les administracions públiques. I és que un dels factors que està tenint una major importància a l'hora de revisar els engranatges de funcionament dels sistemes democràtics tradicionals són, precisament, les tecnologies de la informació i la comunicació.⁹ Segons Manuel Castells (1942), existia l'esperança que Internet es convertís en un instrument propici per difondre tota la informació no classificada dels estats i que, per tant, s'invertiria la tendència que els governs vetllin i vigilin pels ciutadans, passant a ser aquests darrers els observadors i controladors del funcio-

8 Si es vol una anàlisi detallada de la Llei es pot consultar l'obra de GAMERO i VALERO, *La Ley de administración electrónica. Comentario sistemático a la Ley 11/2007, de 22 de junio, de acceso electrónico de los ciudadanos a los servicios públicos*.

9 COTINO, «Retos jurídicos de la democracia y la participación electrónicas».

» Les TIC són claus per revisar el sistema democràtic.
Però per si soles no faciliten una sortida a la crisi
de legitimitat de les democràcies

nament de l'estat.¹⁰ D'acord amb l'autor, la tecnologia no pot facilitar per si sola una sortida a la profunda crisi de legitimitat que estan patint les democràcies actuals però, alhora, no és menys cert que sí que té un paper fonamental com a instrument que permet una major transparència en la presa de decisions. En altres paraules, pot tenir molta influència en l'elaboració de l'agenda política, en la formulació de les polítiques públiques, en la seva implementació i també en el moment de la seva avaluació. Però segons Castells, existeix el risc que la utilització d'Internet com a mitjà de difusió de tot tipus d'informacions sobre el món de la política, sense cap tipus de filtratge, sigui un altre factor que aprofundeixi en la deslegitimació del sistema.¹¹

Un cop constatada aquesta problemàtica, cal destacar que els governs, malgrat tot, estan utilitzant Internet i les TIC de forma intensiva per tal d'assolir els pressupòsits de l'anomenada «bona governança». Certament, aquest ús de les TIC en el quefer diari dels governs i de les administracions públiques pot redundar en un reforçament de la seva legitimitat així com en una facilitació del respecte a la legalitat. D'altra banda, el seu ús pot provocar

una potenciació del principi de transparència i a la vegada, una millor gestió i possible imputació de les responsabilitats derivades del mal funcionament dels serveis públics. Cal tenir present que les TIC faciliten l'establiment de nous canals de participació ciutadana que milloren la comunicació entre l'esfera governamental i la societat civil, la qual cosa pot desembocar en una major receptivitat per part dels governs i de les administracions respecte a les preferències i canvis d'opinió de la ciutadania sobre els temes que l'afecten.

Amb aquests objectius i beneficis per al sistema de govern *in mente* des de 2001, l'Organització per a la Cooperació i el Desenvolupament Econòmic (OCDE) ha impulsat entre els seus membres l'adopció de tres mesures fonamentals.¹² La primera és la posada a disposició dels ciutadans de la major quantitat d'informació pública possible. L'administració ja no ha d'esperar que sigui el ciutadà qui sol·liciti l'accés a la informació, sinó que és l'administració la que la posa al seu abast de manera proactiva, d'acord amb el principi de transparència. Aquest fet genera que el ciutadà pugui consultar-la des de qualsevol punt d'accés. Aquest canal informatiu

10 CASTELLS, *La Galaxia Internet*, p. 164.

11 CASTELLS, *La Galaxia Internet*, p. 167.

12 OCDE, *Citizens as Partners: Information, Consultation and Public Participation in Policy-making*.

Hi ha el risc que la difusió d'informació sense cap tipus de filtratge a través d'Internet aprofundeixi en la deslegitimació del sistema

obert entre l'administració i/o el govern i la ciutadania s'ha de complementar amb mecanismes que, a la vegada, permetin als ciutadans expressar la seva opinió i les seves propostes per tal que l'executiu les valori en la presa de decisions que afecten el conjunt de la societat. Aquests mecanismes també poden servir per, posteriorment, verificar les responsabilitats polítiques i administratives per les accions endegades.

En aquest punt, cal constatar que en els models de democràcia consumérista¹³ i demoelitista¹⁴ les TIC s'utilitzen d'una manera gairebé unidireccional, és a dir, en molts casos la informació flueix en un sol sentit —dels poders públics cap als ciutadans— i els mecanismes utilitzats tenen un marcat caràcter comunicatiu. Per contra, en els models cívics o de democràcia participativa, les TIC presenten clars elements relacionals i faciliten la generació de noves col·lectivitats i identitats i s'utilitzen com a

mitjà per canalitzar els interessos de la ciutadania. En la nostra opinió, aquests dos darrers models de democràcia es veuen potenciats pel nou entorn web 2.0. o web social. D'acord amb Lorenzo Cotino (1972) l'ús del web, actualment, està orientat a la interacció i les xarxes socials. En les seves paraules: «es tracta de la superació de l'estàtica web html —que seria el web 1.0—, informació estàtica estructurada de forma jeràrquica (del creador del contingut al lector passiu) i no actualitzada freqüentment. Per contra, ara l'ús del web va orientat a la interacció i xarxes socials. Els lloc web 2.0 actuen més com a punts de trobada sota una cultura particular, la cultura del bloc». L'autor esmenta els fenòmens comunicatius a la xarxa que comencen a posicionar-se per sobre dels tradicionals, i que no són altres que els blogs, els wikis, els fòrums i l'expressió a la xarxa de moviments socials. A més, actualment, en aquest nou entorn tecnològic s'ha constatat un canvi significatiu com és que els ciutadans s'estan conformant com a *prosumers*, és a dir, a la vegada són receptors, consumidors i productors d'informació.¹⁵ En aquest nou escenari, el canvi de rol de ciutadans, poders públics i actors polítics tradicionals és notable.

Aquestes noves formes de comportament a la xarxa 2.0 afavoreixen la posada en marxa de les altres dues grans propostes formulades per l'OCDE en el seu informe. Més enllà d'endegar polítiques que fomentin l'accessibilitat de la informació al conjunt de la ciutadania, pilar bàsic del sistema, l'OCDE aposta, en segon lloc, per la implementació de mecanismes de consulta bidireccionals entre els ciutadans i el governs i les administracions. En aquest tipus d'iniciatives, els ciutadans poden proporcionar *feedback* a les administracions i als governs respecte als temes que aquestes instàncies posen sobre la taula. En tercer lloc, l'OCDE constata la necessitat d'utilitzar mecanismes de participació activa, és a dir, segons Joanne Caddy (1969) «Una societat on els ciutadans formen activament opcions polítiques, però on el govern reté la responsabilitat per a les decisions finals».¹⁶ Podem aventurar que l'extensió de l'ús de les eines pròpies de la xarxa 2.0 potenciarà el funcionament d'aquests dos darrers mecanismes.

Tanmateix, creiem que en relació a la informació, base sobre la qual s'han d'articular les dues darreres propostes de l'informe, encara hi ha molta feina a

13 Democràcia consumerista: accepta plenament els marcs institucionals i polítics de la democràcia vigent. Tan sols considera que han de millorar determinats mecanismes d'informació a disposició de la ciutadania per facilitar les possibilitats d'elecció en el joc democràtic i de millorar les relacions amb l'administració pública.

14 Demoelitista: estratègia encaminada a millorar la comunicació entre institucions polítiques i ciutadania per reforçar la legitimitat del govern.

15 COTINO, «Retos jurídicos de la democracia y la participación electrónicas», p. 81.

16 OCDE, *Citizens as Partners: Information, Consultation and Public Participation in Policy-making*, p. 23.

» Les TIC estableixen nous canals de participació ciutadana que milloren la comunicació entre govern i societat

fer. En aquest sentit, el reconeixement dels drets de participació activa i interactiva dels ciutadans amb les administracions públiques i amb els governs necessita que la informació que aquests els facilitin estigui endreçada, sigui de qualitat i fàcilment accessible, requisits que no sempre es compleixen.¹⁷

El vot electrònic: dubtes i possibilitats

Una altra de les qüestions que queden al marge de la regulació establerta per

la LAE és la utilització de sistemes de vot electrònic per a participar en la vida pública, en els afers administratius i/o en el debat polític, ja sigui en processos electorals clarament formalitzats o bé en referèndums o consultes no vinculants. Sobre el vot electrònic, podem constatar d'acord amb Rosa Borge (1963) que aquest pot ser considerat, simplement, un mecanisme nou per tal de desenvolupar la funció tradicional d'elecció dels representants polítics o bé pot ser el mecanisme utilitzat per articular la participació ciutadana en altres tipus de consultes públiques.¹⁸

D'altra banda, hem de precisar que vot electrònic no és sinònim de vot per Internet, ja que el vot per Internet és només una modalitat de vot electrònic. Dins del concepte de vot electrònic cal distingir, per una banda, els sistemes presencials de vot electrònic que s'utilitzen en entorns controlats,¹⁹ com per exemple, els sistemes de vot per mitjà de pantalles tàctils, paperetes amb codi de barres i sistemes que requereixen la

pulsació de botons en funció de les opcions, i per una altra, els sistemes de vot electrònic remots, que es desenvolupen en entorns no controlats, com són, per exemple, el vot per Internet o el vot per SMS. Aquests sistemes es basen en la connexió a una xarxa de comunicacions a través de la qual el vot emès des de qualsevol punt d'accés al sistema arriba a una urna digital remota.

La utilització de sistemes de vot electrònic en entorns controlats no altera el que podríem anomenar litúrgia democràtica i planteja menys dificultats que la implementació de sistemes de vot electrònic remot. Tot i així, ambdues comparteixen determinades problemàtiques.

La introducció d'aquests sistemes de votació electrònica comporta alguns problemes —la seguretat, el control del procés, l'ingent despesa econòmica (almenys en un moment inicial)...— i planteja alguns dubtes —com si es produirà una acceptació pel conjunt de la població i un augment de la participació, per exemple— en un entorn on les TIC han començat a adquirir un índex de penetració notable en totes les societats desenvolupades, tot i que aquest dista d'abastar totes les seves capes. Precisament, la diferent penetració de les TIC i sobretot d'Internet en els diversos grups poblacionals obliga a considerar, en primer lloc, el problema de la frac-

17 COTINO, «Retos jurídicos de la democracia y la participación electrónicas». Per la seva banda, Elisenda Malaret (1958) considera que els serveis públics informacionals són una palanca per a l'efectiva construcció d'una administració pública al servei de la democràcia deliberativa i afirma que: «Perquè les administracions compleixin doncs aquestes funcions de promoció de la participació i la igualtat, el ciutadà ha de disposar de tota la informació de qualitat possible. I, encara més, és necessari que l'individu tingui la possibilitat d'adquirir les competències, les habilitats i les aptituds necessàries per a un ús òptim de la tecnologia. A més, ha de trobar en els serveis públics informacionals un espai de confiança, de seguretat que li permeti una interacció fluida i bilateral amb l'administració, oferint-li una participació en condicions d'igualtat en tots els processos tant d'integració social com d'autodeterminació personal». MALARET, «Els serveis públics informacionals: l'emergència de nous serveis públics en la societat de la informació».

18 BORGE, «La participación electrónica: estado de la cuestión y aproximación a su clasificación».

19 Entorns controlats serien les *polling stations*, els col·legis electorals o altres llocs habilitats als efectes del desenvolupament del procés. Per contra, un entorn no controlat podria ser el domicili del votant o qualsevol altre lloc on es tingui una connexió de dades o al sistema que permeti l'emissió i transmissió del vot.

tura digital, ja que aquest fenomen impossibilita que alguns dels sistemes de vot electrònic remot es puguin imposar en les societats actuals, ja que es produiria un deteriorament de la legitimitat democràtica dels sistemes.^{20 21}

D'altra banda, cal tenir en compte que el simbolisme i el reforçament del sentiment de pertinença a un col·lectiu polític i social de l'acte de votar en un lloc públic i comunitari aporten un valor afegit al sistema tradicional de vot que el vot electrònic remot, per exemple, no pot aportar. S'ha constatat que el principal motiu de rebuig per part de la ciutadania d'aquest sistema de votació no és el que podríem anomenar por a la tecnologia sinó, precisament, la pèrdua

d'aquest valor que s'atribueix a la litúrgia democràtica tradicional.²²

Un altre dels reptes que planteja la implementació d'aquests sistemes de votació electrònica, ja siguin els presencials o els remots, és el del control del procés electoral, en la mesura que en molts casos són les empreses privades les que coneixen i dissenyen els sistemes de vot. Decididament, s'han d'exercir formes de control i de supervisió respecte aquestes empreses i, ahora, cal generar un entorn de confiança en els ciutadans per tal que visualitzin que els processos electorals via Internet es desenvolupen amb totes les garanties.²³ Certament, i d'acord amb Marta Cantijoch (1978), és necessari reflexionar sobre la modificació d'un sistema, el tradicional, que està pensat per garantir els principis i els drets bàsics de la democràcia. Segons l'autora es possible que el nou entorn de votació, ja sigui per Internet o mitjançant altres recursos electrònics, presenti una major complexitat per tal de garantir determinats principis —com el principi d'una persona un vot o el de vot secret— i a la vegada, cal preveure l'aparició de noves necessitats generades per l'ús de la tecnologia. Segons

l'autora, per implementar els sistemes de votació són necessaris tant requisits de seguretat com requisits de conveniència en funció de la societat en la qual es pretenguin utilitzar.²⁴

Finalment, cal analitzar una última qüestió com és l'impacte que els sistemes d'e-voting produeixen en els fonaments de la democràcia representativa. Actualment, estem observant com les velles i tradicionals estructures dels sistemes democràtics han començat un procés de transformació i renovació. Per tant, un aspecte que cal plantejar-se és si el vot per Internet pot significar el desmantellament de les institucions representatives tal com fins ara les coneixem. En la nostra opinió, implementar sistemes de votació electrònica no comporta necessàriament l'establiment de règims de democràcia directa. Malgrat aquesta constatació, i d'acord amb Borge, els partits polítics i altres institucions de la democràcia representativa es mostren recelosos a la utilització de mitjans que els puguin restar pes polític, sostreure poder o bé que puguin alterar el seu rol preponderant en la presa de decisions.²⁵ Precisa-

20 Per a Lisa J. Servon la fractura digital és un problema complex que no únicament afecta a la manca d'ordinadors per part de determinats col·lectius socials, sinó que també afecta, en primer terme, al lloc físic de residència i en segon terme al nivell cultural dels usuaris i les habilitats per desenvolupar-se en un món virtual. En tercer lloc, segons l'autora, la fractura digital també té a veure amb el tipus de contingut que trobem a la xarxa, en la mesura en què el nombre d'usuaris més elevat és el d'homes de mitjana edat amb ingressos mitjans i elevats. Per tant, l'autora constata que molta informació accessible està destinada a aquest grup poblacional mentre que d'altres informacions valuoses per a d'altres grups no hi troben cabuda. SERVON. *Bridging the digital divide: technology, community and public policy*.

21 SANCHEZ i TORRAS, *Internet voting: sociopolitical considerations*.

22 RENU, «Ocho dudas razonables sobre la necesidad del voto electrónico», p. 43.

23 RENU, «Ocho dudas razonables sobre la necesidad del voto electrónico», p. 41.

24 CANTIJOCH, «El voto Electrónico. ¿Un temor justificado?».

25 BORGE, «La participación electrónica: estado de la cuestión y aproximación a su clasificación».

» La participació ciutadana en la presa de decisions es pot conjuminar amb els processos electorals tradicionals per escollir els nostres representants

ment, com hem vist per la intervenció de les TIC en el joc polític, els actors han vist modificats els seus papers. En molts casos, els actors abans predominants —com els partits, per exemple— han perdut part de la seva força i han cedit poder a d'altres actors —com grups socials, associacions cíviques, ONG— i s'han activat també noves formes d'entendre els processos polítics i de formulació de polítiques públiques que han generat sistemes de presa de decisions de tipus reticular.

En aquest sentit, es pot dir que en els nostres dies ens trobem més a prop que mai de la implementació d'un sistema de democràcia participativa, una forma democràtica a mig camí entre la democràcia liberal representativa i la democràcia directa. La participació ciutadana en decisions o assumptes concrets es pot canalitzar a través de diàlegs i deliberacions digitals que, darrerament, s'han multiplicat a la xarxa, o a través de consultes ciutadanes o referèndums en les quals s'utilitzen a la vegada sistemes de votació electrònics remots i presencials i el sistema de vot tradicional. Al nostre entendre, aquesta participació ciutadana en els processos de presa de decisions públiques concretes es pot conjuminar, sense problemes, amb els processos electorals tradicionals per escollir els nostres representants polítics. Aquesta fórmula

la combinada, a parer nostre, comporta un reforçament de la legitimitat de les decisions que prenen les instàncies públiques, que cada cop es mostren més favorables i obertes a la participació i al diàleg amb la ciutadania. ◀

MÉS INFORMACIÓ

BORGE, Rosa. «La participación electrónica: estado de la cuestión y aproximación a su clasificación». A *Revista d'Internet, Dret i Política* [en línia]. 2005, núm. 1 [Consulta: juny de 2010]. Disponible a: <<http://www.uoc.edu/idp/1/dt/esp/borge.pdf>>

CANTIJOCH, Marta. «El voto Electrónico. ¿Un temor justificado?». A *Revista TEXTOS de la Ciber-Sociedad* [en línia]. 2005, núm. 7 [Consulta: juny de 2010]. Disponible a: <<http://www.cibersociedad.net/textos/articulo.php?art=72>>

CASTELLS, Manuel. *La Galaxia Internet*. Barcelona: La rosa dels vents, 2002.

Catalunya. Decret 56/2009, de 7 d'abril, per a l'impuls i el desenvolupament dels mitjans electrònics a l'administració de la Generalitat. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, de 16 d'abril de 2009, núm. 5360, p. 31.430.

CERRILLO, Agustí. *L'administració electrònica*. Barcelona: APCAT- Marcial Pons, 2007.

CERRILLO, Agustí, VALERO, Julián i VILLAVARDE, Ignacio. *L'administració i la informació*. Barcelona: APCAT- Marcial Pons, 2007.

COTINO, Lorenzo. «Retos jurídicos de la democracia y la participación electrónicas». A *Revista Catalana de Dret Públic*. 2007, núm. 35, p. 75-99.

Estat espanyol. Constitució Espanyola de 27 de desembre de 1978. *Boletín Oficial del Estado*, de 29 de desembre de 1978, núm. 311, p. 29.313-29.424.

Estat espanyol. Llei Orgànica 6/2006, de 19 de juliol, de reforma de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya. *Boletín Oficial del Estado*, de 20 de juliol de 2006, núm. 172, p. 27.269-27.310.

Estat espanyol. Llei 11/2007, de 22 de juny, d'accés electrònic dels ciutadans al serveis públics. *Boletín Oficial del Estado*, de 23 de juny de 2006, núm. 150, p. 27.150-27.166.

Estat espanyol. Llei 30/1992, de 26 de novembre, de règim jurídic de les administracions públiques i del procediment administratiu comú. *Boletín Oficial del Estado*, de 27 de novembre de 2006, núm. 285, p. 40.300-40.319.

GAMERO, Eduardo i VALERO, Julián (coords.). *La Ley de Administración electrónica. Comentario sistemático a la Ley 11/2007, de 22 de junio, de acceso electrónico de los ciudadanos a los servicios públicos*. Cizur Menor: Aranzadi, 2008.

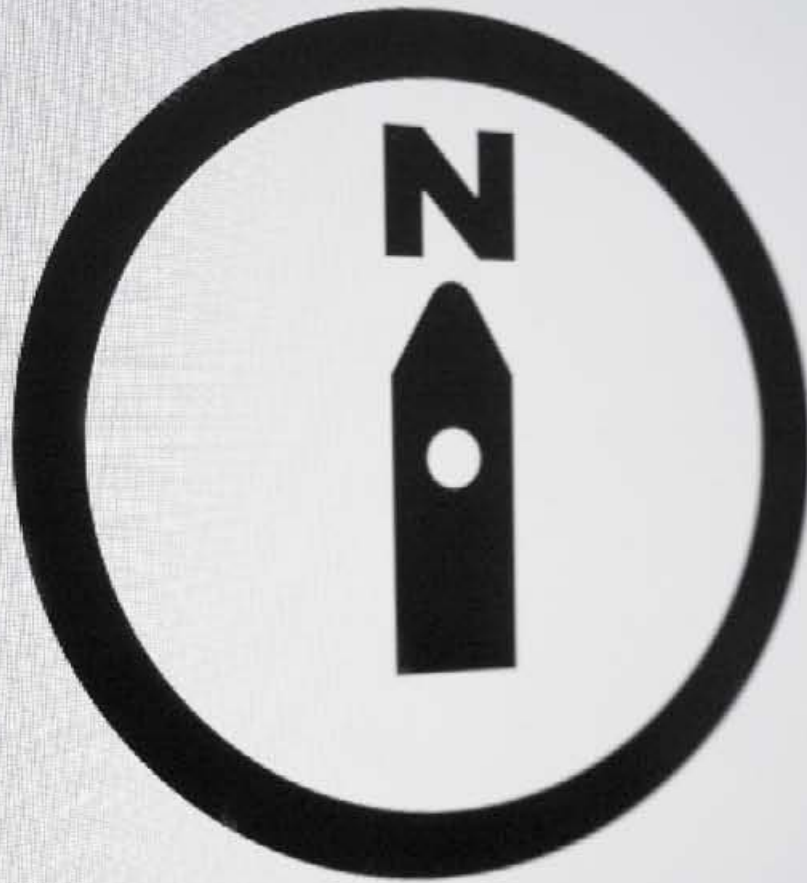
OCDE. *Citizens as Partners: Information, Consultation and Public Participation in Policy-making*. París: OECD Publishing, 2001.

MALARET, Elisenda. «Els serveis públics informatius: l'emergència de nous serveis públics en la societat de la informació». A *Revista Catalana de Dret Públic*. 2007, núm. 35, p. 161-206.

RENIU VILAMALA, Josep Maria. «Ocho dudas razonables sobre la necesidad del voto electrónico». A *Revista d'Internet, Dret i Política* [en línia]. 2008, núm. 6 [Consulta: juny de 2010]. Disponible a: <<http://www.uoc.edu/idp/6/dt/esp/reniu.pdf>>

SANCHEZ, Jordi i TORRAS, Laia. *Internet voting: sociopolitical considerations*. Barcelona: Fundació Jaume Bofill. Barcelona, 2001.

SERVON. Lisa J. *Bridging the digital divide: technology, community, and public policy*. Oxford: Wiley-Blackwell, 2002.

NAVEGADOR

TIC, votacions per Internet i altres serveis electrònics a Estònia

VISTA PRÈVIA

La ciutadania electrònica i la identitat virtual són la base d'un dels països més joves de la UE. I és que amb menys de 20 anys, Estònia ha passat de ser una república asfixiada per la Unió Soviètica a ser un dels països capdavanters en la introducció de les tecnologies de la informació i la comunicació en els afers públics, esdevenint tot un referent en l'administració i el vot electrònic.

Introducció

Per als que no estiguin familiaritzats amb Estònia, pot ser-los útil saber que va ser una república independent entre 1919 i 1940, i que després de l'ocupació soviètica va formar part de la Unió de Repúbliques Socialistes Soviètiques (URSS), fins que recobrà la independència el 1991. Des del 2004 el país és membre de la Unió Europea (UE) i de l'Organització del Tractat de l'Atlàntic Nord (OTAN).¹

Estònia és una democràcia parlamentària, els 101 membres del parlament monocameral —Riigikogu— són elegits a través d'un sistema electoral proporcional, donant lloc normalment a governs de coalició de dos o més partits. El cap d'Estat és el President, que té les principals obligacions representatives.

La República d'Estònia actualment té aproximadament 1.350.000 habitants, repartits en 45.227 km².² Segons *The Global Information Technology Report 2009-2010*,³ en la categoria d'èxit governamental en la promoció de les TIC, Estònia es disputa l'onzè lloc amb altres gegants de les tecnologies de la informació com els Estats Units d'Amèrica (EUA), Corea del Sud o el Japó; pel que fa a proveir qualitat en línia en els serveis públics, Estònia comparteix

1 Per a més informació sobre la història, la cultura i la societat vegeu *Estonica*, l'enciclopèdia electrònica d'Estònia.

2 L'*State Portal* ofereix informació oficial sobre la República d'Estònia i l'accés a molts serveis electrònics públics. <http://www.eesti.ee/eng/>

3 <http://www.weforum.org/documents/GITR10/index.html>

Nota: Els autors agraeixen els bons consells del professor Jordi Barrat de la Universitat d'Alacant.

Ülle Madise
Professora de Dret Públic
a la Tallinna Tehnikaülikool
ylle.madise@vpk.ee

Priit Vinkel
Professor ajudant de Dret Públic
a la Tallinna Tehnikaülikool
priit.vinkel@ttu.ee

» Estònia és l'onzè país en la categoria d'èxit governamental en la promoció de les TIC i el tercer en presència de les TIC en agències governamentals

les posicions 26-28 amb Hongria i Irlanda; en la categoria de presència de les TIC en agències governamentals, els tres primers llocs són per a Singapur, Suècia i Estònia. De fet, des de l'1 de juny de 2010, fins i tot el butlletí oficial de l'Estat —*State Gazette*— és totalment electrònic, fet que significa que totes les decisions legals es publiquen només a Internet.⁴

4 <https://www.riigiteataja.ee/ert/ert.jsp>

Un factor important que explica la possibilitat d'apostar per solucions totalment noves com la identitat virtual oficial o la votació electrònica és la dimensió del país. Lennart Meri (1929-2006), l'últim president de la República d'Estònia, el 6 d'abril del 2000, va comparar Estònia, en un discurs que va donar al St. Olaf College de Minnesota, amb un vaixell petit: «Un supervaixell cisterna necessita setze milles marines per a canviar el seu curs. Estònia,

al contrari, és com un caiac d'esquimal, capaç de canviar el seu curs a l'instant».

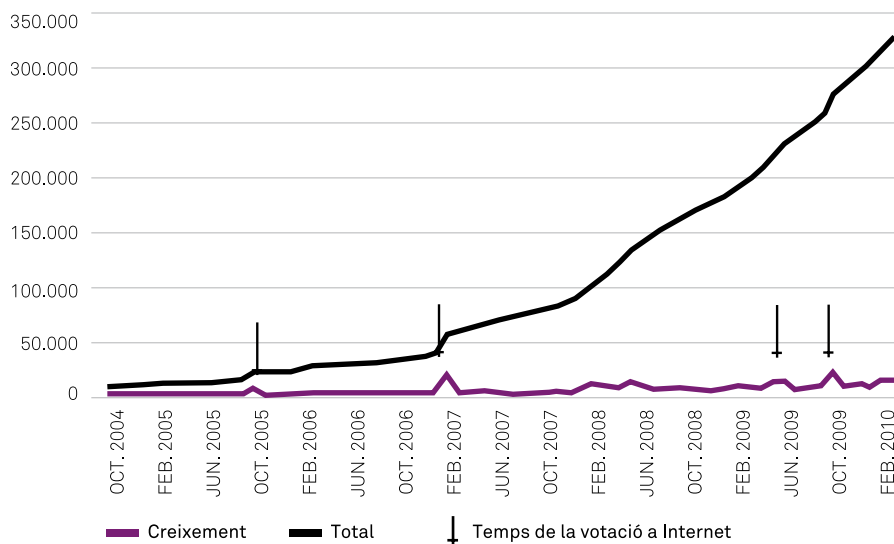
Identitat oficial virtual: la identificació electrònica

La pedra angular de la majoria de serveis electrònics, tant públics com privats, és la identificació electrònica.⁵ Des del 2002, la targeta d'identificació és el principal document d'identificació de nova generació, esdevenint obligatori. Les targetes d'identificació són creades pel Govern i contenen certificats d'autenticació remota i la signatura digital. Tota la ciutadania estoniana i els residents estrangers que tenen més de quinze anys han de tenir una targeta d'identificació electrònica.

Cada targeta d'identificació conté dos certificats d'infraestructures de claus públiques digitals bàsics —un per a l'autenticació i l'altre per a la signatura digital. Els certificats només contenen el nom i el codi personal del titular i tenen dues claus privades associades a la targeta, cadascuna protegida per un únic PIN d'usuari. Els certificats no contenen cap restricció d'ús: són de caràcter universal i poden ser utilitzats en qualsevol tipus de comunicació, ja sigui entre

Gràfica 01

Creixement de la funcionalitat de la identificació electrònica

Font: Elaboració pròpia

5 Vegeu informació detallada sobre la identificació electrònica a <http://www.id.ee/?lang=en>

Un factor important que explica la possibilitat d'apostar per solucions totalment noves com la identitat virtual o la votació electrònica és la reduïda dimensió del país

particulars, organitzacions o en l'àmbit del govern. La targeta d'identificació electrònica també es pot utilitzar per a l'encriptació de documents de manera que només la persona a qui va adreçat el document pugui descodificar-lo. Aquest és un mitjà eficaç per al trasllat segur de documents que utilitzen xarxes públiques. A més a més, cada targeta d'identificació conté totes les dades que s'han publicat en relació a aquella identitat.

El nombre de targetes d'identificació va excedir el juny del 2010 el 1.100.000. Més de dues terceres parts dels titulars han utilitzat la targeta d'identificació electrònica per a la identificació personal remota i més d'un ters per fer una signatura digital. Cal tenir en compte que la votació per Internet ha promogut molt l'ús electrònic de la targeta d'identificació —veure gràfica 1. Un altre factor de promoció important ha estat l'acord entre bancs per permetre moviments bancaris per Internet només amb la targeta d'identificació.

Per utilitzar la targeta d'identificació, a més d'un lector de targetes intel·ligents i d'un ordinador amb el programari pertinent —que es pot descarregar lliurement des d'una pàgina web⁶—, es necessita una connexió a Internet i el sistema operatiu de Windows, Mac o Linux. Fa un parell d'anys es va presentar una nova proposta

al mercat, la identificació mòbil, a partir de la qual un telèfon mòbil actua com a targeta d'identificació i lector de targetes al mateix temps. A més de la funcionalitat d'una SIM corrent, una SIM d'identificació mòbil també aporta una identitat mòbil de les persones que permet als proveïdors dels serveis d'Internet identificar la persona i donar-li signatures digitals. La funcionalitat de la identificació personal i de la signatura digital queden assegurades mitjançant l'actualització de la tecnologia de la seguretat i el número d'identificació personal corresponent. Amb aquesta proposta ja no és necessària una targeta de lectura connectada a un ordinador alhora que permet realitzar les mateixes funcions: escriure en bases de dades, bancs virtuals... i signar diversos contractes digitalment.

A la pràctica, la identificació electrònica s'utilitza per a l'autenticació de l'usuari en diverses bases de dades com: el portal de recerca estonià, que reuneix tots els investigadors, els seus projectes científics, les seves publicacions...; l'*State Portal*, que ofereix un centre de serveis electrònics; com a tiquet electrònic en el transport públic; com a eina legal d'identificació de clients en unes quantes empreses privades; i, fins i tot, per a la introducció de comentaris al diari en línia *Eesti Päevaleht*,⁷ que ha prohibit

comentaris anònims per evitar casos de difamació.

El debat parlamentari sobre la targeta d'identificació electrònica va generar alguns dubtes sobre la privacitat i la seguretat, però els partits que donaven suport a la identificació electrònica obligatòria van obtenir la majoria de vots. Les preguntes més controvertides eren el possible risc de robatori d'identitat i la seguretat de les tecnologies de la informació en general. Per a evitar la utilització de la targeta d'identificació per part d'una altra persona, es van afegir les corresponents modificacions del Codi Penal. Segons la llei, l'ús fraudulent de la targeta d'identificació és punible amb una sanció pecuniària o fins a tres anys de presó. L'ús de la identificació electrònica s'està eixamplant constantment, encara que no s'hagin portat a terme els propòsits inicials de combinar la identificació electrònica amb tots els altres documents possibles, com el permís de conduir.

Votació per Internet⁸

Estònia és el primer país del món on s'ha implementat amb èxit la votació re-

6 <https://installer.id.ee>

7 www.epl.ee

8 Per una exposició més detallada, vegeu MA-DISE, «Legal and political aspects of Internet voting: Estonian case», p. 45-59.

» Tota la ciutadania estoniana i els residents estrangers que tenen més de quinze anys han de tenir una targeta d'identificació electrònica

mota per Internet amb resultats vinculats en les eleccions municipals (2005 i 2009), legislatives (2007) i al Parlament Europeu (2009).⁹ La raó per implementar la votació per Internet a Estònia no era tant la necessitat de millorar el procés de recompte de vots —el qual ja era suficientment ràpid i transparent—, sinó la voluntat de proporcionar un canal addicional i convenient per votar, per mantenir els votants existents i per captar els dels més joves.¹⁰

Enfocament teològic del principi de la inviolabilitat de la identitat

El secret de votació s'ha vinculat tradicionalment a Estònia amb el dret i l'obligació d'emetre el vot de manera individual en una cabina electoral. En el cas de la votació per Internet, l'Estat no pot assegurar la privacitat del procediment. Els legisladors van interpretar la Constitució en relació al secret de votació i, atenent als seus dos subprincipis —el procediment privat de votació i l'anònim del vot—, s'exigeix assegurar la votació lliure, sense que es tracti d'un

objectiu *per se*. Conseqüentment, es poden adaptar instruments destinats a assegurar el secret, amb la condició que es doni als votants l'oportunitat de votar lliurement a favor del seu partit preferit sense témer que se'l condemni o sense esperar-ne una aprovació moral o una recompensa material.

El caràcter anònim del votant és garantit durant el recompte de vots fins al punt que es pot assegurar tant com en el cas de les votacions per correu postal; l'anomenat «sistema de dos sobres», utilitzat per a les votacions per correu postal, és tan fiable com fàcil d'entendre per als votants electrònics. L'esquema de sobre doble conegut a través de la votació per correu en alguns països garanteix el secret de vot. L'elecció dels votants és encriptada per l'aplicació de votació (per exemple el votant segella l'elecció en un sobre en blanc interior) i llavors el signa digitalment (per exemple, fica el sobre interior dins del més gran i hi escriu el seu nom i la seva adreça). Els vots signats i encriptats (sobres exteriors) es recullen al lloc central per comprovar i assegurar que es comptarà només un vot per votant. Abans de comptar-los, es treuen les signatures digitals amb les dades personals (sobres exteriors), i els vots encriptats anònims (sobres interiors) es posen a l'urna per tal de fer el recompte.

L'esquema utilitza una criptografia d'accés públic que consta d'un parell de claus —una clau privada i una pública. Quan el vot s'encrypta amb una clau pública llavors només es pot decodificar amb la clau privada corresponent. El Comitè Electoral Nacional, que té la clau privada, col·legialment obre els vots encriptats d'Internet el dia de l'elecció.

Per garantir la llibertat de vot, es concedeix als votants electrònics el dret de tornar a votar electrònicament un nombre il·limitat de vegades i de rectificar el vot emès per Internet per un vot en paper. Tanmateix, això només es pot fer durant la votació anticipada. En cas de diversos vots electrònics, només es dóna per vàlid l'últim; en cas de vot electrònic i un vot en paper, el vot en paper és el que es dóna per vàlid. Si s'emeten uns quants vots en paper, tots els vots es declaren nuls. Així, es garanteix, aparentment, el principi «un votant - un vot».

En el cas de la votació per Internet, la possibilitat de canviar un vot no és només permisible, sinó que és una obligació constitucional. Segons l'opinió de la Cort Suprema d'Estònia, el principi de la llibertat de vot genera l'obligació de l'Estat de protegir als votants de les persones que intenten influir en la seva elecció. Pel que fa a aquest principi, cal que l'Estat creï els requisits previs ne-

9 Tota la informació sobre la votació per Internet, inclosos els articles, enquestes, decisions legals, estadístiques... estan disponibles a la web del Comitè Electoral Nacional: <http://www.vvk.ee>

10 Les discussions parlamentàries es descriuen a Drechsler i MADISE, «Electronic Voting in Estonia», p. 97-108.

cessaris per tal de garantir la votació lliure i protegir als votants de qualsevol pressió indesitjada mentre prenen la decisió de votació. En el judici, la Cort Suprema manté la següent postura: «La possibilitat del votant de canviar el vot emès electrònicament durant les votacions anticipades, constitueix una garantia suplementària essencial per a l'observança del principi d'eleccions lliures i de votació secreta emesa electrònicament. Un votant que ha estat influït il·legalment o que ha estat observat durant una votació electrònica, pot restaurar la seva lliure elecció i el secret de votació votant una altra vegada, tant electrònicament com mitjançant un vot en paper, un cop alliberat de les influències. A més de la possibilitat de posteriorment rectificar el vot emès sota influència, la possibilitat de votar una altra vegada ofereix una funció preventiva important. Si la llei dóna garanties a un votant amb el vot electrònic, la possibilitat de canviar el vot emès electrònicament comporta que la motivació per influir-lo il·legalment disminueix. No hi ha altres mesures que siguin igual d'eficaces, apart de la possibilitat de canviar el vot emès electrònicament, per garantir la llibertat d'elecció i el secret de votació a través de la votació electrònica en un mitjà incontrolat. Les sancions de dret penal tenen el seu vessant preventiu i el

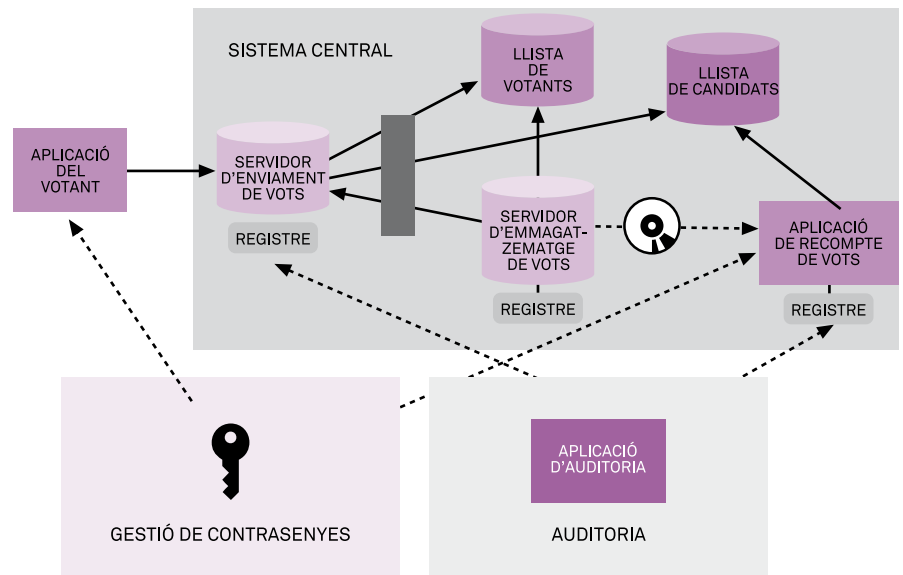
subsegüent càstig —a diferència de la possibilitat de canviar el vot electrònic de cadascú— no ajuda a eliminar una violació de la llibertat d'elecció i del secret de votació.» La Cort Suprema confirmava així la constitucionalitat d'una de les principals premisses del projecte de votació remota per Internet.

Configuració del sistema de vot electrònic

Els principals components del sistema de votació per Internet estonià són l'aplicació del votant, el servidor d'enviament de vots i la gestió interna, que es divideix en dos espais: el servidor d'emmagatzematge de vots i el servidor de recompte de vots. L'aplicació dels votants és una aplicació web per

Diagrama 01

Sistema de votació electrònica

Font: Elaboració pròpia

» La raó per implementar la votació per Internet a Estònia és la voluntat de mantenir els votants existents i per captar els més joves

emetre vots. Els processos del servidor d'enviament de vots són l'autenticació, la comprovació del dret de vot, l'enviament de les candidatures als votants, i la recepció signada i encriptada dels vots. El servidor de xarxa immediatament transfereix els vots encriptats rebuts al servidor d'emmagatzematge de vots i transposa el reconeixement de recepció del servidor d'emmagatzematge dels vots als votants. El servidor de xarxa completa la feina quan el període de votació per Internet s'acaba.

El servidor d'emmagatzematge de vots rep els vots encriptats del servidor de xarxa i els emmagatzema fins al final del període de votació. El servidor d'emmagatzematge de vots té la responsabilitat d'administrar i cancel·lar els vots. El servidor de recompte de vots és un servidor fora de línia, que aglutina tots els vots encriptats. Els vots encriptats es transfereixen des del servidor d'emmagatzematge de vots al servidor de recompte de vots a través d'uns transmissors de dades. El servidor de recompte de vots no obté les signatures digitals dels votants i no en sap les dades personals. Addicionalment, el sistema de votació per Internet reparteix fitxers de registres independents, que consten dels vots encriptats rebuts des del servidor d'enviament de vots: tots els vots encriptats anul·lats, tots els vots encriptats enviats al servidor de re-

compte de vots i tots els vots encriptats recomptats. El protocol criptogràfic utilitzat connecta tots els registres amb els fitxers. El Comitè Electoral Nacional pot utilitzar l'historial de fitxers per resoldre situacions difuses. Per això, hi ha una auditoria independent per verificar el procés de votació electrònica i ajudar a resoldre els problemes que puguin aparèixer —veure diagrama 1.¹¹

L'impacte de la participació i la representació de la votació per Internet

No es pot evitar l'assumpte de la fractura digital, la qüestió de si la votació per Internet agreuja la diferència de la possibilitat de representació dins de determinats grups socials. El que és evident és que la votació per Internet elimina les barreres físiques que obstaculitzen la participació en les eleccions de grups de persones grans, invàlides o d'altres amb mobilitat reduïda, o que tenen dificultat per assistir a les meses electorals —com les persones que tenen horaris de feina estrictes o que treballen a l'estranger, pares de nens petits i persones que viuen en regions

amb una infraestructura pobre—, suposant, és clar, que aquesta gent tingui accés a Internet.

Alexander Trechsel conclou a un article elaborat per al Consell Europeu, seguint l'experiència de la votació per Internet portada a terme a Estònia entre el 2005 i el 2009, que l'educació i els ingressos, així com el tipus d'ubicació, són factors insignificants a l'hora d'escollir Internet entre els diversos canals de votació. Un dels descobriments més importants de l'estudi és que no és tant la divisió entre els que tenen accés a Internet i els que no en tenen, ni tampoc les tècniques informàtiques o la freqüència d'ús d'Internet, sinó la confiança en el procediment de votació per Internet, que fa que els votants s'encaminin a utilitzar o no la votació per Internet. L'edat és un factor significatiu però no dominant en aquest cas.

L'actual impacte de la votació per Internet en el canvi de participació no s'observa en una anàlisi objectiva. Es poden determinar les variacions de participació en diversos anys d'eleccions —comparant els tipus equivalents d'eleccions— i intentar aclarir les causes que apunten les variacions amb l'ajuda d'estudis sociològics. Potser la pregunta més important és quina porció de l'electorat no hauria participat en la votació si no s'hagués proporcionat la possibilitat de votació per Internet. No hi ha cap

¹¹ MADISE, MAATEN, i VINKEL. *Internet Voting at the Elections of Local Government Councils on October 2005*.

El caràcter anònim del votant és garantit durant el recompte de vots fins al punt que es pot assegurar tant com en el cas de les votacions per correu postal

manera d'obtenir-ne una evidència empírica més enllà de les dades aportades pels mateixos votants que Trechsel ha recollit pel seu estudi. L'única excepció és quan la votació per Internet és l'única possibilitat perquè l'elector voti com passa en el cas de la votació des de l'estranger en les eleccions municipals.

El 2005, la votació per Internet sembla que va tenir un lleuger efecte a l'alça pel que fa a l'assistència dels votants que a vegades voten i a vegades no. El 2007, aproximadament un 10% dels votants per Internet enquestats asseguraren que veritable o probablement no haurien votat si no haguessin tingut la possibilitat de votar a través d'Internet. L'estudi començava dient que fins i tot el Consell Europeu afirma que sense la votació per Internet, la participació en les eleccions municipals del 2009 hauria estat un 2,6% més baixa. Això és ja un impacte visible.

La qüestió més intrigant per als partits polítics és probablement l'impacte de l'ús de la votació per Internet en els resultats. Encara que els partits que estan a favor de la votació per Internet van reunir entre el 2005 i el 2009 molts dels vots per Internet, l'estudi mostra que l'autoposicionament en l'eix esquerra – dreta no juga cap paper important a l'hora d'escollir un canal de votació.

Aproximadament una cinquena part dels no votants per Internet pregun-

tats assenyalaven que una raó per a la no votació per Internet era la suficiència del sistema del vot en paper. La manca de confiança, que era del 3,2%, i l'absurditat de la votació per Internet, de l'1,9%, no eren raons dominants. Al marge d'això, hi havien dubtes sobre un mal ús de la possibilitat de canviar el vot per Internet. No va ser el cas. L'estadística general mostra que el nombre de vots per Internet esmenats va ser insignificant. Tal com estava fixat prèviament, la influència impròpia

d'altres persones en els votants remots és un problema teòric però potencialment significatiu, encara que tals amenaces es toleren amb el vot per correu en nombroses jurisdiccions. Si considerem l'experiència dels votants en els quatre casos de votació per Internet, veiem que hi ha poca evidència de coerció o de preocupació sobre la intimitat, basada en el comportament dels votants. Els petits percentatges de diversos vots així com l'augment significatiu sobre el nombre total de votants

Taula 01

Estadístiques de la votació per Internet (2005-2009)

	Municipals 2005	Parlament 2007	Parlament Europeu 2009	Municipals 2009
Nombre total d'e-votants	9 287	30 243	58 614	104313
Nombre total de votants	496 336	550 213	396 982	658 213
% d'e-votants	1,9%	5,5%	14,8 %	15,7%
E-vots sobre el vot anticipat	7,2%	17,6%	45,4%	44%
E-vots emesos a l'estranger	Dades no disponibles	2 %	3 %	3%

1 Dades de 2004 2 Dades entre 2000 i 2007

Fonts: PNUD, *Human Development Reports*, 2010.

» El Consell Europeu afirma que sense la votació per Internet, la participació en les eleccions municipals del 2009 hauria estat un 2,6% més baixa

per Internet des de 2005 fins al 2009 indiquen que la confiança en l'existència del sistema de votació per Internet ha augmentat —veure taula 1.

El mateix estudi afirma que la hipòtesi que la votació per Internet dona avantatge a l'electorat urbà no es sustentaven. El gènere no és un factor important a l'hora d'escollir la votació per Internet d'entre els possibles canals de votació. L'edat es pot veure com un factor impor-

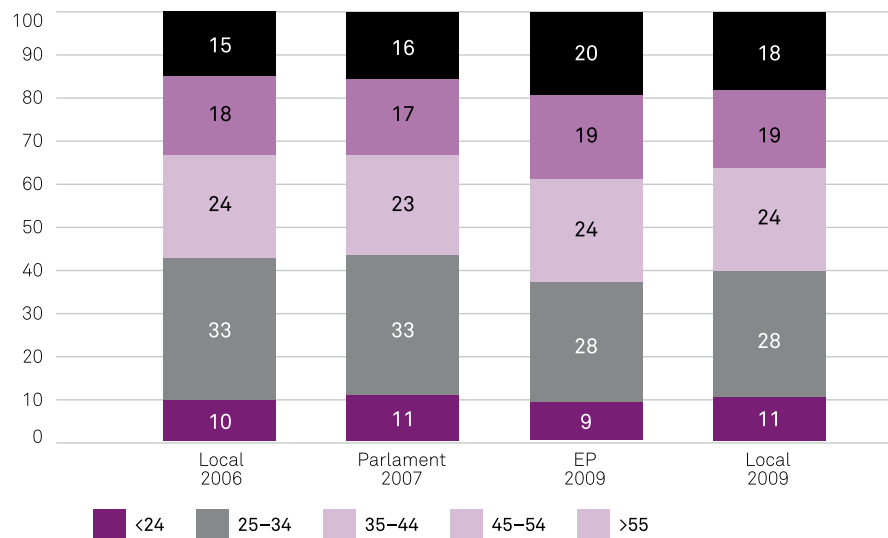
tant, ja que el grup d'entre 25 a 34 anys aglutina la majoria dels votants per Internet, però si el comparem amb els votants globals i amb la composició d'edat tradicional dels votants, la votació per Internet no destaca com a solució per als votants més joves, tal com els crítics han sostingut —veure gràfica 2.

Tampoc es pot jutjar la legitimitat de la votació per Internet només sobre la base del seu impacte en l'alienació po-

lítica. La legitimitat i la constitucionalitat de la votació per Internet així com el seu impacte en la democràcia són només meres discussions. És massa d'hora per fer declaracions fermes en aquest sentit. D'una banda, l'experiència de la votació remota per Internet té una base massa feble per fer-ho; i d'altra banda, l'ambient sociopolític està canviant constantment.

Gràfica 02

Percentatge d'e-votants per edat (2005–2009)

Font: Elaboració pròpia

Conclusions

Pel fet de ser un Estat del nord esparsament poblat i amb poques tradicions assentades quan va recobrar la independència el 1991, Estònia es podia beneficiar d'unes oportunitats excel·lents per a l'explotació reeixida de noves idees com les que ofereixen les tecnologies de la informació i la comunicació. La singular possibilitat de reconstruir l'Estat ha ofert grans oportunitats de prendre decisions contemporànies, funcionals i lògiques. Per tal d'augmentar la competitivitat de la societat, s'ha posat més èmfasi en el desenvolupament d'una societat electrònica inclusiva basada en la identitat virtual i en solucions electròniques en tots els camps possibles. Algunes d'aquestes solucions, com el tiquet electrònic, substituït de contrasenyes per a la targeta d'identificació, la signatura digital, el procedi-

ment administratiu digital... són només serveis electrònics convenients sense riscos pel que fa a la intimitat.

Altres, com un programa de salut electrònica que reculli tota la informació mèdica, o simplement l'electrònica *State Gazette*, requereixen unes mesures de seguretat serioses. Encara que els escenaris descrits per George Orwell a *1984* o per Florian Henckel von Donnersmarck a *Das Leben der Anderen* són altament improbables a Estònia, la legitimitat d'establir un Banc Genètic que contingui dades de tota la població exigeix una reflexió. Té l'Estat el dret de crear uns requisits previs per produir una imatge completa d'una persona amb uns quants clics de ratolí? Aquestes discussions sorgeixen de tant en tant dins d'un petit cercle d'experts, mentre que l'interès de la majoria de l'audiència en aquests assumptes és bastant modest. La conveniència d'unes noves solucions supera dubtes i riscos.

Un cas a part és la votació per Internet. D'una banda és un servei electrònic públic essencial en la societat de la informació estoniana; i d'altra banda és una revolució en l'administració electoral, l'impacte de la qual mereix una atenció permanent i una recerca científica. ◀

MÉS INFORMACIÓ

DRECHSLER, Wolfgang i MADISE, Ülle. «Electronic Voting in Estonia». A KERSTING, Norbert i BALDERSHEIM, Harald (eds.), *Electronic Voting and Democracy. A Comparative Analysis*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2004, p. 97-108.

Global Information Technology Report 2009-2010. <http://www.weforum.org/documents/GITR10/index.html>

MADISE, Ülle. «Legal and political aspects of the Internet voting: Estonian case». A RENIU, Josep M. (ed.), *E-voting: the last electoral revolution*. Barcelona: Institut de Ciències Polítiques i Socials, 2008, p. 45-59.

MADISE, Ülle, MAATEN, Epp i VINKEL, Priit. *Internet Voting at the Elections of Local Government Councils on October 2005* [en línia]. Tallinn: Comitè Electoral Nacional d'Estònia, 2008 [Consulta: juny de 2010]. Disponible a: <http://vkk.ee/public/dok/report2006.pdf>

TRECHSEL, Alexander H. i VASSIL, K. *Internet voting in Estonia: Report for the Council of Europe*. Tallinn: Comitè Electoral Nacional d'Estònia, 2010 [Consulta: juny de 2010]. Disponible a: http://vkk.ee/public/dok/Report_-_E-voting_in_Estonia_2005-2009.pdf.

ENLLAÇOS

Comitè Electoral Nacional
<http://www.vkk.ee>

Estonica
<http://www.estonica.org/en/>

State Portal
<http://www.eesti.ee/eng/>

FÒRUM

Moderadora **Eva Calvet**
Fotografies **David Campos**

Vicent Partal

«Cal valorar la serenitat del polític enmig de l'onada d'Internet»

Una conversa amb Ernest Benach

Les noves tecnologies han deixat de ser una novetat per a moltes persones que les han integrat plenament a la seva vida diària. La seva incidència abraça tots els àmbits i això ha provocat que la nostra manera de concebre el món i de relacionar-nos s'estigui transformant. De tot això n'han parlat **Vicent Partal (1960)** i **Ernest Benach (1959)**, dos pioners en l'ús de les eines 2.0 en àmbits diferents, però coincidents, com el periodisme i la política: el director del diari electrònic *Vilaweb* i realitzador del programa de Catalunya Ràdio «L'internauta», com un dels principals introductors de les innovadores tecnologies de la informació i la comunicació en el camp del periodisme a casa nostra; i el president del Parlament com un dels precursors de l'ús de les noves tecnologies en l'acció pública, amb el projecte **Parlament 2.0** i el llibre *#Política 2.0*.

Eva Calvet: Quins canvis han provocat les noves tecnologies de la informació i la comunicació en la societat? Com han afectat la manera de fer política?

Vicent Partal: Respecte a aquesta qüestió tinc una sensació d'abisme, perquè és constatable que les noves tecnologies ho estan canviant tot: les empreses, els mitjans de comunicació, les institucions... De vegades és difícil fer entendre a la gent fins a quin punt les eines 2.0 estan canviant la manera com percebem i com vivim al món.

Ernest Benach: És cert. Les noves tecnologies estan incidint en tots els àmbits socials. Ens faciliten les gestions diàries, ens permeten actuar amb més eficiència; en definitiva, ens fan la vida més senzilla. Però en canvi, aquest fet, que és una realitat en molts àmbits, en política està costant molt. Lamentablement, encara no s'ha fet aquesta reflexió i sovint, quan s'ha fet, ha estat

pensant «a veure com me'n puc aprofitar i treure'n rendiment electoral». Crec que la filosofia hauria de ser una altra: com puc millorar el rendiment de la meua feina i per tant, com puc oferir un més bon servei als ciutadans? Per mi, aquest és el diagnòstic que alguns polítics estan fent malament i que està fent que molts d'ells comencin aquest camí amb mal peu.

Vicent Partal: Internet transforma i transformarà la política, segur. I no em refereixo només al cas del president Obama als Estats Units. Aquí, avui, hi ha fenòmens que no s'expliquen sense la influència i el pes de les noves tecnologies.

Ernest Benach: Possiblement és en les institucions i en els partits on hi ha més resistència a aquest canvi, però penso que és inevitable i que tard o d'hora s'hi hauran d'adaptar. No es poden quedar de braços plegats.

» Benach: La gent és a la xarxa i això implica que els polítics també hem de fer un esforç per ser-hi

Vicent Partal: Si les empreses han assumit que cal fer aquest canvi, és impensable que això no acabi passant als partits. De tota manera, tinc la sensació que respecte a la introducció de les noves tecnologies hi ha una sèrie de capes. Hi ha una primera capa, que és l'aparent, on tothom s'ha agafat. Per exemple, l'elaboració de blocs, que és molt extensa i diversa. És una capa pública, la de la gent del carrer, que ha avançat molt. I en canvi, hi ha una capa institucional que ha avançat molt poc per diversos motius.

Ernest Benach: Moltes vegades, quan parlo de noves tecnologies, acaba sortint el tema de la llei electoral, precisament perquè penso que és un bon exemple del canvi de mentalitat que requereix l'ús de les eines 2.0. És necessari un canvi de xip en primera instància i el paper de les noves tecnologies és ajudar que aquest canvi pugui ser efectiu. És a dir, si no tenim llei electoral nova, amb l'actual llei és impossible aplicar una verdadera política 2.0. No té ni cap ni peus. Fins que la llei no canviï, fins que no hi hagi primer un canvi de mentalitat, no podrem fer la segona part. Sense una llei nova, el vot per Internet no existeix, la proximitat ciutadà-polític no existeix i l'avaluació dels polítics, tampoc. Tots els factors de renovació que implicaria una verdadera mentalitat 2.0 no s'estan plantejant.

Vicent Partal: Respecte al canvi de mentalitat, sovint faig servir la música com a exemple per explicar com l'intermediari ha perdut pes progressivament i ha permès que la relació entre l'autor i el consumidor sigui molt més directa. Si fem el símil en política, podríem dir que el partit polític hauria de perdre pes progressivament a favor del polític. És a dir, en una situació 2.0, el polític hauria de tenir més pes que el partit; hauria d'haver-hi un contacte més directe amb el ciutadà.

Partal: Com més crític és el ciutadà, més perfecta és la democràcia. La crítica no té perquè ser destructiva, la crítica és el principal element de construcció

A Suècia, per exemple, hi va haver un intent de repartiment de vot. Partint de què la relació una persona-un vot és intocable, es van plantejar la possibilitat que no tot el vot fos per al mateix partit. És a dir, per què no puc donar-li'n només un tant per cent i utilitzar la resta per a una altra formació? Aquí hi hauria una enorme resistència, però hem vist casos on les coses estan canviant. Penso en la mateixa relació d'Obama amb els demòcrates; en alguns àmbits, el president dels Estats Units ha desafiat l'aparell del seu partit.

Ernest Benach: Sí, tot i que allà és diferent pel sistema presidencial. Crec que el sistema parlamentari és bo, però és evident que sempre pot millorar i es pot corregir la relació entre el ciutadà i el polític. En això els partits haurien de reinventar-se, jugar el paper que la societat del segle XXI demana. Aquest procés serà complicat perquè els partits s'han convertit principalment en maquinàries de guanyar eleccions i això és un error. Els partits han de tenir incidència en la societat. Són importants i han d'existir. De fet, de vegades els partits esdevenen autèntiques oenagés per la vessant voluntària i de proximitat que tenen especialment en l'àmbit local. Aquí crec que hi ha una reflexió important a

fer i el primer partit que sigui capaç de fer-la potser d'entrada ho passarà malament, però a mitjà termini tindrà futur i recorregut.

Vicent Partal: És positiu que aquest canvi de mentalitat sigui transversal, perquè a tots els partits hi ha gent que lidera, que, com tu, tiba la corda per avançar en l'aplicació de les noves tecnologies.

Ernest Benach: Ben aviat, alguns partits s'hauran de plantejar fins a quin punt estan disposats a jugar aquesta carta i aquest és l'interrogant que hi ha en aquests moments. Hi ha partits que, segurament, pel fet de tenir una tradició i un concepte més assembleari i republicà de la política, podran fer més bé aquest procés. Ara bé, si badem ens passaran al davant. Els ciutadans ens obliguen a ser més responsables i això accentua molt més el seu compromís amb la societat. És allò que explico sovint dels drets i els deures. Això és un exemple molt clar. Si som capaços de millorar la qualitat de la democràcia amb més participació, aconseguirem que la gent torni a sintonitzar. Ara bé, això també obliga els ciutadans a ser políticament més responsables.

Vicent Partal: Com més crític és el ciutadà, més perfecta és la democràcia. La crítica no té perquè ser destructiva, la crítica és el principal element de construcció. Com més incisiu és el ciutadà respecte a les institucions, les empreses, millor funciona el sistema.

Eva Calvet: En quina situació es troba Catalunya respecte a l'aplicació de les noves tecnologies?

Vicent Partal: Catalunya té un cert avantatge. La història d'Internet a Catalunya és una història d'èxit i això s'explica perquè encaixa molt bé en la nostra cultura. Crec que és degut a un substrat cultural, fins i tot polític. En aquest país, el pes de l'anarquisme i l'anarcosindicalisme ha estat enorme fins a la transició, i moltes de les «músiques» que ara fa sonar Internet ja sonaven aleshores: el pes dels ateneus, l'esperit republicà... Internet s'ha situat damunt d'aquest pòsit i això ens pot fer pensar que hi ha un model propi. Diversos experts estrangers ressalten molt que en el cas de Catalunya no hi ha una gran empresa de telecomunicacions al darrere ni tampoc grans indústries, sinó que tot neix d'una forma molt natural i l'única explicació és aquest substrat sobre el que creix. És un repte que podem assolir, entre altres

Benach: Les noves tecnologies ens fan la vida més senzilla.
Però introduir aquest canvi en política està costant molt

coses, perquè políticament podem estar preparats per a una qüestió de grandària: és molt més fàcil fer coses en països de dimensions més petites, com és el cas d'Estònia, per exemple.

Ernest Benach: Que estem ben posicionats ho demostra, per exemple, el «punt cat». Digueu-me una nació sense estat que hagi fet una mobilització tan important en aquest àmbit.

Vicent Partal: Cert. A la nostra cultura hi ha un valor de responsabilitat col·lectiva que es posa en marxa contínuament i que s'alimenta constantment de nous elements. Penso, per exemple, en un fenomen com l'Assemblea de Catalunya; en pocs llocs al món trobaràs un referent així.

Ernest Benach: Fixa-t'hi. El «punt cat» vindria a ser l'Assemblea de Catalunya del segle XXI. Crec que no valorem prou el que significa, l'esforç que ha fet la societat i com, gràcies a la complicitat del govern, hem pogut tenir un domini de qualitat reconegut internacionalment. Crec que n'hem d'estar orgullosos.

Vicent Partal: El Parlament de Catalunya també és un exemple d'aquest esperit capdavanter. La cambra catalana

és a anys llum d'altres parlaments autonòmics, estatals i europeus.

Eva Calvet: Parlem de l'acció política a la xarxa. Quins són els avantatges i els riscos del ciberactivisme?

Vicent Partal: Sempre que algú posa «ciber» davant d'una paraula tendeixo a esborrar-ho... Per mi, ciberactivisme és l'activisme amb noves eines que faciliten que tingui més èxit. Efectivament, hi ha moltes coses que gràcies a les eines 2.0 han millorat l'efectivitat de l'activisme. El que em falla d'aquest concepte és la falta de perspectiva global. Massa sovint, la «tribu» s'imposa. A més, detecto de vegades una mica de mala educació respecte a la resta. Són dos problemes que cal vigilar i cal treballar per reduir-ne els efectes.

Ernest Benach: Ho subscric totalment. Hi han bons exemples de ciberactivisme. *Vilaweb* és un referent molt clar que comença amb un esperit activista, triomfa, evoluciona i avui és una empresa de referència dins el sector. En aquest país comptem amb un pòsit d'emprenedors de base sòlida que creu en projectes i que és capaç d'inventar, construir i tirar endavant. El que passa és que com dius hi ha riscos: la poca responsabilitat, la

mala educació, la superficialitat en el tractament dels temes. Ens trobem en un moment clau en què construïm la societat del coneixement. Els nostres avantpassats van fer la revolució industrial i la van fer amb màquines. Nosaltres farem la revolució, però aquesta no es fa amb màquines, sinó a partir del coneixement, gràcies al qual podrem utilitzar millor aquestes eines.

Vicent Partal: De vegades, tinc la sensació que en aquest tema reinventem la roda permanentment. Allò del «m'exalta el nou i m'enamora el vell» que deia J. V. Foix. Internet no ha de girar l'esquena al passat. Les noves eines han de servir per recuperar l'esperit d'aquella època en què el nostre país va ser més brillant, la República i els anys previs. Vam ser políticament pioners en molts àmbits com el dret de vot de les dones, el dret a l'avortament o amb les iniciatives populars i els referèndums. Si avui volem tornar a ser pioners, ho hem de fer des d'un coneixement exquisit del passat i de la nostra trajectòria. El franquisme va destruir el país políticament i socialment. Si no aprofitem les noves eines per treure aquesta capa bruta, en el fons estarem fent voltes al mateix. Les eines tenen unes potencialitats, però no són per saltar al buit, sinó per créixer

Partal: El que hi ha és una crisi d'empreses periodístiques, no del periodisme, de la mateixa manera que tenim una crisi d'instruments polítics, no de la política

a partir del que érem. A mi, de vegades, em fa pena aquesta inconsciència respecte al passat, aquesta necessitat de reinventar-se contínuament. No has de negar-li el valor perquè sigui vell sinó veure com usar el nou per donar valor al que ja tens.

Ernest Benach: Si Internet ha provocat canvis en la política, en els mitjans encara més, i crec que actualment hi ha una autèntica redefinició del seu paper. Les noves tecnologies han provocat l'aparició de nous mitjans i de nous formats que conviuen amb els clàssics. Fins i tot la relació entre el polític i el periodista és diferent. Des de sempre molts periodistes, exercint la seva professió, han fet de polítics, i avui molts polítics fan de periodistes. Una societat democràtica i de qualitat necessita uns polítics que la facin funcionar i uns periodistes que puguin informar-ne: tothom ha de jugar el seu paper.

Vicent Partal: El que hi ha és una crisi d'empreses periodístiques, no del periodisme, de la mateixa manera que tenim una crisi d'instruments polítics, no de la política. Sempre dic que els periodistes hauran d'afrontar aquests canvis amb una enorme humilitat. En el passat, els periodistes érem uns privilegiats perquè teníem accés a les fonts. Avui com que les fonts són públiques hem perdut el privilegi i tothom pot opinar i informar de tot. I això fa que el nostre ecosistema canviï per sempre. Crec que això és molt bo en termes democràtics, però nosaltres hem de ser humils per entendre que això és així i per tant, un oftalmòleg que té un bloc tindrà una versió més bona que la meua, i això ho hem d'acceptar. Ara bé, ens hem de mantenir fermes en els principis: escriure un bloc no et converteix en periodista. El valor afegit del periodista ha de ser la professionalitat. Al periodista, que cobra per treballar, se li ha d'exigir més que al blocai-

» Benach: Si no tenim llei electoral nova, amb l'actual llei és impossible aplicar una verdadera política 2.0

re, que ho fa per afició. Hi ha d'haver una diferència d'expressió entre el periodista i el ciutadà. Com a col·lectiu professional, hem de ser conscients que el periodisme ja no el fem només els periodistes. Això és bo, però hem de ser rigorosos. És el que dius tu: cadascú ha de saber fer el seu paper.

Ernest Benach: Els periodistes i els polítics tenim un problema en comú com és la immediatesa. És un ganivet de doble tall. Per una banda, la immediatesa comporta beneficis perquè la informació corre més ràpid i et permet reaccionar amb més celeritat. El que passa és que això no sempre és bo en política. Per exemple, fer una llei no és un *fast food*. S'ha de fer amb cocció lenta i com més elaborat és el producte més bo és el plat. La política també necessita moments de reflexió, una mirada serena, tot i que també és bona la immediatesa, perquè quan hi ha un problema s'ha de poder respondre ràpid. És allò que passava abans, que quan hi havien les nevades parlàvem dels incendis. Ara quan hi ha problemes a causa de la neu se'n parla de seguida, però una llei per regular l'actuació dels bombers s'ha de poder fer amb perspectiva, amb temps. Cada cosa té el seu moment. Tenim més informació i més coneixement que mai,

però hem de fer-ne un bon ús. En definitiva, crec que en política és essencial trobar l'equilibri entre la resposta àgil i ràpida i la resposta fruit del treball fet amb serenitat i reflexió.

Vicent Partal: Recordo aquella escena en què Nelson Mandela estava en una reunió amb el seu grup parlamentari i aquest li reclamava maximalisme. I ell va respondre: «Vosaltres m'heu triat com a líder i jo no puc deixar-me endur per les emocions, sinó que he d'actuar com un líder». Que hi hagin canvis en la política és positiu, que la gent participi és positiu, però el polític ha de tenir espai per exercir de polític. L'exercici professional de la política, que és imprescindible, ha de tenir cert espai i perspectiva. I com dius, la immediatesa també ens afecta als periodistes. Sovint has de prendre decisions amb molt poc temps i alguns t'acusen de moderat, però penso que hem d'actuar amb responsabilitat, mesurant bé què publiquem i què donem per bo. Amb tot, crec que per als polítics és pitjor. Si faig un article contundent puc generar un cert daltabaix. Però els errors que comet un polític poden ser molt importants. Cal donar valor a la capacitat del polític per tenir un pensament serè enmig d'aquesta onada que és Internet.

Partal: Que hi hagin canvis en la política és positiu, que la gent participi és positiu, però el polític ha de tenir espai per exercir de polític

Quan en política algú fa una cosa bé és fantàstic, però quan s'equivoca pot fer molt de mal. Sovint la ciutadania no dóna prou valor a aquesta responsabilitat.

Eva Calvet: Les noves eines 2.0 poden ajudar a millorar la qualitat de la democràcia?

Ernest Benach: Internet ha entrat amb força en tots els àmbits. Els bancs i les caixes són presents a la xarxa així com altres sectors econòmics. Les relacions personals, també. Per tant, podem dir que la gent és a la xarxa i això implica que els polítics també hem de fer un esforç per ser-hi i no quedar-nos enrere. Penso en un exemple: som capaços de decidir políticament que una embarassada delegarà el vot en el diputat que vulgui i en canvi, no som capaços de prendre la decisió tecnològica que permetria fer això sense delegar, sinó fer-ho des de casa. Aquest salt tecnològic fa por a molts polítics i això és dramàtic perquè en determinats àmbits públics hem d'aprendre a ser més àgils, sinó, la societat ens passarà pel damunt. Les noves tecnologies ofereixen moltes possibilitats a l'administració, tot i que adaptar-les a un ajuntament no és el mateix que fer-ho en un govern o en un

parlament. Avui el ciutadà té uns mecanismes de relació molt difícils amb l'administració fins al punt, absurd, d'haver de demanar un certificat que ve d'una altra administració. Això és ridícul i és la prova més clara de la seva insuficiència. A més, les eines 2.0 permeten aprofundir la transparència. A Suècia tenen una norma des de fa més d'un segle que estableix que tots els documents públics han de ser consultables. Això seria una revolució immensa aquí. Només si apliquem eficiència, transparència i proximitat, la qualitat de la democràcia en sortirà beneficiada.

Vicent Partal: Hi coincideixo plenament: eficiència i transparència són fonamentals en l'administració. És absurd que et reclamin un certificat i que tu mateix facis de correu amb una altra administració. Una situació així demostra que encara no s'ha pensat l'administració pública com un instrument que està al servei dels ciutadans i no a l'inrevés. Ara bé, tampoc hem de pensar que la tecnologia ho resoldrà tot perquè és només això, tecnologia. El que cal és aquest canvi de mentalitat que reclamàvem abans. I en aquesta comesa no podem deixar sols els polítics; els mitjans de comunicació hi tenim un paper important. Hem d'evitar la demagògia

excessiva i també, des del ciberactivisme, donar forma a aquest procés. El sistema democràtic funciona com més democràtic és el país, tot i que cal tenir present que algunes fórmules que van bé en alguns països en altres no. Ho repeteixo: els catalans tenim una cultura de fons molt positiva i les condicions per ser capdavanters, i sempre que hem pogut ho hem demostrat.

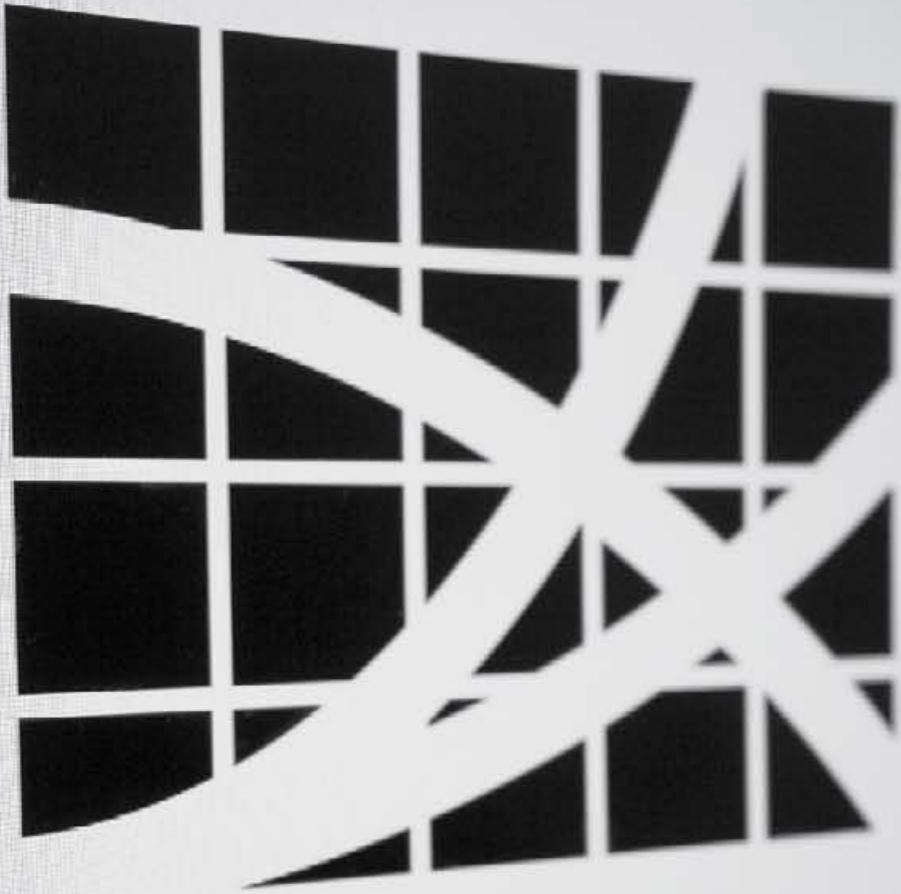
Ernest Benach: Aquest canvi de mentalitat de l'administració serà inevitable

perquè la societat empenyerà amb força. I tant és si per comoditat l'administració s'hi mostra contrària. En aquest àmbit, hi ha pendent encara una autèntica revolució.

Vicent Partal: Una revolució que en el periodisme ja està tenint lloc. Recordo que el 1995, els periodistes que apostàvem per Internet érem «simpàtics», al cap de cinc anys ja érem «interessants» i avui ja som «un perill»... Les noves tecnologies avui són una realitat i la pres-

sió perquè s'implantin ve de baix, de la gent. Les noves generacions les perceben com una cosa completament normal i qui s'hi vulgui resistir dient «això no ho accepto, ho has de fer a l'antiga» estarà trencant el contracte social. ◀

VARIABLES

Activistes per la independència

Què pensen i per què es mobilitzen

Estudi de cas de la Plataforma pel Dret de Decidir

VISTA PRÈVIA

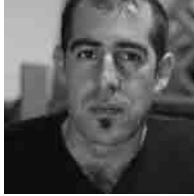
La majoria d'estudis demoscòpics coincideixen a assenyalar el creixement de l'independentisme sociològic. Ara bé, pocs dels treballs de què disposem intenten desxifrar els marcs interpretatius dels independentistes, un element clau que ens pot ajudar a comprendre millor la persistència i el creixement d'aquest moviment.

Introducció

Una senzilla anàlisi comparativa sobre l'evolució de l'independentisme als darrers 30 anys ens indica que ens trobem davant d'un moviment sociopolític a l'alça, com mostra el fet que la seva reivindicació principal, l'assoliment d'un estat propi, està assolint els nivells més alts de coneixement i reconeixement de la seva existència i viabilitat per part de la ciutadania. Però com s'explica aquest creixement? Ve motivat per factors estructurals derivats de la crisi dels estats nació en un context global? O més aviat per factors conjunturals provocats per una determinada evolució del catalanisme polític?

Més enllà de les teories explicatives de caràcter endogen o exogen, aquest article explora una via poc transitada en el camp de les ciències socials com és l'individualisme metodològic. Aquest article parteix de la hipòtesi que en el si de les democràcies pluralistes, les propostes d'acció col·lectiva que aconsegueixen un major èxit tenen a veure amb la coincidència entre els marcs cognitius dels que impulsen una determinada acció i la comunitat de referència a qui va dirigida.

Tot seguit presentem els resultats d'una enquesta realitzada a més de 1.500 adherits i simpatitzants de la Plataforma pel Dret de Decidir (PDD) realitzada amb els paràmetres de la teoria metodològica dels Marcs Interpretatius (*analysis frames*) aplicada al cas català.

Ricard Vilaregut
Investigador de l'Institut Govern i Polítiques Públiques (GOP-UAB)
rvilaregut@uoc.edu

Els valors i normes d'èxit tenen a veure amb la coincidència entre els marcs cognitius dels que impulsen una acció col·lectiva i la comunitat a qui va dirigida

Per què la Plataforma pel Dret de Decidir ?

Els adherits a la PDD formen part d'un moviment sociopolític, l'independentisme/sobiranisme que a nivell normatiu s'ha d'analitzar com un subconjunt de l'espai del catalanisme/nacionalisme. Aquesta ubicació ve donada pel fet que mentre el catalanisme/nacionalisme té a veure amb un atribut relacionat amb la personalitat pròpia de Catalunya sense qüestionar necessàriament la seva pertinença a l'Estat espanyol, l'independentisme/sobiranisme bascula entre la defensa per part del sobiranisme de l'existència d'un demos propi i la reivindicació clara i diàfana de la construcció d'un estat propi per part de l'independentisme.¹ En altres paraules, mentre el catalanisme/nacionalisme es relaciona amb qüestions derivades d'una adscripció a la identitat catalana, l'independentisme/sobiranisme esdevé un projecte polític que defensa la necessitat de construir un estat propi i/o l'existència d'un poble sobirà que té el dret de decidir el seu futur.

Una definició més concreta d'aquest subconjunt, centrada sobretot en la reivindicació independentista, ens porta

davant d'un espai molt ampli i divers integrat per múltiples organitzacions polítiques, socials, econòmiques i culturals, que van des d'entitats ludicofestives a mitjans de comunicació i líders d'opinió —encarregats d'elaborar un relat favorable a la possibilitat de la independència— passant, òbviament, per l'acció dels propis partits polítics. A aquesta multiplicitat d'actors, cal afegir-hi una gran diversitat de formes d'acció col·lectiva i de símbols ètnico-històrics que contribueixen a accentuar la complexitat del moviment i sobretot, la competència entre entitats, associacions, plataformes i partits pel que fa al discurs, els mètodes i l'estratègia a seguir. Una competència entre actors que malgrat la sensació de fragmentació i inoperància probablement acabi per complementar-se.

Aquesta complexitat del moviment independentista és el que fa difícil poder realitzar una anàlisi en profunditat de les persones que el componen. Per tant, donada la impossibilitat de fer una investigació que abracci totes les parts d'aquest moviment com a conseqüència de la seva magnitud i heterogeneïtat, ens queda l'opció de realitzar un estudi de cas d'una mostra que creiem prou representativa. Així, en el cas de l'independentisme català, la PDD esdevé l'organització idònia per realitzar aquest exercici, pel fet que durant una

etapa va reunir les següents característiques:

- Es configura com una plataforma plural i transversal en la qual, en moments puntuals, s'apleguen diferents actors polítics, socials, econòmics i culturals —a part de persones a títol individual— que defineixen les diferents parts i sensibilitats del moviment independentista/sobiranista català.
- Sorgeix en un marc global on l'estat nació tradicional s'està posant en qüestió com a conseqüència del procés de globalització i de desenvolupament d'una governança a nivell supraestatal; i alhora, el seu naixement es produeix en una determinada conjuntura política en el país, marcada per la reforma de l'Estatut d'Autonomia. Aquest fet, ens pot permetre apuntar si el creixement de l'independentisme català es deu a factors de caràcter endogen o exogen.
- Té un perfil a mig camí entre una entitat i una federació i, alhora, esdevé un grup de pressió i un moviment social que actua en el marc de l'anomenada societat civil, mantenint unes relacions de cooperació i/o conflicte —depenent del cas i el moment— amb els actors polítics tradicionals —especialment els partits amb representació parlamentària.

¹ Per més detalls, cal veure la conferència del polític Jaume López a Òmnium Cultural el 2 d'abril de 2009. LÓPEZ, *Dret de decidir, autodeterminació, sobiranisme... Sinònims, neologismes o màrqueting?*

La majoria d'adherits a la PDD es defineixen com a independentistes i d'esquerres, alhora que justifiquen el seu suport a un estat propi en el fet que Catalunya és una nació

La PDD neix el 2005, en plena reforma de l'Estatut, com a reacció de persones i entitats de la societat civil preocupades per l'evolució d'un debat estatutari que ja llavors es preveia que no satisfaria les expectatives que s'hi havien dipositat. Si bé en un primer moment va esdevenir una plataforma de caràcter reactiu, a partir de l'èxit de la convocatòria de la manifestació del 18 febrer de 2006 va esdevenir un grup de pressió, estructurant-se orgànicament i treballant activament per la socialització del dret de decidir. L'encara més massiva manifestació de l'1 de desembre de 2007, ben aprofitada per la PDD per vincular la manca d'inversions en infraestructures amb el dret de decidir, la va convertir en un actor de primer ordre en l'agenda política i social de l'espai independentista a Catalunya.

Però l'èxit social i mediàtic que va viure, aviat va derivar en un important conflicte intern. En el rerefons d'aquestes tensions probablement hi hagué una suma de factors que reproduïen aquesta competència entre actors del propi moviment independentista:

- Xoc entre els dos grans plantejaments estratègics de l'espai de l'independentisme i el sobiranisme: Vèncer per convèncer o convèncer per vèncer.

- Un context polític marcat per l'enfrontament entre els partits que competeixen per ser la referència electoral d'aquest espai.
- Les difícils qüestions personals entre els dirigents de la PDD —extrapolables a tot l'espai independentista— i que finalment van ser determinants, no tant per l'origen del conflicte, sinó per la no-resolució d'aquest.

Per tots aquests motius, la PDD esdevé una entitat idònia per aproximar-nos a l'anàlisi dels marcs interpretatius dels independentistes, ja que aglutina en un sol àmbit la majoria de característiques que defineixen el propi moviment independentista.

Metodologia

Com comentàvem inicialment, aquesta recerca ha estat dissenyada en base a la proposta metodològica dels marcs interpretatius. L'anàlisi de marcs interpretatius té el seu origen en els anàlisis metadiscursius de Gregory Bateson (1904-1980)² i Erving Goffman (1922-1982)³ com a mètode d'interpretació

2 BATESON, *Steps to an ecology of the Mind*.

3 GOFFMAN, *Frame analysis: An essay on the organization of experience*.

que permet identificar discursos confrontats entre actors diferents. Ras i curt, l'anàlisi de marcs permet desvetllar els esquemes d'interpretació que organitzen la realitat i classifiquen els esdeveniments que en fan, en aquest cas, els participants en alguna activitat de la PDD. I per bé que últimament aquesta metodologia s'ha utilitzat en l'àmbit de l'avaluació de polítiques públiques, on ha tingut la major repercussió ha estat en els estudis sobre moviments socials per tal de superar les teories de la identitat i la mobilització de recursos.

Per realitzar el nostre estudi, hem seguit la teoria metodològica de l'anàlisi de marcs, especialment a través de David A. Snow i els col·laboradors⁴ per aconseguir dades sobre dos grans temes que subjectivament creiem que són d'especial rellevància per a la PDD i per al conjunt del moviment independentista:

- Primer bloc: dades relatives a la definició conceptual dels motius que porten a l'enquestat a declarar-se independentista i, alhora, a les motivacions per prendre part en l'acció col·lectiva d'un moviment. Per elaborar aquest primer bloc, hem

4 SNOW, «Frame Alignment Processes, Micro-mobilization, and Movement Participation».

» Les persones que s'identifiquen amb el terme catalanisme pràcticament doblen les que se senten identificades amb el concepte nacionalisme

preguntat als membres de la PDD sobre com defineixen la seva identitat política des del punt de vista nacional —independentista, sobiranista, catalanista, nacionalista i federalista—; sobre la seva ubicació en l'àmbit socioeconòmic —esquerra, centre esquerra, centre, centre dreta i dreta—; sobre el concepte polític que defineix millor la seva opció política —independència, sobirania, dret a l'autodeterminació, dret de decidir i separatisme—; sobre el debat sobre la prioritització de l'anomenat eix social o nacional en l'estratègia política —priorització de l'eix nacional, social, ambdós, ni l'un ni l'altre i no s'entén l'un sense l'altre—; i finalment, sobre els motius que justifiquen la necessitat de construir un estat propi —perquè som una nació i tenim dret a tenir un estat, per poder defensar amb garanties la llengua i la cultura catalana, perquè econòmicament viuríem millor, per contribuir a la construcció d'Europa i per afrontar millor els reptes de la globalització.

— Segon bloc: dades referents al diagnòstic que els enquestats fan de la situació actual i sobre les preferències en les estratègies que ha de seguir el moviment per assolir els seus objectius. Aquestes dades es recullen a través de preguntes

relacionades amb el diagnòstic de les relacions entre Catalunya i Espanya —si la relació és de conflicte, submissió, relació difícil, d'indiferència o de construcció d'un projecte comú—; l'anàlisi de la situació actual de l'independentisme —manca d'un full de ruta de les opcions independentistes/sobiranistes, supeditació agreujant envers les estructures politicoadministratives espanyoles, de construcció nacional lenta però constant o estem millor que mai—; el pronòstic sobre la possibilitat d'assolir la independència en els propers deu anys —és impossible, és possible, depèn de nosaltres o dependrà del context (crisi econòmica...)—; sobre l'estratègia a seguir —aconseguir el màxim de competències, fent pedagogia a l'Estat espanyol, amb una declaració unilateral d'independència, intensificar el treball intern per conscienciar a la població i cercant la complicitat amb les instàncies internacionals—; els principals problemes amb què xoca l'independentisme —l'oposició de l'Estat espanyol, la manca de suport dels sectors més influents (elits polítiques i econòmiques), la dificultat de construir una majoria social suficient, la manca d'unió dels partits catalans i la manca d'un full de ruta compartit entre la societat civil i els partits polítics—; i

sobre la relació entre els partits polítics i les entitats independentistes i sobiranistes —mala, bona, de competència, de col·laboració puntual o de complementarietat.

Les enquestes s'han fet a partir d'un qüestionari *online*, enviat entre el juny i el setembre de 2009 a 20.000 persones que han participat en alguna campanya, acte, manifestació o assemblea de la PDD. Així, el públic receptor estava format per un conjunt d'adherits i activistes amb diferents graus d'implicació a l'organització. El resultat de l'enquesta va ser molt satisfactori, ja que un cop finalitzat el procés es va aconseguir recollir l'opinió de més de 1.500 persones.

En ser una enquesta electrònica enviada mitjançant un mètode de dispersió, cal tenir en compte que a priori no es van poder determinar criteris de selecció a nivell territorial, de gènere i d'edat, sinó que aquests es van establir a posteriori un cop rebuda la informació sociodemogràfica a través de les enquestes. I al marge del caràcter subjectiu de les preguntes triades per l'investigador, que en condiciona les respostes, cal tenir en compte que la metodologia utilitzada ens genera un biaix que cal tenir present alhora d'interpretar les dades, ja que només l'han pogut respondre les persones alfabetitzades tecnològicament.

El dret a l'autodeterminació i el dret de decidir reben un suport notable molt similar, fet que ens indueix a pensar que probablement els interpreten com a sinònims

Finalment, cal destacar que, per accentuar la riquesa de les dades, les diferents preguntes del qüestionari són multiresposta, ja que la immensa majoria de conceptes que hi apareixen no són excloents. Aquest fet ens porta a presentar les dades en valors absoluts per tal de facilitar la lectura dels resultats.

Anàlisi dels resultats

Preferències ideològiques dels adherits a la PDD

Com comentàvem anteriorment, un primer bloc de dades va encaminat a desxifrar els plantejaments ideològics dels adherits a la PDD així com les motivacions que tenen per prendre part d'un moviment com aquesta plataforma. D'aquesta manera, a partir d'aquest bloc podrem apuntar el perfil del pensament sociopolític bàsic de les persones adherides a la PDD.

El primer que podem observar a partir de la gràfica 1 és que la immensa majoria d'adherits a la PDD es defineixen com a independentistes, una postura que pràcticament triplica les persones que se senten molt més còmodes emprant el terme sobiranisme com a definició. A més, aquest terme és el que ha obtingut un volum de respostes més nombrós en relació a la resta d'opcions

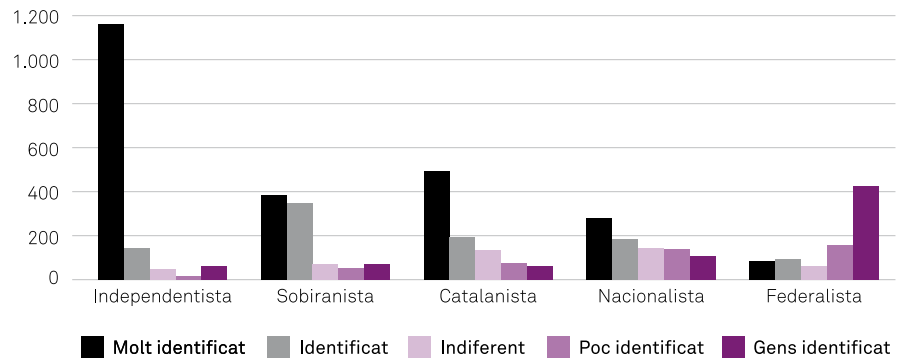
que permetia la pregunta. Aquest fet és bastant notori, ja que significa que bona part dels enquestats s'han definit únicament com a independentistes malgrat poder optar al mateix temps per altres definicions no excloents com catalanisme i nacionalisme. Així mateix, cal tenir en compte que la definició d'independentistes genera molt poc rebuig, ja que només una minoria opta per les opcions de resposta de la indiferència

o la poca o la nul·la identificació amb aquest concepte.

D'altra banda, les dades de la gràfica 1 també ens permeten observar com les persones que s'identifiquen amb el concepte catalanisme pràcticament doblen les que se senten identificades amb el concepte nacionalisme. En aquest darrer cas, el nacionalisme, també cal fer esment que és un concepte que genera certa indiferència ja

Gràfica 01

Definició de la identitat política dels adherits a la PDD des del punt de vista nacional

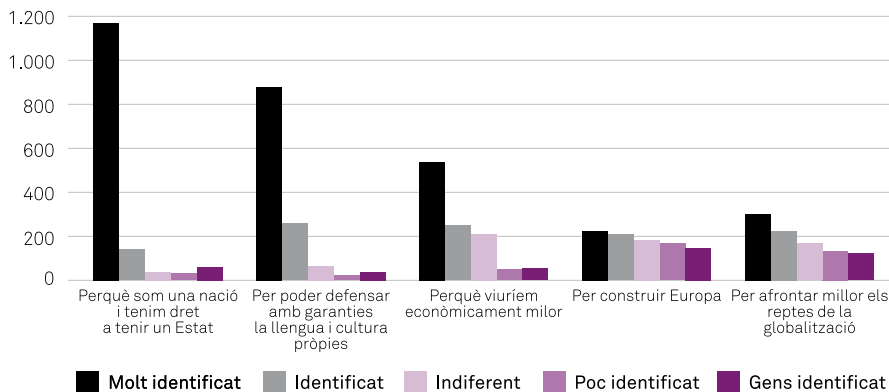

Font: Elaboració pròpia

» Es parteix d'un diagnòstic basat en la supeditació a un règim estatal, centralista i limitador de l'autogovern de Catalunya

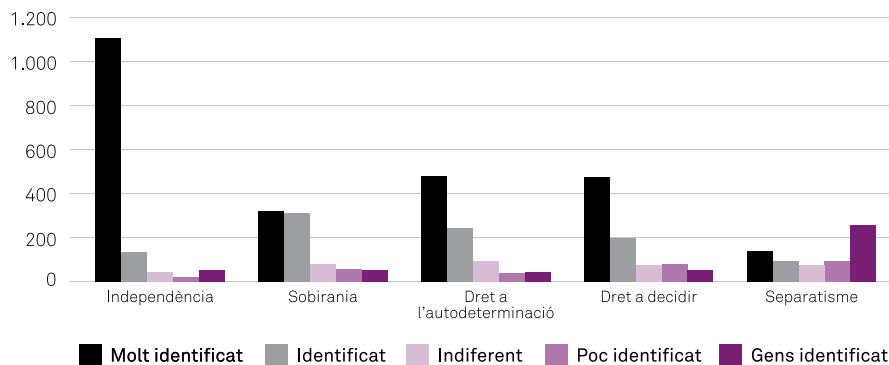
Gràfica 02

Motius que al·leguen els adherits a la PDD per justificar la seva posició independentista

Gràfica 03

Concepte polític que millor defineix l'opció política dels adherits a la PDD

Font: Elaboració pròpia

que les persones que consideren que els defineix poc o gens superen les 250, mentre que les que l'adopten amb normalitat sumen 465.

Finalment, cal destacar que el concepte que genera una menor adscripció és el federalisme, el qual, entre els que mostren una nul·la i poca identificació gairebé arriben a les 600 persones d'un total de 841 respostes.

En un altre ordre de conceptes, la majoria d'adherits a la PDD manifesten, de forma majoritària, que es consideren independentistes perquè creuen que som una nació, fet que se'n deriva el dret a tenir un estat —veure gràfica 2—. Aquest sentiment majoritari és seguit pels que relacionen el seu independentisme a la necessitat de defensar la llengua i cultura catalana i a major distància pels que al·leguen motivacions econòmiques.

En canvi, cal posar de relleu que aquelles respostes vinculades en la governança multinivell —participar en la construcció d'Europa i afrontar millor els reptes de la globalització—, són les opcions que reben menys adeptes. De fet, mentre en el camp de la globalització les respostes que manifesten aquesta identificació són majoritàries —malgrat no assolir una diferència tant marcada com en d'altres qüestions—, en el cas de la construcció europea podríem parlar d'empat tècnic entre els

El marc cognitiu dels adherits a la PDD es divideix entre els optimistes i els pessimistes en relació a la viabilitat de la independència en els propers deu anys

que s'identifiquen amb aquesta opció i els que s'hi senten poc o gens identificats. D'aquesta manera, podem apuntar que el creixement de l'independentisme es deu més a factors endògens que no pas al context internacional.

Respecte al concepte que millor defineix l'opció política pel que fa al projecte nacional dels adherits a la PDD —veure gràfica 3—, el primer que crida l'atenció és que el terme que aglutina més adeptes de forma clarament majoritària és la independència, recollint gairebé 1.100 persones que s'hi senten molt identificats. Aquest fet és congruent amb la gràfica 1, a través de la qual hem copsat com la immensa majoria dels entrevistats és defineixen com a independentistes.

D'altra banda, la mateixa gràfica ens mostra com els conceptes de dret a l'autodeterminació i el dret de decidir també reben un suport notable. Alhora, les respostes que obtenen aquest dos conceptes són molt similars, fet que ens indueix a pensar que probablement els adherits a la PDD els interpreten com a sinònims. Aquests dos conceptes són seguits de prop pel terme sobiranisme. Finalment, el concepte que genera més rebuig —i que de fet esdevé l'únic que obté més mostres contràries que no pas favorables— és el separatisme, un terme històric que amb el pas del temps ha quedat fora d'ús.

En relació al posicionament dels adherits i participants a la PDD en l'eix esquerra-dreta —veure gràfica 4—, el primer que cal constatar és que la immensa majoria dels enquestats es posicionen a un àmbit clarament a l'esquerra, seguit a distància pels que s'ubiquen al centre esquerra. Aquestes dues postures són les que generen menys rebuig entre els enquestats de la PDD, alhora que les posicions de dreta i centre dreta són les que en generen més, a part de ser les que recullen menys persones que s'hi identifiquen.

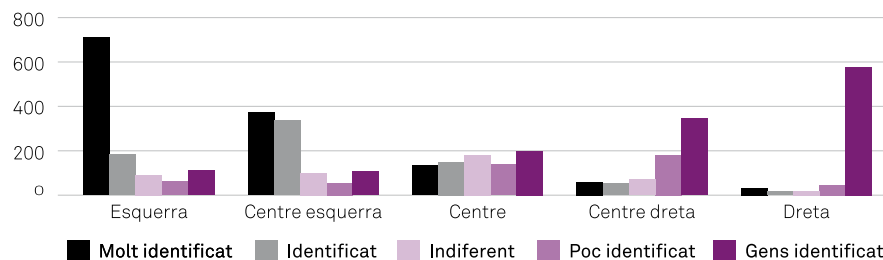
Pel que fa a la posició del centre ideològic, cal destacar que es configura un tercer espai entre les persones que es defineixen d'esquerres i les de dretes, el qual, malgrat superar clarament les po-

sicions més conservadores, ocupa una posició minoritària respecte als adherits a la PDD que se situen en posicions progressistes. Així mateix, cal posar de manifest l'equilibri entre les diferents alternatives de resposta sobre la identificació amb el centre polític, ja que si bé les persones que s'hi senten poc o gens identificades són majoria en aquest àmbit, les persones que l'utilitzen per definir la seva postura ideològica els segueixen de prop.

Pel que fa al debat sobre quin ha de ser l'eix sociopolític prioritari a nivell estratègic —el social o el nacional—, ens trobem davant d'una forta polarització. En aquest sentit, tant els partidaris de prioritzar l'eix nacional com els que creuen que aquest ha d'avançar en paral·lel a l'eix social assoleixen uns resultats

Gràfica 04

Definició de la posició en l'eix esquerra-dreta dels adherits a la PDD

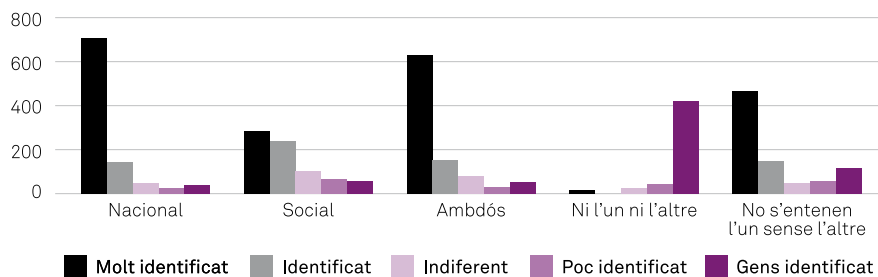

Font: Elaboració pròpia

» Els partidaris de prioritzar l'eix nacional i els que creuen que aquest ha d'avançar en paral·lel a l'eix social assoleixen uns resultats molt similars

Gràfica 05

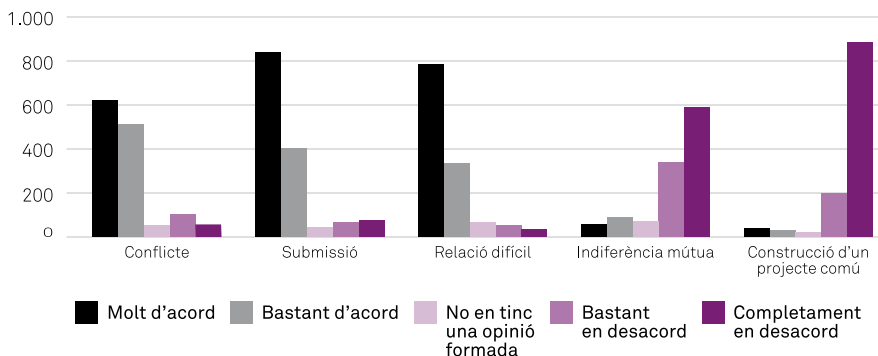
Posició dels adherits a la PDD en relació a l'eix de divisió nacional i/o social prioritari

Font: Elaboració pròpia

Gràfica 06

Diagnosi de les relacions Catalunya-Espanya dels adherits a la PDD

Font: Elaboració pròpia

molt similars —veure gràfica 5—, fet que reflecteix el mateix debat estratègic que es genera en l'àmbit purament polític. Així mateix, cal tenir en compte que el nombre d'adherits a la PDD que consideren que no s'entén l'eix nacional sense el social també és notable, malgrat que cal tenir en compte que bona part dels que opten per aquesta opció també hauran respost positivament sobre la prioritització d'ambdós eixos.

Percepció de la situació de l'independentisme dels adherits a la PDD

Com comentàvem anteriorment, el segon bloc de preguntes va encaminat a intentar desxifrar les percepcions dels adherits a la PDD sobre la situació que travessa l'independentisme. En aquest sentit, la gràfica 6 ens mostra com no hi ha sorpreses destacables sobre el diagnòstic de les relacions Catalunya - Espanya. Així, els adherits a la PDD creuen majoritàriament que ens trobem en una situació de submissió, de conflicte i de relació difícil, alhora que rebutgen la lectura que defensa la indiferència mútua i sobretot la construcció d'un projecte comú.

En canvi, el consens que es mostra sobre el diagnòstic de les relacions Catalunya - Espanya no es reproduïx en les percepcions dels adherits a la PDD sobre la viabilitat de la independència

La majoria advoca per l'estratègia de la majoria social, però els que opten per una declaració unilateral d'independència també recullen un suport important

en els proper deu anys. Així, malgrat que la gràfica 7 mostra com les persones que creuen que és possible construir un estat propi a curt termini són majoria —736 persones que és possible o bastant possible—, hi ha un nombre important d'enquestats que no creuen en aquesta possibilitat. D'aquesta manera, 535 dels adherits a la PDD creuen que en els propers anys serà impossible o bastant improbable construir un estat propi.

Ara bé, malgrat aquesta notable divisió entre optimistes i pessimistes, la mateixa gràfica ens mostra com els adherits a la PDD sí que són capaços de bastir un important consens sobre el fet que assolir la independència en els propers deu anys depèn bàsicament dels propis independentistes. Aquesta dada entronca amb el plantejament estratègic majoritari dels adherits a la PDD. En aquest sentit, la gràfica 8 ens mostra clarament com la immensa majoria advoca per l'estratègia de la construcció d'una majoria social favorable a la independència, ja que la majoria dels enquestats manifesten que la millor manera d'assolir el seu objectiu és intensificant el treball en el si del país per conscienciar la població de la necessitat de dotar-se d'un estat propi. Com a complement a aquesta estratègia majoritària, els adherits a la PDD també manifesten un important acord envers

la necessitat de cercar complicitats de les instàncies internacionals.

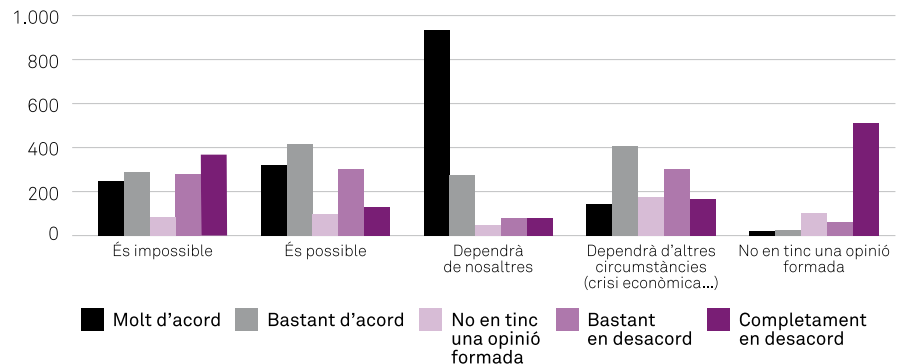
D'altra banda, la mateixa gràfica 8 també ens mostra que els partidaris d'una declaració unilateral d'independència recullen un suport important, malgrat restar a una distància notable dels que advoquen per la construcció d'una majoria social. L'alternativa d'assumir el màxim nombre de competències recull un nombre molt inferior de posicionaments positius, mentre que la necessitat de fer pedagogia a l'Estat espanyol es descarta unànimement com a estratègia vàlida pels adherits a la PDD

en ser l'única opció on les respostes de desacord superen les positives.

En una altra qüestió, preguntats sobre els principals problemes relacionats amb el progrés de l'independència, els adherits a la PDD manifesten majoritàriament que els principals esculls del moviment són la manca d'unió dels partits polítics catalans, de suport dels sectors influents del país —elits polítiques i econòmiques— i d'un full de ruta compartit entre societat civil i les formacions polítiques —veure gràfica 9. Aquestes tres opcions encapçalen el rànquing d'handicaps identificats

Gràfica 07

Pronòstic dels adherits a la PDD sobre les possibilitats de construir un estat propi en els propers 10 anys

Font: Elaboració pròpia

» Malgrat el consens en el diagnòstic, no existeix un punt de trobada sobre si la relació entre partits i entitats ha de ser de complementarietat o de competència

pels enquestats com a principals frens de l'independentisme, seguit a molt poca distància per les persones que veuen un escull en les dificultats de construir una majoria social favorable a la independència i en darrer terme la pròpia oposició de l'Estat espanyol.

Finalment, preguntats sobre com veuen les relacions entre els partits polítics i les entitats independentistes —veure gràfica 10—, la majoria dels enquestats creuen que aquestes no són bones. Però malgrat això, la immensa majoria dels adherits a la PDD defineixen la relació com de col·laboració

puntual. Així mateix, les alternatives de la competència i la complementarietat també obtenen un nivell de respostes notable, fet que posa de manifest que no hi ha consens sobre com han d'interactuar entre si els diferents actors independentistes.

Principals conclusions

Començàvem l'article explicant com, al marge dels factors derivats de l'estructura del sistema polític i la pròpia conjuntura del país, existeixen altres

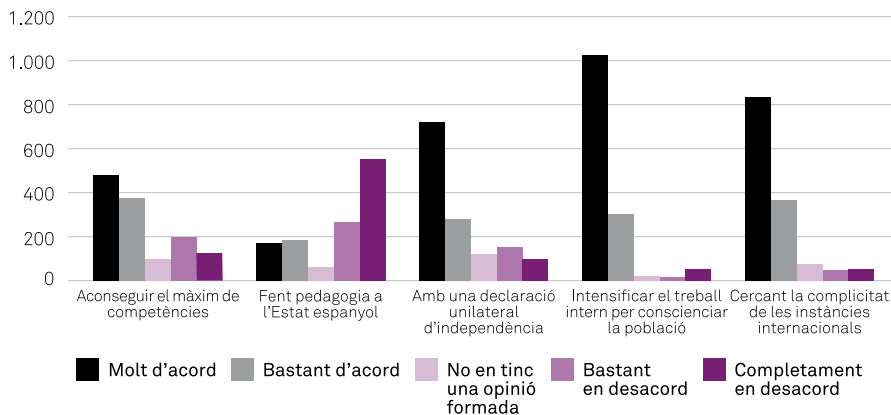
elements fonamentals a l'hora d'explicar els canvis en els valors polítics de la ciutadania i en la introducció de noves temàtiques en el si del debat polític quotidià. En aquest sentit, segons el nostre parer, el compromís i l'activisme d'un conjunt d'individus agrupats sota la forma d'entitat, plataforma, moviment social o partit polític impulsen aquests canvis de mentalitat i referents. D'aquesta manera, al marge dels seus recursos disponibles —humans, econòmics, materials, comunicatius...— serà la coincidència en la interpretació de la realitat dels activistes i militants el que finalment provocarà els canvis a través de diverses formes de participació política —institucional, social...

A partir d'aquest plantejament, pren força rellevància un perfil de les persones adherides a la PDD marcat per:

- La majoria d'adherits a la PDD es defineixen com a independentistes i d'esquerres, ahora que justifiquen el seu suport a un estat propi en el fet que Catalunya sigui una nació. Per tant, ens trobem davant d'uns paràmetres cognitius clarament situats en una posició favorable a la possibilitat de construcció d'un estat propi.
- L'origen del creixement de l'independentisme l'hem de buscar en factors endògens. Només una minoria justifica el seu independentisme em-

Gràfica 08

Posició estratègica dels adherits a la PDD

Font: Elaboració pròpia

En el si de la PDD existeix un marc interpretatiu consensuat sobretot en aspectes conceptuals, d'adscripció ideològica i de diagnòstic

parant-se en la necessitat de poder participar en primera persona en la governança multinivell derivada del procés de la globalització. Així, es parteix d'un diagnòstic basat en la supeditació a un règim estatal, centralista i limitador de l'autogovern de Catalunya, que porta a la necessitat d'implicar-se personalment i col·lectivament per tal de superar aquest marc jurídic.

- c) En el si de la PDD es reproduceix el doble debat creuat sobre quina estratègia ha de seguir l'independentisme: per un cantó, la prioritització de l'eix nacional per damunt del social o l'assumpció que ambdós són indissociables; i per l'altre, sobre si s'ha de proclamar unilateralment la independència o si prèviament cal treballar per construir una majoria social que li doni suport.
- d) El marc cognitiu dels adherits a la PDD també es divideix entre els optimistes i els pessimistes en relació a la viabilitat de la independència en els propers deu anys. Malgrat això, la majoria coincideix que l'èxit depèn del propi moviment independentista, de les seves capacitat i grau d'implicació tant personal com col·lectiu. I malgrat que hi ha acord en la identificació dels esculls que dificulten el progrés de l'independentisme, es percep un escenari de desconfiança

envers el sistema de partits tradicionals fruit de la seva desunió i de la manca d'un full de ruta compartit amb la pròpia societat civil. En aquest punt, malgrat el consens en el diagnòstic, no existeix un punt de trobada sobre com ha de ser la relació entre partits i entitats de la societat civil.

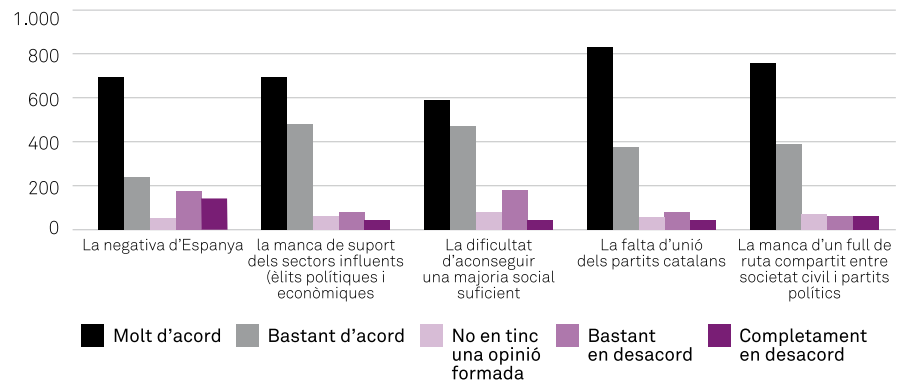
Partint d'aquestes dades, podem concloure que en el si de la PDD existeix un marc interpretatiu consensuat sobretot en aspectes conceptuals, d'adscripció

ideològica i de diagnòstic, que n'explica la seva capacitat de mobilització demostrada en el bienni 2006-2008. Però alhora, malgrat aquesta coincidència interpretativa de la realitat, hi ha elements de dissonància, sobretot des del punt de vista estratègic i d'acció conjunta amb altres agents de l'independentisme, que no l'han permès continuar tenint el paper rellevant que va assolir anys enrere.

Es pot fer una translació actual d'aquestes dades al conjunt del mo-

Gràfica 09

Percepció dels adherits a la PDD dels principals problemes relacionats amb el progrés de l'independentisme

Font: Elaboració pròpia

» Hi ha elements de dissonància des del punt de vista estratègic i d'acció conjunta amb altres agents independentistes, restant-li capacitat d'influència

viment independentista-sobiranista? En aquest sentit, l'actualitat, marcada per una manifestació massiva contra la restrictiva sentència del Tribunal Constitucional sobre un Estatut aprovat en referèndum, és el principal avalador de la vigència d'aquest estudi de cas. De fet, la hipòtesi de l'existència d'un *frame* compartit entre organitzadors

d'una acció col·lectiva i la comunitat a qui va dirigida l'acció com a factor explicatiu de l'èxit mobilitzador, es podria complementar amb la d'un *master frame* cada vegada més present en la societat catalana, com és la consciència de la caducitat del model relacional entre Catalunya i Espanya d'ençà de la transició. ◀

MÉS INFORMACIÓ

BATESON, Gregory. *Steps to an ecology of the Mind*. Nova York: Ballantine, 1972.

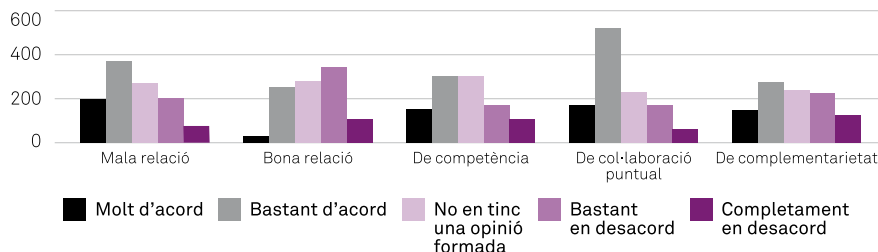
GOFFMAN, Erving. *Frame analysis: An essay on the organization of experience*. Nova York: Harper & Row, 1974.

LÓPEZ, Jaume. *Dret de decidir, autodeterminació, sobiranisme... Sinònims, neologismes o màrqueting?* [en línia]. Barcelona: Tribuna Catalana, 2009 [Consulta: 5 de juny de 2010]. Disponible a <<http://www.tribuna.cat/seccions/documents?func=fileinfo&id=65>>.

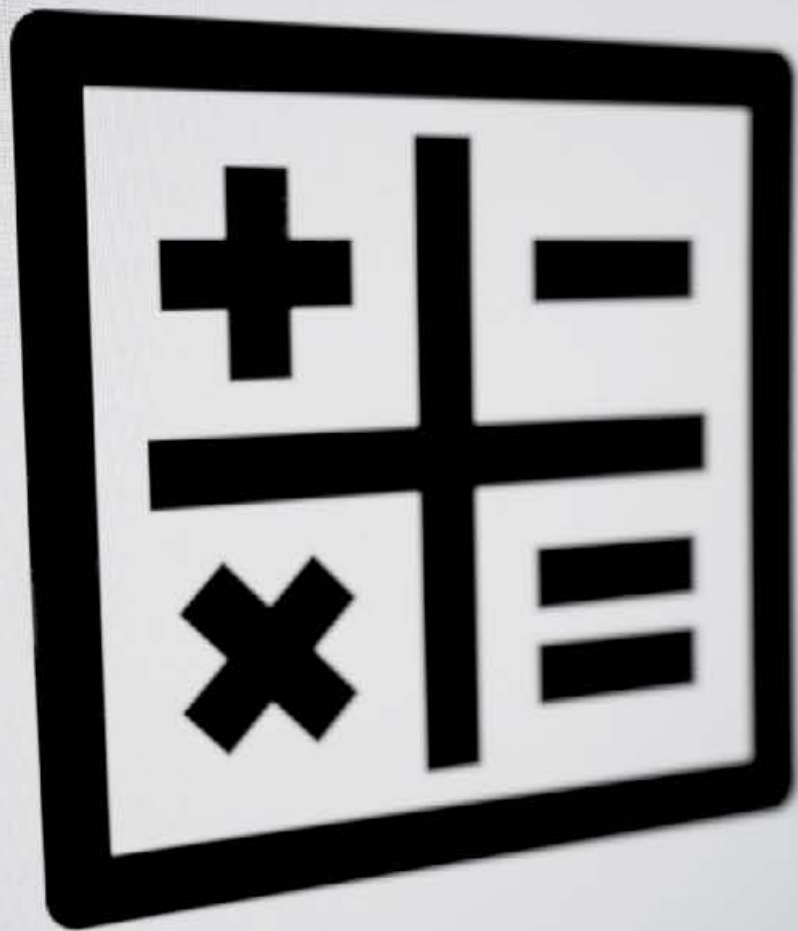
SNOW, David A. (et al...). «Frame Alignment Processes, Micromobilization, and Movement Participation». *American Sociological Review*, 1981, núm. 51, p. 464-481.

Gràfica 10

Percepció de les relacions entre partits polítics i entitats independentistes dels adherits a la PDD

Font: Elaboració pròpia

FULL DE CÀLCUL

Economies emergents: com ser decisius i no caure en l'intent

VISTA PRÈVIA

Hi ha parts del món que comencen a entreveure la sortida de la crisi. I entre aquestes, destaquen les anomenades economies emergents: el Brasil, Rússia, l'Índia i la Xina. Els BRIC són els exemples paradigmàtics de les noves potències econòmiques que estan sorgint, erigint-se en actors econòmics de primer ordre d'un món cada vegada més multipolar.

Ignacio Ramonet (1943)¹ comenta com els tres factors tradicionals de poder per a un estat, és a dir, l'extensió del territori, la importància demogràfica i l'abundància de matèries primes —que eren l'origen de la riquesa de les nacions segons propugnaven els mercantilistes del segle XVII— a l'actualitat s'han convertit en un tràgic desavantatge, ja que són sinònims de subdesenvolupament —amb els Estats Units d'Amèrica (EUA) com a única excepció. Però el cert és que les economies emergents estan trencant amb aquestes premisses, ja que es dona una irrupció a primera línia de l'actualitat internacional de països que, fins fa unes dècades, rebien una mínima atenció, semblant destinats a romandre en un subdesenvolupament crònic precisament perquè reunien els trets abans mencionats.

Actualment, les economies emergents han adquirit una major rellevància, bàsicament per dos factors. Primer de tot, perquè en un període relativament curt de temps han aconseguit un desenvolupament econòmic admirable a nivell agregat. I en segon lloc, perquè la seva participació en els fòrums de diàleg internacionals s'ha manifestat indispensable per poder superar la recessió i poder reequilibrar l'economia mundial. Així, les economies emergents per excel·lència són el Brasil, Rússia, l'Índia i la Xina que, considerades com a conjunt, han rebut el nom de BRIC, un terme creat en un rellevant informe de l'entitat financera Goldman Sachs,² prenent l'inicial del nom en anglès de cadascun d'aquests països.

1 RAMONET, *Guerras del siglo XXI*.

2 O'NEILL, *Building better global economic BRICs*.

Roger Guiu
coeditor de la
Revista eKonomicus*
r.ekonomicus@gmail.com

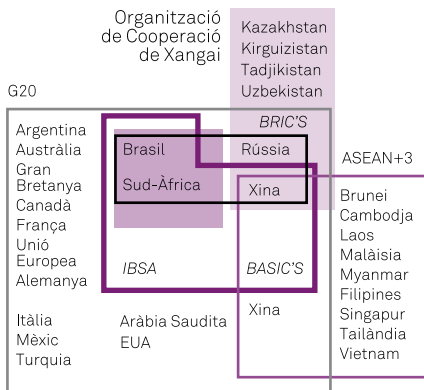

Guifré Ballesté
coeditor de la
Revista eKonomicus
g.ekonomicus@gmail.com

» El Brasil, Rússia, l'Índia i la Xina, els BRIC, concentren un pes econòmic molt important a la seva pròpia regió i conjuntament a nivell global

Diagrama 01

Associacions i acrònims de les principals economies emergents

ASEAN+3: Associació de Nacions del Sud-Est Asiàtic més Xina, Japó i Corea del Sud

BRIC's: Brasil, Rússia, Índia i Xina

BASIC's: Brasil, Sud-àfrica, Índia i Xina

IBSA: Fòrum Trilateral — Índia, Brasi i Sud-àfrica

Font: *The Economist*. Número 8.678. Abril 2010.

Els BRIC no són una organització, ni tan sols un fòrum econòmic o polític, tot i que els quatre països mantenen trobades entre els seus ministres d'exterior i d'economia i els governadors dels seus bancs centrals. De fet, tampoc són l'únic acrònim que engloba les economies emergents com es veu al diagrama 1. En si mateix, els BRIC són un conjunt de països capdavanters en pes econòmic, tot i ser encara economies no desenvolupades, i per aquesta darrera qüestió aporten dos missatges al món en vies de desenvolupament: (i) no totes les estratègies passen per Washington³ i, per tant, (ii) aquests països poden arribar a tenir les seves pròpies opcions d'èxit si prenen com a model els BRIC. I és que el Brasil, Rússia, l'Índia i la Xina han assolit aquest estatus a partir de la necessitat de dissenyar estratègies pròpies de desenvolupament econòmic.

En aquest article s'il·lustra el pes econòmic que tenen actualment els BRIC i, posteriorment, s'identifiquen des d'un punt de vista econòmic els principals reptes que han d'assumir i superar per

acabar consolidant-se com a actors decisius en la presa de decisions a nivell mundial. Però també és important com mantenir-se en aquesta posició a llarg termini. En aquest sentit, destaquem tres eixos principals d'actuació en política econòmica: (a) desigualtat econòmica i estabilitat social, (b) garantia energètica per al motor industrial i (c) mitigació dels efectes del canvi climàtic.

Els BRIC dins l'economia mundial

El Brasil, Rússia, l'Índia i la Xina concentren un pes econòmic molt important a la seva pròpia regió i conjuntament, a nivell global. A partir d'indicadors econòmics tan clars com són el Producte Interior Brut (PIB), les exportacions mundials o les inversions estrangeres directes rebudes, es pot comprovar com ja concentren bona part del total mundial, tal com es pot observar al gràfic 1.

Tot aquest pes econòmic s'ha assolit d'una forma relativament ràpida. Ha sigut en qüestió de poques dècades que cadascun dels BRIC, per exemple, ha superat el trilió de dòlars (a preus corrents) pel que fa al PIB. Això s'ha pogut assolir gràcies a un creixement de la renda agregada que gairebé ininterrompudament ha sigut àmpliament superior a la dels països més desenvolupats. Si última-

3 Ens referim no només a la influència dels EUA, sinó també al Consens de Washington, aquella estratègia de desenvolupament per als països subdesenvolupats acordada pels organismes financers internacionals (situats a Washington), com són el Fons Monetari Internacional i el Banc Mundial. L'estratègia consisteix en disciplina fiscal, liberalització i desregulació.

La desigualtat social dels BRIC és un factor de desestabilització que pot comprometre la viabilitat de l'estat si no s'aporten solucions factibles

ment aquests han registrat taxes de creixement interanuals entre el 2 i el 4%, els BRIC ho han fet en intervals del 6 a l'11%.

Com no podia ser d'una altra manera, els tradicionals mecanismes de presa de decisions i centres de poder s'han anat adaptant a poc a poc a aquesta nova realitat, caracteritzada per una fi de la concentració del poder econòmic mundial en poques mans. Així, el G-7⁴ —el club dels països industrialitzats— s'ha vist substituït pel G-20,⁵ amb presència per primera vegada de les economies emergents. De la mateixa manera, el Banc Mundial ha hagut de revisar la seva composició interna, duent a terme a finals d'abril de 2010 una revisió de les quotes de capital dels seus membres, de tal manera que s'ha produït una lleugera transferència de poder cap a les economies emergents i en desenvolupament, tal com es va sol·licitar al darrer fòrum del G-20. El Brasil,

l'Índia i la Xina han concentrat dues terceres parts de l'augment de les quotes (Rússia s'ha mantingut invariable), per la qual cosa els BRIC han passat d'una quota de l'11% al 12,2%.⁶

Desigualtat econòmica i estabilitat social

La desigualtat —entesa com a falta d'oportunitats, pous de pobresa o la discriminació de minories nacionals, culturals, ètniques i religioses— és un

factor clau de desestabilització i pot comprometre la viabilitat dels estats i de la pròpia societat a mig termini en cas que no s'aportin solucions factibles. Aquesta és la base de la qual parteix l'anàlisi desenvolupada en aquest punt.

Efectivament, les economies emergents són països rics en demografia i en matèries primeres, però pobres en qualitat de vida i amb molts desequilibris interns —amb rendes generalment molt baixes i molt polaritzades— i externs —estan envoltats de països molt poc desenvolupats social i tecnològicament, alguns d'ells en risc clar de fallida. L'índex de desenvolupament humà (IDH) desenvolupat pel Programa de

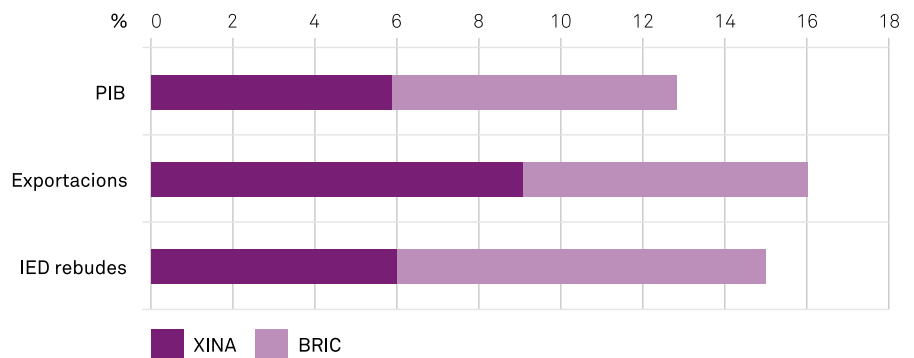
6 Tot i això, els EUA per si sols es mantenen invariables en el 16,8% del total.

4 Alemanya, el Canadà, els EUA, França, Itàlia, el Japó i el Regne Unit.

5 El G-20 està conformat pels ministres de finances i governadors dels bancs centrals dels estats que integren el G-7 i de dotze estats més (l'Argentina, Austràlia, el Brasil, la Xina, l'Índia, Indonèsia, Corea del Sud, Mèxic, Rússia, l'Àrabia Saudita, l'Àfrica del Sud i Turquia), el president de la Unió Europea (si no pertany al G-7), el Banc Central Europeu, el director administratiu del Fons Monetari Internacional, el president del Banc Mundial i altres membres d'aquestes dues organitzacions internacionals.

Gràfica 01

Producte Interior Brut, Exportacions i Inversions Estrangeres Directes dels BRIC

Fonts: PNUD, Organització Mundial del Comerç i *The Economist*.

» Cada BRIC és singular en la seva política energètica, però tots tenen una finalitat comuna: disposar de prou recursos i matèries per no comprometre el seu futur industrial

les Nacions Unides per al Desenvolupament mostra perfectament aquesta situació, ja que complementa la renda per capita⁷ amb altres indicadors que

7 El debat sobre la funcionalitat de la renda (PIB) com a indicador està despertant un interès notable. No només no permet il·lustrar les desigualtats econòmiques sinó que tampoc mostra eficientment el grau de desenvolupament de la societat en l'àmbit econòmic, ambiental i social. És interessant la iniciativa del govern francès per formar una comissió dedicada a repensar aquest àmbit de la ciència econòmica. Les seves conclusions estan disponibles a www.stiglitz-sen-fitoussi.fr.

representen l'esperança de vida, l'alfabetització dels adults i l'índex d'escolarització. D'aquesta manera, observant les dades relatives a l'IDH dels quatre membres dels BRIC es pot comprovar com el progrés econòmic no s'ha vist traslladat en un progrés generalitzat en l'àmbit social. El Brasil i Rússia han retrocedit posicions, l'Índia s'ha mantingut en una posició alarmantment baixa —tot i registrar un fort increment en el valor de l'IDH en passar d'un 0,439 a un 0,612 de 1995 a 2007— i la Xina és l'única que ha mostrat signes clars i in-

equivocs d'un òptim desenvolupament (veure gràfic 2).

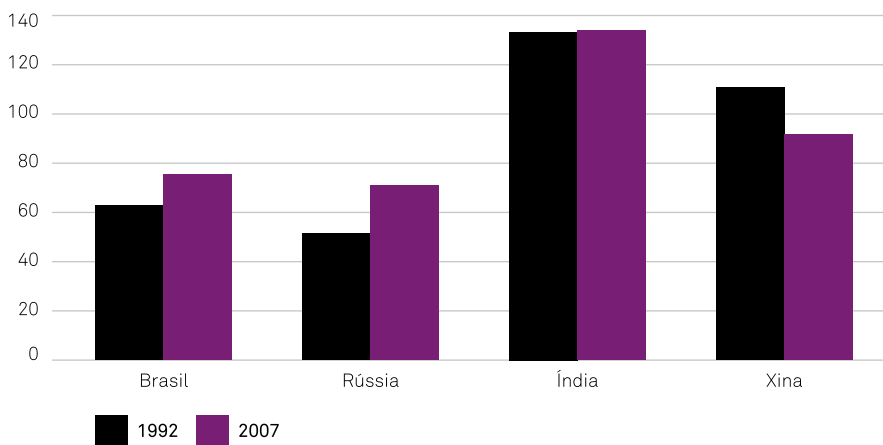
Les desigualtats econòmiques neixen clarament d'aquest context de relativa precarietat mostrada en el desenvolupament social. Fins a cert punt, en la transició cap a una economia emergent, les desigualtats s'amplifiquen perquè les oportunitats s'incrementen per a qui disposa prèviament d'ingressos, riquesa, educació i salut. Per això, la pobresa acostuma a ser una trampa, i és en aquestes situacions on es formen les economies duals: un petit sector social gaudeix de prosperitat i nivells elevats de benestar, però la majoria del país es manté en una economia pràcticament de subsistència.

Per mostrar-ho, l'índex de Gini —que dóna una mesura del grau de desigualtat de rendes on 0 indica una societat totalment igualitària i 100, una de totalment desigual— és especialment elevat al Brasil i a la Xina (veure gràfic 3). En aquest darrer cas, fins i tot ha augmentat a causa molt probablement de la reestructuració econòmica que ha impulsat el país recentment. Pel que fa a Rússia, l'índex ha disminuït notablement partint d'un nivell molt alt, que es va generar a causa del pas cap a una economia ràpidament liberalitzada.

L'índex de Gini mostrat al gràfic 3 es pot complementar amb altres dades indicatives de fins a quin punt existeix

Gràfica 02

Evolució de la posició dels BRIC en el rànquing de l'índex de desenvolupament humà (1995-2010)

Font: PNUD, *Human Development Reports*, 1995 i 2010.

La Xina ha tingut un creixement desigual pel que fa al consum i a la producció d'energia, però ho han compensat fent que el 70% de l'energia provinguí del carbó que produeix

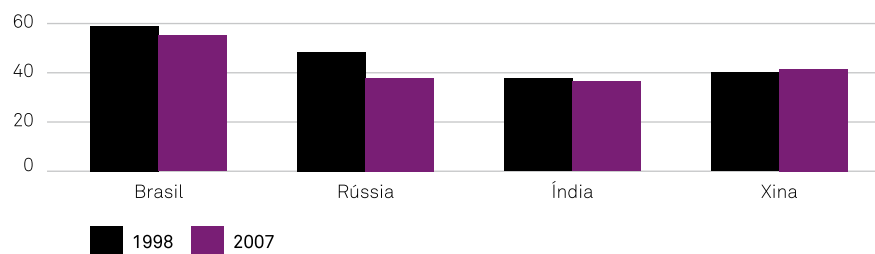

una economia dual, les quals es mostren a la taula 1. L'origen d'aquest baix punt de partida en l'àmbit social dels BRIC es troba en els propis trets interns dels països i el model de desenvolupament que han seguit. Pel que fa a la Xina, a la dècada de 1980 es comença a aplicar un model basat en les anomenades Zones Econòmiques Especials a l'est del país, on es permet l'aplicació del sistema capitalista tot originant un progrés sense precedents. Així es creen dues Xines: a la costa, una de desenvolupada, amb gratacels, grans inversions i internacionalitzada, i a l'interior, un país de camperols pobres, incapaç d'esdevenir un mercat per a productes cars i sofisticats. L'èxode del camp a la ciutat no pot ser absorbit amb la creació de nous llocs de treball als pols industrials i aquest contrast està en el cor dels conflictes interns del model «un país – dos sistemes».

A Rússia s'ha produït un fenomen similar, és a dir, un canvi radical en el sistema tradicional, però més generalitzat a tot el país fruit de la desintegració de la Unió de Repúbliques Socialistes Soviètiques (URSS). La manca de tradició en el lliure mercat va provocar que el procés privatitzador a gran escala de l'esquelet estatal —que pretenia repartir l'Estat entre tots els ciutadans— finalitzés amb les 64 principals empreses del país a mans de vuit grans grups accionarials

Gràfica 03

Evolució de la posició dels BRIC en el rànquing de l'índex de desenvolupament humà (1995-2010)

Fonts: PNUD, *Human Development Reports*, 1995 i 2010.

Taula 01

Estadístiques de les desigualtats econòmiques

	Accés a fonts d'aigua potables ¹	Ràtio renda 10% ric/10% pobre ¹	% Població amb menys de 2\$/dia ²
Brasil	90%	40,6	13%
Rússia	97%	11,0	<2%
Índia	86%	8,6	76%
Xina	77%	13,2	36%

¹ Dades de 2004 ² Dades entre 2000 i 2007

Fonts: PNUD, *Human Development Reports*, 2010.

» Rússia té les majors reserves de gas natural del món i les segones de carbó, alhora que és el vuitè país amb majors reserves de petroli

privats. A més, la manca d'institucions socials fortes va significar un escàs control de l'oligarquia —que va originar una forta crisi financera a finals de la dècada de 1990 i nivells d'inflació vorejant el 600%— amb el consegüent impacte sobre les rendes més baixes. Tot i això,

l'evolució dels diversos indicadors vistos per Rússia —així com la lluita contra la vella oligarquia— permeten afirmar que s'ha produït una enorme millora en aquest àmbit.

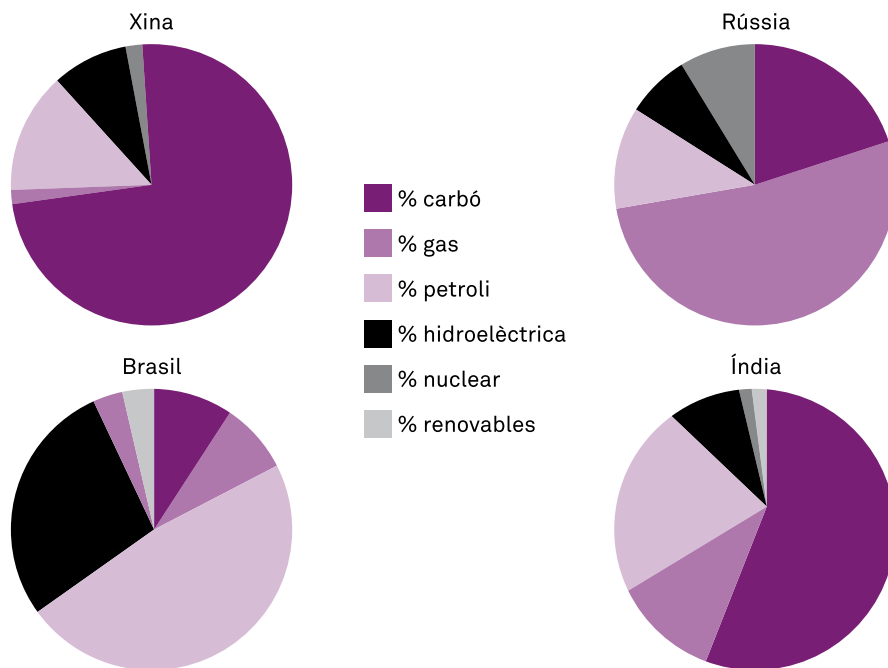
D'altra banda, al Brasil històricament s'ha conciliat un ritme de creixement

espectacular amb el manteniment d'una de les taxes d'exclusió social i desigualtat més elevades del món. Aquest fet succeeix com a conseqüència de les polítiques d'industrialització dutes a terme per part de governs populistes i militars de bona part del segle XX, que van portar a un desenvolupament força vulnerable basat en la inflació, l'endeutament públic i l'autoritarisme. Tot i que actualment la societat brasilera ha assolit desenvolupaments importants arran de la democràcia —on destaquen el Pressupost Participatiu de grans ciutats com São Paulo i la celebració de diverses edicions del Fòrum Social Mundial—, encara segueix arrossegant un enorme dèficit en polítiques redistributives i socials: les grans ciutats es veuen rodejades de *favelas* mentre que, en l'àmbit rural, els xocs violents entre camperols sense terra i terratinents són alarmants.

En canvi, per entendre el nivell de desigualtat relativament baix de l'Índia, que existeix conjuntament amb l'elevada població que viu en una situació crònica de pobresa, cal recordar un altre tipus de desigualtat no econòmica: els problemes d'integració i de fragmentació socials. Aquests problemes són especialment complicats a l'Índia, ja que al marge d'històriques confrontacions entre hinduistes i musulmans cal tenir en compte el xoc entre les castes

Gràfica 04

Percentatge del Consum d'energia dels BRIC
% Total del consum de l'energia del país

Font: ENVIRONMENTAL INVESTIGATION AGENCY, *Agency Annual 2006*. Londres, 2007.

El Brasil ha fet una aposta de futur basada en els biocombustibles, tenint com a alternativa les reserves d'urani que li podrien permetre produir energia nuclear

privilegiades i les subalternes —només a tall d'exemple, aquestes darreres signifiquen uns 150 milions de persones. Com a la Xina, la disparitat en el grau de desenvolupament aconseguit entre regions també és un factor molt explicatiu: el sud del país està atraient una considerable massa d'immigrants del nord, fet que accentua el xoc de classes i compromet encara més la baixa igualtat d'oportunitats de la població.

Garantia energètica pel motor industrial

Donada la singularitat de cada país en l'àmbit energètic, en aquest punt es farà una breu referència a les polítiques desenvolupades en aquest àmbit per cada estat analitzat. Totes elles tenen en comú la finalitat de disposar de suficients recursos i matèries energètiques per no comprometre en el futur el combustible per al motor industrial.⁸

8 Com que la informació és poder, cal tenir en compte que els informes consultats de departaments estatals, organitzacions i acadèmics en general poden ser en certa manera manipulats i/o intencionats, sobretot en temes de gran importància per a la seguretat nacional d'un país com és la política energètica i la disponibilitat de recursos. Els estats tenen incentius a no mostrar públicament les dades que reflecteixin de manera més adequada la realitat del país.

La Xina: Creixement energètic en majúscules

Aproximadament des de principis de la dècada de 1990, tal com s'observa al gràfic 5, la Xina ha experimentat un creixement exponencial en el consum de matèries primeres. Per satisfer aquesta enorme demanda, s'han intentat impulsar multitud de plans de producció i extracció de carbó, petroli i gas. Però aquest creixement ha estat lineal i, com a conseqüència, des de 1994 la Xina és importador net de petroli i des de 2008,

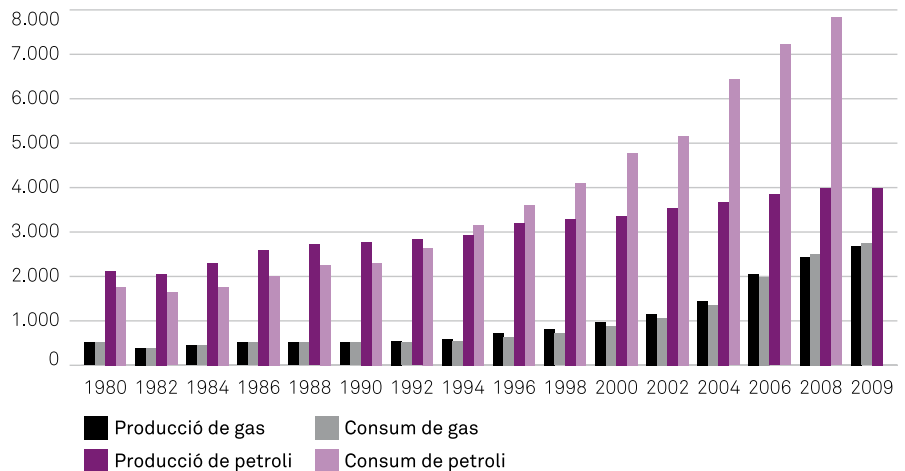
un país deficitari en gas. Per tant, el 70% de l'energia que consumeix el gegant asiàtic prové del carbó, ja que la major part l'extreu directament del seu territori.

En el sector petroler operen les tres empreses controlades per l'Estat: Sinopec, CNPC i CNOOC. Aquestes empreses estan molt presents al continent africà, fet que ha generat moltes suspicàcies a les antigues metròpolis.⁹ A part, cal tenir

9 MACÍAS I BOU, «La Xina a l'Àfrica: de safari o promovent el desenvolupament?».

Gràfica 05

Producció i consum de petroli i gas a la Xina (1980-2009)

Unitats de gas: bilions de peus cúbics. Unitats de petroli: milers de barrils al dia.

Fonts: PU.S. Energy Information Administration.

» L'Índia és un país amb importants mancances en els recursos naturals energètics, de manera que ha invertit grans quantitats de diners en les energies renovables

en compte que aquestes tensions s'accentuen per la necessitat de la Xina d'importar grans quantitats de petroli que acaben afectant el preu mundial del cru.

Pel que fa a energies renovables, tot i jugar un paper molt secundari, en els darrers anys han agafat força a la Xina. En destaquen l'hídrica, amb la construcció d'embassaments com la colossal presa de les Tres Gorges, i la solar, amb el projecte Golden Sun, que comporta unes inversions de gairebé 3.000 milions de dòlars.

Rússia: Una estratègia basada en el gas

Vladimir Putin (1952) és l'home que ha fet un ús polític i econòmic més important dels recursos naturals russos des de la caiguda de la URSS. Tal com s'observa al gràfic 6, des de la seva arribada a la presidència del país el 1999, hi ha hagut un fort augment de la producció de petroli i gas, sobretot gràcies a diversos acords amb antigues repúbliques soviètiques. Aquest augment de la producció s'ha destinat a l'exportació, so-

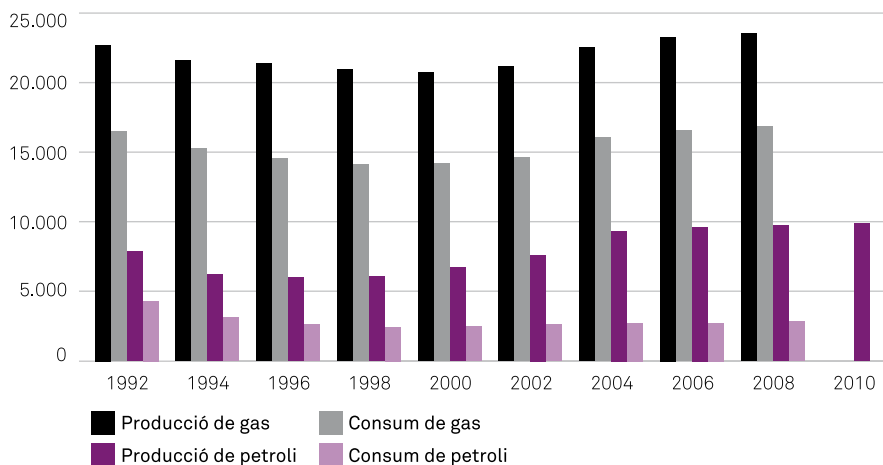
bretot cap a països europeus. El país té molt marge en aquest sentit, ja que és ric en energies naturals: té les majors reserves de gas natural del món i les segones de carbó, alhora que és el vuitè país amb majors reserves de petroli.

Però parlar del sector energètic a Rússia és parlar de gas, i parlar de gas és parlar de Gazprom. La companyia, gràcies al monopoli, extreu i comercialitza el 94% del gas a Rússia. Les reserves de gas de Gazprom es troben majoritàriament a territori rus, però també als països de l'Àsia Central, fruit d'acords pels quals molts cops el país cedeix els seus recursos a canvi d'una possible inversió de la companyia en tecnologia (per exemple, el govern de Turkmenistan va cedir recentment els seus gasoductes a Gazprom). D'altra banda, cal tenir en compte que recentment diversos acadèmics han calculat que un 50% de la inversió total de Gazprom en infraestructures és utilitzada com a finançament il·lícit.¹⁰

La influència russa en les antigues repúbliques socialistes es fa palesa tant de forma directa com indirecta a través dels talls en el subministrament de gas a Azerbaidjan de 2007 o en l'anomenada Guerra del Gas (2006-2009) amb Ucraïna, que va afectar bona part de la Unió Europea (UE). En aquest darrer cas, el

Gràfica 06

Producció i consum de petroli i gas a Rússia (1980-2009)

Unitats de gas: bilions de peus cúbics. Unitats de petroli: milers de barrils al dia.

Fonts: P.U.S. Energy Information Administration.

¹⁰ SMITH, *Russia and European Energy Security*.

La Xina, l'Índia i el Brasil reclamen el dret d'emetre carboni lliurement sense preocupar-se de les conseqüències, com van fer els països desenvolupats durant dos segles

contencions obertes entre Rússia i Ucraïna té l'origen en el preu del gas i els deutes de l'exrepública soviètica envers Moscou. Davant l'execució de l'amenaça russa de tallar el subministrament a Ucraïna, aquesta va sostreure part del gas que circula pel seu territori amb destinació a la UE —un 25% del gas que es consumeix a Europa prové de Gazprom— deixant sense aquesta font d'energia bona part dels ciutadans i indústries europees. Al marge dels motius econòmics, en el rerefons d'aquest conflicte hi ha la instal·lació d'un escut antimíssils nord-americà a la República Txeca, el qual té l'objectiu teòric de protegir a Europa d'un hipotètic atac de Corea del Nord o de l'Iran, però que Rússia interpreta com una estratègia de l'Organització del Tractat de l'Atlàntic Nord (OTAN) per encerclar-la. El conflicte no es va solucionar fins a finals de gener de 2009, amb un precari acord entre Rússia i Ucraïna. A través d'aquest conflicte, l'amenaça de Rússia de paraitzar la UE tallant el subministrament de gas es va fer més evident que mai.

Pel que fa al petroli, Rússia és el principal productor dels països que no formen part de l'Organització de Països Exportadors de Petroli (OPEP). Actualment s'està parlant de la construcció d'un gasoducte que portarà petroli des de Sibèria fins als mercats asiàtics de la Xina, el Japó i Corea. Per tant, el president rus Dimitri

Medvédev (1965) i el mateix Putin —ara com a primer ministre— intenten eixamplar fora d'Europa i l'Àsia Central la zona d'influència russa, sobretot sabent que la Xina és una gran deficitària en energia.

El Brasil: un futur basat en els biocombustibles

El Brasil és el desè país del món en consum d'energia i el més gran consumidor d'Amèrica del Sud. De la mateixa manera, és un important productor de gas, petroli i etanol, sent el segon productor mundial d'aquest darrer producte. A més, el Brasil té unes considerables reserves en urani, concretament d'unes 162.000 tones, fet que li permet produir energia nuclear en un futur en cas de ser necessària. El control i gestió del sector energètic brasiler està monopolitzat per Petrobras, que va ser privatitzada a la dècada de 1990 amb l'objectiu de millorar l'eficiència del sistema.

Com dèiem, l'energia estrella al Brasil és l'etanol i, per tant, els biocombustibles. L'etanol s'extreu de les canyes de sucre, producte del qual el país llatino-americà n'és el major productor i exportador mundial. A causa de la crisi del petroli de mitjans de la dècada de 1970, Brasil apostà amb força per la substitució de la benzina per l'etanol, de manera que actualment gairebé dues terceres parts dels cotxes al Brasil funcionen amb aquest compost químic.

L'Índia i el dèficit energètic

El consum energètic indi ha crescut els darrers anys de manera espectacular, incrementant el consum de petroli en un 154% entre 1990 i 2008. El mateix ha succeït amb el consum de gas —amb un augment per al mateix període del 280%— i de carbó —un 158% més. El problema rau en què la producció no segueix l'estela del consum, ja que per al mateix període es registra un augment del 130% de la producció de carbó, del 29% de petroli i del 184% de gas. Per tant, podríem dir que l'Índia és un país fortament deficitari energèticament, sent el que del conjunt dels BRIC té una situació més complicada de cara al futur en aquest àmbit.

És per aquesta manca de recursos naturals que el govern indi ha invertit grans quantitats de diners en les energies renovables. Per exemple, actualment és el cinquè productor mundial d'energia eòlica, després de Dinamarca, Alemanya, l'Estat espanyol i els EUA. A més, l'Índia és un país actiu en energia nuclear, amb l'ambiciós projecte d'arribar als 22 reactors nuclears, per a la qual cosa aquest país asiàtic és dels pocs que no ha firmat el Tractat de No-Proliferació Nuclear,¹¹ juntament amb Israel i el Pakistan.

¹¹ *Tractat de No-Proliferació Nuclear.*

» Les polítiques de mitigació del canvi climàtic d'europaus i nord-americans no seran suficients si països com els BRIC no apliquen receptes similars

Mitigació del canvi climàtic

Més enllà de la falta de compromís que es va demostrar a la cimera sobre el canvi climàtic que es va celebrar a finals de 2009 a Copenhaguen, aquesta trobada va servir per posar de manifest dos fets: per un cantó, es va deixar constància del poder de decisió que han adquirit les economies emergents i, per l'altre, aquestes mateixes economies han reconegut que el canvi climàtic és un fenomen al qual hi han contribuït i que els pot arribar a afectar molt negativament si no actuen i desenvolupen polítiques per mitigar-lo.

Però tradicionalment, des de les primeres negociacions que es van fer de cara al Protocol de Kyoto,¹² les economies emergents —encapçalades per la Xina— s'han mostrat molt reticents a involucrar-se activament en els mecanismes de control establerts i a assumir una part del cost de la mitigació del canvi climàtic. Òbviament, tenen les seves raons econòmiques. Els fonaments en què es basen els mecanismes de mitigació actual són clars: les activitats econòmiques que generen externalitats negatives han de ser desincentivades.¹³ Com fer-ho? S'ha acor-

dat posar un preu sobre aquestes activitats de manera que reflecteixin el cost de contaminar. Això s'ha fet a través del mercat d'intercanvi de drets d'emissió de carboni. L'argument que plantejen les economies emergents, com la Xina, l'Índia o el Brasil, és que elles també haurien de tenir el dret a emetre carboni lliurement sense preocupar-se relativament per les conseqüències, ja que això precisament és el que han fet els països desenvolupats durant dos segles. El fet d'assumir la part del cost per contaminar que els correspon —amb els nivells d'emissió actuals— pot arribar a limitar seriosament el seu desenvolupament.¹⁴

Però, per descomptat, els límits que es fixin els europeus i americans no seran suficients si els BRIC, entre altres, no s'apliquen unes receptes, com a mínim, similars. Generalment, les economies emergents utilitzen l'energia de manera ineficient, moltes vegades per manca d'incentius —se subvenciona el preu dels combustibles fòssils per protegir la societat i indústries de la

les activitats d'una empresa o individu afectin les activitats d'un altre agent o al benestar de la societat, sense que això quedi reflectit o compensat, de manera que afecta el correcte funcionament de l'economia. L'exemple paradigmàtic d'externalitat negativa és la contaminació i la pol·lució.

variabilitat de preus— o per manca de modernització tecnològica a la indústria contaminant —Rússia té els índexs de CO₂ per unitat generada de PIB més elevats, com a llegat de la indústria pesada soviètica—, tal com es mostra al gràfic 7.

En aquest sentit, si la cimera de Copenhaguen establia un objectiu de reduir en un 50% les emissions de gasos d'efecte hivernacle el 2050 respecte a les emissions de 1990, l'evolució de les emissions de les últimes dues dècades no permet ser optimistes. Els BRIC, excepte Rússia, han augmentat anualment les seves emissions entre un 4,2% (el Brasil) i un 7,8% (la Xina) de 1990 a 2004.¹⁵ Tot i el compromís firmat de reduir la petjada de carboni, el repte és d'una magnitud considerable.

Conclusions

En definitiva, les economies emergents, sobretot els BRIC, ja tenen una importància cabdal en el present i en el futur del món. S'han fet seva la globalització i han desplaçat relativament els poders tradicionals que mantenien alguns estats. Tot i això, ha quedat clara la gran quantitat de reptes que totes elles han

12 ONU, *Protocol de Kyoto. Convenció Marc de les Nacions Unides sobre el Canvi Climàtic*.

13 Les externalitats es produeixen sempre que

14 KRUGMAN, «Building a green economy».

15 PNUD, *Human Development Report 2007/2008: Fighting Climate Change*.

Els països emergents s'han fet seva la globalització i han desplaçat relativament els poders tradicionals que mantenien alguns estats

de superar a curt termini per poder-se consolidar com a potències emergents.

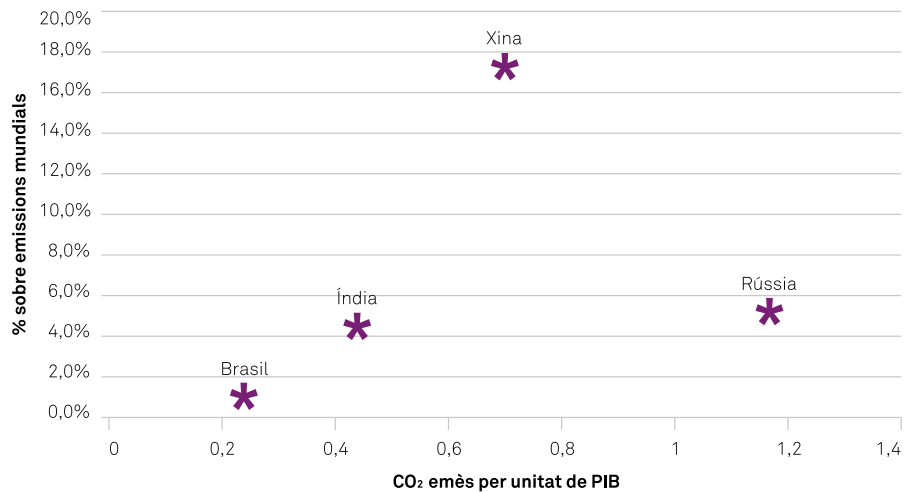
El ràpid creixement d'aquests països —que han aconseguit a través d'una incorporació de ple a l'economia i comerç internacionals— ha comportat de per si desigualtats socials, a vegades extremes. Encara no s'han acabat d'aplicar mesures correctives amb suficient força, probablement per no comprometre el futur econòmic immediat, tal com mostren tots els indicadors, sobretot l'índex de Gini i l'IDH.

Les polítiques que més destaquen dels BRIC són aquelles que busquen garantir el subministrament de recursos energètics al seu motor de creixement, la indústria. Tot i que han començat a impulsar les energies renovables, la major part de la demanda energètica dels BRIC és encara extremadament dependent dels combustibles fòssils. Sobretot del carbó, fet que complica la seva posició respecte al canvi climàtic, ja que els BRIC han registrat uns augments molt elevats en emissions de carboni. En aquest sentit, no hi pot haver una solució per a aquest problema global sense que les economies emergents participin en gran mesura tant en la presa d'acords com en l'aplicació de les polítiques. Però abans cal resoldre el debat sobre fins a quin punt aquests països han d'assumir els costos del canvi climàtic.

Per acabar, cal recordar que moltes de les economies emergents, en general, encara tenen un greu dèficit de democràcia. Caldrà estar atents si, paral·lelament al desenvolupament econòmic, aquestes societats també experimentaran la mateixa set de democràcia que hi va haver a Europa durant la reconstrucció posterior a la Segona Guerra Mundial. Això serà clau pel benestar col·lectiu de tot el món. ◀

Gràfica 07

Grau d'intensitat energètica per PIB dels BRIC i percentatge sobre emissions mundials

Unitats emissions BRIC: kt de CO₂ per milió de dòlars americans. Preus constants de 2000.

Unitats emissions mundials: total d'emissions de CO₂ del país entre total d'emissions de CO₂ mundials.

Font: Programa de les Nacions Unides pel Desenvolupament, Human Development Reports.

MÉS INFORMACIÓ

ÅSLUND, Anders. *Russia's Capitalist Revolution: Why Market Reform Succeeded and Democracy Failed*. Washington D.C.: The Peterson Institute for International Economics, 2007.

FREDHOLM, Michael. *A new energy policy of Russia: implementation experience*. Watchfield: Defence Academy of the United Kingdom - Conflict Studies Research Centre, 2005.

KRUGMAN, Paul. «Building a green economy». *A New York Times* [en línia]. 5 d'abril de 2010 [Consulta: juny de 2010]. Disponible a: <<http://www.nytimes.com/2010/04/11/magazine/11Economy-t.html>>

MACÍAS, Iñigo i BOU, Marc. «La Xina a l'Àfrica: de safari o promovent el desenvolupament?». *A VIA*, 2008, núm. 10, p. 56-79.

O'NEILL, Jim. *Building better global economic BRICs* [en línia]. Londres: Goldman Sachs Ideas, novembre 2001 [Consulta: juny de 2010]. Disponible a: <<http://www2.goldmansachs.com/ideas/brics/building-better-doc.pdf>>

ONU. *Protocol de Kyoto. Convenció Marc de les Nacions Unides sobre el Canvi Climàtic*. Kyoto: 1997.

PNUD. *Human Development Report 2007/2008: Fighting Climate Change*. Nova York: 2007.

PNUD. *Human Development Reports*. Nova York: 2010.

RAMONET, Ignacio. *Guerras del siglo XXI*. Barcelona: Mondadori, 2002.

SMITH, Keith C. *Russia and European Energy Security* [en línia]. Washington: Center for Strategic and International Studies, octubre 2008 [Consulta: juny de 2010]. Disponible a: <http://csis.org/files/media/csis/pubs/081024_smith_russiaeuroenergy_web.pdf>

«The trillion-dollar club». *The Economist*, 2010, núm. 8.678, p. 52-54.

Tractat de No-Proliferaió Nuclear. Londres, Moscou i Washington: 1968.

Vanguardia Dossier. Grup Godó. 2004, núm. 12.

ENLLAÇOS

Environmental Investigation Agency
www.eia-international.org

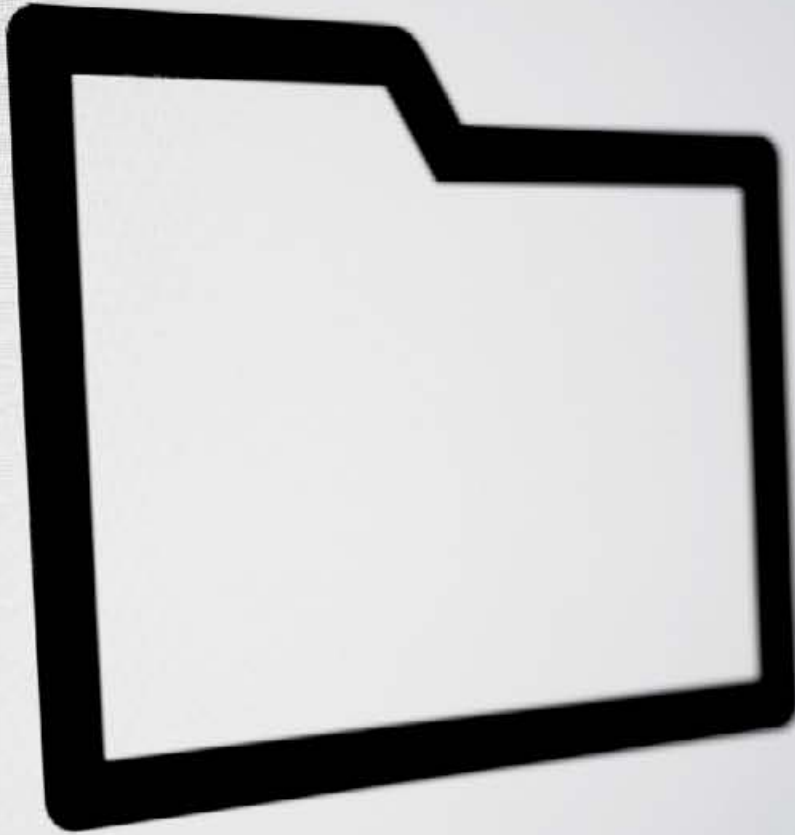
Organització Mundial del Comerç
www.wto.org

Programa de les Nacions Unides
per al Desenvolupament (PNUD)
www.undp.org

Revista Ekonomicus
<http://ekonomicus.wordpress.com>

The Economist
www.economist.com

U.S. Energy Information Administration
www.eia.doe.gov

ARXIU

Països Catalans, una nació sense història?

VISTA PRÈVIA

El debat sobre la naturalesa dels Països Catalans es va abordar desacomplexadament en els anys d'oposició al franquisme i especialment, en el període que va entre la mort de Franco i l'aprovació de la Constitució espanyola. Però l'escenari posterior va dificultar que la reflexió avancés, perquè qualsevol esmena de l'estructura territorial de l'Estat espanyol va esdevenir tabú.

Els debats polítics i historiogràfics entre 1960 i 1985

Un dels símptomes de feblesa del projecte nacional català és que no acaba mai de definir quin és l'espai de la nació catalana. Hi haurà altres indicadors que mostrin la fortalesa del nostre projecte nacional. Però pel que fa a l'àmbit territorial, la lleugeresa amb la qual sovint prescindim de la idea de Països Catalans ens allunya de la consistència en la construcció nacional.

Recentment, i en ocasió de la celebració de consultes sobre la independència de la nació catalana en la majoria de comarques del Principat, ha reaparegut el debat sobre els Països Catalans i sobre els diferents ritmes de la consciència nacional. En els intercanvis d'opinions, mantinguts fonamentalment a través de portals digitals, apareixen arguments recurrents més o menys basats en la historiografia, des de les explicacions que emfasitzen les diferències de naturalesa entre la burgesia valenciana i la barcelonina, argument divulgat per Joan Fuster (1922-1992), fins a la teoria del centre-perifèria, que ha comptat amb Josep Guia (1947) com a màxim promotor.

Efectivament, cal dir que l'opinió dels historiadors és recurrent, perquè la seva tasca en la gestació d'aquest projecte nacional ha estat central des del principi. En aquest sentit, l'historiador valencià Pau Viciano (1963) també ha contribuït, en els darrers mesos, a alimentar el debat sobre els Països Catalans. En la seva opinió, és molt important connectar els diferents territoris dels Països Catalans paral-

Albert Botran
Doctorand en Història per la UAB
albert.botran@gmail.com

La lleugeresa amb la qual prescindim de la idea de Països Catalans resta consistència a la construcció nacional

llement a la lluita per la independència. «Entre reforçar la sobirania unilateral d'un territori o reforçar la unitat del conjunt quasi apostaria per això darrer», si bé matisava que «òbviament, en la realitat, aquests processos no són excloents i necessàriament tenen ritmes diferents».¹

Un segon i darrer exemple de com n'és de candent aquest debat en l'àmbit historiogràfic ens el dóna el fet que una sèrie d'opinants francesos agrupats en l'Association de Défense pour les Pyrénées-Orientales dans la République (ADPOR) s'ha queixat de la distorsió que suposa haver commemorat el Tractat dels Pirineus tot presentant la violència desencadenada amb la integració a França, oblidant que aquell 1659 havia significat «un retorn a la pleta francesa amb vuit segles d'antiguitat, una comunió de destí amb un gran país».²

Aquests exemples ens demostren que la unitat dels Països Catalans és una qüestió molt oberta encara. Hi va haver un temps, però, en el qual semblava que hi havia major consens al voltant dels plantejaments unitaris. Va ser entre 1975 i 1978, l'època en la qual el disseny d'una societat democràtica

passava per la lliure determinació de la nació catalana. Assumint que un dels aspectes del dret a l'autodeterminació és l'autolimitació —el dret a determinar els límits del territori de la nació—, en aquells anys, el gruix de l'oposició anti-franquista assumia que els territoris de parla catalana eren una unitat, com a mínim, de llengua i cultura.

En aquest article parlarem de l'abans i el després d'aquest moment efervescent per als Països Catalans. I, sobretot, posarem èmfasi en les aportacions de la historiografia, perquè la visió del passat és un element indispensable de qualsevol proposta social i política. I és que precisament, si no copsem cap avenç substancial en les darreres manifestacions del debat sobre els Països Catalans, això és producte de la poca atenció que hi ha abocat la historiografia de 1978 ençà.

Els precedents

Pensar en els Països Catalans com a espai de la nació catalana és un recurs consubstancial al desenvolupament del catalanisme. No hi ha un moment a partir del qual la reivindicació nacional passi a assumir aquest espai, sinó que sempre, amb més o menys intensitat segons el període, s'ha pensat en una articulació del conjunt de terres de parla catalana.

Contràriament al que hom podria deduir, no va ser a través de la filologia sinó de la història del dret que van aparèixer les primeres referències acadèmiques a la unitat dels Països Catalans. Juristes com Benvingut Oliver (1836-1912), natural de Catarroja, en la seva *Historia del derecho en Cataluña, Mallorca y Valencia* (1876), o com Josep Coroleu (1839-1895) i Josep Pella (1852-1918), a *Los fueros de Cataluña* (1878), van constatar una realitat històrica que van anomenar «países catalanes» o «nación catalana». També en aquell darrer terç de segle XIX, Josep-Narcís Roca i Farreras (1830-1891), en l'àmbit de l'agitació política, feia constants referències a la unitat dels Països Catalans, escrivint el nom en majúscula i en català, tal com fem ara.

Ja a principis de segle XX van aparèixer les primeres representacions cartogràfiques dels Països Catalans en el seu conjunt. I en el camp dels estudis lingüístics, ara sí, s'incidí en la qüestió a partir del Congrés Internacional de la Llengua Catalana de 1906.

El context de llibertats del període republicà va facilitar l'eclosió de debats sobre l'articulació nacional del poble català, també atenent la qüestió dels Països Catalans. L'article «Desviacions en els conceptes de llengua i pàtria» (1934),³ signat per Pompeu Fabra (1868-

1 VICIANO, «La independència del Principat no ajudaria a la resta dels Països Catalans», p. 16.

2 AMIEL, «Pour la commémoration du traité des Pyrénées».

3 LAMEULA i MURGADES, *Teoria de la llengua*

Si no copsem cap avenç substancial en el debat sobre els Països Catalans és per la poca atenció que hi ha abocat la historiografia de 1978 ençà

1948) i altres eminents filòlegs i historiadors com Lluís Nicolau d'Olwer (1888-1961), Antoni Rovira i Virgili (1882-1949), Jordi Rubió (1887-1982) o Pau Vila (1881-1980), suposava una clarificació determinant en aquest tema.

El fet que la reconstrucció nacional catalana de la dècada de 1930 apuntes també cap a l'estructuració dels Països Catalans, queda demostrat per l'evident oposició que el poder republicà espanyol va desplegar envers l'eventualitat d'aquest projecte. Com ha recollit Arnau Gonzàlez (1980), va ser molt intens el debat que es va donar a les Corts espanyoles al voltant de les relacions bilaterals entre «regions autònomes», la conseqüència del qual va quedar recollida en l'article 13 de la Constitució de 1931, que prohibia la federació d'aquestes.⁴

Repressió, exili, represa

Com tantes altres manifestacions de la societat catalana, el pensament polític i el debat nacional van patir una forta sotragada amb la derrota de 1939. Ja en l'exili, destaca la tasca dels *Quaderns de l'exili* en defensa de la unitat de les

terres de parla catalana. Precisament és en una publicació de l'exili, *La Nosstra Revista*, que Fuster publica l'article «València en la integració de Catalunya» (1950). Si seguim les observacions que Fuster fa en aquest article, caldrà matisar la referència que hem fet anteriorment a la consubstancialitat de la idea de Països Catalans en el catalanisme: ni en els programes polítics ni en les històries de Catalunya i València —de la mateixa manera que Mallorca o el Rosselló— no hi apareixia més que com un apèndix. «Hom especulava sobre les característiques nacionals de Catalunya, i els valencians no ens hi reconeixíem». Fuster destaca l'important contingut historicista del catalanisme, i això el condueix a apuntar un aspecte que reiterarà al llarg de la seva carrera intel·lectual: la necessitat de pensar la història a nivell de Països Catalans.

A partir dels anys cinquanta, són moltes les iniciatives que podem qualificar, en paraules d'Enric Pujol (1960), de represa nacionalitzadora. En aquest context cal situar els treballs de continuació del *Diccionari català-valencià-balear* d'Antoni Maria Alcover (1862-1932), dirigits per Francesc de Borja Moll (1903-1991) i Manuel Sanchis Guarner (1911-1981).

Joan Ballester (1913-1980) va ser representant del *Diccionari* al Principat, però és més conegut per ser el pro-

motor d'un mapa dels Països Catalans molt reproduït i popularitzat, fet que va pagar amb presó. El mapa en qüestió el va realitzar Antoni Bescós (1900-1976) el 1957 i des d'aquella data es comercialitzà i s'exhibí a l'aparador de la llibreria Públia, propietat de Ballester. No havia passat per la censura i no hi hagué cap problema fins que el 1967 Ballester fou denunciat i processat pel Tribunal d'Ordre Públic sota l'acusació de propaganda il·legal i impressió clandestina amb l'agreujant de difusió. Ballester i el seu soci, Joan Mateu, van complir presó entre 1968 i 1970.⁵

També en aquelles dates, Alexandre Cirici (1914-1983) publica els seus primers estudis d'art, en els quals sempre partirà de l'àmbit de Països Catalans. I un dels noms clau en el panorama intel·lectual d'aquell moment, l'historiador Jaume Vicens Vives (1910-1960), assumeix com a propi l'interès per la qüestió, confessant-ho en l'article «Presència valenciana» (1960) a *Serra d'Or*, en el qual afirmava que «estic convençut que no es pot entendre la dinàmica de desenvolupament de les tres porcions fonamentals de la catalanitat sense una prèvia definició de l'evolució del conjunt, i també que el Principat, Mallorca i València integren un món històric homogeni, amb

literària segons Fabra, p. 283.

4 GONZÀLEZ, *Els diputats catalans a les Corts constituents republicanes (1931-1933)*.

5 SURROCA, *Joan Ballester i Canals (1913-1980). Al servei dels Països Catalans*.

» Pensar en els Països Catalans com a espai de la nació catalana és un recurs consubstancial al desenvolupament del catalanisme

una sola vivència de base i unes mateixes línies estructurals en els aspectes econòmic, social i mental».

Els mecanismes de debat en ple franquisme eren força limitats, si bé l'emparedat eclesiàstica va facilitar que *Serra d'Or* es convertís en un autèntic laboratori d'idees sobre l'articulació dels Països Catalans, incorporant autors d'arreu dels territoris de parla catalana i tractant el tema directament en diversos articles.

La mort prematura de Vicens Vives va impedir que aprofundís el seu interès pels Països Catalans. Tanmateix, el seu article gairebé pòstum va provocar que Fuster respongués, també a les pàgines de *Serra d'Or*. El suecà discrepava de Vicens en la manera d'afrontar la construcció d'una història dels Països Catalans. Si per aquest últim calia un desenvolupament previ de les historiografies valenciana i mallorquina, Fuster encomanava l'empresa als historiadors del Principat, i jutjava que ja hi havia prou elements per fer una síntesi historiogràfica unitària.

La renovació ve del País Valencià

A partir de 1960 Fuster va esdevenir la figura central del debat sobre els Països Catalans. El 1962 faria tres aportacions essencials. D'una banda, en el llibre *Qüestió de noms* va establir una termi-

nologia clarificadora per al conjunt de terres de parla catalana, contribuint a estendre el terme «Països Catalans». En segon lloc, la seva guia de viatges *El País Valencià* va suposar un trencament amb els tòpics valencians, una manera crítica però molt còmplice d'aproximar-se a una realitat complexa com eren les diferents comarques del País Valencià. I, finalment, *Nosaltres, els valencians* va ser un revulsiu en el camp de les ciències socials al País Valencià i la resta de Països Catalans.

Nosaltres, els valencians partia d'una òptica assagística per analitzar la història, i introduïa un seguit de «problemes» en l'esdevenir valencià que havien conduït a aquella societat a desenvolupar una «anomia» en la seva identitat nacional. Entre aquests problemes hi podem comptar la «dualitat» o equilibri dinàmic, fenomen que altres autors —com Joan Reglà (1917-1973)— van aprofundir més endavant. Un dels aspectes d'aquesta dualitat, la contradicció camp-ciutat, seria molt més pronunciada que en el cas de Catalunya, pel menor grau de migracions internes i, per aquesta raó, la debilitat del vincle món urbà - món rural aprofundiria l'anomia valenciana.

Una altra de les problemàtiques que destacava el llibre era la falta d'orientació industrial de la burgesia del País Valencià, que tan sols identificava en casos

aïllats, com Alcoi i Elx. Per contra, l'opció majoritària entre la burgesia local havia estat l'aspiració rendista. Fuster també va ser el primer en parlar de la manca de direcció nacional de la burgesia valenciana del XIX, que havia dut el País Valencià a una situació ben diferent de Catalunya, però que el nacionalisme modernitzador dels anys 60 havia d'esmenar.

Podem dir que *Nosaltres, els valencians* no és una història del conjunt de terres catalanes, però és un llibre clau perquè situa el País Valencià com a part d'un conjunt més gran. És el primer interlocutor que troben els pancatalanistes del Principat, i ahora supera amb escreix les aportacions que venien del nord de la Sènia. A partir de la dècada de 1970, i en bona mesura gràcies a Fuster, el concepte Països Catalans deixarà d'utilitzar-se per designar exclusivament una realitat lingüística i esdevindrà un concepte geogràfic i històric. Tenim constància que Fuster volia dedicar-se a elaborar una «Síntesi d'història dels Països Catalans» si ningú recollia el guant de la seva proposta.⁶

Les idees renovadores de Fuster van connectar amb un sector de la joventut valenciana —Lluís Vicent Aracil (1941),

Joan Francesc Mira (1939), Eliseu Climent (1940), Enric Valor (1911-2000) o Alfons Cucó (1941-2002) entre molts d'altres—, que apuntava un valencianisme d'esquerres i orientat al conjunt de Països Catalans, i que no coneixia les «fronteres interiors».

Certament, la seva proposta historiogràfica era revolucionària, però no tan sols per la vinculació explícita del País Valencià a la nació catalana. Era, sobretot, una aportació decisiva per introduir el pensament materialista al País Valencià. Fuster va ser un autor, en definitiva, que va reconèixer i assumir perfectament la funció social i política de la història seguint la línia de la historiografia marxista i dels «combats per la història» de Lucien Febvre (1878-1956) i de Marc Bloch (1886-1944).

1962-1975: Afirmació dels Països Catalans

Si durant el segle XIX i la primera meitat del XX, les terres catalanes havien estat una realitat per a juristes i lingüistes, a partir de la dècada de 1960 s'introduïa la perspectiva de les ciències socials. En aquest sentit, i seguint els escrits de Romà Perpinyà (1902-1991),⁷ van

emergir un seguit d'anàlisis d'economia regional que prenen l'àrea catalana com a unitat d'estudi. Aquestes iniciatives anaven molt lligades al reviscolament del pensament econòmic català, que té una fita amb la creació el 1954 de la Facultat d'Econòmiques de la Universitat de Barcelona.

El 1963, Joaquim Maluquer (1930) aplegava una sèrie d'escrits de formació en *L'Estructura econòmica de les terres catalanes*. L'aflorent de la perspectiva econòmica dels Països Catalans també es manifestava en els articles d'Ernest Lluch (1937-2000) a *Serra d'Or*, i en l'obra col·lectiva que Lluch va dirigir, *L'Estructura econòmica del País Valencià* (1970), que incorporava autors de primer nivell com Fuster, Emili Giralt (1927-2008), Joan Josep Pérez Benlloch (1936), Adolf Pizcueta (1901-1989) i Vicent Ventura (1924-1998).

L'avenç de l'àmbit nacional complet en els estudis de ciències socials es manifestava en obres com la *Història dels catalans*, dirigida per Ferran Soldevila (1894-1971) —publicada entre 1961 i 1974— o la *Bibliografia dels moviments socials a Catalunya, País Valencià i les Illes* de Giralt, Cucó, Albert Balcells (1940) i Josep Termes (1936), publicada el 1972. I a finals de la dècada de 1970, dues iniciatives van esdevenir infraestructures clau per a l'expansió d'aquest projecte historio-

6 Ho prova una carta que va escriure a l'empresari i editor Manuel Ortínez, datada a Sueca el 25 d'octubre de 1962, en la qual esbossava fins i tot un índex temàtic del futur llibre. Carta reproduïda a *L'Espill*, núm. 10.

7 PERPINYÀ, «L'interès col·lectiu econòmic a Catalunya i València».

» Fuster destaca el contingut historicista del catalanisme. Per això considera que cal una història a nivell de Països Catalans

gràfic. La primera d'elles és la Universitat Catalana d'Estiu i la segona, la Gran Enciclopèdia Catalana.

La reflexió sobre els Països Catalans es va anar estenent en els ambients culturals i acadèmics de l'antifranquisme. Val a dir, però, que alguns sectors del PSUC i el PCE (principals partits antifranquistes als Països Catalans) s'oposaven als plantejaments nacionals unitaris, quedant-se estancats en els raonaments més dogmàtics del partit recollits a *El problema nacional català* (1962). L'historiador marxista Pierre Vilar (1906-2003), però, va demostrar en reiterades ocasions el seu interès per analitzar la complexitat de les terres catalanes.⁸

1975-1978: L'època dels congressos

Fins a 1975 es van anar obrint pas les anàlisis sobre els Països Catalans. Però a partir de la mort del dictador, el clima d'obertura relativa i les necessitats d'una societat catalana que esdevenia protagonista del seu destí, van posar directament la qüestió sobre la taula.

Això explica el Congrés de Cultura Catalana (CCC), que neix a partir d'una iniciativa llançada públicament pel Col·

legi d'Advocats el gener de 1975, a la qual s'adheriren 1.500 entitats i 15.000 persones. El CCC representa l'eclosió social dels sectors tècnics, professionals, artístics i intel·lectuals en general, que veien la necessitat de pensar la societat i ho feien a través d'una eina que abastava el conjunt de l'àmbit nacional. En aquells moments, a les acaballes del franquisme, la primera realitat que es volia conèixer i canviar era la catalana, i això volia dir incloure tots els territoris de cultura catalana.

El Manifest de la Cultura Catalana, que expressava el sentir del conjunt de congressistes, apuntava un doble origen de l'heterogeneïtat entre els Països Catalans: per una banda, algunes dinàmiques socioeconòmiques internes, i per l'altra, la divisió imposada per una dominació forana.

Per la seva banda, les resolucions de l'Àmbit d'Història també contenen força referències a la qüestió dels Països Catalans, i començaven assumint la tasca de dotar la historiografia catalana d'aquesta perspectiva global: «Cal respondre a més a l'actual desenrotllament de la consciència de comunitat dels Països Catalans, amb estudis d'història comparada així com de les relacions de tot tipus entre les terres de parla catalana, especialment en les èpoques en què la desconnexió, promoguda per l'opressió

estatal, ha estat aparentment la tendència dominant».⁹

El març de 1976 també es va celebrar a Perpinyà el Primer Encontre de Ciències Humanes i Socials dels Països Catalans. I a finals d'aquell any tindria lloc a Barcelona el Debat sobre els Països Catalans. Historiadors com Vilar, Francesc Roca (1945) o Josep Fontana (1931) intentaven respondre a la necessitat de comprendre la complexitat dels Països Catalans. També, el número 400 de la revista *Presència*, que va recollir l'opinió d'onze historiadors sobre els Països Catalans; o *L'Avenç*, que va néixer el desembre de 1976 com una revista d'Història dels Països Catalans, i que mantindria aquest subtítol fins la crisi del 1978, a partir de la qual desapareixerien del nou consell assessor els representants del País Valencià, de les Illes i de la Catalunya del Nord.

Aquests són exemples destacats d'un panorama intel·lectual que avui és força diferent. Era minoritari el sector que lluitava per la independència i la unitat dels Països Catalans, però aquest àmbit territorial era concebut, majoritàriament en el món intel·lectual i de l'oposició antifranquista, com una unitat històrica, cultural i lingüística dins la qual era convenient estrènyer els llaços.

8 Veure, per exemple: SIMÓ I SOLÉ SABATÉ, «Pierre Vilar: sí als Països Catalans».

9 *Congrés de Cultura Catalana (1975-1978)*.

El desembre de 1978 es va celebrar a Mallorca un Segon Encontre de Ciències Humanes i Socials dels Països Catalans, amb una assistència inferior a la prevista. Ja les eleccions de 1977 havien obligat el CCC a hibernar. La desmobilització de la població que les seguí, unida a l'abandonament del CCC per part de la gent vinculada als partits parlamentaris, assenyalaven el tancament d'un cicle.

1978: Entre la llosa constitucional i les noves aportacions historiogràfiques

L'escenari a partir de 1978 seria tot un altre. El model territorial de l'Espanya joancarlista va quedar delimitat pel sostre autonòmic, per la separació en comunitats i per la prohibició, novament, de la federació entre els territoris de parla catalana que establia la Constitució de 1978. Tant els debats polítics com la historiografia van subordinar-se a aquest principi, si bé algunes aportacions interessants van persistir.

Al País Valencià, la incidència del blaverisme en els anys de la Transició i posteriors va significar una veritable operació d'enginyeria contrarevolucionària, que va condicionar qualsevol iniciativa de retrobament amb la resta de Països Catalans, tant en l'àmbit po-

lític com en el cultural. A aquells que tinguin la intenció de minimitzar el pes de la reacció espanyolista, només cal recordar-los alguns dels episodis de violència com ara els dos atacs amb bomba a casa de Fuster (1978 i 1981), de Sanchis Guarner (1978) i d'alguns polítics valencians d'esquerres. El País Valencià era i és un territori estratègic en l'articulació territorial de l'Estat espanyol perquè, com recorda Francesc Viadel (1968), «el decantament social i polític dels valencians cap a una Espanya inequívoca i sense matisos o bé, pel contrari, cap un nou model nacional o simplement cultural, com podria ser el dels Països Catalans, tindria conseqüències de gran importància en el joc d'equilibris territorials com així ho han assenyalat alguns dels principals prohoms de l'anticatalanisme. El potencial demogràfic i econòmic del país avalen sobradament aquesta tesi».¹⁰

A la resta de territoris, en general, la consolidació del marc autonòmic va recloure les respectives historiografies en els marcs regionals i només van persistir estudis historiogràfics de persones vinculades a l'incipient moviment independentista.

La persistència de l'àmbit nacio-

¹⁰ VIADEL, *No mos fareu catalans. Història inacabada del «blaverisme»*, p. 12-13. Enguany, la Universitat de València ha editat una versió ampliada del llibre.

nal es pot veure en obres com *l'Ictineu. Diccionari de les Ciències de la Societat als Països Catalans* de 1979, a cura de Francesc Artal, Pere Gabriel (1945), Francesc Roca i Enric Lluch (1949), o l'edició catalana d'*Ulisses: enciclopèdia de la recerca i la descoberta* publicada entre 1977 i 1984 sota la direcció de Manuel Costa-Pau (1936). Finalment, l'obra més ambiciosa en aquest sentit va ser la *Història dels Països Catalans* (1980),¹¹ que va dirigir Albert Balcells per encàrrec de Max Cahner (1936).

En la introducció, Balcells plantejava que la guerra contra l'absolutisme borbònic havia estat la darrera empresa comuna als tres territoris i que, posteriorment, van ser les transformacions econòmiques la principal font de desequilibris, apuntalant doncs la línia fusteriana de posar la mirada en els canvis econòmics produïts al segle XIX. Tanmateix, Balcells també assenyalava altres contrastos i alguns trets comuns. Entre els trets comuns i les tendències unitàries, podem anomenar:

- El pes de l'emfiteusi, que permeté l'entrada del capitalisme al món rural i amortí la crisi agrària de finals del segle XIX.

¹¹ BALCELLS, *Història del Paísos Catalans. De 1714 a 1975*.

» Nosaltres, els valencians no és una història del conjunt de terres catalanes, però és clau perquè situa el País Valencià com a part d'un conjunt més gran

- Les migracions camp-ciutat que engrandiren la metròpoli barcelonina procedien en bona part del País Valencià.
- La sincronització de les revoltes de 1833 a 1873, amb l'excepció de la Jamància barcelonina de 1843, que no seria seguida a València però sí a Alcoi i a Alacant, i la vessant cantonalista de 1873 molt més intensa al País Valencià que al Principat.
- Les insurreccions carlines.
- L'anarcosindicalisme, expressió de l'anticentralisme i antiburocratisme de les classes treballadores dels Països Catalans. En paraules de Balcells, «fou una modalitat obrera d'oposició de classe a l'Estat espanyol assimilista, tot i les vacil·lacions i restriccions de l'anarcosindicalisme envers el moviment nacional català».
- No va ser un factor diferenciador la disparitat entre el programa econòmic proteccionista i el lliurecanvista, perquè com molts havien destacat, una anàlisi comarcalitzada i sectorialitzada ens revela que també hi havia interessos proteccionistes al País Valencià i lliurecanvistes al Principat.
- Al País Valencià, la conjuntura de la Primera Guerra Mundial, amb la crisi de l'agrariisme per la caiguda de les exportacions valencianes de cítrics, va ser una ocasió per al bloc industrial «pro català», però aquest no fou prou fort. L'autonomisme va ser més dèbil al País Valencià i a les Illes, però l'esmentat article 13 de la Constitució republicana, que prohibia la federació de regions autònomes, en demostra les potencialitats.
- Les transformacions econòmiques de la dècada de 1960, que tendeixen a homogeneïtzar les estructures dels diferents territoris: l'eix Barcelona-València concentra bona part de la indústria de l'Estat espanyol.

Entre els contrastos, el llibre planteja fonamentalment dues qüestions:

- La Renaixença literària, que si bé té una vessant elitista que és comuna a tots els territoris, tan sols al Principat produeix una vessant popular.
- Mentre les classes dominants a les Illes i al País Valencià van considerar massa subversiu i agosarat el catalanisme, la burgesia catalana va encapçalar una ruptura, si més no formal, amb els partits centralistes monàrquics espanyols.

L'òptica independentista

Finalment, entre les noves aportacions teòriques i historiogràfiques al debat, mereixen una menció els autors vinculats a l'independentisme marxista. El 1969 neix el PSAN i, amb ell, l'independentisme contemporani, que volgué bastir una teoria dels Països Catalans i un programa d'alliberament nacional partint del materialisme històric. Les nombroses referències a la història que conté la Declaració de Principis del partit ens donen la mesura de l'interès per la reflexió historiogràfica com a part important del discurs polític.

L'independentisme va fer algunes aportacions al debat sobre els Països Catalans que podem resumir en els següents trets:

- L'anàlisi de classe dels processos de construcció i de desintegració nacional.
- El paper central de l'ocupació espanyola i francesa en l'evolució històrica dels Països Catalans.
- La defensa de la perspectiva assagística —que connectaria directament amb Fuster— i d'una actitud d'assumpció d'hipòtesis agosarada, no positivista, en la perspectiva de

A partir de la dècada de 1970 els Països Catalans deixen de designar exclusivament una realitat lingüística i esdevenen un concepte geogràfic i històric

poder reconstruir una història unitària dels Països Catalans.

Precisament, el primer intent de fer una història conjunta dels territoris de parla catalana cal atribuir-lo a l'independentisme. El PSAN-Provisional (PSAN-P), cap al 1975 va editar una *Aproximació a la història dels Països Catalans* que no fou publicada per cap editorial comercial, convertint-la en una peça difícil de trobar. L'autoria d'aquest text és atribuïble a Carles Castellanos (1942) i Eva Serra (1942). Precisament, aquest tàndem historiogràfic va començar a desenvolupar una obra més completa en el mateix sentit uns anys després. Les diferències polítiques que mantingueren els dos autors —que acaba amb la sortida de Serra del partit Independentistes dels Països Catalans, evolució del PSAN-P—, van ser la causa que aquest text no acabés de completar-se. Això no obstant, el manuscrit existeix.¹²

L'ocupació dels Estats francès i espanyol és concebuda com a central en els processos d'erosió de l'homogeneïtat interna als Països Catalans. No es pot interpretar l'evolució de la nació catalana atenent tan sols a les dinàmiques internes, sense tenir en compte la ingerència dels estats sobre el territori:

primer, la monarquia francesa a partir de 1659 i, després, la monarquia espanyola a partir de 1707. Josep Guia ho resumeix d'aquesta manera: «...no s'ha pensat mai en termes de nació *oprimida*, sols de *nació*, tot i que el *problema* nacional és bàsicament un problema de nacions oprimides, i són les nacions oprimides les que han motivat, històricament, la 'teoria de les nacionalitats'. Si hom hagués pensat en funció de la categoria de *nació oprimida* (amb tota la desfeta que produeix l'opressió: esquarterament polític del territori, dilució econòmica dintre d'un estat-mercato, posteriorment, a dintre de la distribució socioeconòmica imperialista, anihilació de l'idioma, ignorància de la pròpia història, persecució cultural, consciència alienada de pertànyer a una o altres nacions...), fins i tot les definicions descriptives [aquí fa referència sobretot a les aportacions d'Stalin] haurien estat formulades d'una altra manera».¹³

A més de Serra, Castellanos i Guia, entre els autors independentistes també s'hi compten Josep Ferrer (1941) i Jordi Moners (1933), autor d'una *Síntesi d'història dels Països Catalans* reeditada fins a vuit vegades entre 1976 i 1988.

Conclusió: una qüestió política o metodològica?

Alexandre Cirici deia el 1978, en un article de valoració del CCC, que la feina feta en aquells anys crucials significava un punt de no retorn respecte la consideració de l'àmbit nacional. «Creiem que assenyalarà el punt irreversible, després del qual ja mai més no podrà produir-se cap desviació respecte a la identitat nacional sencera dels Països Catalans. Queden lluny les quatre províncies del catalanisme de la primera meitat del segle. És clar que d'ara endavant serà difícil l'existència dels vells regionalismes que enfrontaven principatins, valencians i illencs».¹⁴

Amb els anys veiem que no ha estat així. Per què, doncs, no s'ha consolidat la visió dels Països Catalans en l'àmbit historiogràfic? Probablement, les actituds polítiques dels propis catalans han condicionat certes actituds intel·lectuals envers la qüestió. En paraules de Balcells, «la inhibició de molts catalans del Principat respecte a les realitats del País Valencià i de les Illes no sols ha estat originada per una desinformació semblant a la ignorància de molts habitants d'aquests dos altres països respecte a la realitat del

12 Aquest manuscrit ha estat transcrit en suport digital i probablement es publicarà.

13 GUIA, «Sobre el reconeixement de les nacions oprimides», p.94.

14 CIRICI, *Reflexions sobre el Congrés de Cultura Catalana*.

» Estudiar la nació en clau de Països Catalans ajuda a construir una imatge més completa i complexa del fet nacional

Principat, sinó que revela també una manca de confiança en la pròpia capacitat d'autogovern i d'autodeterminació, manca explicable per la feblesa de la Catalunya estricta com a poble secularment dominat, i també explicable pel desnivell de consciència nacional existent al Principat en comparació amb el País Valencià i les Illes».¹⁵

Ara bé, si tot i això intentem fer l'exercici d'aïllar els debats historiogràfics de la política, la qüestió dels Països Catalans hauria de mantenir un gran interès. Estudiar la nació en aquests termes ajuda a construir una imatge més completa i complexa del fet nacional, aspecte situat encara avui a primera línia dels debats historiogràfics a nivell europeu. Quan hom parla de les «nacions abans del nacionalisme» i parteix del cas català, es fa evident la següent reflexió: quina realitat hi ha entre Salses i Guardamar que, tot i la poca consideració política per part del catalanisme contemporani, segueix mostrant dinàmiques unitàries de fons —vegeu, si no, el mapa de les comunitats amb dèficit fiscal a l'Estat espanyol— i segueix generant tensions encara ara, com mostra la persistència del blaverisme? La perspectiva de Països Catalans, doncs, convida a superar les visions creacionistes de la nació d'Ernest Gellner

(1925-1995), Eric Hobsbawm (1917) i altres historiadors.

La legitimitat de la proposta dels Països Catalans en l'àmbit dels estudis acadèmics no ve donada únicament per una sèrie de gegants intel·lectuals que hem citat al llarg de l'article. Pot interpretar-se, fonamentalment, com una invitació a pensar la diversitat. Les dificultats d'una explicació global del conjunt dels territoris catalans, en realitat, són qüestions derivades de la capacitat de fer-ho. Una capacitat que té a veure amb el coneixement mínim de tots els territoris. També, alhora, té a veure amb la capacitat historiogràfica, retòrica, metodològica, imaginativa de l'investigador que aborda l'estudi amb una necessària visió de conjunt. I, finalment, depèn del coneixement d'una tradició historiogràfica feble —per dificultats històriques i polítiques evidents— i que en la seva mesura aquest article prova de recuperar. Cal concloure que, com ens recordava recentment Enric Sòria (1958), «pensar la diversitat sempre és treballós».¹⁶ ◀

MÉS INFORMACIÓ

ALCOVER, Antoni Maria. *Diccionari català-valencià-balear*. Barcelona: Gràfiques Instar, 1968-1969. 10 volums.

AMIEL, Olivier. «Pour la commémoration du traité des Pyrénées». A *Association de Défense pour les Pyrénées-Orientales dans la République* [en línia]. [Consulta: juny de 2010]. Disponible a: <<http://adpor.info/art4.htm>>

ARTAL, Francesc (et al...). *Diccionari de les Ciències de la Societat als Països Catalans*. Barcelona: Edicions 62, 1979.

BALCELLS, Albert. *Història del Països Catalans. De 1714 a 1975*. Barcelona: Edhasa, 1980.

CIRICI, Alexandre. «Reflexions sobre el Congrés de Cultura Catalana». A *Serra d'Or*, 1978, núm. 220, p. 19-22.

Congrés de Cultura Catalana (1975-1978). Barcelona: Curial, 1978.

COROLEU, Josep i PELLA, Josep. *Los fueros de Cataluña*. Barcelona: Luis Tasso, 1878.

«Correspondència inèdita». A *L'Espill*, 2002, núm. 10, segona època, p.166-197.

COSTA-PAU, Manuel (dir.). *Ulisses: enciclopèdia de la recerca i la descoberta*. Barcelona: Avance i Ulisses, 1977-1985. 10 volums.

El problema nacional català. Barcelona: Partit dels Comunistes de Catalunya, 1998.

15 BALCELLS, *op. cit.*, p.8.

16 SÒRIA, *Escrit des del silenci*, p. 156-175.

FERRER, Josep i MONERS, Jordi. *Síntesi d'història dels Països Catalans: cronologia*. Barcelona: La Magrana, 1986.

FUSTER, Joan. *Nosaltres, els valencians*. Barcelona: Edicions 62, 2010.

FUSTER, Joan. *País Valencià*. Barcelona: Destino, 1962.

FUSTER, Joan. *Qüestió de noms*. Barcelona: Edicions d'Aportació Catalana, 1962.

FUSTER, Joan. «València en la integració de Catalunya». A *La Nostra Revista*, 1950, núm. 52-53, p. 136-137.

GIRALT, Emili (dir.). *Bibliografia dels moviments socials a Catalunya, el País Valencià i les Illes*. Barcelona: Lavínia, 1972.

GONZÁLEZ, Arnau. *Els diputats catalans a les Corts constituents republicanes (1931-1933)*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2006.

GUIA, Josep. «Sobre el reconeixement de les nacions oprimides». A *L'Espill*, 1982, núm. 13/14, p.94.

LAMEULA, Xavier i MURGADES, Josep. *Teoria de la llengua literària segons Fabra*. Barcelona: Quaderns Crema, 1984., p. 283.

LLUCH, Ernest. *Apunts sobre economia i cultura: articles de Serra d'Or*. Barcelona: Pòrtic, 2002.

LLUCH, Ernest (dir.). *L'estructura econòmica dels Països Catalans*. València: L'Estel, 1970.

MALUQUER, Joaquim. *L'Estructura econòmica de les terres catalanes*. Barcelona: Barcino, 1963.

Manifest de la Cultura Catalana: Països Catalans, 1977. Barcelona: [s.n.], 1977.

OLIVER, Benvingut. *Historia del derecho en Cataluña, Mallorca y Valencia : código de las Costumbres de Tortosa*. Madrid: Imprenta de Miguel Ginesta, 1876-1881.

PERPINYÀ, Romàn. «L'interès col·lectiu econòmic a Catalunya i València». A ARDIT, Manuel (et al...) *Crisi i modernització al País Valencià*. València: L'Estel, 1975, p.187-209.

Presència. 1975, núm. 400.

SIMÓ, Isabel Clara i SOLÉ I SABATÉ, Josep Maria. «Pierre Vilar: sí als Països Catalans». A *Canigó*, 1975, núm. 400, p. 6-8.

SOLDEVILA, Ferran (dir.). *Història dels Catalans*. Barcelona: Ariel, [1961-1970]. 5 volums.

SÒRIA, Enric. *Escrit des del silenci*. Cultura, 2009, núm. 3, p. 156-175.

SURROCA, Rubert. *Joan Ballester i Canals (1913-1980). Al servei dels Països Catalans*. Barcelona: Òmnium Cultural, 2007.

VIADÉL, Francesc. *No mos fareu catalans. Història inacabada del «blaverisme»*. Barcelona: L'esfera dels llibres, Barcelona, 2006.

VICENS VIVES, Jaume. *Presència Valenciana. Textos Fonamentals*. Barcelona: Barcelonesa d'Edicions, 1998, p. 29-33.

VICIANO, Pau. «La independència del Principat no ajudaria a la resta dels Països Catalans». A *L'Accent*, del 8 a l 21 de setembre de 2009, núm. 161, p. 16.

EXPLORADOR

Còrsega, un enigma ple d'esperança

VISTA PRÈVIA

Les recents eleccions a l'Assemblea de Còrsega han suposat la major victòria assolida fins el moment pel nacionalisme cors, arribant al 36% dels vots, a través de les dues opcions que tradicionalment l'han representada: l'autonomista i la independentista. Totes dues, però, comparteixen el desig d'una Còrsega amb veu pròpia a l'Europa de les nacions.

Còrsega és sovint un enigma per a «l'exterior». Normalment, els mitjans de comunicació només es fixen en dos aspectes: la bellesa dels seus paisatges i la violència que de vegades expressa.

Però per comprendre bé Còrsega cal conèixer la seva història, construïda a base de constants ocupacions estrangeres i de permanents combats per defensar la seva llibertat. La seva situació al bell mig de la Mediterrània l'han fet esdevenir des de sempre un punt geoestratègic per a les grans nacions d'Europa i del món. Per això és una illa tan desitjada.

Però els vells conflictes que abans es lliuraven amb armes convencionals ara se serveixen de les finances mundials i els grups de pressió. Perquè malgrat el pas del temps, la set dels poderosos segueix sent la mateixa, sobre aquesta illa poc poblada, tot i que durant els últims anys es constata una certa recuperació demogràfica.

Una història rica

L'illa de Còrsega és francesa des de fa relativament poc. La derrota contra França de 1769 marca la fi de la independència que poc abans havia proclamat Pasquale Paoli (1725-1807), un personatge heroic i avançat al seu temps, reconegut com a tal per totes les ments il·lustrades del Segle de les Llums. Quan a Europa hi regnaven monarques amb poders absoluts, Paoli allibera l'illa del jou de la República de Gènova el 1755, li dona una constitució democràtica on la paraula la té el poble, institueix

Fabiana Giovannini
Membre de l'executiva del Partitu di a Nazione Corsa
i consellera de l'Assemblea de Còrsega per Femu a Corsica
arriti@wanadoo.fr

» Còrsega té una història construïda a partir de constants ocupacions estrangeres i de permanents combats per defensar la seva llibertat

la separació de poders i atorga el dret de vot a les dones caps de família... Pel que fa a la seguretat, Paoli va establir una justícia severa per restablir l'ordre públic i va crear un cos de marina per protegir les costes. També va crear una universitat, ja que la formació dels joves era una de les seves principals preocupacions. D'altra banda, va dotar l'illa de moneda pròpia, d'un himne —el Dio vi Salvi Regina— i d'una bandera —el cap de moro, emblema de nombrosos pobles en aquella època, però a la qual eleva la banda blanca sobre el front, alliberant la vista, en senyal de ruptura de les cadenes que oprimeixen el poble cors. En catorze anys, el seu renom arribava a tota Europa, fins al punt d'inspirar Jean-Jacques Rousseau (1712-1778) i els revolucionaris d'Amèrica.

Gènova, que ja no tenia autoritat sobre l'illa, la ven al rei de França per un grapat d'escuts durant el Tractat de Versalles de 1768. Així, França desembarca a l'illa amb un poderós exèrcit, molt equipat, especialment en canons i mercenaris austríacs. Els paolistes resisteixen i fins i tot aconsegueixen algunes victòries. Però finalment cedeixen el 8 i el 9 de maig de 1769 a Ponte Novu, en un bany de sang que farà dir a Voltaire (1649-1778): «l'arma principal dels corsos ha estat el seu coratge. Aquest coratge era tan gran que, en un dels combats, prop d'un riu anomenat

Golo, van fer una muralla amb els seus morts per tenir temps de recarregar les armes darrera seu, abans de fer una retirada necessària; els seus ferits es van afegir a la muralla entre els morts per afermar-la. A tot arreu es pot trobar valor, però aquest tipus d'accions només es veuen en els pobles lliures.»

Paoli s'exilia a Londres, ciutat que l'acull, i a partir de llavors es produeix una esgarrifosa repressió sobre el poble cors, de la qual encara en queden estigmes en la memòria popular.

El 1789, els corsos creuen que la Revolució Francesa (1789-1799) afavorirà el seu alliberament. Paoli és cridat a anar a París i hi és rebut com un heroi per l'Assemblea Constituent francesa. És nomenat governador de l'illa, que disposa ara d'amplis poders. És aquesta, potser, l'autonomia que ell somia per a l'illa? Però les coses es torcen ràpidament amb el regne de terror posterior a la Revolució. Paoli s'oposa a les decapitacions, que ell jutja com a bàrbares, i és declarat «traïdor a la nació» (francesa, s'entén). Torna a marxar a l'exili —aquest cop definitivament— i Còrsega es lliura de nou a ella mateixa i al jou francès.

El menyspreu de la República

L'Estat francès no considerarà mai Còrsega com a part integrant del seu ter-

ritori, sinó més aviat com una colònia de la República. De fet no ha fet cap inversió important a l'illa, excepte durant el parèntesi del regnat de Napoleó III (1808-1873), quan es construeix una xarxa de carreteres que no s'ha tocat més fins a principis del segle XXI amb el Pla Excepcional d'Inversions (PEI), aconseguit gràcies el Procés de pau de Matignon.

Tres exemples il·lustren aquesta idea:

- Des de 1818 fins el 1920, s'estableixen lleis duaneres que graven tots els productes corsos destinats a l'exportació i que eliminen els impostos dels productes francesos que arriben a l'illa. Així, al cap d'un segle, la dèbil economia de l'illa queda arruïnada. Còrsega és mantinguda deliberadament en estat de submissió, cosa que afavoreix els clans, uns poders locals a les ordres de París que fan norma del frau electoral i les prebendes de tot tipus.
- Les dues guerres mundials són una veritable sagnia pel poble cors, el qual és sotmès a una mobilització militar excepcional. Els corsos són enviats sistemàticament al front, juntament amb els tiradors senegalesos. Així, després de la Primera Guerra Mundial (1914-1918) —on moren 30.000 corsos—, a l'illa ja

La dinàmica d'acció-reacció del cicle «atemptat-repressió» marca els darrers 40 anys de vida del poble cors

només hi queden les dones i els malalts per intentar aixecar una economia moribunda. Els monuments als morts en són testimoni. Aquesta situació es reproduïx amb la Segona Guerra Mundial (1939-1945) però també amb les guerres colonials (Indoxina, Algèria, Txad...), les quals també van significar un fort tribut per Còrsega pel qual mai n'ha estat recompensada.

- Just després de la independència d'Algèria (1962), la República francesa repatria els *pieds-noirs* —els francesos d'Algèria— cap al sud de França, especialment a Còrsega. La República els ofereix terres i els mitjans necessaris per treure'n profit, cosa que no havia atorgat mai als corsos. Aquesta situació no fa més que incrementar el sentiment d'injustícia. El clan de *pieds-noirs* fa estralls a l'illa: utilitzen i abusen d'aquestes prerrogatives i exploten la vinya amb importants escàndols agrícoles i financers. Els regionalistes denunciaven aquests abusos que escandalitzen tots els corsos, però no són escoltats pel govern.

U riacquistu (La recuperació)

És així com arribem al drama dels fets d'Aleria. A principis de la dècada de

1970, els regionalistes evolucionen cap a l'autonomisme, assolint una popularitat creixent fins arribar a reunir a milers de persones en els seus congressos. Llavors, Còrsega es troba en plena ebullició cultural, d'aquí que a aquest període se l'anomeni *U riacquistu* (La recuperació). El tradicional cant polifònic reneix conjuntament amb les reivindicacions per la llengua, la cultura i la reobertura de la universitat, tanca da després de Ponte Novu, dos segles abans.

El 22 d'agost de 1975, a Aleria, una dotzena d'homes ocupen una cava vitícola d'un *pied-noir* implicat en els escàndols del vi amb la voluntat d'oferir una conferència de premsa. Per no ser expulsats immediatament per la policia, es van dotar de fusells de caça. El Govern —amb Jacques Chirac (1932) com a primer ministre i Michel Poniatowski (1922-2002) com a ministre de l'Interior— pren mesures militars totalment desproporcionades. Les forces de l'ordre —centenars d'antivalots— encerclen la cava. L'espai és sobrevolat per helicòpters de l'Exèrcit i blindats envaeixen Bastia. La cava va ser assaltada amb el resultat d'un antiavalot mort i un militant cors ferit greu. Més tard, la investigació revelarà que l'agent va morir per foc amic: les vinyes dels voltants estaven farcides de policies que van acabar disparant-se en-

» L'Estat francès no ha considerat mai Còrsega com a part del seu territori, sinó més aviat com una colònia francesa

tre ells. Gràcies a aquesta investigació, Edmond Simeoni (1934), cap de l'acció nacionalista, va evitar la pena de mort i finalment només va ser condemnat per alteració de l'ordre públic. La nit posterior als fets d'Aleria va estar marcada pels avalots, causant dos morts a Bastia i diverses desenes de ferits. Després d'allò, tots els observadors coincidien en què res tornaria a ser com abans. Els corsos van entendre, efectivament, que el combat assolia una altra naturalesa.

Mesos més tard, al maig de 1976, es crea el Fronti di Liberazione Naziunale di Corsica (FLNC). Es creen així dues grans famílies en el si del nacionalisme cors: una d'autonomista que refusa la violència clandestina i una d'independentista que hi estarà a favor. Així, les dècades de 1980 i 1990 són testimonis de l'evolució tumultuosa del moviment nacional. Unions i desunions entre autonomistes i independentistes, alhora que es produeixen èxits i desfets electorals. La dinàmica d'acció-reacció del cicle «atemptat-repressió» —interrompuda per algunes treves dels grups clandestins— marca els darrers 40 anys de vida del poble cors.

No obstant, les contradiccions de la lluita armada condueixen a la descomposició de la branca clandestina i del seu aparell polític en diverses organitzacions, sobre un fons de provocacions regulars per part dels poders estatals: guerra

bruta per part dels *barbouzes*¹ durant els anys 1980 amb el prefecte Jean Riolacci, repressió amb el prefecte Robert Brousard (1936) el 1984, l'escàndol de les *paillotes*² el 2002 amb el prefecte Bernard Bonnet (1948)...

Periòdicament, producte de les sacsejades del nacionalisme, l'Estat també intenta adoptar solucions polítiques, sempre insuficients, però no obstant importants. A tall d'exemple, trobem la reobertura de la universitat el 1981, un primerenc reconeixement de la llengua i de la cultura corsa, i l'obtenció de diversos estatuts especials el 1982, el 1991 i el 2003.

El període negre del nacionalisme

Les divisions i les tensions endèmiques en el si dels grups clandestins ja aurgaven un període molt dur pel nacionalisme cors. Només a tall d'exemple,

1 *Barbouze* és un terme de l'argot francès procedent de la paraula *barbe* (barba) o *barbu* (barbut) que s'utilitza per designar els integrants de grups no oficials d'agents de la Direcció General de Seguretat Exterior de França, encarregats d'auxiliar les forces oficials en la lluita contra moviments subversius.

2 Bonnet va ordenar l'incendi de dos restaurants de platja propietat d'independentistes corsos. Aquesta acció va ser considerada terrorisme d'Estat i Bonnet va ser condemnat a tres anys de presó.

el 1994 i 1995 les divisions porten a un enfrontament sagnant en el si de les diferents organitzacions clandestines que produirà una vintena de morts, ferint profundament l'ànima corsa. Paral·lelament, la fractura entre autonomistes i independentistes es fa enorme. I tot i que els autonomistes no prenen part d'aquest enfrontament fratricida, el descrèdit acaba afectant el conjunt de la família nacionalista.

En aquest context, un grup d'independentistes va intentar prendre la iniciativa. Partint de la consideració que l'Estat i els clans, però també els partits nacionalistes, són els responsables de la situació, opten per provocar un «electroxoc» al país. Amb aquests termes justifiquen la bogeria d'assassinar el 6 de febrer de 1998 el prefecte de Còrsega, Claude Érignac (1937-1998).

L'Estat reacciona un cop més de la pitjor manera i obre un període de forta repressió. I és que més que la mort d'un home, l'Estat no suporta l'afront fet a la República. Així, es posa el poble cors a la llista negra: es produeixen més de 340 interpellacions, cosa que significa una mitjana d'una per poble —proporcionalment, equivaldria a més de 50.000 detencions a França; es tenen en presó preventiva desenes d'inno-cents durant mesos; els investigadors multipliquen els excessos i els abusos, arribant al punt de falsificar proves i

Amb la creació de l'FLNC es creen dues famílies en el si del nacionalisme cors: l'autonomista que refusa la violència i la independentista que hi estarà a favor

eliminar elements de descàrrec... Durant aquests anys, els editorialistes de la premsa parisenca denigren tot el poble cors titllant-lo de «prefecticida».

Fruit d'aquest procés, diverses persones són arrestades. La majoria d'elles confessen la seva implicació en l'assassinat del prefecte, essent condemnades a desenes d'anys de presó, excepte dos, que hauran de complir cadena perpètua acusats de ser els autors materials de l'assassinat —Pierre Alessandri, que confessa ser-ne l'assassí i Yvan Colonna (1960), que sempre ha defensat la seva innocència. Dos homes més—Vincent Andriuzzi i Jean Castela—, acusats de ser els cervells de l'operació, són condemnats a 30 anys de reclusió malgrat que sempre s'havien proclamat innocents. Felixment, els seus advocats han aconseguit demostrar l'error judicial produït per les falsificacions d'una policia sense escrúpols, i han estat exculpats en l'apel·lació.

El 2008, el procés d'apel·lació d'Yvan Colonna també va revelar els abusos d'una justícia d'excepció i revengista. Tot i així, malgrat l'absència de proves i el dubte creat en l'opinió pública respecte a la seva culpabilitat, la justícia reafirmà la sentència. Actualment es troba a l'espera del recurs de cassació, interposat ateses totes les escandaloses irregularitats del seu processament.

Just després de la mort d'Érignac, Bonnet és nomenat prefecte de l'illa. Dos anys més tard serà detingut i condemnat per terrorisme d'Estat —l'afer de les *paillotes*. És un període convuls. Realment convuls.

El salt endavant del nacionalisme moderat

El 6 de juliol de 2003, l'Estatut de Còrsega és sotmès a una nova reforma a través del procés conegut com a Matignon 2, reprès per Nicolas Sarkozy (1955), llavors ministre de l'Interior —Matignon 1 havia estat iniciat per Lionel Jospin (1937) el 1999. Per uns 1.000 vots, el referèndum per validar la reforma fracassa, ja que tres dies abans Sarkozy va procedir a la detenció de Colonna, fugit des de 1999 per evitar la venjança de l'Estat. El vespre mateix de la seva detenció, Sarkozy —com ja havia fet prèviament el seu predecessor Jean Pierre Chevènement (1939)— menysprea obertament la presumpció d'innocència de Colonna. Els corsos es mostren indignats. El nacionalisme intenta reconstruir-se però, per recuperar una frase de Sarkozy, els corsos «ja no es troben al centre del joc polític».

El moviment democràtic, a través de la creació el 2002 del Partitu di a Nazione Corsa (PNC), —continuador del

»» Amb la creació el 2002 del PNC neix un moviment democràtic que preconitza l'*aggiornamento* de tot el nacionalisme cors

moviment autonomista històric—, preconitza l'*aggiornamento* de tot el moviment nacional. Però no el segueixen. Per aquest motiu es proposa la recomposició del moviment democràtic intentant una nova unió amb els independentistes. Així, amb motiu de les eleccions de març de 2004 a l'Assemblea de Còrsega, es crea la *Unione Naziunale*, però tot i aspirar a arribar al poder gràcies a aquesta unió, els nacionalistes només obtenen el 17% dels vots i 8 escons de 51. Es tracta d'un avenç respecte al «període negre», però és evident que no és suficient. Els votants independentistes es mostren decebuts, mentre que el govern continua amb la seva repressió policial. I així, la violència clandestina reapareix de nou. El moviment democràtic fa una crida per arribar a una solució política negociada. Però perquè fructifiqui cal que totes les parts hi estiguin d'acord, i tant l'Estat com els independentistes refusen el diàleg.

Tres anys més tard, a les eleccions legislatives de 2007, el nacionalisme es torna a dividir. A partir d'aquesta fractura, els autonomistes comencen a construir un discurs basat en un desmarcatge tan esperat per l'opinió nacionalista com pel propi poble cors, que ja no tolera més derives i només aspira a assolir la pau. El moviment democràtic creu que s'han de distingir dues vies diferenciades, ni hostils ni en compe-

tència, sinó que conflueixin en reivindicacions cabdals com la llengua o la terra, però clarament separades a nivell electoral i estructural. I aquest discurs funciona. A les eleccions municipals de març de 2008, el PNC fa un salt endavant. Obté el 25% dels vots a Bastia, i el 40% a Portivechju, on Jean Christophe Angelini (1975), secretari nacional del PNC, no va guanyar l'alcaldia per només 240 vots —tenint en compte el fet que hi va haver 900 procuracions,³ es pot dir que hauria estat escollit en vots físics.⁴

Els equips es rejuveneixen i el discurs esdevé dinàmic i potent. I gràcies a això, el PNC, la principal força en el si del nacionalisme moderat, fa una important progressió a nivell estructural. Paral·lelament, realitza una activitat internacional molt enèrgica. D'aquesta manera, un dels seus portaveus, François Alfonsi (1953), surt escollit eurodiputat a la llista de la coalició francesa *Europe Ecologie*, veient fructificar els importants lligams del PNC amb els ecologistes francesos i europeus. A Còrsega, aquesta llista obté els millors resultats de tot França, amb el 24% dels vots.

3 Les persones que per diferents motius —viatges, malaltia...— preveuen que no podran anar a votar, poden delegar el seu vot ja que a l'Estat francès no existeix el vot per correu.

4 Bastia i Portivechju són dues places simbòliques en ser els dos grans feus clanistes, l'un d'esquerres, l'altre de dretes.

Però el salt més important es fa el març de 2010, amb la unificació de la família moderada mitjançant la coalició *Femu a Corsica*. El PNC hi pren part activa, juntament amb dos altres components del moviment moderat: *Chjama Naziunale*, d'Edmond Simeoni (l'home d'Aleria) i *Inseme pè a Corsica*, del seu fill Gilles Simeoni (1967). L'estratègia del desmarcatge aconseguirà aquí els millors resultats de la història del nacionalisme contemporani: amb 37.224 vots, el 25,88% de suports electorals i 11 escons, *Femu a Corsica* se situa de nou «al centre del joc polític». La dreta s'enfonsa, mentre que a l'esquerra, les diverses llistes, molt dividides, es veuen obligades a unir-se per barrar el pas a l'onada nacionalista. Paral·lelament, després d'un període en blanc, els independentistes també uneixen les seves forces a través de la creació d'un partit unitari, *Corsica Libera*, i també aconseguen un molt bon resultat: un 9,85% dels vots, 14.159 sufragis i 4 escons.

L'esperança per demà

Actualment, el nacionalisme, sumant totes les seves forces, representa el 36% dels sufragis, esdevenint així una força que no es pot ignorar. És el lllindar del gir històric. Més de 51.000 persones, una tercera part de l'electorat insular,

El 2010 el PNC aconsegueix unificar bona part del moviment cors en la coalició Femu Corsica, aconseguint els millors resultats electorals de la història

dóna suport als arguments nacionalistes: la defensa del patrimoni natural i del medi ambient; el reconeixement i desenvolupament de la identitat, particularment de la llengua i de la cultura; i la recerca d'una solució política negociada que permeti l'alliberament dels presos polítics i la construcció de la tant apreciada pau. Mai abans s'havia adreçat un missatge tan potent a París. Tot un rebuig cap a l'equip de govern sortint, però també cap als clans, tant de dreta com d'esquerra.

Malauradament, aquest missatge no és escoltat per part de les forces tradicionals de l'Assemblea de Còrsega, les quals, malgrat la seva majoria relativa, no s'obren als nacionalistes. Tant Femu a Corsica com Corsica Libera resten, per ara, a l'oposició.

L'avenç històric de Femu a Corsica és una nova fita en la història del nacionalisme cors. L'alternativa està en marxa. Les eleccions cantonals del març de 2011 seran una nova prova abans de les eleccions municipals i territorials del març de 2014. Ara per ara, l'objectiu és agafar experiència a l'Assemblea de Còrsega, però també en tots els àmbits de la lluita del poble cors, per tal de bastir una alternativa real i trencar amb les pràctiques del passat, unint el conjunt de les forces del país, i construint una perspectiva política forta i portadora de desenvolupament, esperança i pau per al poble cors. ◀

ENLLAÇOS

Collectivité Territoriale de Corse
www.corse.fr

Partitu di a Nazione Corsa
www.p-n-c.eu

FINESTRA

Discurs del president electe José Mujica a l'Assemblea General d'Uruguai

Montevideo, 1 de març de 2010

Ningú sintetiza millor la història recent d'Uruguai que José Mujica (1935). De guerriller tupamaro a President d'Uruguai, amb l'impàs de quinze anys de presó, la forta repressió de la dictadura militar (1973-1985) i vint anys dedicats a la construcció d'un moviment polític d'esquerres capaç d'erigir-se com l'alternativa a les velles classes dominants. El 2004 va començar el canvi amb la primera victòria del Frente Amplio i avui culmina amb la presidència de Mujica, un home que ha dedicat tota la vida a lluitar per la llibertat i la justícia social.

Senyora presidenta de l'Assemblea General, benvolguda Lucía, legisladors i legisladores que representen la diversitat de la Nació, presidents i presidentes de països amics que són amb nosaltres, alts funcionaris destacats per donar suport a aquesta cerimònia, cos diplomàtic, president de la Suprema Cort de Justícia, comandants en cap de les Forces Armades, senyors expresidents, dirigents dels partits polítics de l'Uruguai i de les principals organitzacions socials, de les comunitats religioses, en fi, senyors i senyores. A tots els aquí presents, gràcies. I també gràcies a tots vostès, compatriotes de l'ànima, que ens acompanyen a les seves cases i als carrers.

Els meus coneixements jurídics, extraordinàriament escassos, m'impedeixen dilucidar quin és el moment exacte en què deixo de ser president electe per transformar-me en president a seques. No sé si és ara o si és dintre d'una estona, quan rebi els símbols de comandament de mans del meu antecessor.

Per part meva, desitjaria que el títol d'«electe» no desaparegués de la meua vida d'un dia per l'altre. Té la virtut de recordar-me a cada instant que sóc president només per la voluntat dels

electors. «Electe» m'adverteix que no em distregui i recordi que m'han encomanat la tasca. No en va, l'altre sobrenom dels presidents és «mandatari». Primer mandatari, si es vol, però manat per altres, no per si mateix. Amb millors paraules i més solemnitat, això és el que la Constitució estableix.

La Constitució és un marc, una guia, un contracte, un límit que enquadra els governs. Aquest és el seu principal propòsit. Però és també un programa, que ens ordena com comportar-nos, en qüestions que tenen a veure amb l'essència de la vida social. Per exemple, ens mana literalment evitar que les presons siguin instruments de mortificació. O ens diu no reconèixer cap diferència de raça, gènere o color. Quan de deute tenim encara amb la Constitució! Amb quina naturalitat la desobeïm!

No està de més recordar-ho avui, un dia en què ens enorgullem d'estar aplicant les regles amb tot rigor i detall. Posarem tot el nostre afany en complir els mandats constitucionals. En complir els que al·ludeixen a les formes d'organització política del país, sens dubte. I també en complir els enunciats constitucionals que descriuen l'ètica social que la nació es vol donar.

El títol d'«electe» té la virtut de recordar-me a cada instant que sóc president només per la voluntat dels electors

Avui és el dia zero o el dia u del meu govern. I per a mi, governar comença per crear les condicions polítiques per governar. Per si sembla un embarbussament, ho repeteixo: per a mi, governar, comença per crear les condicions polítiques per governar. I governar, per a generar transformacions a llarg termini, és més que res crear les condicions per governar 30 anys amb polítiques d'estat.

M'agradaria creure que, aquesta d'avui, és la sessió inaugural d'un govern de 30 anys. No pas meus, és clar, ni tampoc del Frente Amplio, sinó d'un sistema de partits, tant savi i tan potent, que és capaç de generar túnels hermètics que travessen les diverses presidències dels diferents partits, i que per allà, per aquells túnels, corren no tocades les grans línies estratègiques dels grans assumptes. Assumptes com l'educació, la infraestructura, la matriu energètica o la seguretat ciutadana. Això no és pas una reflexió per al bronze ni per a la posteritat. És una declaració formal d'intencions.

M'estic imaginant el procés polític que ve, com una sèrie de trobades a les quals uns portem els cargols i altres porten les femelles. És a dir, trobades a les quals tots concorrem amb l'actitud de qui està incomplet sense l'altra part. En aquest to es desenvoluparà el pròxim govern del Frente Amplio. Assistint

incansablement a les meses de negociació amb vocació d'acord. Pot ser que el govern tingui més cargols que ningú. Més cargols que el Partido Nacional, més que el Partido Colorado, més que els empresaris i més que els sindicats... Però de què ens serveixen els cargols solts, si són incapaços de trobar les seves peces complementàries a la societat?

Anem a buscar així el diàleg, no bons, ni dòcils, sinó perquè creiem que aquesta idea de la complementarietat de les peces socials és la que millor s'ajusta a la realitat. Ens sembla que el diagnòstic de concertació i convergència és més correcte que el de conflicte, i que només amb el diagnòstic correcte es pot trobar el tractament correcte. Mirem la radiografia i el que veiem dins de la societat són formes convexes i còncaves, negociant l'ajust, perquè es necessiten entre si. Llavors pensem que seria contra natura que els representants polítics d'aquests retalls socials ens dediquéssim a separar i no pas a concertar.

A l'Uruguai, tots els partits polítics són socialment heterogenis. Però els partits tenen fraccions, i les fraccions tenen accents socials. Però encara en el cas de les fraccions més específicament representatives de sectors, el mandat dels seus votants no és pas el d'investir cegament per conquerir ter-

ritori. Fa temps que tots vam aprendre que les batalles pel tot o res són el millor camí perquè res canviï i perquè tot s'estanqui.

Volem una vida política orientada a la concertació i a la suma, perquè de veritat volem transformar la realitat.

De veritat volem acabar amb la indigència.

De veritat volem que la gent tingui feina.

De veritat volem seguretat per a la vida quotidiana.

De veritat volem salut i previsió social ben humanes.

Res de tot això s'aconsegueix a crits. N'hi ha prou amb mirar els països que són al davant en aquestes matèries i veurem que la major part d'aquests tenen una vida política serena. Amb poca èpica, pocs herois i pocs dolents. Més aviat, tenen polítics que són honrats artesans de la construcció.

Nosaltres volem transformacions i avenços de veritat. Volem canvis d'aquells que es toquen amb les mans, que no només afectin les estadístiques sinó la vida real de la gent. Per aconseguir-ho estem convençuts que es necessita una civilitzada convivència política. I no estalviarem cap esforç per aconseguir-la.

Sens dubte, res d'això comença amb nosaltres. El país té belles tradicions de respecte recíproc que vénen de

Anem a buscar el diàleg perquè creiem que la idea de la complementarietat de les peces socials és la que millor s'ajusta a la realitat

molt enrere. Però és probable que mai haguem estat tan a prop d'aconseguir un canvi qualitatiu en la intensitat d'aquests vincles entre partits polítics. Potser ara podem passar de la tolerància a la col·laboració, de la confrontació controlada a certs modes societaris de llarg termini.

Amb el Frente Amplio al govern, el país ha completat un cicle. Ara tots sabem que els ciutadans no li estenen xecs en blanc a cap partit i que els vots cal guanyar-los una i altra vegada a dreta llei. Els ciutadans ens han advertit a tots que ja no són incondicionals de cap partit, que avaluen i auditen les gestions, que els que avui són protagonistes principals demà poden convertir-se en actors secundaris. Després de 100 anys, per fi, ja no hi ha partits predestinats a guanyar i partits predestinats a perdre. Aquesta ha estat la dura lliçó que els lemes tradicionals han rebut els últims anys. El país els ha advertit que no eren tan diferents entre si com pretenien, que les seves pràctiques i estils s'assemblaven massa i que calien nous jugadors perquè el sistema recuperés una saludable tensió competitiva.

Per la seva banda, el Frente Amplio, etern desafiant i ara transitori campió, ha hagut d'acceptar dures lliçons, no ja dels votants sinó de la realitat. Hem descobert que governar és força més difícil del que pensàvem, que els recur-

sos fiscals són finits i les demandes socials infinites, que la burocràcia té vida pròpia, que la macroeconomia té regles ingrates però obligatòries. I fins i tot hem hagut d'aprendre, amb molt de dolor, i amb vergonya, que no tota la nostra gent era immune a la corrupció.

Aquests darrers anys han estat, doncs, d'intens aprenentatge per a tots els actors polítics. És probable que tots estiguem ara més madurs i, per tant, llestos per passar a una etapa qualitativament nova en la relació entre forces polítiques. Cadascuna amb la seva identitat i els seus trets ideològics. Sense afluixar ni en el repte ni en el control recíproc. Però sí ampliant dues capacitats que som lluny d'haver portat al màxim: la sinceritat i la valentia. Més sincers en el nostre discurs polític, portant el que diem una mica més a prop del que de veritat pensem i una mica menys lligat al que ens convé. I més valents per explicar-li, cadascú a la seva pròpia gent, els límits de les nostres respectives utopies. Aquesta sinceritat i aquesta valentia seran necessàries per portar endavant les polítiques d'estat que projectem.

Per posar-nos d'acord haurem de rebaixar les nostres respectives postures i mitjançar-les amb les altres. I aquesta rebaixa implica embolics obligatoris amb les nostres bases polítiques. Aquest serà un test de valentia. Els

temes d'estat han de ser pocs i selectes. Han de ser aquells assumptes en els que pensem que es juga el destí, la identitat, el rostre futur d'aquesta societat.

Sense pretensions de veritat absoluta, hem dit que hauríem de començar per quatre assumptes: educació, energia, medi ambient i seguretat. Permetin-me un petit subratllat: educació, educació, educació. I altre cop, educació. Els governants hauríem de ser obligats tots els matins a emplenar fulls, com a l'escola, escrivint 100 vegades, «haig d'ocupar-me de l'educació». Perquè allà s'anticipa el rostre de la societat que vindrà. De l'educació en depenen bona part de les potencialitats productives d'un país. Però també en depèn la futura aptitud de la nostra gent per a la convivència quotidiana. I segurament, qualsevol dels aquí presents podria seguir afegint arguments sobre el caràcter prioritari de l'educació. Però, el que probablement ningú pugui contestar amb facilitat és, a quines coses renunciarem per donar recursos a l'educació? Quins projectes posposarem? Quines retribucions negarem? Quines obres deixaran de fer-se? Amb quants «no» haurem de pagar el gran «sí» a l'educació!

Cap partit voldrà quedar-se sol per fer-se responsable de tot aquest desgast. Haurem de fer-ho plegats, deci-

» Fa temps que tots vam aprendre que les batalles pel tot o res són el millor camí perquè res canviï i perquè tot s'estanqui

dir-ho plegats i, naturalment, posar-hi el coll plegats. Aquest és el significat de les polítiques d'estat. Les seves conseqüències no han de beneficiar ni de perjudicar cap partit en particular. Estem disposats a fer-ho? Si no ho estem, totes les nostres grans declaracions d'amor per l'educació no seran més que xerrameca de discurs polític.

També hem suggerit que els temes d'infraestructura d'energia siguin separats de l'agenda governamental corrent i tractats en comú per tots els partits. L'energia és un assumpte ple de complicacions tècniques. Implica complexos pronòstics sobre l'estoc de recursos no renovables, com els hidrocarburs. Però també implica quasi endevinalles sobre el que ens portarà el desenvolupament tecnològic de l'energia solar o de l'energia eòlica. I implica càlculs, de resultat encara incert, sobre la conveniència de fer agricultura d'aliments o agricultura per produir biocombustibles.

Però després que tots els enginyers i tots els endevins del futur donin el seu veredict, la política haurà d'ocupar-se de les definicions estratègiques, en temes en els que l'opinió social estigui dividida. El més notori d'aquests temes és l'ús d'energia nuclear per generar electricitat. Un altre és quant estem disposats a pagar per donar suport a les energies renovables que no són econòmicament rendibles, inclosos els

biocombustibles. En aquests temes, tan imprevisibles, l'augment de la base de suport polític no garanteix que es prenguin decisions òptimes. Però sí assegura que els rumbos escollits no seran modificats sobre la marxa. En matèria energètica no es pot avançar en zig-zag. Perquè poden passar dècades entre el moment en què un projecte comença a caminar i el moment en què comença a produir.

També hem reservat les estratègies de medi ambient per ser tractades en règim de polítiques d'estat. Avui la comunitat internacional ens demana que ens pensem a nosaltres mateixos com a membres d'una espècie, l'hàbitat de la qual està cada cop més amenaçat. Fa anys que el país ha incorporat una forta consciència sobre el tema, ha legislat amb sabiduria i ha operat amb decisió i transparència. Però la tensió entre la cura del medi ambient i l'expansió productiva anirà en augment. Estarem cada cop més tensats entre les promeses de l'explosió agrícola i les amenaces associades a l'ús intensiu d'agroquímics. Per no parlar d'assumpes encara més complexos, com les incògnites vinculades a la modificació genètica de les espècies vegetals. Fins i tot les nostres pobres vaques!, amb les seves emissions de gas, són un enorme tema de discussió mediambiental al món.

Sobre tots aquests assumptes ja comencen a escoltar-se alguns tambors de guerra. Afortunadament de guerra conceptual, entre els partidaris de la producció estricta i els preservacionistes tant sí com no. L'estat hauria d'arbitrar i prendre les millors decisions. Siguin les que siguin, han de tenir un ampli suport polític perquè tinguin tota la legitimitat possible i puguin sostenir-se en el temps, passi el que passi. Aquí de nou el sistema polític haurà de ser sincer i valent, perquè per cuidar el medi ambient caldrà renunciar a algunes promeses productives. O a l'inrevés, per sostenir la producció caldrà rebaixar l'ambició d'una natura no tocada. Ens hi juguem molt en tot això. Ho hem de decidir entre tots. I després enfrontar les conseqüències entre tots.

La seguretat ciutadana és l'últim tema que estem proposant abordar, d'immediat, en règim de polítiques d'estat. No ho inclouríem si només es tractés de millorar la lluita contra una augmentada delinqüència tradicional. Creiem que no només som davant un escenari de númeres creixents, sinó davant transformacions qualitatives. Ara tenim drogues com la pasta base, de molt baix cost, que no només destrueixen l'addicte sinó que l'indueixen a la violència. I tenim màfies enriquides, amb àmplia capacitat de generar corrupció a la policia. I tenim operadors del narcotràfic interna-

Després de 100 anys ja no hi ha partits predestinats a guanyar i partits predestinats a perdre <<

cional, que utilitzen el país per al tràfic, la distribució i el rentat de diner. Encara som una societat tranquil·la i relativament segura. Però el pitjor que podríem fer és subestimar l'amenaça. La societat ha elevat l'assumpte als primers llocs de l'agenda pública i des del sistema polític hem de respondre sense demora i a fons.

Educació, energia, medi ambient i seguretat són els temes pels quals hauríem de definir estratègies orientades al llarg termini i, després, emparar-les, protegir-les del vaivé polític perquè puguin projectar-se en el temps i consumir els seus efectes.

Per a tota la resta, necessitem que la política discorri en les seves formes naturals: és a dir, el govern al govern i l'oposició a l'oposició. Amb respecte recíproc, però cadascú al seu lloc. Com a govern, ens correspon la iniciativa per traçar el mapa de ruta. Aquí anem.

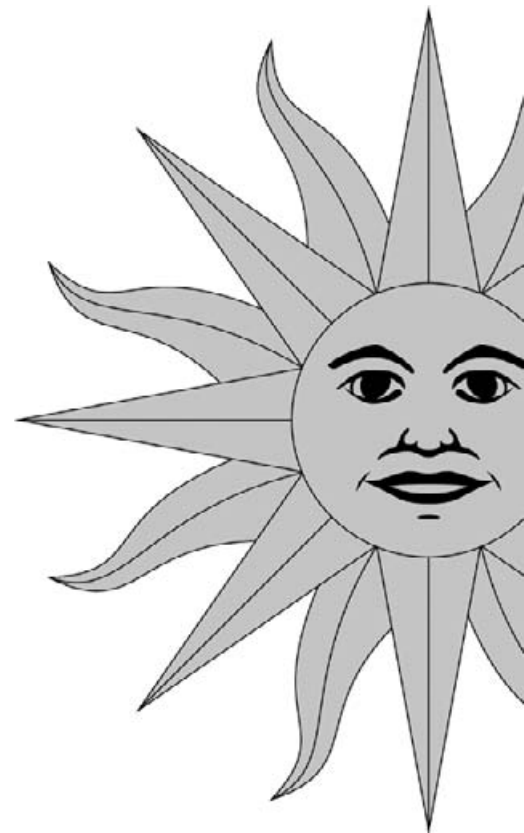
El que avui comença es defineix a si mateix, entusiàsticament, com un segon govern. Ja ho vam dir a la campanya: el nostre programa es resumeix en dues paraules «Més del mateix». En primer lloc, li donarem al país cinc anys més de gestió professional de l'economia, perquè la gent pugui treballar tranquil·la, i invertir tranquil·la. Una macroeconomia prolixa és un prerrequisit per a tota la resta. Serem seriosos en l'administració de la despesa, seriosos en la gestió del dèficit, seriosos en

la política monetària i més que seriosos, gossos guardians, en la vigilància del sistema financer.

Permetin-me dir-ho d'una manera provocativa: serem ortodoxos en la macroeconomia. Cosa que compensarem llargament essent heterodoxos, innovadors i atrevits en altres aspectes. En particular, tindrem un estat actiu en l'estímul al que hem anomenat el país agrointel·ligent. L'agricultura uruguaiana està vivint una revolució tecnològica i empresarial, creixent molt per sobre de la resta del país.

Els problemes avui són uns altres: la sostenibilitat del sòl, la incorporació massiva del reg com a factor de producció i, sobretot, de mitigació davant les freqüents sequeres. Els projectes de fonts d'aigua que involucren predis de diferent propietat, marquen una època i és un deure donar-los el màxim suport. Les polítiques de reserva i d'assegurances són exigències de l'adaptació al canvi climàtic. La investigació, la recreació genètica, l'alta especialització en les branques biològiques que nodreixen el treball agrícola de tota aquesta regió, definible com a última reserva alimentària de la humanitat, són per a nosaltres el capítol central d'una especialització que anomenem «el país agrointel·ligent».

Volem que la terra ens doni u. I a aquest u, afegir-li deu de treball intel·

Governar és difícil. Els recursos fiscals són finits i les demandes socials infinites, la burocràcia té vida pròpia, i la macroeconomia té regles ingrates però obligatòries

ligent. Per a tenir, al final, un valor d'onze, veritable, competitiu, exportable.

No inventarem res, anem amb humilitat darrere de l'exemple d'altres països petits, com Nova Zelanda o Dinamarca. Si el país fos una equació, diria que la fórmula a intentar és agro + intel·ligència + turisme + logística regional. I punt.

Aquesta és la nostra gran il·lusió. Al meu entendre, l'única gran il·lusió disponible per al país. Per això, no esperarem de braços creuats que ens la porti el destí o el mercat. Sortirem a buscar-la amb decisió. Però també amb seriositat. Donant suport només a aquelles activitats que, un cop madures, tinguin una veritable oportunitat de subsistir per elles mateixes.

No volem repetir errors del passat. En particular no volem que ens torni a passar el que va ocórrer entre els anys 50 i 70, quan la societat va malbaratar enormes recursos en la quimera d'indústries impossibles. Ja una vegada vam voler ser antàrtics, i produir-ho tot fronteres endins. Ens va anar malament, molt malament. Seria criminal no aprendre d'aquells dolors i tornar a una economia engabiada i tancada al món.

I si hem de ser proactius en certes dimensions de l'economia productiva, serem el doble de proactius en la recerca d'una major equitat social. Això sí que no ho esperarem asseguts! Aquí sí que

no tenim paciència per esperar que la prosperitat resolgui sola les coses! Tal com ha fet el govern que acaba, portarem la despesa social als màxims possibles. I sostindrem i aprofundirem els múltiples programes solidaris emprats als últims cinc anys. Ja vam reduir la indigència a la meitat, però encara queda un 2% de la població en aquesta situació. L'objectiu és acabar amb aquesta vergonya nacional, i que fins l'últim dels habitants del país tingui les seves necessitats bàsiques satisfetes, en els termes definits per les Nacions Unides.

Però amb sadollar les necessitats bàsiques no fem res! Avui, i després d'anys de prosperitat i d'esforç solidari, un de cada cinc uruguaians continua en condicions de pobresa. Encara que al país com a conjunt li continua anant bé, estem amenaçats en convertir-nos en una societat que avança a dues velocitats: uns recullen els fruits d'un creixement accelerat, altres —per retard cultural i marginació— a penes els veuen. No és just, però a més és perillós, perquè no volem un país que es llueixi a les estadístiques sinó un país que sigui bo per viure-hi. I no serà bo si la prosperitat i el benestar d'una família s'ha de gaudir amb murs o filferro espinós.

De nou, per enfrontar la pobresa, l'educació és la gran font d'esperances. L'escola i els seus mestres són l'ariet

principal que hem de fer servir per integrar a aquells als que les penúries han deixat de banda. El combat a la pobresa dura té molt d'acció formativa en la infantesa i l'adolescència. Al capdavant de totes les prioritats hi haurà la massificació de les escoles de temps complet, seguit per l'enfortiment de l'Universitat del Treball i el sosteniment d'aquesta meravella que és el Pla Ceibal. Ja tenim un ordinador per infant i per mestre. Ara anem a per un ordinador per adolescent i per professor. I a per connexió a Internet a totes les llars.

Si l'educació és la vacuna contra la pobresa del futur, l'habitatge és el remei urgent per a la pobresa d'avui. En primera instància desplegarem un ventall d'iniciatives solidàries amb la manca d'habitatge. Dins i fora dels recursos del pressupost. Apel·larem a l'esforç social. Demostrarem que la societat té altres reserves de solidaritat que no són a l'Estat. Em nego a l'escepticisme, sé que tots podem fer alguna cosa pels altres i que ho demostrarem. Ja veuran! Apareixeran materials, diners, caps professionals i braços generosos. M'hi jugo que sí!

No vull oblidar-me dels nostres pobres d'uniforme. Les Forces Armades, plenes de pobres, seran part del Plan de Emergència Habitacional i ens mourem de pressa per alleujar una mica la penúria salarial que els afligeix. El

passat no és excusa perquè avui no ens adonem que una pàtria de tots inclou a aquests soldats. El nostre reconeixement per a aquells compatriotes militars que serveixen a Haití i han demostrat una admirable fermesa i eficiència solidària.

En aquests anys, l'Uruguai ha canviat molt i ningú discuteix que ha canviat per a bé. Aquí estan els números econòmics i socials, de tots els colors. Però hi ha un canvi menys visible, impossible de quantificar, però al meu parer de gran importància: el canvi en l'autoestima, el canvi en la manera en què ens percebem nosaltres mateixos i els horitzons possibles. Els nostres modestos èxits ens han fet més ambiciosos i més inconformistes. Benvingut inconformisme! Benvingut el qüestionament de velles certeses! I en aquesta línia: benvingut el profund qüestionament de l'Estat uruguaià.

De l'estat cap a dins, com a estructura, com a organització, com a prestador de serveis. L'Uruguai es va mantenir al marge dels vents privatitzadors dels anys 90. És més, la societat va rebre propostes, les va considerar i les va rebutjar explícitament. Vam estar entre els abanderats d'aquest rebuig i no ens en penedim. Però el suport dels ciutadans va ser a mode de propietat social, no a mode de gestió de la cosa pública, i menys als seus resultats.

És probable que aquells esdeveniments i aquestes confusions hagin postergat massa la discussió franca sobre l'Estat, sobre els recursos que consumeix i sobre la qualitat dels serveis que presta. Avui una revisió profunda és impostergable. Necessitem avaluacions serioses, imparcials i profundes. Necessitem números i comparacions. I amb tot això a la vista, hem de redissenyar l'Estat. Tots sabem que pot ser més eficient i més barat.

Aquesta reforma no serà en contra dels funcionaris sinó amb els funcionaris. Però tampoc val fer-se el distret: el 90% de l'eficàcia de l'Estat es juga en l'exercici dels funcionaris públics. La societat uruguiana ha estat benèvola amb alguns dels seus servidors públics i gairebé cruel amb d'altres. Ha permès que funcions senzilles, que no requereixen esforç ni preparació, es paguin en algunes oficines deu vegades més del que rep el que fa una feina imprescindible i dura, com un policia o un mestre rural. Quan aquestes asimetries duren un temps, poden considerar-se errors o desencerts. Quan duren dècades, més aviat semblen ser manifestacions d'una societat que es va tornant cínica.

De la mateixa manera, la societat uruguiana ha protegit els seus servidors públics molt més que als seus treballadors privats. Recordem que en la crisi dels anys 2002 i 2003 gairebé 200

mil persones van perdre la feina i cap era un funcionari públic. S'estima que unes altres 200 mil van patir rebaixes en els seus salaris, tots eren treballadors privats. Com bé ha dit el president Tabaré Vázquez, aquesta és la mare de totes les reformes. No hauríem de permetre que aquesta mare ens segueixi esperant.

En quin món vivim? No és fàcil de saber. M'agradaria preguntar-ho a cadascun dels il·lustres visitants que són aquí. Encara que sens dubte tenen «molt de món», m'atreveria a dir que no podran donar-me una resposta simple. Oi que no? El món canvia a cada moment. I el que és pitjor, a cada moment canvia la teoria de com se'n construeix un de millor.

Encara no hem acabat de patir les conseqüències de la crisi planetària amb la que ens va obsequiar el sistema financer en la cimera del món. Vam descobrir que havien creat un univers de bombolla i de casino. Però que des d'allà, no només es jugava a la ruleta sinó que es podia colpejar el món productiu real. Durant la crisi, per rescatar el quedava en peu, es van trencar dogmes que semblaven sagrats, es va decretar la mort dels paradigmes vigents i es va tornar a la política com un refugi d'esperança.

Avui, davant dels desafiaments no previsibles de la realitat, gairebé tots

» Serem seriosos en l'administració de la despesa, en la gestió del dèficit, en la política monetària i més que seriosos, gossos guardians, en la vigilància del sistema financer

pensem que cap camí pot descartar-se a priori, cap experiència desconèixer-se, cap fórmula arxivar-se per sempre. Només el dogmatisme ha quedat sepultat. No és fàcil navegar. Les brúixoles ja no estan segures d'on queden els punts cardinals. Així que mirant les estrelles ens queden algunes poques certes per a orientar-nos.

Primer, que al món ja no hi ha un centre sinó diversos, i que la globalització és un fet irreversible. Per totes bandes, els humans lliguem el nostre destí i ens fem mútuament dependents. La idea de tancar-se al món ha quedat obsoleta. Però al mateix temps, el proteccionisme encara belluga, i sovint és protagonitzat per unitats de mida continental. Els llatinoamericans, amb alguna sotragada, estem intentant construir mercats més grans. Però com ens costa! Som una família balcanitzada, que vol ajuntar-se però no pot. Vam fer, potser, molts països bonics, però seguim fracassant en fer la Pàtria Gran. Almenys fins ara. No en perdem l'esperança, perquè encara són vius els sentiments: des del Río Bravo a les Malvines viu una sola nació, la nació llatinoamericana.

Dins la nostra llar llatinoamericana tenim un dormitori que compartim i que s'anomena Mercosur. Al Mercosur! Quan d'amor i quan d'enuig ens suscita! Avui estem en públic i no és el moment de parlar de temes d'alcova. Només

deixin-me afirmar que, per a nosaltres, el Mercosur és «fins que la mort ens separi» i que esperem una actitud recíproca dels nostres socis més grans.

Finalment, desitgem que el Bicentenari ens trobi amb un Río de la Plata més estret, oberts tots els camins que ens uneixen.

He reservat per al final la més agradable de totes les tasques: saludar la presència dels que han vingut a acompanyar-nos des de l'exterior, especialment d'aquells que han vingut des de molt lluny, quasi inesperadament. Anys enrere hauríem considerat aquestes visites com un valuós gest diplomàtic, una cortesia de país a país. Crec que en els últims temps aquestes presències tenen un significat molt més intens i molt més polític. Sento que pel fet de ser aquí, vostès expressen el suport als processos democràtics de renovació del poder. Es fan testimonis de la celebració.

Ja coneixíem aquest afecte! Però ens agrada més sentir-lo en la presència física de tots vostès. Sentir-lo cara a cara. I també correspondre'l cara a cara! Això és així, per a l'afecte entre la gent i per a l'afecte entre els països. Estimar-se de prop, hauria d'estar recomanat en les acadèmies de diplomàcia. Així que, amics del món aquí presents, rebem l'agraïment de l'Uruguai sencer. Sàpiguen que no només estem honorats per

la seva presència. També estem contents de tenir-los aquí i fins i tot diria que una mica commoguts.

Per acabar, deixin-me arribar al límit de l'exageració i dir que aquest govern que comença no el guanyem, sinó que l'heretem. Perquè la principal raó de la meva arribada a la presidència és l'èxit aconseguit pel primer govern del Frente Amplio, encapçalat pel Dr. Tabaré Vázquez.

Ell i els seus equips han fet un gran treball: els dic moltes gràcies en nom de tres milions d'uruguaians. Nosaltres seguirem pel mateix camí, construint una pàtria per tots i amb tots.

Moltes gràcies. ◀

A ENDESA, QUAN PARLEM D'EFICIÈNCIA
ENERGÈTICA, NO VENEM OCELLS NI FLORS

**“LA NOVA
IL·LUMINACIÓ
DEL LOCAL
ÉS EL MILLOR
CONTRA LA CRISI”**

Flora Revilla Benito
PROPIETÀRIA JOIERIA "HORUS" BARCELONA

E
endesa

“Mai no hagués pensat que una il·luminació eficient i ben estudiada pogués influir tan positivament en les vendes de la joieria. Ha estat com reformar el local, però sense obres ni embolics. El més curiós és que ara el negoci està més ben il·luminat, i, a més, pago menys llum que abans”

Amb el planilumina d'Endesa, la joieria Horus contribueix a millorar el medi ambient reduint les emissions de CO₂ en l'equivalent a 2,7 tones l'any. A més, estalvia un 80% en el consum elèctric anual i ha aconseguit el doble d'il·luminació i reduir les despeses de manteniment de la instal·lació.

Informi-se'n a www.endesaonline.com o trucant al 902 50 68 70.

Declaració d'Independència dels Estats Units d'Amèrica

Reunits en Congrés, a 4 de juliol de 1776.

Declaració unànime dels tretze Estats Units d'Amèrica

Quan en el curs dels esdeveniments humans a un poble se li fa necessari dissoldre els vincles polítics que l'han lligat a un altre, i assumir entre les nacions de la Terra el lloc separat i igual, al qual les lleis de la Naturalesa i del Déu d'aquesta Naturalesa li donen dret, un just respecte al judici de la humanitat exigeix que aquest poble declari les causes que l'impulsen a la separació.

Sostenim com evidents per si mateixes les següents veritats: que tots els homes són creats iguals; que són dotats pel seu Creador de determinats drets inalienables; que entre aquests drets hi ha el dret a la vida, a la llibertat i a la recerca de la felicitat. Que per tal de garantir aquests drets, l'ésser humà es dota de governs, els poders legítims dels quals deriven del consentiment dels governats. Que sempre que una forma de govern esdevé destructora d'aquests principis, el poble té el dret a reformar-la o abolir-la i instituir un nou govern que es fonamenti en els esmentats principis, i a organitzar els seus poders en la forma que al seu parer oferirà les majors probabilitats de proporcionar-li la seva seguretat i felicitat. La prudència, clar està, aconsellarà que no es canviïn per motius lleus i transitoris governs d'antic establerts; en efecte, tota experiència ha demostrat que la humanitat està més disposada a patir, mentre els mals siguin tolerables, que a pro-

porcionar-se justícia abolint les formes a què està acostumada. Però quan una llarga sèrie d'abusos i usurpacions, perseguint invariablement el mateix objectiu, evidencia la voluntat de sotmetre el poble a un despotisme absolut, és el seu dret, és el seu deure, derrocar tal govern i establir noves salvaguardes per a la seva futura seguretat.

Tal ha estat el pacient patiment d'aquestes colònies; i tal és ara la necessitat que les constreny a alterar el seu antic sistema de govern. La història del present rei de Gran Bretanya és una història de repetides injúries i usurpacions, l'objecte principal de les quals és i ha estat l'establiment d'una tirania absoluta sobre aquests estats. Per tal de provar-ho, sotmetem els fets al judici d'un món imparcial.

El rei de Gran Bretanya ha refusat sancionar les lleis més convenientes i necessàries per al bé públic d'aquestes colònies.

Ha prohibit als seus governadors aprovar lleis d'immediata i urgent necessitat, unes lleis l'execució de les quals cal sempre suspendre fins a l'obtenció del seu consentiment, i un cop aconseguit, les ha desateses completament.

Ha rebutjat l'aprovació d'altres lleis per a l'establiment de grans districtes de població, a no ser que aquests nous districtes renunciessin al dret de representació en el cos legislatiu, dret inestimable per a ells, i formidable només per als tirans.

Ha convocat els cossos legislatius en llocs insòlits, desagradables i lluny del dipòsit dels registres públics, amb l'única finalitat de fatigar-los fins a obligar-los a convenir amb les seves mesures.

Ha dissolt la Cambra de Representants repetidament, per haver-se oposat amb fermesa a les seves agressions contra els drets del poble.

Ha impedit durant molt de temps, després d'aquestes dissolucions, que d'altres cambres poguessin ser escollides; per aquesta raó, el poder legislatiu, l'anihilament del qual no és possible, ha revertit de nou sobre el conjunt de tot el poble, quedant l'Estat, mentrestant, exposat al perill d'una invasió exterior i de convulsions internes.

S'ha esforçat a impedir el poblament d'aquests estats, obstruint amb aquest objectiu les lleis per a la naturalització dels estrangers, refusant aprovar-ne d'altres per promoure el seu establiment en aquests estats, i endurint les condicions per a noves apropiacions de terres.

Ha obstruït l'administració de justícia, negant-se a sancionar lleis necessàries per a l'establiment del poder judicial.

Ha sotmès els jutges a la seva voluntat, per tal que només d'ell depenguin la titularitat dels seus càrrecs així com la quantitat i el pagament dels seus sous.

Ha creat una multitud de nous càrrecs públics, i ha enviat per ocupar-los un eixam de funcionaris per fustigar el nostre poble i xuclar-li la sang.

Ha mantingut entre nosaltres, en temps de pau, exèrcits permanents,

sense el consentiment del nostre poder legislatiu.

Ha actuat per convertir l'exèrcit en una força independent i per sobre del poder civil.

S'ha associat amb altres per tal de sotmetre'ns a una jurisdicció estranya a la nostra constitució i no reconeguda per les nostres lleis, donant conformitat als seus fingits actes legislatius:

Per aquarterar grans quantitats de tropes armades entre nosaltres;

Per protegir-les, mitjançant falsos judicis, del càstig pels assassinats que puguin cometre contra els habitants d'aquests estats;

Per interrompre el nostre comerç amb totes les altres parts del món;

Per imposar-nos impostos sense el nostre consentiment;

Per privar-nos, en moltes ocasions, dels beneficis dels judicis per jurat;

Per transportant-nos mes enllà dels mars per ser jutjats per suposats delictes;

Per abolir el conjunt de llibertats de les lleis angleses en una província veïna, establint-hi un govern arbitrari, i ampliant el seu abast per tal de convertir-la en un exemple i un adequat instrument per introduir el mateix domini absolut en aquestes colònies;

Per suprimir els nostres estatuts, abolir les nostres lleis més importants, i alterar fonamentalment la forma dels nostres governs;

Per suspendre les nostres assemblees legislatives, i declarar-se ell mateix investit amb el poder de legislar per nosaltres en tots els casos, qualssevol que siguin.

Ha abdicat del seu govern aquí, declarant-nos fora de la seva protecció i emprenent una guerra contra nosaltres.

Ha saquejat als nostres mars, devastat les nostres costes, incendiat les nostres ciutats i destruït les vides del nostre poble.

En aquests moments, està transportant grans exèrcits de mercenaris estrangers per tal de completar l'obra de mort, desolació i tirania ja començada en circumstàncies de crueltat i perfídia, amb prou feines comparable als temps

més bàrbars, totalment indigna del cap d'una nació civilitzada.

Ha compellit els nostres conciutadans fets presoners en alta mar a portar armes contra la seva pàtria, a constituir-se en botxins dels seus germans i amics, o morir a les seves mans.

Ha instigat insurreccions locals entre nosaltres, i ha procurat igualment provocar els habitants de les nostres fronteres, els cruels indis salvatges, el conegut mètode de fer la guerra dels quals és la indiferent aniquilació de totes les persones sigui quina sigui la seva edat, sexe i condició.

En cada fase d'aquestes vexacions, nosaltres hem demanat la reparació en els termes més humils: les nostres peticions han estat contestades només amb repetides injúries. Un Príncep el caràcter del qual està així marcat per tots els actes que poden definir un tirà no és apte per ser el governant d'un poble lliure.

Tampoc hem faltat a la consideració deguda als nostres germans britànics: els hem advertit de temps en temps dels intents del seu poder legislatiu d'estendre una il·legítima jurisdicció sobre nosaltres. Els hem recordat les circumstàncies de la nostra emigració i establiment en aquestes terres: hem apel·lat a la seva natural justícia i magnanimitat, i els hem conjurat pels vincles del nostre origen comú a renunciar a aquestes usurpacions que, inevitablement, acabarien per interrompre els nostres lligams i la nostra correspondència. També ells han estat sords a la veu de la justícia i consanguinitat. No-

saltres hem d'acceptar, així, la necessitat, la qual anuncia la nostra separació, i considerar-los, com a la resta de la humanitat, enemics en la guerra, i amics en la pau.

Nosaltres, per tant, els representants dels Estats Units d'Amèrica, reunits en Congrés General, apel·lant al suprem Jutge de l'Univers per la rectitud de les nostres intencions, en el nom i amb l'autoritat del poble d'aquestes colònies, solemnement publiquem i declarem: que aquestes Colònies Unides són i per dret han de ser, estats lliures i independents; que estan absoltes de tota obligació de fidelitat a la Corona britànica: que tota connexió política entre elles i l'Estat de Gran Bretanya és i ha de ser totalment dissolta, i que, com a estats lliures i independents, tenen ple poder per fer la guerra, concertar la pau, contraure aliances, establir relacions comercials i realitzar tots els altres actes que els estats independents poden, per dret, efectuar. I per recolzar aquesta Declaració, amb una ferma confiança en la divina Providència, comprometem mútuament les nostres vides, les nostres fortunes i el nostre sagrat honor. ◀

Carolina del Nord

Joseph Hewes
William Hooper
John Penn

Carolina del Sud

Thomas Heyward, Jr.
Thomas Lynch, Jr.
Arthur Middleton
Edward Rutledge

Connecticut

Samuel Huntington
Roger Sherman
William Williams
Oliver Wolcott

Delaware

Thomas McKean
George Read
Caesar Rodney

Geòrgia

Button Gwinnett
Lyman Hall
George Walton

Maryland

Charles Carroll of
Carrollton
Samuel Chase
William Paca
Thomas Stone

Massachusetts

John Adams
Samuel Adams
Elbridge Gerry
John Hancock
Robert Treat Paine

Nou Hampshire

Josiah Bartlett
Matthew Thornton
William Whipple

Nova Jersey

Abraham Clar
John Hart
Francis Hopkinson
Richard Stockton
John Witherspoon

Nova York

William Floyd
Francis Lewis
Philip Livingston
Lewis Morris

Pensilvània

George Clymer
Benjamin Franklin
Robert Morris
John Morton
George Ross
Benjamin Rush
James Smith
George Taylor
James Wilson

Rhode Island

William Eller
Stephen Hopkins

Virginia

Carter Braxton
Benjamin Harrison
Richard Henry Lee
Thomas Jefferson
Francis Lightfoot Lee
Thomas Nelson, Jr.
George Wythe

Josep Maria Solé i Sabaté
Catedràtic d'Història Contemporània de la UAB
JosepMaria.Sole@uab.cat

Incerta Glòria, de Joan Sales

No m'és fàcil dir quin és el llibre que més m'ha influenciat. Entro a la universitat el 1968, coincidint amb una primera massificació estudiantil marcada per l'accés de joves de classe mitjana i, encara que menys, alguns fills de pagesos i d'obriers més o menys qualificats.

Tot això en ple sidral d'activisme estudiantil, amb un tens teatre de fons a causa de les accions d'ETA. Hi havia un antifranchisme polític notori, però amb una oposició social que si bé era la que duia la iniciativa política a Catalunya, tenia poca força a nivell estatal, a excepció del País Basc, Madrid i algun lloc més. Encara vivíem de l'enlluernament del «desarrollisme». La televisió, el 600 i moltes hores extra. On molts sectors provinents de l'emigració rural vers zones urbanes i industrials encara no havien començat a reivindicar les mínimes prestacions socials que poc després serien el gresol de la seva creixent oposició al règim.

Entre els que estàvem més polititzats a la universitat —que ni molt menys érem la majoria malgrat el que sovint s'afirma— hi havia un estímul continuat per part de tots els companys més inquiets i díscols. Semblava que ho havíem de llegir tot. Des del que ens arribava amb curioses edicions d'Amèrica Llatina fins al que podíem fer-nos portar de França. Els llibres de butxaca ens cremaven als dits i ens enrogien els ulls de tan delit de llegir.

S'ha de tenir en compte que ja s'havia superat l'etapa de postguerra amb professors inqualificables per la seva ignorància, per la seva barra, o per les dues coses alhora. Havien començat a aparèixer

nous professors sota l'influx, la docència i la recerca de Jaume Vicens Vives i Pierre Vilar o l'eco del treball de Ferran Soldevila. Les seves eren unes classes punyents i actives, amb més ànim de preparar-nos per a ser futurs historiadors que no, com ara és el més comú, llicenciats en història. Però les assignatures tocaven molt de biaix el segle XX, menys la República i molt rarament la Guerra Civil. Tampoc hi havia massa recerca sobre el període i la poca bibliografia existent era d'uns hispanistes que van fer una tasca impagable. Els primers que em vénen a la memòria són Heribert R. Southworth, Gabriel Jackson, Pierre Broué, Émilie Temine, Hugh Thomas o el mateix Vilar.

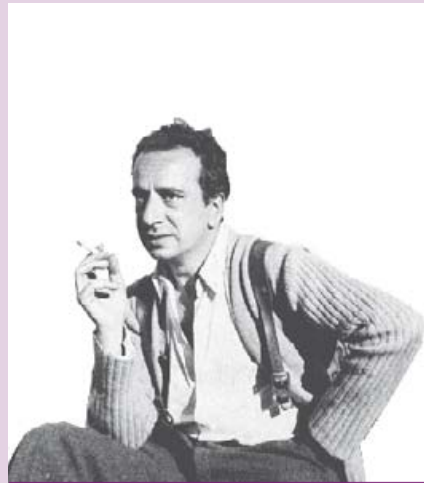
L'estudi de la guerra a Catalunya amb tota la seva complexitat, seducció i contradicció no la profunditzàvem. Encara no disposàvem d'una bibliografia prou sòlida i rigorosa i els que més preguntàvem fèiem treballs de tota mena, devoràvem la premsa de l'època a la Casa de l'Ardiaca i escoltàvem els testimonis del coronel Frederic Escofet, de Josep Peirats, de Manuel Cruells, de Pere Pagès «Víctor Alba» o de Diego Camacho «Abel Paz». Però tot això no era apreciat pels pocs professors que s'atreuen a explicar l'època de la contesa. Per ells, tot era el fruit lògic del predomini abassegador del PSUC en els medis universitaris més crítics. Allà on es partia de la raó històrica, del camí correcte, del que havia d'haver passat i no va ocórrer. Adoctrinaven, més que no ensenyaven, en el plantejament comunista i republicà. Tot el que s'apartava d'aquesta manera d'entendre la guerra era mirat amb una certa condescendència d'intel·lectual, amb un no amagat elitisme ideològic.

L'obra de Sales ens va induir a un grup de joves historiadors a sortir de falses veritats del nostre passat i començarem a veure que gairebé tot estava per conèixer

Per tot això, *Incerta Glòria* de Joan Sales, em va produir l'efecte d'una bomba. En aquesta obra, de la qual mai sabies quina seria la versió definitiva, apareixia de veritat la guerra que havia viscut el meu pare com a soldat de la Quinta del Biberó o la que m'explicava la mare quan molt tendra veia passar per l'estació de tren de Lleida els Aguiluchos de la FAI. Hi sentia el ressò, que m'embadalia, del Front d'Aragó o de la Batalla de l'Ebre que parlaven els pagesos, ahir soldats, tot voltant l'estufa del cafè del meu poble, Miralcamp. Hi trobava la guerra i la revolució, l'amor i l'odi, la creació i la destrucció. El front i la rereguarda. Els ideals i les misèries més abjectes. L'èpica i la tragèdia, el drama i el sainet. L'heroisme i la lleialtat, la traïció i la covardia. Un retrat sublim de la Catalunya en guerra en què es cremaren infinitat d'il·lusions i esperances. On es perfilava com s'aprofundia una fossa entre els mateixos catalans.

Amb l'obra de Sales un grup de joves historiadors vam començar a voler sortir de falses veritats establertes del nostre passat i començarem a veure que gairebé tot estava per conèixer, per investigar, per abastir un món que *Incerta Glòria* insinuava i en el fons, ens reptava a seguir. Aquest és el llibre del que com a historiador, a nivell personal i íntim, més en sóc deutor. ◀

Joan Sales

Si *Incerta Glòria* retrata la guerra, la vida de Joan Sales reflexa la generació que la va viure. Educat en un ambient catalanista, la fascinació inicial pel marxisme es va diluint per la creixent influència del PCE en el comunisme català. Coneix el front a la Columna Durruti, la Columna Macià-Companyes i com a comandant de l'Exèrcit Republicà; i la repressió amb les purgues estalinistes i l'exili de la derrota. Passà per París, Haití i Mèxic, on aprèn l'ofici d'editor —amb la revista *Quaderns de l'Exili* i la publicació de nombrosos clàssics catalans que conrea un cop torna a Barcelona el 1948. Ferran Soldevila, Mercè Rodoreda, Llorenç Vilallonga o Màrius Torres són alguns dels autors que publica mentre impulsa una carrera literària que culmina amb *Incerta Glòria*.

Incerta Glòria
(seguit de *El Vent de la Nit*)
Club Editor. Barcelona, 1999

«*The uncertain glory of an april day...* Tot devot de Shakespeare coneix aquestes paraules —i si jo hagués de resumir la meua novel·la en una sola ratlla, no ho faria pas d'altra manera». Així comença Joan Sales la «Confessió de l'autor» amb què inicia *Incerta Glòria*, una de les novel·les més lloades de la literatura catalana del segle XX. Guanyadora del Joanot Martorell (1955), el Ramon Llull (1968) i el Ciutat de Barcelona (1970), la versió definitiva no arriba fins el 1971, després de quatre edicions a través de les quals, de forma progressiva, Sales anava saltant la censura. I és que *Incerta Glòria* no és una obra banal. Ens parla de la Guerra des del punt de vista dels vençuts sense paliatius. Els que es van trobar entre la revolta i la revolució. Sense maniqueïsmes. Amb la complexitat i les contradiccions que de forma indissociable acompanyen tota aventura humana.

Josep Gifreu
Catedràtic de Periodisme a la UPF
josep.gifreu@upf.edu

FILMOTECA

Ciutat de vida i mort, de Lu Chuan

Nanjing! Nanjing! del xinès Lu Chuan, estrenada a Catalunya aquest abril amb el títol *Ciutat de vida i mort*, per alguns ja és una obra mestra. La pel·lícula se centra en una de les barbàries més execrables de la història, l'ocupació japonesa de la ciutat xinesa de Nanjing i les matances posteriors d'uns 200.000 civils. Res d'estrany que el jove cineasta —admirador de Steven Spielberg i especialment de *La llista de Schindler*— volgués dotar l'imaginari del seu país d'un gran fresc en imatges d'aquella tragèdia nacional. El Partit Comunista Xinès, habituat a esgrimir la massacre com a propaganda nacionalista i antijaponesa, va donar totes les facilitats al projecte. Però Lu arrisca i subverteix les expectatives dels dirigents de l'ortodòxia. S'aprofita de les facilitats donades per evocar una visió pròpia, independent, no xenòfoba i antiheroica de la gran matança. L'èxit a les sales xineses és tan notable com perillosa la polèmica que suscita en sectors dirigents per l'escàs fervor patriòtic i la humanització del soldat japonès protagonista. Al cap de tres setmanes desapareix de les sales. El director no n'obté cap explicació i es disposa a situar-la en els circuits exteriors. Aconsegueix la Petxina d'Or del festival de Sant Sebastià 2009 i es proposa presentar-la als Òscar, però les autoritats xineses no n'autoritzen la candidatura.

Ciutat de vida i mort comença com un film bèl·lic, però la guerra i la repressió només són el paisatge de les persones i les multituds que experimenten el terror de l'ocupant. La batalla final amb què comen-

ça el film dona pas a la crònica de les víctimes i de les matances en una mena de contrapunt narratiu. L'horror és vist des de la mirada del sergent japonès Kadokawa i del senyor Tang, secretari xinès de l'empresari alemany Rabe. El primer encarna la compassió davant el dolor de les víctimes. El segon, la cara de la traïció per salvar la família. Amb la mort de Tang per part dels japonesos i el suïcidi de Kadokawa després de desobeir l'ordre d'una execució, el relat culmina la inversió del gènere bèl·lic i apunta a la fi del cicle: l'heroi s'enfonsa en l'infern de la seva causa, però abans deixa en llibertat el pare i el fill xinesos que havia d'executar.

El film planteja el problema de la veritat històrica i la seva posada en escena cinematogràfica. Com presentar —i representar— en dues hores la massacre de Nanjing? Descartada l'opció documentalista, Lu es proposa el repte de construir un relat de ficció amb fidelitat històrica. La potència de la ficció rau en la possibilitat de crear un espai virtual de vida per als avantpassats perquè s'expliquin davant l'espectador i ofereixin claus de superació utòpica de l'horror i de la injustícia. El mèrit del bon cineasta del gènere històric és donar rostre i veu als altres d'altre temps. Aquesta missió entronca amb la necessitat moderna de veure el rostre de l'altre i de compartir les seves passions. Contemplar el dolor dels altres s'ha convertit en una de les pràctiques més comunes en la nostra societat de l'espectacle. La qüestió és saber quins sentiments genera en l'espectador la contemplació dels horrors de la guerra en la pantalla. Repulsa per uns, set de venjança per altres. Tot registre i tot record són

construïts. La novetat d'avui és que el coneixement de la guerra per a la gran majoria dels humans és purament espectral. D'aquí la responsabilitat per als creadors de l'espectacle de la guerra: són els principals valedors, no sols de la veracitat històrica, sinó de la tensió i intenció emancipatòries d'un relat que, si bé focalitza un camp essencialment violent —la guerra—, reclama la complicitat d'un espectador àvid de pau.

Però fins a quin punt és legítima la representació explícita de les atrocitats de la guerra? La bellesa d'unes imatges no pot banalitzar la barbàrie? Hi ha respostes en un i altre sentit. Respecte de l'Holocaust Claude Lanzmann optà per no incloure cap imatge dels camps d'extermini a *Shoah* per considerar que aquell horror era inefable i irrepresentable. Per ell, Alain Resnais ja ho havia dit tot a *Nit i Boira*. Però Lu Chuan fa ficció. I és sobretot com a ficció i en el tractament per Lu de la guerra on s'aprecia una voluntat estètica i estilística innegables.

Per contra, l'aproximació a les causes del conflicte és inexistent. La guerra és un cercle, no una línia amb origen i destí. Tampoc no sembla haver tingut en compte aproximacions de clàssics com la trilogia *La Condió Humana*, del

japonès Masaki Kobayashi. I en canvi es pot haver avançat a un film tan poc maniqueu com *Cartes des d'Iwo Jima*, de Clint Eastwood. *Ciutat de vida i mort* és un film valent, independent, fet a l'antiga, de gran ambició narrativa i estètica, que mostra la guerra en un sentit pròxim al Goya de *Los desastres de la guerra*, aquí dibuixats en cinema de delicada i espectacular factura. Que ningú busqui allò que demanaria a un llibre d'història: el context geopolític, les causes de la guerra o les contradiccions de la resistència xinesa a l'invasor. La ficció històrica té les seves limitacions, però la bona ficció reclama una visió documentada i crítica dels grans nusos del passat. El mèrit de Lu Chuan és haver deixat situada en el mapa icononarratiu contemporani i des d'una òptica universalista la barbàrie de Nanjing. ◀

#Política 2.0

Ernest Benach

Angle Editorial
Barcelona, 2010

Ernest Benach ens mostra i analitza experiències polítiques, culturals, socials i també personals al voltant de la política 2.0 i les noves tecnologies. Perquè saber-les utilitzar ha de ser per a tothom, i els polítics en particular, un exercici de responsabilitat a favor del bé comú. Així, l'autor esperona els ciutadans a participar i involucrar-se en la construcció de la nació catalana del segle XXI. ◀

Breu història de la corrupció

Carlo Alberto Brioschi

La Campana
Barcelona, 2009

«Tenia la consciència neta. No l'havia fet servir mai». Aquest sarcasme d'Stanislaw J. Leg és la millor entrada a un llibre que, segons la crítica, és indispensable llegir per descobrir la dimensió universal de la corrupció. Des de Babilònia fins als cracs financers d'avui. Quan el lector tanqui aquest llibre haurà après moltes coses sobre el fenomen de la corrupció. Entre d'altres, que la corrupció té futur. ◀

La nostra opció

Al Gore

Edicions 62
Barcelona, 2010

La crisi climàtica és una oportunitat sense precedents per redreçar, per fi, moltes de les causes permanents de patiment i misèria que s'han deixat de banda durant molt de temps, i de transformar les esperances de les generacions futures de viure vides més sanes i pròsperes i d'augmentar les probabilitats d'èxit en la seva particular recerca de la felicitat. Gore defensa en aquest llibre que tenim les eines per resoldre la crisi climàtica, però que només ens manca un ingredient: la voluntat col·lectiva. ◀

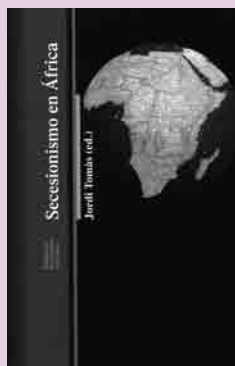

Una nova narració del món

Riccardo Petrella

Edicions 3i4
València, 2010

La privatització de l'aigua és un element de poder: qui controla l'aigua com a bé vital, controla la vida. L'or blau, per contrast amb l'or negre, és essencial per a la subsistència dels éssers vius. El seu control i l'escassetat futura deguda a l'escalfament global, desencadenaran conflictes bèl·lics. Contra la mercantilització i la privatització de la vida, cal reivindicar la humanitat com a figura jurídica. ◀

Secessionismo en África

Jordi Tomàs (ed.)

Edicions Bellaterra
Barcelona, 2010

Secessionisme, independentisme, separatisme, nacions sense estat... Des que fa mig segle els estats d'Àfrica es van independitzar de les metròpolis europees, diferents moviments secessionistes ja han qüestionat la validesa de les seves fronteres. El present treball reuneix tretze casos molt diferents que ens permeten reflexionar sobre la pluralitat i complexitat dels sentiments nacionals en el continent africà. ◀

Los Olvidados

Tim Tzouliadis

Debate
Barcelona, 2010

A la dècada de 1930, la Gran Depressió fustiga els EUA i milers de joves sense feina emigren a la URSS a la recerca d'un somni de signe contrari: el socialisme. Però ja en terres soviètiques, la promesa d'un món millor s'ensorra amb les dures condicions de vida que han de suportar. Oblidats pel seu país d'origen, la majoria d'ells restaran a l'estepa russa, víctimes de la repressió i els camps de reeducació stalinistes. ◀

EINES 12

PORTAL

Nous mitjans per una nova política

Pere Aragonès

INCORRECTE

Llistes obertes, societat tancada

Josep Vall

REPETES

Administració catalana: hi som a temps?

Josep Maria Vallès

VOLTA EL MÓN...

El dilema d'Europa

Gemma Calvet

...I TORNA AL BORN

L'estat del malestar

Vidal Vidal

NYERROS I CADELLS

El futur de l'agricultura passa pels cultius transgènics?

Joaquima Messeguer

Miquel Vallmitjana

ELECCIONS

L'Iraq: entre l'esperança i la violència

Antoni Segura

CONNEXIONS

Sobre revolucions 2.0 i peixeres

Martí Estruch

Les campanyes electorals a la xarxa

Xavier Peytibi

Quan la política i la comunicació es fan participatives

Saül Gordillo

L'administració electrònica i la participació en els afers públics per mitjà de les TIC

Clara Velasco

NAVEGADOR

TIC, votacions per Internet i altres serveis electrònics a Estònia

Ülle Madise

Priit Vinkel

FÒRUM

Vicent Partal: «Cal valorar la serenitat del polític enmig de l'onada d'Internet»

Una conversa
amb Ernest Benach

VARIABLES

Activistes per la independència. Què pensen i per què es mobilitzen

Ricard Vilaregut

FULL DE CÀLCUL

Economies emergents: com ser decisius i no caure en l'intent

Guifré Ballesté

Roger Guiu

ARXIU

Països Catalans, una nació sense història?

Albert Botran

EXPLORADOR

Còrsega, un enigma ple d'esperança

Fabiana Giovannini

FINESTRA

Discurs del president electe José Mújica a l'Assemblea General d'Uruguai

CLÀSSIC

Declaració d'Independència dels Estats Units d'Amèrica

TRIBUT

Incèrta Glòria, de Joan Sales

Josep Maria Solé i Sabaté

FILMOTECA

Ciutat de vida i mort, de Lu Chuan

Josep Gifreu

PUNT DE LLIBRES

FUNDACIÓ

JOSEP IRLA